alexandru george

ISBN 973-21-0573-9

1485

Lei 10 000

editura minerva

Putem oare să ne însuşim visele altora, să le prelungim, să înlocuim unele elemente ale lor cu propriile noastre năluciri?

Răspunsul afirmativ deninde numai de cititorii acestei cărţi, care ar putea omologa o anume prezumţie artistică, riscată aici, convingându-l pe autor abia în clipa în care ei înşişi vor continua şi împlini un vis.

ALEXANDRU GEORGE

1485

fondată în 1895 bpt serie nouă

alexandru george

clepsidra cu venin

alexandru george

bpt

BIBLIOTECA ALEPH

CLUBUL CĂRȚII DIGITALE

Coperta: **Dumitru Verdeş**

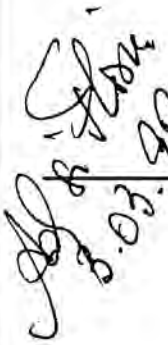

alexandru george

clepsidra cu venin

povestiri

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1998
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

Cartea a apărut cu sprijinul
MINISTERULUI CULTURII

ISBN 973-21-0573-9

ARGUMENT

Autorul însuşi, mai ales de opere de imaginaţie, nu e totdeauna cel mai lucid analist al lor şi nici observatorul cel mai perspicace al destinului propriu scriitoricesc, dar poate nici al unei vocaţii ce se iveşte uneori intempestiv. În cazul meu, trebuind să vorbesc despre prozele scurte pe care le-am conceput şi scris în deceniul al VI-lea (al treilea al vieţii mele), nu risc în nici un fel o explicaţie, adică tocmai ceva ce chiar mie mi se impune ca subiect de reflecţie. Cum şi de ce le-am scris ? E un subiect de mirare care se închide cu o constatare şi atât.

Suntem, deci, prin anii '60, încheiasem deceniul precedent elaborând într-o variantă mai extinsă romanul *Oameni şi umbre, glasuri, tăceri,* pe care nu aveam să-l văd publicat decât într-o variantă mai succintă în 1996; îl abandonasem cu gândul de a-l relua şi încheia în orice clipă, deoarece îl consideram opera vieţii mele, cea care avea să mă reprezinte pe deplin. Romanul era rodul unei concepţii ferme derivând din marea experienţă a lui Proust, ceea ce pe atunci mi se părea a fi ultimul cuvânt al artei romaneşti. Ideea de roman unic, expresie a unui subiectivism ce trebuia să facă din el un roman *al eului*, nu unul doar *prin eu* (o distincţie pe care am păstrat-o chiar dacă am eşuat în mod vizibil în încercarea de a ilustra prima formulă), mă ţinea departe de stilul narativ obişnuit, de formula anecdotică, de romanul de derivaţie realist-naturalistă, din care desigur că citisem multe variante mai moderne, unele foarte interesante. Eu mă păstram credincios aliatul formulei

pentru care optasem odată pentru totdeauna; romanele „de acțiune" în genere, chiar când le vedeam iscălite de nume ilustre ale prozei contemporane, mi se păreau ceva străin de mine, niște scrieri aproape polițiste.

Cu atât mai puțin aș fi crezut vreodată că voi scrie povestiri, nici măcar ca o activitate secundă, de vacanță, neserioasă. Și iată că pe la mijlocul anilor '60 am început să scriu, fără să mă gândesc la publicare, o serie de proze scurte în cadență precipitată, care în decurs de un an vor alcătui volumul *Simple întâmplări cu sensul la urmă*, o carte cu care voi debuta în 1970. Dar, osebit de aceasta, am așternut pe hârtie încă vreo duzină de povestiri având întrucâtva alt caracter: erau niște parafraze pe teme clasice, cum ar fi Prințesa îndepărtată, legenda Bătrânului de pe munte, a doctorului Faust, a lui Don Juan, a Câștigătorului diabolic la cărți, a lui Macbeth, a personajelor care suferă un transfer de personalitate și așa mai departe, în variante eu zic ingenioase, dacă nu originale și care, dacă aș fi avut timp, urmau să intre toate în volumul alcătuit în pripă, *Clepsidra cu venin*. Din păcate, în acel moment, 1971 am avut ocazia să presimt, în urma scandalului Monciu-Sudinski, produs la începutul anului, că are loc o schimbare gravă în politica autorităților comuniste cu privire la cultură. Aflasem de existența *Tezelor din iulie*, cum a fost numit în final documentul și a cărui revelare a fost amânată datorită vizitei lui Ceaușescu în China. (El nu s-a inspirat din ceea ce a văzut în această țară, care se afla în plin proces de revenire din dezastrul „Revoluției culturale", era în plină liberalizare, iar în Coreea, care îi putea oferi un exemplu, tiranul român nu a poposit decât mai puțin de două zile.)

Speriat de nenorocirea ce se pregătea și pe care eu o vedeam în proporții și mai vaste, am încheiat în grabă volumul, i-am scos unele piese care „nu mergeau" și cu care presupusesem că voi întâmpina dificultăți la publicare și în condiții normale, am scurtat volumul încheindu-l cu o piesă cât mai prozaică, de natură să mai anuleze caracterul insolit al ansamblului, care și așa diminua pe drum. Cartea a apărut, ca și cealaltă, la editura Eminescu, grație Mariei Bănulescu (Graciov) care a suportat cu bărbăție tot scandalul din primăvară, bravând pericolele care nu puteau fi decât sporite de „noua linie" a

Partidului. Norocul meu a constat şi în faptul că fiind un nume necunoscut, autor al unor „povestiri" fără „probleme", cenzorii au fost mai indulgenţi şi i-au dat drumul, ei fiind în luna aceea canicular ocupaţi cu alt soi de scrieri şi cu alţi scriitori, de altă anvergură. Şi iată cum, după ce trăisem două decenii în totală obscuritate, consolidat în poziţia de scriitor de sertar, pe care o crezusem veşnică, mă aflam prins în urgenţa publicării, pentru ca după un timp să-mi dau seama că am sărit oportun în ultimul vagon al ultimului tren.

Cartea mea a fost grav sabotată, s-a interzis din ordin de sus discutarea ei şi eventual lăudarea, dar unele bune aprecieri mi-au parvenit totuşi. În cazul confruntării mele cu publicul şi cu critica, o experienţă cu totul nouă pentru un ins care a scris o întreagă literatură cufundat în catacombe, aceasta a fost grav viciată şi cineva care nu ar cunoaşte amănuntele secrete pe care le-am înşirat mai sus m-ar putea acuza de păcatul de a fi comis o mişcare strategică greşită: mă ofeream atenţiei cu o latură pe care nici eu nu o socoteam esenţială. Judecând lucrurile acum, cred că am procedat totuşi bine, romanul nu ar fi mers în nici un caz, în timp ce prozele mele, multe de coloratură dacă nu de inspiraţie fantastică, au beneficiat de un moment al „deschiderii" spre acest gen pe care eu l-am simţit foarte oportun. Anume asistasem la succesul *Povestirilor* lui V. Voiculescu şi, în acelaşi timp, constatasem bunăvoinţa pentru prozele de acelaşi gen ale lui Mircea Eliade, care mi-au dat curaj şi mi-au răsplătit riscul. Chiar incomplet, izbutisem să mă afirm într-un gen pe care, până de curând, estetica realismului socialist îl exclusese din literatura română (Bănulescu, Baconsky cred că intră în aceeaşi serie de „norocoşi".)

Rămânea problema nu doar intimă, dar chiar secretă a nedumeririi mele faţă de abaterea de la o convingere fermă, anume aceea în romanul unic şi multcuprinzător, exprimând o experienţă deplină a unei întregi vieţi. Era vorba de o trădare, care însă cred, nu a fost lipsită de roade. Este posibil ca însăşi traducerea pe care am făcut-o prin anii '50 din *Povestirile crude şi insolite* ale lui Villiers de l'Isle-Adam să fi jucat un anume rol, dar şi lectura multor autori de proze scurte italieni (Bontempelli, Pirandello, Moravia, chiar Mario Soldati, făcută mai târziu, în după-amiezele mele de ore pierdute la Biblioteca Academiei...)

În tot cazul, nimănui nu-i va scăpa caracterul livresc al acestor piese cu inspirațiile respective, fapt care își are, îndrăznesc a spune, importanța lui. Momentul apariției prozelor mele (coincizând cu acelea ale debutanților tardivi: Radu Petrescu, M. H. Simionescu, Costache Olăreanu, Tudor Țopa, Petru Creția, Barbu Cioculescu etc.) a însemnat și o întoarcere la linia firească a prozei românești, întreruptă brutal de comunism în 1948 și care fusese înlocuită cu o formulă de inspirație scitică, cu masive revărsări de proză în stil „bolovănos", pretins substanțial, cu care „creatorii" se dovedeau cât mai prompți în executarea comenzilor de partid, înlăturând ca pe niște zădărnicii stilul, demnitatea intelectuală, chiar gramatica. Toți scriitorii afirmați în primul lustru al comunismului țineau să pară niște eruptivi, niște necontrolați, niște spontani, care redau până și pulsul vremurilor „noi". De aceea când am apărut noi, autorii de sertar ai acelui moment de dezgheț, s-a spus că suntem mai mult literați decât scriitori, și poate că aprecierea aceasta nu părea atunci chiar lipsită de valabilitate...

Dar, acum, după ce o nouă generație de prozatori ne-a urmat și trăim momentul în care diferența dintre scriitor și literat s-a șters, cel din urmă ocupând întreaga scenă a literaturii, confruntarea mea cu noul public poate lua și semnificația unui nou debut, pe care-l aștept cu emoție. Mai ales că libertatea care mi-a fost refuzată acum mai bine de un sfert de veac, și mie și criticii, s-a restaurat și ea, până într-acolo încât sper chiar și în judecata celor care, contemporani cu prima apariție a acestei cărți, au ignorat-o nu doar în urma unui ordin de sus.

ALEXANDRU GEORGE

TABEL CRONOLOGIC

1930 *6 aprilie.* Se naşte la Bucureşti George-Alexandru Georgescu, cel de al doilea şi ultim fiu al lui George Georgescu şi al Elizei, născută Constantinescu, ambii funcţionari la Banca Naţională a României şi descendenţi ai unor familii de negustori şi antreprenori.

1936 Încetează din viaţă tatăl viitorului scriitor.

1937 Alexandru George este înscris la Şcoala primară nr. 7 Sfântul Silvestru, din mahalaua în care locuia, şi pe care o va absolvi în 1941.

1941 Se înscrie, în urma examenului de admitere, la Liceul Mihai Viteazul din Bucureşti, ale cărui cursuri le absolvă în vara lui 1949. În 1946-1947, din motive de boală, se retrage la o rudă, în apropiere de Târgovişte, unde absolvă, dând examen particular, clasa a VI-a. Şederea în acest oraş, unde va reveni şi în următorul an, îi va oferi cadrul inspiraţiei de mai târziu din romanul *Caiet pentru...* (1984).

1949 Se înscrie, în urma examenului de admitere, la Facultatea de Litere a Universităţii din Bucureşti, dar, în ciuda

faptului că se făcuse remarcat (ba poate tocmai de aceea), este obligat s-o părăsească după numai un an, punându-i-se în vedere de către şeful de catedră că i se pregăteşte excluderea, o sancţiune gravă, cu directă semnificaţie politică.

1950 Familiei viitorului scriitor, confiscându-i-se întreaga avere de către autorităţile comuniste, acesta încearcă tot felul de soluţii de „încadrare în câmpul muncii", nereuşind să se facă acceptat decât ca muncitor constructor necalificat, adică salahor, meserie pe care însă nu o exercită, deoarece este trecut imediat într-un birou tehnic de şantier, ca desenator.

1952 Izbuteşte să devină salariat al Institutului de Cercetări Ştiinţifice în Construcţii (actualul INCERC) unde petrece patru ani într-o slujbă sigură, ferită de imixtiunea politicului, pe care o evită, refuzând chiar să devină membru UTM.
În acest institut, departe de preocupările sale intelectuale (care în acel întreg deceniu de viaţă erau prevalent filosofice), străbate o perioadă de relativă linişte şi asigurare materială.

1955 Demisionează de la Institut, asigurându-şi în continuare existenţa prin permanenta colaborare în cadrul ASIT-ului (Asociaţia Ştiinţifică a Inginerilor şi Tehnicienilor), unde îndeplineşte diferite munci redacţionale, inclusiv traduceri din diferite limbi. Atmosfera de acolo şi din serviciul precedent îi oferă materialul pentru multe notaţii care vor intra, puţin schimbate, în romanul scris ulterior, *Seara târziu* (1988).

1959 Izbuteşte să se angajeze la Biblioteca Academiei, într-o slujbă foarte modestă, dar pe care nu o va părăsi decât treisprezece ani mai târziu.

Pe la mijlocul anilor '60 începe să scrie o serie de proze scurte, care ajung să se cristalizeze în două volume cu care încearcă să debuteze profitând de dezgheţul ideologic din acei ani, fapt care merge împotriva hotărârii sale iniţiale de a-şi concentra forţele artistice într-un singur roman de maximă anvergură.

1969 Debutează în revista *Luceafărul*, de sub conducerea lui Şt. Bănulescu, cu povestirea *Nocturnă*, scrisă mai înainte şi făcând parte dintr-o serie de zece care vor alcătui volumul *Simple întâmplări cu sensul la urmă*.

1970 O dată cu volumul de mai sus, publică la Editura Cartea Românească eseul critic despre Tudor Arghezi, *Marele Alpha*.

1971 Publică aproape simultan volumul de proze *Clepsidra cu venin* (Editura Eminescu) şi cel de eseuri critice *Semne şi repere*, acesta din urmă provocând un mare scandal, rezultat al unei furibunde campanii de desfiinţare conduse de Eugen Barbu, dar sprijinită ocult de Vasile Nicolescu, care interzice orice apreciere favorabilă la adresa scriitorului în presa controlată de el.

1972 În ciuda acestei campanii, *Semne şi repere* este distins de Uniunea Scriitorilor, în care autorul fusese de curând acceptat, cu Premiul pentru Critică al acelui an.
Demisionează de la Biblioteca Academiei, unde, în cursul unei şedinţe de „demascare", o comisie condusă de sinistrul Al. Graur recomandă direcţiei instituţiei să se „debaraseze de asemenea elemente".
În toamnă, scriitorul face o scurtă călătorie turistică în Cehoslovacia (Praga, Pilsen, Karlovy-Vary) şi Ungaria (Budapesta).

1973 Fiind membru al Uniunii Scriitorilor, autorul înțelege să-și folosească această calitate cu maximă independență, recuperând anii pierduți și dedicându-se cu totul scrisului. Publică culegeri de eseuri (*La sfârșitul lecturii*, I-IV). Unul din ele obține Premiul Asociației Scriitorilor din București, 1980. Apar eseuri monografice despre E. Lovinescu, Mateiu Caragiale, în fine, volume cu pagini de proze din seria *Simple întâmplări în gând și spații* (Premiul Uniunii Scriitorilor pentru publicistică, 1982). În paralel, face traduceri, multe prevăzute cu prefețe și studii introductive, editează autori puțin cunoscuți, precum Pompiliu Eliade și V.A. Urechiă, încercând reabilitarea unor nedreptățiți ai istoriei literare.

1974 Este trimis în URSS într-o călătorie de documentare de două săptămâni (Moscova, Leningrad, Țarskoe Selo). În ciuda faptului că era un publicist destul de solicitat și destul de lesne publicat și se bucura de unele recunoașteri, continuă să ducă o viață izolată, în afara controlului și determinării oficiale.

1977 Este trimis, în URSS, într-o călătorie care include o vizită la Moscova, Leningrad, Zagorsk și Riga, unde participă la o întâlnire, în oraș și la Jurmala, cu câțiva scriitori letoni.

1981 Primind o mică bursă a Asociației de Într-ajutorare Intelectuală Europeană, cu sediul în Elveția, obține cu mari dificultăți viza pentru Occident; petrece cinci săptămâni la Paris și face o scurtă oprire la întoarcere la München și Viena. Refuzând să facă Securității un raport asupra contactelor avute în această călătorie, i se interzice plecarea ulterior în Apusul Europei.

1985 Este trimis de Uniunea Scriitorilor ca reprezentant al ei la sărbătorirea centenarului lui Liviu Rebreanu, ce are loc

la Moscova, dar care include şi o scurtă vizită la Tallin, unde are prilejul de a se întâlni cu câţiva intelectuali estoni.

1980-1989 În perioada în care comunismul de tip ceauşist atinge faza lui cea mai opresivă, scriitorul părăseşte eseul şi critica literară şi se dedică traducerilor, editării lui E. Lovinescu, dar şi scrierii unor romane cu caracter programatic pentru estetica sa.

1990 Eliberarea de sub tirania comunistă îl face pe scriitor să-şi reia activitatea pe toate planurile, trecând însă şi în ziaristică, unde obţine unele succese, nu îndeajuns însă pentru a-i da oarecare coerenţă. Colaborează la toate formele publicistice cu putinţă, susţinând deschis ideile sale democratice şi liberale. În toamnă, efectuează o călătorie în Franţa, tot pe cont propriu şi în condiţiile unei persoane fără nici o funcţie publică.

1991-1992 Schimbarea radicală a sistemului editorial şi mai ales noul regim al Editurii Cartea Românească, unde spera să-şi vadă publicate cărţile predate sau deja scrise, îl afectează profund, zădărnicindu-i unele proiecte.

1993 Efectuează o călătorie, tot pe cheltuială proprie, la Roma, unde petrece unsprezece zile, realizându-şi astfel un vechi vis care data de aproape jumătate de secol.

Îi apare volumul IV din *La sfârşitul lecturii*, o carte aflată în planul de apariţii al Cărţii Româneşti încă din 1989.

1994 Vede lumina tiparului volumul de proze şi pagini autobiografice *Capricii şi treceri cu gândul prin spaţii*, în care, încheind o serie, are prilejul de a-şi face cunoscute texte anterioare, cenzurate de autorităţile comuniste.

1996 Îi apare la Editura Fundației Culturale Române volumul de glose *Caragiale*. La sfârșitul anului publică romanul *Oameni și umbre*, scris mult înainte, într-o versiune mai amplă; cartea va obține Premiul Fundației „Cuvântul" pentru cea mai bună carte de proză a anului, Premiul revistei *Convorbiri literare* și Marele Premiu SOROS pentru roman.

În lunile octombrie-noiembrie efectuează o călătorie la Paris, tot în calitate de persoană particulară, cu un popas la München.

1997 Publică volumul de eseuri critice *Întâlniri*, un altul de reflecții *În istorie, în politică, în literatură* și succintele *Șapte povestiri fără una*, ultimele rămase nefinalizate încă de la sfârșitul anilor '60.

POVESTE FĂRĂ SFÂRŞIT

Aşa cum putea fi zărit din valea care se numea A Umbrelor, castelul nu părea construit de mâna, oricât de dibace, a omului, ci crescut din gheţarul de stâncă strălucitoare, în care-şi înfigea zidurile şi contraforţii aspri şi duri. Ca să ajungă până la el, călătorul trebuia să-l ocolească de câteva ori. Drumul se strecura printre brazi, în întunericul nefiresc al pădurilor prea dese, şi doar în puţinele luminişuri privirea era liberă să cate către înălţimea turnurilor din depărtare, profilate ca nişte avânturi de voinţă încremenită în văzduhul mai totdeauna limpede. Castelul apărea astfel când la dreapta, când la stânga, când înaintea drumeţului, când în urmă – ca într-un joc al iluziilor şi al visului.

Drumul era greu, şi anii care treceau îl făcuseră aproape de nebiruit. Căci buruienile dese şi încâlcite îl năpădiseră, tufele se întindeau şi-l cotropeau necontenit, pietrele i se afundaseră în pământ, iar torentele îl măcinaseră şuroind pe albia lui, după anotimpuri, ca nişte şerpi. Câteodată, un trăsnet sau vremea culca trunchiul unui arbore de-a curmezişul drumului, unde rămânea să putrezească mult timp, căci nu venea să-l înlăture nimeni. Nimeni nu se îngrijea de ogrăzile şi acareturile ce înconjurau orgolioasele incinte ale castelului. Curţile fură astfel

şi ele invadate de tufe, de rugi, de scaieţi şi de iederă. Iar înăuntru, cămările, jitniţele, sălile şi coridoarele stăteau mai mult pustii. Era atâta dezolare şi decădere în toate încăperile din acest castel, încât nu s-ar fi mirat nimeni dacă într-o zi ele s-ar fi risipit fără veste ca scrumul. Viaţa se retrăsese parcă în vârful cel mai înalt, în donjonul de veghe al ultimelor speranţe, unde în noapte se zăreau lumini nestinse, prin spărtura ferestrelor.

În acest castel locuia un tânăr principe.

Rămas singur de câtăva vreme, prin moartea părinţilor săi, stăpânul locului păruse la început că va urma drumul strămoşilor săi, seniori nesăţioşi şi mândri, ce tăiaseră cu sabia vastele lor domenii şi impuseseră tuturor cu violenţă respect şi supunere. Tânărul, a cărui frumuseţe şi strălucire uluiau stelele, era hărăzit parcă să ducă mai departe moştenirea părintească pe care soarta i-o pusese atât de generos în mână. Toţi vedeau în el un vlăstar ales, om menit să fie printre cei dintâi între stăpânitorii acestei lumi. Agerimea minţii, curajul nebun, destoinicia şi puterea braţului său neînvins în bătălii făcuseră ca posesorul unor atare virtuţi să risipească numai admiraţie şi teamă. Iar statura lui zveltă şi falnică părea clădită pentru a se purta doar prin faţa frunţilor plecate.

Dar, după un timp, în viaţa tânărului castelan se petrecu o schimbare, ce părea de neînţeles. Începu să caute singurătatea, să fugă de oameni, să-şi îndepărteze prietenii, să se închidă în castelul strămoşesc ca într-o temniţă. Nu mai găsea nici o plăcere în vechile deprinderi, nu mai căuta nimic în afară. Claustrat între zidurile sure ale cetăţii, el suferea şi poate se şi bucura în tăcere...

– Linişte ! şopteau slujitorii, strecurându-se neauziţi pe lângă pereţi, ca nişte fantome. Stăpânul nostru nu vrea să audă nici un zgomot ce ar putea să-i tulbure vuietul auzit numai de el dinăuntru...

Prințul se plimba pe largile terase, prin curțile goale, ce căpătaseră în pustietate ecouri adânci, sepulcrale. O ciudată chemare îl mâna prin locurile cele mai neumblate pe tânărul palid, cu privirea vitregită de orice bucurie, cu buzele uscate, pe care nu se lipea nici un zâmbet. Unii ziceau că vorbește singur, alții că încearcă o înțelegere cu strigoii.

Schimbarea care lovise ființa prințului și purtările lui se vădea mai ales în figură. El arăta ca și cum toată tristețea grea a lumii i se cuibărise în privire – în negura unor ochi ce fuseseră cândva albaștri ca pavăza boltită a cerului și acum se înnegriseră de melancolie, căpătând culoarea sălciilor putrezite sub o ploaie nesfârșită. Căci peste toată ființa tânărului prinț era stăpână tristețea. O tristețe amară, adâncă, de sânge, de moarte. Sufletul lui se învăluise într-o ceață viorie de care nu încerca să se dezbare și cu care părea că a și început, în viață fiind, călătoria spre neant și nemărginit. Omul care se născuse parcă pentru înalta fericire a sufletelor rare și pentru toate bucuriile vieții lâncezea acum, respingându-le hotărât și în tăcere pe toate, ca pe niște zădărnicii.

Așa începuse ruina casei sale... Castelul deveni de nerecunoscut. În scurtă vreme totul arătă ca și cum peste așezarea aceasta mândră și trainică s-ar fi lăsat de mult aripa necruțătoare a timpului. Banierele uitate în panoplii s-au încețoșat, pierzându-și culoarea; afară, steagurile se sfâșiau inutile în frământarea necontenită a vântului. Sălile se pustiiră, șanțurile se surpară, porțile înțepeniră, crainicii n-au mai suflat din trâmbițe nici un semnal.

Apoi se opri și clopotul care vestea vecernia, ruginit în scripetele pe care nu l-a mai mișcat de funia lui nimeni. Copiii de casă fură îndepărtați. Slujitorii au început să coboare, pe rând, în satele din jurul castelului – și nu s-au mai întors. Câțiva

credincioşi au rămas totuşi în preajma prinţului, dar nu ca să-i ţină de urât, ci doar pentru puţinele sale trebuinţe zilnice.

Firește că o asemenea schimbare în viaţa lui dădu loc la tot felul de întrebări şi presupuneri. Un timp, din vecini au poposit mereu oaspeţi pentru nişte petreceri care nu mai aveau loc. Tineri gălăgioşi şi veseli au sunat cornul şi au tropăit la poarta castelanului pe care-l îmbiau la vânătoare. Copitele multor cai au scăpărat pe lespezile din curtea cetăţii, iar cavaleri, oameni de curte şi paji au aşteptat nerăbdători ca tânărul prinţ să coboare din turn şi să dea semnalul plecării.

Vânatul se înmulţise în pădurile nesfârşite din jur; şoimii dresaţi lâncezeau, iar ogarii chelălăiau în ţarcuri adulmecând din depărtare răgetul cerbilor şi fuga mistreţilor ce se rostogoleau ca tunetul, noaptea, printre arborii seculari.

La început, prinţul i-a urmat în silă. Dar mâna lui, care ţinuse pe vremuri cu putere lancea şi arcul, sau aruncase cu destoinicie săgeata în vânatul cel mai rar şi cel mai de preţ, atârna acum obosită şi moale. Ceea ce înainte îl umplea de fiorii neliniştii şi ai plăcerilor furtunatice şi crude acuma îl lăsa nepăsător şi neclintit.

Într-o zi, tovarăşii lui de petrecere l-au pierdut la un moment dat din vedere şi, căutându-l, l-au găsit abia pe înserat într-un luminiş, înţepenit pe calul nemişcat şi privind în golul uriaş al nopţii ce i se căsca înainte ca un regat al umbrelor. Înfricoşaţi, ei l-au condus acasă, căci simţiseră că o putere misterioasă pusese stăpânire pe sufletul tânărului şi-l ademenea spre pieire.

S-au sfătuit mult între ei ce să facă, cum să-l scoată din vraja care-l toropise. S-au dus pe rând la el ca să-l iscodească, să-l întrebe. I-au trimis truveri, jongleuri şi saltimbanci, pentru a-i risipi amărăciunea şi a-l aduce la starea dinainte. În chilia tânărului singuratic şi nefericit, s-au strecurat în câteva rânduri ispite dulci la gust, ce-şi ascundeau frumuseţea doar sub umbra

câte unui văl. Erau femei iscusite în a stârni şi a duce la pierzanie inima cea mai îngheţată. Prinţul le-a primit cu aceeaşi neclintire a sufletului şi cu privirea goală. Tristeţea lui a rămas şi după plecarea lor aceeaşi.

El căuta o fericire ciudată, necunoscută de alţii şi pare-se că o găsea numai în singurătate. Nu suferea apropierea nimănui – şi pe cei puţini pe care-i avea în preajmă îi considera cu o privire de neclătinată indiferenţă. Le dădea porunci scurte, de cele mai multe ori nu aştepta de la ei răspuns şi le făcea semn să se retragă în grabă.

În felul acesta zilele lui treceau nu se ştie cum. Numai spre seară se mai dezmorţea. În tăcerea nopţii grele, care semăna aşa de bine cu propriul său suflet, el ieşea afară totdeauna singur. Când toţi dormeau şi chiar şi străjile alunecau în somn şi toropeală sprijinindu-se neputincios în halebarde, prinţul se plimba treaz, pe vastele terase ale castelului, cu cugetul chinuit, prins între cele patru zări ale lumii. Era limpede că nu se urca acolo ca să iscodească necunoscutul, aşa cum crezuseră unii, ci doar ca să se regăsească pe sine. El păşea încet şi la întâmplare. Din când în când, se oprea aşteptând parcă ceva, alteori faţa lui se lumina de un zâmbet ce nu urma unei schimbări lăuntrice, ci era adus de valurile închipuirii.

Ce putea să spargă platoşa de plumb a tristeţii lui grele n-ar fi putut să spună nimeni. Nimeni nu a fost vreodată martor al bucuriilor secrete pe care tânărul le căuta în asprimea înălţimilor. Căci nimeni nu se afla lângă el în acele clipe, iar dimineaţa, la ceasul când noaptea îşi leapădă întunecimile, numai luceafărul îngheţat al zorilor veghea asupra ciudatului prinţ, treaz încă şi scăldat de singura lui fericire.

Închipuirea lui creştea uriaşă şi părea că mângâie pădurile şi apele, munţii vechi şi cerul... O făptură se făcea din gândul lui şi prinţul o striga şi o chema în tăcere... Acolo o căuta el, acolo

spera să o afle... Şi iată că încet, încet, cea invocată a căpătat trup asemeni cu orice om, şi a stat lângă el nu ca o părere.

Când şi cum s-a împlinit vraja ? Când şi cum s-a ridicat geana amorţită a începutului ? A fost un vis sau a văzut-o măcar o dată în realitate ? A zămislit-o închipuirea lui veşnic trează şi la pândă ?... După rostogolirea gigantică a timpului care a trecut ca un noian de furtuni, poate nici el însuşi n-ar mai fi putut să răspundă lămurit. În clipa când a văzut-o însă, paşii lor s-au făcut şoapte, vorbele s-au risipit în flacăra pasiunii, gândurile s-au unit ca nişte mâini împreunate, sufletele lor s-au simţit unul. Şi atunci silabele s-au aşezat una lângă alta şi numele ei s-a auzit deodată, aşa cum se naşte un izvor miraculos: Adalays.

Pe fecioara aceasta necunoscută şi îndepărtată o iubea prinţul nefericit al veşnicei tristeţi. Pe ea o căuta cu toată arzimea sufletului său monastic şi încremenit. Chipul acesta nelămurit şi rar îl visase el în singurătatea lui de neguri dese şi de friguri lunatice. Era ceva sosit din alt timp, de pe alt tărâm, de sub alt cer. Venise drept la chemarea lui, ocolind râpile, învingând greutăţile nenumărate, ca zefirul sfâşiind uşure zările.

Puteau să se scuture de-acum zilele vremii triste ca un pâlc de petale ofilite, puteau să zguduie munţii cenuşii furtunile, putea să încremenească în aşternutul lui de neguri cerul – suferinţele şi chemările lor nu-l mai puteau atinge. El păşea peste toate înălţimile de piatră ale zidurilor cu crenele, unde-şi găsea loc pentru reveriile lui melancolice ca într-o strană. Nu se sinchisea de mâna de gheaţă a iernii, nici de talazul de catifea înecător al nopţii. El se simţea oriunde singur. Nu tremura când pe creştet, în părul lui de mort, se încurcau firele reci ale lunii. Nu-l mângâia apusul târziu şi greu al zilelor de vară cu eterna lor blajină nostalgie. El umbla nevăzut, nesimţitor şi neabătut, în fiecare noapte, prin împărăţia închipuirii lui nemărturisite la nimeni.

Şi astfel, oamenii care-l cunoscuseră încetară a se mira, iar ciudăţeniile tânărului prinţ fură după un timp date uitării. Şoaptele conteniră apoi. Timpul păruse a le fi ucis. Dar iată că tocmai atunci în burgul din Valea Umbrelor poposi un străin. Un străin ciudat, dintre aceia care ştiu să-şi facă repede simţită prezenţa, fără ca cineva să poată lămuri de ce anume. Negustor şi călător de drumuri lungi, care ostenise şi adunase praful de pe multe tărâmuri necunoscute, el ajunsese şi în acel ţinut şi cerceta oamenii fără curiozitate, desfăcându-şi marfa fără laudă şi fără prea multă zarvă.

Oamenii locului se fereau, dar în acelaşi timp se simţeau atraşi de astfel de oaspeţi. În monotonia vieţii lor închise, străinii, cât de nesuferiţi, aduceau zvonuri şi veşti. Pentru cetatea care lâncezea sub umbra zdrobitoare a munţilor şi a tăcerii de sus poruncite, de cele mai multe ori ştirile mari ale lumii soseau cu căruţele şi se vărsau din chervanele negustorilor.

Străinul acesta, pripăşit pe la ei, începu să le câştige încrederea; îi încântă cu povestiri frumoase şi ciudate, îi îngriji pe cei bolnavi. Mai apoi, când leacurile aduse de străin se dovediră bune şi destoinicia lui întru tot ce privea arta medicinii se vădi a fi cu totul neobişnuită, oamenii începură să-l caute. Vestea priceperii lui cuprinse toată cetatea.

Când castelanul din turnul de la Valleombrosa auzi că a sosit un tămăduitor miraculos care ar vrea să-l vadă şi pe el, zâmbi uşor din buzele lui uscate, ridicându-şi fruntea albă deasupra tuturor zădărniciilor.

– Să vină, rosti el scurt ca totdeauna, şi tot ca de obicei se întoarse din faţa privirii curtenilor, cufundându-se în singurătate.

Şi aşa, într-o seară, bătrânul peregrin fu adus la curte. Era la vremea când vara îşi prelungea amintirea în toamnă mult. Servii îl îndreptară spre sala în care prinţul îl aştepta mâhnit şi fără nici o curiozitate. Tânărul era investit din cap până în picioare în

negru şi numai spada cu lucirea orbitoare, de fulger, a mânerului bătut cu nestemate dădea suflet staturii lui reci. În schimb, mâna din şold, nemişcată şi palidă, avea transparenţa morţii.

Prinţul întrerupse plecăciunea fără sfârşit a neguţătorului cu un gest repezit al bărbiei.

– Spune, străine, ce te aduce la mine. Te ascult, dar răbdarea nu va ţine mult. Când se va face întuneric vreau să rămân singur...

Bătrânul se reculese o clipă şi spuse cu rostul lin:

– Am venit adus de zvonul nefericirii domniei-tale, despre care s-a tot spus şi s-a povestit până departe, seniore. Oamenii din vecinătăţi, care te iubesc, şi supuşii preaplecaţi, dar credincioşi, sunt îngrijoraţi şi vor să te vadă însănătoşit cât mai degrabă.

Prinţul mişcă buzele subţiri fără a scoate o vorbă.

– Sunt, urmă străinul, un călător care a măsurat drumurile cele mai lungi şi a cules floarea înţelepciunii de la toate seminţiile şi din toate părţile lumii. Am călcat căutând urma timpului pe cele mai felurite meleaguri; am văzut în Indii cetăţi căzute în ruină, mari temple unde sălăşluieşte acum pustiul şi am cercetat iarmaroacele pestriţe din Răsăritul cel mai îndepărtat, dincolo de Împărăţia lui Han. Am străbătut cu caravanele de cămile toată tundra şi deşertul, dintre oceanul de gheaţă şi munţii uriaşi, neatinşi de piciorul omului şi numiţi Streaşina Lumii, altfel spus: Himalaia. Am împărţit singurătatea multor zile pe înălţimi cu sihaştrii care fugiseră de lume în stâncăria Tibetului sălbatic, după cum am aflat, în cuiburile lor risipite în peninsula Kathiawar, pe ultimii preoţi albi ai profetului uitat din vechime, Zoroastru. Am pătruns tainele şamanilor şi udaganilor care cheamă şi se războiesc în extaz cu duhurile, m-am furişat în templele de aur ale bonzilor muţi şi încremeniţi în priveghi, am violat sanctuarele cele mai secrete unde numai fumul de tămâie

mângâie obrajii preoteselor nenuntite ale zeiței teribile Kali, cea cu patru brațe, pe care nici un străin nu le-a pângărit vreodată măcar cu o privire. Am urcat spre izvoarele Nilului binecuvântat din străvechi, trecând cu pasul peste toate vâltorile lui de piatră și de spume, pe care le păzesc negrele lor genii. Am străbătut Sciția prea vastă și mi-am găsit popas adesea în fericita țară Vallaland, din ale cărei izvoare m-am adăpat laolaltă cu cerbii și cu zimbrii, printre brazi și taine frumoase.

Străin printre ai mei, pe care i-am părăsit de mult și care nu mă mai știu, am fost mai curând prieten cu stelele ce se chinuie pentru noi în nopțile fremătătoare și lungi să-și destăinuiască simbolurile. Am stat cu ele în colocvii de taine, sau singur, în nopți de furtună, cu cerul iluziilor mele clocotitoare, singur. Am fost în toate ungherele nebănuite ale pământului acestuia mare, am văzut tot ce poate arăta el omului cu priviri iscoditoare și, mai ales, tot ce poate el ascunde. Iar cât despre mări, le-am biruit pe toate cu corăbiile cele mai îndrăznețe, rătăcind de la Coloanele lui Ercul până la Ultima Thule, după cum am mers cu arabii, fiii lui Ham, în marea lor, în care am vânat peștele-săgeată și am cules stelele de aur din adâncuri, în legănatul caicelor. Și de acolo mai departe, până când am ajuns în pustiul în care talazurile se zbat doar în cuprinsul zărilor albastre, și am dat în oceanul nesfârșit peste ostroavele de zgură cenușie, cu munți prin ale căror guri căscate, înfășurate în turbanul norilor, se vede cum fierb măruntaiele pământului.

De când bat fără răgaz drumurile, a trecut de mii de ori spre apus Soarele, care sfințește mocirla și arde șesurile îmbelșugate de roade și pe care-l slăvesc și-l blestemă pe rând toți muritorii. Viața mea a cuprins în cursul ei lungimea câtorva vieți și totuși mi se pare scurtă, căci a trecut ca o noapte. Iar din tot ce am văzut și am auzit, am deprins să prețuiesc după dreptate orice lucru. Ochii mei au ostenit privind, și acum am ajuns la vârsta

când mi-e greu să mă mai mir de ceva. Îmi cumpănesc bine vorbele căci ştiu ce înseamnă adevărul. Şi mă crezi, aşadar, cu toate că ceea ce am să spun acuma pare o poveste...

Ochii negri ai bătrânului se întâlniră cu privirea încercănată într-un curcubeu de întunecimi a tânărului.

– Lăsaţi-ne singuri, rosti străinul – şi, la un semn al prinţului, toţi cei de faţă părăsiră încăperea.

– Copile, am venit să aduc balsam inimii tale bolnave. Ascultă-mă: ochii mei au văzut multe minuni şi frumuseţi, dar decât aceasta nici una n-a fost vreodată mai frumoasă... Ascultă-mă:

– Într-o ţară, departe, foarte departe de aici, a fost o dată un castel izolat şi mândru în care trăia singur un principe dintr-o viţă crăiască slăvită de toţi şi temută. Între Marii Cuceritori ce-şi împărţiseră după porunca lui Dumnezeu pământul, acest vlăstar al unei preanobile case stăpânea teritorii bogate, sate şi burguri, păduri nesfârşite, iezere cu mare belşug de peşte. Decât el mai chipeş nu era nimeni şi tinereţea lui era de oţel şi de pară. Era de ajuns să se arate în lume, ca sufletele să tremure ca de venirea unui înger. Era destul ca privirea lui să atingă mulţimea, ca toţi mişeii să se plece asemeni unui lan de spice mari sub bătaia vântului. Frumuseţea lui întârzia în ochii femeilor şi le făcea visele grele. Fruntea i se ridica suverană deasupra măruntelor patimi, zâmbetul lui dispreţuia desfătările celorlalţi muritori, gândurile sale căutau totdeauna mai sus, în nevăzut, acolo unde nu se înalţă în îndrăzneala lor nici vulturii. Soarta îi pusese în mână o spadă nebiruită, pe care prinţul o făcea să salte din teacă, flămândă, deasupra cetelor sale de războinici, în bătălii şi o purta ca pe un trofeu de paradă în turnire şi jocuri, prin faţa doamnelor cu inimile neliniştite.

Cu asemenea daruri, toţi cei ce-l cunoscuseră şi îl temeau aşteptau de la el mari isprăvi, prin care să sporească stăpânirea strămoşilor săi asupra gloatelor de supuşi şi fala casei sale. Fu deci o nespusă surprindere când în viaţa tânărului principe se petrecu deodată o mare schimbare. Ca şi cum o vrajă neştiută s-ar fi iscat din mister şi împlinit pe neaşteptate, el întoarse capul de la toate bucuriile şi plăcerile mari ale vieţii care-l aşteptau şi se zăvori în singurătate, în gând şi vise, ca-ntr-un templu încuiat şi mort. Nu mai vedea pe nimeni, nu mai căuta nimic, nu aştepta nici o clintire a timpului. Străin şi singur în propriul său domeniu, el se adâncea într-o tăcere plină însă de tumulte lăuntrice. În temniţa de piatră a castelului strămoşesc, ce înainte i se părea prea strâmt, el îşi găsise o lume.

Cine, se întrebau toţi, i-a întristat fruntea, cine i-a răpit zâmbetul lui, care se prelungea numaidecât pe buzele tuturor femeilor, cine i-a luat grădinile cu desfătări în care tinereţea lui urma să se înfioare în război numai cu voluptăţile crude şi grele, cine i-a luat avântul cu care trebuia să ducă înainte cetele de luptători la biruinţă, cine l-a jefuit de bucurie şi de viaţă ? Ce vis i-a îndurerat veghea ? Fu o vrajă, o nălucire adusă de un vânt nefast, de o suflare a duhurilor rele care-l fermecaseră a moarte ? Nimeni nu ar fi putut-o spune, căci tânărul nu voia să-şi împărtăşească taina la nimeni. Viaţa lui se trăsese în ascuns şi în singurătate...

Prinţul urca treptele goale ale cetăţii rămase pustii, şi căuta în necunoscutul zărilor ceva ce nu s-ar fi putut spune. Cu dispreţul amar al buzelor îndepărta orice iscodire a curioşilor, amuţea întrebările... Stăpân peste oameni şi cetăţi, prin harul de sus, peste câmpuri bogate şi întinse eleşteie, el dorea să rămână suveran doar peste sine şi peste uraganul pe care-l închisese în suflet... Ce se întâmplase ?

Prințul părea atins de o boală întunecată, cu neputință de lămurit... Și în timpul acesta, pustiul se întinse peste domeniul strămoșesc, peste averile adunate și puse de alții la picioarele lui. Steagurile le-au îndoliat și le-au zdrențuit vântul și ploile, ruina a mâncat din ziduri. Pulberea părăginirii s-a așternut ca un giulgiu. S-au năruit bastioanele, s-au îngropat în glod drumurile. Orologiile cetluite în rugină au rămas mute, clopotele care băteau secunda și ora au tăcut. Oamenii de curte au început să-l părăsească, supușii să-l ocolească speriați; nimeni n-a mai căutat, de la un timp, să-i legene tristețea, să-i îndulcească singurătatea. Călători și oaspeți n-au mai venit să bată în fierul putrezit al porții. Toți șopteau între ei, dar nici unul n-a mai urcat la curte...

Tânărul arăta la toate acestea o dură nepăsare. În neagra lui tristețe încăpea toată lumea, cu frumusețea și bucuriile ei cele mari. În pustietatea castelului, el se simțea mai bine, mai el însuși... Serile se închinau cu mari podoabe de culori aruncate în urmă ca păunii și, la acel ceas, prințul părea că învie. Noaptea sosea pentru el totdeauna ca o izbăvire. Lui nu-i păsa de urletul de fiară al apelor cerului; pe el nu-l înspăimântau focurile mari ale stelelor, țintuite pe cele șapte firmamente și care ne spun ursita. Zvârcolirea trudnică a vânturilor neputincioase nu-l făcea nici măcar să tremure; fruntea lui era rece ca luna, portul neclintit ca steiul de granit al munților. Abisul întinderilor mari din adânc nu-i amețea inima.

Sus, ridicându-și în înălțime fruntea ce purta ca pe o diademă strălucirea morții, el rămânea numai cu cerul singur. Și patima lui creștea în tărie, ca și cum s-ar fi adăpat din noapte. El căuta, chema, striga în tăcere. Veacurile trebuiau să-l asculte, hotarele lumii să cadă, stafiile realității să treacă vama neființei pentru a lăsa să vină îngerul de făgăduieli nebune al palidei Iluzii...

– Spuneți-mi, vânturi ale întinderilor de ape și stepe, despre existența ei, iar voi, gânduri, luați-o în stăpânire și n-o mai lăsați ! Veniți, furtuni ale închipuirii care dărâmă totul și clădește din nou, într-o clipită, ca din nisip, și zămisliți făptura ei dintr-o părere și din clocotul supraomenesc al voinței ! Înlănțuiți-o cu scânteia voastră de aur, fulgere, ca s-o pot vedea mai bine și mai frumoasă !

Și Ea venea. Se furișa prin urzeala Realității, trecea pe deasupra zidurilor îngenuncheate, scăpa din robie și lanțuri, căci asculta poate de un neștiut descântec. Și stătea dreaptă în fața prințului, și mai aproape, până când între ei nu mai încăpea nici măcar o șoaptă, iar umbrele lor se făceau o umbră.

Puteau de-acuma să se ciocnească peste capetele lor trăsnetele și să se desfacă în cataracte repezi cerul, putea să taie crivățul de gheață nopțile cele mai lungi, iar Timpul să-și uruie înainte mersul lui veșnic biciuit de Fatalitate, lui nu-i mai păsa de nimica ! Avea în mână Împărăția făgăduită numai lui, la care nici nu se încumetau să se gândească oamenii cu închipuirea scurtă și cu zborul minții greu.

Bătrânul își drese glasul și vru să continue. Dar în clipa aceea se opri. În fața lui, tânărul prinț coborâse de pe jilțul său de senior și-l privea de pe trepte, palid ca luna:

– Și cum se numea împărăția aceea ?

Bătrânul își îndreptă asupra lui ochii săi blânzi și obosiți:

– Fericire... acesta e numele pe care i l-au dat oamenii... Prințul ajunsese acolo unde ordia tuturor muritorilor încearcă să suie și se chinuie pentru ea zadarnic, fără măcar s-o bănuie.

O liniște de mister și eternitate își întinse urzeala între ei ca un lințoliu.

– Ce poveste frumoasă ! rosti, ridicându-se din turburarea lui, tânărul. Ai să mi-o mai povestești o dată, vrăjitorule ?

– Da, răspunse peregrinul atoateştiutor, încă o dată, şi în altă seară, la rând, de mai multe ori, de câte ori vei voi-o.

Cei doi rămaseră să-şi asculte tăcerea, uitându-se muţi unul la altul, ca şi cum s-ar fi rezemat în privire. Până când bătrânul zări scurgându-se din ochii fierbinţi ai prinţului cristalul de diamant al unei lacrimi grele în care se răsfrângea apusul soarelui cu focurile lui de culori, aruncate în urmă ca un triumf.

Şi lumina rămase pe chipul tristeţii lui ca o podoabă.

Povestea aceasta nu s-a mai sfârşit niciodată, căci la capătul ei se lega începutul celeilalte. Şi ascultând-o mereu, doar prinţul ce-şi găsise fericirea afla în ea taina pe care-o căutase. El ştia acum că sufletul lui arzând de toate chinurile lumii câştigase tocmai ceea ce oamenii de rând năzuiesc şi caută, ca orbii cu mâinile întinse într-o mare de întuneric – şi purtând în bezna sufletelor doar nimicul măreţ şi veşnic.

Oct. 1968

VINO ŞI VEZI !

Ţinutul în care pătrunseseră era altfel decât s-ar fi aşteptat vreunul din ei. Era o ţară pustie şi misterioasă. Totul în jur era şoaptă şi taină; acolo unde păşeau, iarba şi florile erau necunoscute, umbrele tăceau, cerul nu cânta. Izvoarele amuţiseră sau se ascunseseră în pământ; în văzduhul înalt şi uscat arareori se sfâşiau în grabă păsări lungi. Apele puţine şi sărate zăceau într-o veşnică neclintire sau se închegaseră ca sângele. Aşezări de oameni nu întâlniseră şi oriunde îşi roteau privirea hămesită de aşteptări dădeau numai peste vaste privelişti ce închipuiau tăcerea.

Pe tărâmul acela mersul oamenilor era greu; înaintarea se făcea cu multe îndemnuri şi opinteli. Iar căldura înfricoşată ţinea toată ziua, până când soarele se zdrobea de creştetul munţilor falnici şi sterpi din Apus. Atunci cădea peste drumeţi noaptea, dar o noapte fără întuneric, fără linişte, fără împăcare. Oamenii întindeau grabnic corturi, căutau culcuş pentru animale, se trăgeau spre somn. Zăpuşeala făcea loc unui ger uscat, al înălţimilor, de care toţi încercau să se adăpostească; furia nisipului iscat de furtuni îi chinuia din când în când. Zările erau plumburii, aerul mişcat de năluci. Auzul celor care dormeau era sfâşiat de urletul şacalilor şi al hienelor ce dădeau târcoale

taberei şi deveneau din ce în ce mai îndrăzneţi. Caii tresăreau atunci neliniştiţi, asinii se strigau cu glas de spaimă. Numai cămilele înţelepte şi îndurătoare îşi vedeau de somn înainte, ca nişte movile de pământ neclintite.

În felul acesta treceau orele grele, de plumb. Şi apoi se reaprindea rugul dimineţii, iarăşi. În grabă se strângeau corturile, se înhămau caii, cămilele erau urnite din somn şi toropeală, ostaşii puneau mâna pe arme. O iluzie sau o boală ciudată îi adusese pe toţi pe asemenea drumuri. Caii nechezau cu nările uscate de arşiţă. Asinii se opinteau sub povară şi tremurau pe picioarele cu copitele rănite de stânci. Dar duhul care-i purta înainte pe oameni, pe cămile, pe cai şi pe mule era mai puternic decât împotrivirea înverşunată a firii.

Străinii aceştia veneau de dincolo de mare, din Provenţa, din Roussillon, din Aquitania, din Sicilia şi, câţiva, chiar din îndepărtata Engliteră. Erau un corp răzleţit de grosul trupelor, care trecuse înainte cu vreo lună. Ar fi trebuit de mult să-şi ajungă din urmă tovarăşii, dacă furtunile pe mare nu le-ar fi amânat debarcarea, iar apoi lipsa de hrană nu i-ar fi făcut să întârzie prin deşertul ostil. Duşmani nu întâlniseră însă. Căci la sfatul prietenilor greci din Tars, îl luaseră drept călăuză pe Yshak ben-Vahram, creştin din Homs şi om de nădejde pe căile necunoscute pe care se angajaseră, care-i purtase cu multă pricepere departe de ţărmul mării şi de atacurile agareenilor, ocolind pe cât se putuse toate pericolele şi scurtând drumul.

Şi cu toate acestea, clipa multaşteptată când privirile aveau să mângâie zidurile Oraşului Sfânt era departe, mai departe decât ar fi bănuit-o ei la sosirea pe acest tărâm. Greutăţile acestea nu le prevăzuseră. Drumul în pustiu le măcina puterile mai mult decât bătăliile pe care le aşteptaseră, dar care nu veneau.

– E greu, rostea cu milă înţeleptul Yshak. Voi sunteţi oamenii pădurilor umede şi ai pajiştilor veşnic înverzite. Am fost în ţara

voastră de câteva ori, de mult... Acolo Dumnezeu a dat belşug de ploaie şi umbra binefăcătoare a arborilor deşi. Aici, în pustie, a hărăzit numai arşiţa care păleşte totul şi vârtejurile de nisip care îneacă răsuflarea şi privirea. Şi, ca un blestem, a trimis oamenilor cutremure, care au înghiţit oraşe, şi cetăţi, şi râuri cu albiile lor cu tot, ce au fost pe aici, cândva, măreţe şi din care s-a spulberat acum şi urma...

Şi bătrânul tăcea, proptindu-şi barba albă în piept. Obişnuit cu tot felul de ciudăţenii, el nu se mai mira decât poate în sineşi de străinii aceştia care părăsiseră meleagurile lor binecuvântate pentru a urmări în necunoscut şi în deşert un vis scump.

Nu tot astfel gândea însă şi tânărul Thybaud de Payns, conte de Montdidier, baron de Excalles şi senior de Saint-Amance, mai-mare peste ariergarda cruciaţilor ce străbătea acum deşertul sălbatic. Pentru el nu exista decât un singur scop, care se închidea într-un singur gând şi se întrupa doar într-o hotărâre: aceea de a ieşi biruitor. Era un om energic şi viteaz. Deşi fieful său era în Champagne, el se bucura deopotrivă de încrederea şi stima francilor şi provensalilor, căci era ştiut ca un om arzător întru credinţă şi mare meşter în conducerea trebilor războiului, măcar că era aşa de tânăr. Încercările la care era supusă trupa ce-o conducea îi provocau mare amărăciune, dar nu-l descurajau. Se străduia să-l ajungă din urmă pe unchiul şi seniorul său Raymond de Saint-Gilles, comandantul unui corp masiv de oaste ce plecase din Toulouse, la ordinele căruia stătea. Contele cunoştea bine, de la unchiul său care combătuse îndelung şi glorios pe sarazini în Spania, gravele obstacole şi pericole la care se expusese plecând în această expediţie, dar înţelegea să le înfrunte cu tărie pe toate, în folosul cauzei lor sfinte. Îmbrăcase deci nobila armură a supunerii şi nici nu se gândea să dea înapoi – aşa că toate dificultăţile şi nereuşitele nu făceau decât să-i biciuie voinţa. Şi totuşi avea unele temeri...

...Era seară, şi Thybaud făcuse rondul inspectând toată tabăra, fixând posturi şi verificând străjile. Numărase şi hotărâse care din caii schilodiţi urmau să fie sacrificaţi şi pregătiţi a doua zi pentru hrana trupei. Îşi privea în tăcere oamenii, frământat de unele gânduri, pe care nu le putea domoli. De la un timp, la pierderile datorate bolilor şi accidentelor, la animalele abandonate şi la împuţinarea hranei, la toate pagubele, se adăugase şi o ciudăţenie: unii din cavaleri, fără ca cineva să-i poată explica acest lucru, dispăreau. Deodată li se constata lipsa şi nimeni nu mai ştia de ei. Dacă tânărul conte nu i-ar fi cunoscut bine pe fiecare dintre aceştia, ar fi putut spune că dezertaseră, că fugiseră pe ascuns sau că se rătăciseră. Dar cum ? Faptul dispariţiei lor era de neînţeles. Trupa mergea, la sfatul bătrânului lor călăuz, în ordine compactă; nu-i atacase nimeni, şi totuşi, din când în când se constata lipsa câte unui cavaler. Aşa se făcuseră nevăzuţi printre alţii Amaury de Mesnil, Robert Bisot, Tancred de Possenza şi, acum la urmă, chiar vărul lui Thybaud, Gualtiero, baron de Villamolla şi căpetenie a normanzilor din Sicilia. Unde putuse pleca acest tânăr fermecător şi curajos, pentru care contele de Montdidier avea o mare prietenie şi care niciodată nu l-ar fi putut trăda, rămânea un mare mister. Cum şi unde putuseră pleca el şi ceilalţi ?

Sufletul comandantului cruciaţilor era în mare dezbinare. Ce să facă ? Să trimită oameni pe urmele celor pierduţi ? Dar nu ştia nici măcar unde să-i caute ! Să aştepte reîntoarcerea lor ? Ar fi însemnat să compromită întreaga acţiune militară, imobilizând toată armata, şi aşa în întârziere, pentru cine ştie câtă vreme.

Un om rătăcit în pustietatea aceasta era un om pierdut. Thybaud se gândea la vărul său, la sufletul lui curat şi pios, la ardoarea cu care-i ascultase chemarea punându-se în serviciul cauzei lui Dumnezeu, cu oameni, cai şi arme. Ce ar fi putut face ca să-l regăsească, viu şi nevătămat ? Şi, mai ales, unde putuse

acesta dispare, când cu o zi înainte îşi petrecuseră împreună toată seara ? Vreun îndemn necunoscut îl împinsese la pierzanie ? Vreun duh rău îl făcuse să-şi piardă pe neaşteptate minţile şi să se întoarcă din drum ? Sau vreo zână îl ademenise cu ispite dulci şi înşelătoare, aşa cum se întâmplă de atâtea ori în romanul pe care-l citiseră şi-l îndrăgeau amândoi, *Lotario şi Rodelinda* ? Thybaud nu ştia ce să creadă şi nu găsea nici o soluţie. Trecea posomorât prin faţa corturilor, cercetând figurile oamenilor, starea lor şi a armelor. În sfârşit, ajunse în dreptul bătrânului Yshak, care, ca totdeauna, stătea afară ghemuit în burnuz şi moţăia cu capul căzut după obiceiul orientalilor. Poate chiar dormea.

Călăuza se ridică şi îşi apropie de tânăr faţa lui zbârcită şi îngrijorată. Ochii îi sclipeau resemnaţi şi trişti.

– Nu mai avem mult, cu voia lui Dumnezeu, dar fiecare clipă de întârziere nu e deloc bună, în asemenea împrejurări, căci poate aduce nenorociri şi mai mari.

Thybaud se întoarse spre el şi se uită puţin neliniştit:

– Ce alte nenorociri ar mai putea să vină după toate câte s-au întâmplat ? Spune ! Până acum nu mi-ai adus nici o veste de bucurie.

– Khamsinul, uraganul de nisip al pustiului. Dacă s-ar întâmpla aşa ceva, ar fi o mare nenorocire, căci atunci drumurile, atât de rele cum sunt, nu ne-ar mai fi de nici un folos.

– Să nu ne depărtăm, în cazul acesta, rosti tânărul. Am văzut că vârtejurile de nisip se pot isca din senin...

– Nu. Asta nu, răspunse călăuza, furtunile mari nu se stârnesc aşa uşor. Păsările de pradă le vestesc cu zborul lor speriat, din timp. Apoi cămilele le simt din depărtare şi-şi ascund capetele de furia vântului.

– Să sperăm că Dumnezeu ne va cruţa de o asemenea încercare.

Cei doi mergeau alături la fel de îngrijorați.

– Dacă s-ar stârni o asemenea furtună, reluă bătrânul, corturile pe care le avem nu ar mai fi bune la nimic...

– Ce ar trebui să facem atunci ?

– Iată, zise bătrânul arătând cu bărbia ridicată. Vezi coasta muntelui de colo ? Vezi umbrele acelea întunecate ?

Cei doi urcaseră pe un dâmb de unde se vedea bine șirul de munți prăpăstioși și pleșuvi, mult mai aproape decât ar fi părut la prima vedere. Se aflau la doi pași de ei și prezența lor era vestită de maluri abrupte și pietroase.

– Acolo sînt adăposturi bune... Sunt peșteri adânci în râpa muntelui. Le folosesc doar hoții de caravane. Acum sunt părăsite, căci tâlharii au fugit din fața noastră de mult.

– E de mirare că într-o asemenea pustietate mai pot trăi oameni, spuse tânărul coborând dealul, pe urmele călăuzei care-o luase înainte.

– Și fiare de pradă, seniore... adăugă înțeleptul Yshak zâmbind. Uneori asemenea peșteri sunt pline de comori furate de tâlharii deșertului; acum însă nu cred că o să găsim înăuntru ceva.

– Comori prădate de unde ? Nu văd în jur decât nisip și piatră.

– Dar uiți drumurile ? Aici e o răscruce de căi ce duc în țări bogate și mult străbătute de negustori. Iată hruba asta care se cască în fața noastră chiar aici. O vezi ? E sigur o ascunzătoare.

Se apropiară de ea și o examinară. O pasăre țâșni speriată dintr-o crăpătură a malului și tăie văzduhul ca un țipăt. Din locul unde se aflau se vedea în vale tabăra cu luminile aprinse din loc în loc, sub cerul straniu și împestrițat de luminoasele stele. Soarta oamenilor care dormeau acum trebuia schimbată degrabă. Trebuia întreprins ceva, gândea contele de Montdidier înfrigurat.

– A trecut bine de miezul nopții, își aduse el aminte, și am intrat într-o nouă zi, care e cea a sfântului Bonifaciu martir. Oare

călugării de la Verzy nu s-au sculat încă, la ceasul acesta, ca să se roage pentru mine ? Pentru mine, care le-am construit la plecare un sanctuar în marea lor mănăstire şi le-am promis daruri, iar prin testament toată averea mea pe care o am şi la care aş avea dreptul ? Cum se face că rugăciunile lor nu-mi sunt de nici un folos ? Oare m-au uitat ei, sau Dumnezeu nu vrea să-i asculte ? Nu se poate !

...Şi mai ales, gândea el, nu se poate ca Dumnezeu să nu asculte glasul aceleia pe care Thybaud o socotea domniţa lui închinată, tânăra şi preafrumoasa Hildeberte de Chesnard, ce desigur îşi consuma priveghiul şi rugăciunile fierbinţi numai pentru el şi pentru biruinţa oştilor pe care le conducea pe tărâmurile acestea sălbatice şi necunoscute ! Cine ar mai putea afla îndurare şi har pe lume dacă nu fecioara aceasta curată şi desăvârşită, pe care Dumnezeu o trimisese pe pământ numai pentru că alături de El ar fi trezit, desigur, invidia îngerilor ! Thybaud îşi închipuia fruntea ei nobilă, mângâiată de zefirul părului blond ce i se resfira pe tâmple, şi faţa ridicată în rugăciune spre Cea fără seamăn şi fără prihană, ca un reflex al divinităţii pe care o implora, dar a cărei întrupare era, fără să ştie, ea însăşi ! El o lăsase acasă, în castelul strămoşesc de la Salornay, plină de speranţă şi surâzătoare – şi după atâtea luni de despărţire nu-i putuse trimite decât, ca şi acum, gândurile lui triste.

Ce însemnau toate aceste încercări şi piedici ? Ce enigmă se ascunde sub ele ? gândea neliniştit tânărul privind în jur.

...Bătrânul intrase în peşteră şi încerca să facă lumină. După ce scăpără de mai multe ori amnarul, flacăra se aprinse într-un ghemotoc de ierburi uscate.

– Iată, arătă el în juru-i. În fugă, hoţii nici nu şi-au luat sculele; ştiau că se vor întoarce numaidecât, după plecarea noastră.

– Dar nu s-ar putea să ne atace ?

– Nu. Bandele de furi ai pustiei sunt puţin numeroase şi prea neputincioase ca să atace o armată; îndrăzneala lor nu se întinde până acolo.

Peştera se luminase şi mai mult de flacăra unor vreascuri pe care bătrânul le aruncase pe foc. Câteva vase zăceau risipite pe jos. Un trepied metalic, folosit de curând, stătea peste cenuşa stinsă. O făclie se zărea agăţată în stâncă.

– Mi se pare că le-am stricat petrecerea, zise din nou înţeleptul Yshak, ridicând o cană de aramă cu toartele fine, măiestrit lucrate, şi punând-o pe foc. Asta e assis, o băutură întăritoare pe care n-au avut timp s-o ia cu ei, cu toate că şi-au pregătit-o...

Thybaud stătea la intrarea peşterii şi examina îngândurat totul. Bătrânul îi zări privirea înnegurată şi spuse:

– Te văd plin de mâhnire şi de tristeţe... Prietenii domniei-tale te-au părăsit fără veste şi au luat alte căi...

– Ştii cumva unde s-ar fi putut duce ?

– Ţi-am spus că locul acesta e o răscruce de mari drumuri... Pe care din ele să fi apucat ?... Nu ştiu. Dar ştiu atâta: că pe o cale sunt ei acum, în peregrinare, căci viaţa omului nu-i decât o lungă şi anevoioasă călătorie spre necunoscut şi spre încheierea sorţii.

– Pentru ei, ca şi pentru mine, nu e decât o cale de urmat, de la care nu ne putem abate, iar soarta lor nu poate să se împlinească decât cu arma în mână, aşa cum cere legea onoarei şi a credinţei !

Bătrânul zâmbi uşor:

– Nu te grăbi să-i osândeşti aspru... Niciodată nu suntem atât de stăpâni pe faptele noastre încât să avem acest drept – iar judecătorul nostru şi al lor nu e chiar atât de neîndurător cum ne închipuim.

Contele de Montdidier nu răspunse nimica. Observă numai că obrazul călăuzei se roşise de înflăcărare şi glasul lui, plin de ecourile grotei în care se aflau, se ridicase deodată cu mai multă putere. Focul răspândea în toată încăperea o căldură bună şi moleşitoare încărcată de miresme dulci. Bătrânul tăcu un timp, apoi reluă vorba începută, cu glas mai scăzut:

– Drumul pe care v-aţi hotărât să-l urmaţi e cel al credinţei şi al gloriei... dar mai sunt şi altele...

– Şi unde duc ele ?

– Acolo unde lumea asta de umbre şi îndoieli se destramă şi încep alte tărâmuri, care n-au marginile în ceea ce se poate închipui cu văzul...

Thybaud îşi privi cu mai multă atenţie tovarăşul, în ai cărui ochi creştea o lumină necunoscută. Bătrânul vorbea însă cu privirea în jos, ca şi cum ar fi rostit vorbele acestea ciudate doar pentru sine:

– Ce ştiţi voi despre ce depăşeşte văzutul şi despre ce se cuprinde dincolo de un hotar pe care nici nu-l bănuiţi unde se află ?

– Vorbeşti de vreo ţară necunoscută de noi, bătrâne ?

– O ţară ?... Poate ar fi mai bine să o numim o lume, căci e mai mare decât stăpânirea crailor voştri şi altfel decât v-o puteţi închipui, o, suflete care nu ştiţi ce e liniştea şi care n-aţi văzut decât chipuri aidoma vouă, cu pecetea dorului deşert şi a tristeţii pe buze. Acolo însă e altfel. Miracolele te întâmpină atât de multe, că nu le mai poţi cuprinde pe toate şi înţelesul alunecă în zbor ca fulgii. Dacă le-ai vedea, bogăţiile cele mai fantastice ţi se vor părea pe loc sarbede şi calpe, iar tot ce ai simţit mai frumos în lumea ta îţi va rămâne în amintire ca pustietate şi smârc. Acolo e adevărul... acolo e frumuseţea, acolo e tărâmul cu puritatea de lacrimă a dreptăţii... Vino şi vezi...

Obrazul bătrânului era lângă ochii cavalerului şi vocea lui, în şoapte grăbite, îl urmărea cu o ardoare crescândă. Văzând că Thybaud nu răspunde nimic, el porni înainte:

– Ai gândit ceva, ai dorit un lucru cât de măreţ, ce nu ţi-a fost hărăzit ţie ? Acolo totul se împlineşte, totul e dat fiecăruia şi tuturora, totul e nesfârşit, şi nesfârşit mai mult decât mintea omului poate împărţi şi cuprinde. Ah, şi frumuseţea aceasta nu e în fărâme, ci toată şi întreagă, în orice clipă a Timpului, pentru oricine calcă hotarul acelei lumi.

Te-ai gândit măcar vreodată la tărâmul necunoscut al fericirii adevărate şi nesfârşite, unde te pot duce chiar acum, ca pe un copil neîncrezător şi plin de teamă ? Nu ai acolo de ce te feri, străine, nu trebuie să păzeşti nici o lege. Nimic nu tulbură în lumea aceea lenea necunoscută de voi a vremii. E anotimpul veşnicei armonii şi a păcii. În grădinile ei de aromate nu s-a războit nimeni, decât frumuseţea cu jocul şi cu dragostea, ce domneşte ca o stăpână peste toate limbile şi peste toate vietăţile.

Hai cu mine şi vei pătrunde în păduri adânci, unde cerul se ascunde dincolo de ţesătura de frunze a arborilor uriaşi, înlănţuiţi unul de altul cu liane. Printre ei se joacă şi se aleargă, în salturi lungi, tigri pufoşi cu laba blândă şi cu colţii strălucind ca luna. Şerpii groşi mângâie cu pipăitul inelelor lor trunchiurile de baobab şi urcă pe crăcile de care se anină în legănat leneş, ca nişte podoabe grele. Papagalii vorbăreţi, de toate gingile, ţâşnesc precum greierii în calea călătorului uimit şi-şi poartă minunea culorilor din ram în ram, în timp ce frunzele late de palmier se izbesc între ele cu sunete de fildeş.

Ai auzit vreodată surpându-se nămeţii de flori galbene de jasmin ? Ai auzit răzvrătindu-se seva în rădăcinile groase cât omul ale arborilor binecuvântaţi de ploi ? Ai văzut ţâşnind dulceaţa din rodii şi neramze plesnite, ce cad grele la pământ după ce au aşteptat zadarnic să fie culese ? Ai simţit vreodată

înecându-te funigeii spulberați de boarea ușoară din creștetul tufelor de magnolia cea cu trunchiul alb ? Parfumurile rare ale câmpurilor sunt acolo tari și te îmbată – și atunci fiarele își pierd puterea și se prăvălesc în ierburi, să doarmă, ca fluturii ametiți de lumină. Pe verzile șesuri nesfârșite, ciutele de gazele petrec în vălmășag cu leoparzii, iar zebra sperioasă se amestecă în cirezile de rinoceri. Turmele de elefanți se mișcă greu ca munții și alunecă spre asfințit o dată cu soarele, cutremurând scoarța lumii.

Pașii tăi vor călca florile dumnezeiești de hellebor și se vor înfiora în roua parfumată risipită în desfrâu pe cărările de ierburi gingașe și crude. Din loc în loc, fântâni cu ape țâșnitoare vei întâlni, aruncând spre cer lăncile lor de cleștar și lumină pe care soarele le spulberă în mii de scântei și de fluturi ce se sting în văzduh într-o clipă...

Hai să-ți arăt desișurile de flori de lotus pe zveltele lujere ca niște coarde întinse și care-și scutură polenul pe încrețirea apelor din iezere... Mai încolo, nenufarul galben între nenufarii albi își leagănă în soare vraja și somnul molatic; printre ei, trece călcând din înălțime pasărea cu aripile muiate în sânge și cu picioarele de săgeată, ibis – atât de ușor, încât auzul nu poate să prindă pașii ei aievea...

Stâncile de cristal ale munților amenințători și trufași ascund între ele popasuri unde au loc să se întindă lacuri pure cu ape neîncepute și necercetate, în care din cer a căzut lumina de argint a lunii. Cine bea din ele cunoaște ceva din vecia eternelor zodii și gustul stelelor ce se răsfață tânguindu-se în singurătatea albastră a nopților. Cine le ocolește nu e vrednic de harul ce i s-a pus înainte, cine nu le caută nu mai are dreptul să vorbească de desfătări în nici o lume.

Vino să vezi pinii orgolioși și muți, pe care se scurge mierea de ambră ce se încheagă apoi în lacrimi prelungite de aur. Vino,

dacă vrei să-ţi alungi îndoielile, în pădurile negre de cedri cu trunchiul de piatră şi înalţi ca regii, care umilesc şi îmbată toate vieţuitoarele şi cheamă cu roata cununilor lor din cer întunericul. Vino să auzi cum îşi scutură găteala de mireasă împărătească sicomorii, făcând-o să pogoare în ploi încete – hai acolo, să simţi pe creştet mângâierile prelungi ale ceţii lor palide şi parfumate din înălţime.

Te-ai gândit măcar o clipă la fluviile fabuloase ce izvorăsc de dincolo de timp şi se varsă în mările albastre, iar acestea în oceanul vast pe care plutesc ostroave neştiute, cuprinzând comorile cerului şi ale pământului amorţite în aşteptare ? Acolo te aşteaptă ca pe un stăpân şi mire fecioare negre cu cununi de orhidee şi ţinând între dinţi flori otrăvite, pe care le împestriţează cu roşeaţa coralului rar, încolăcit pe gâturile şi pe gleznele lor uşoare. Ele trăiesc numai pentru cântec, şi glasul lor de flaut se îngână cu suspinul frunzelor domoale. Rătăcitori şi hoinărind în nepăsare, bărbaţii şi femeile care n-au cunoscut munca aspră a servilor se cheamă cu strigăte mute şi se înţeleg fără cazne şi vorbe, ca fiarele. Lumina soarelui nu-i ruşinează, iubirea nu-i oboseşte, otrava şi rugina timpului nu-i atinge. Din dragostea lor se zămislesc copii puzderie, de-a valma, cu toţii sortiţi fericirii... Vino şi vezi !

Vrei să cunoşti femei cu ochi nelegiuiţi şi cu braţe calde ce coboară din închipuire, căci Ziditorul tuturor celor de sus şi de pe pământ le-a plămădit în ziua când a făcut Paradisul ? Vrei fete-fecioare din stirpea virginelor hurii ce ştiu să joace şi să te strângă în îmbrăţişarea dragostei, fierbinte şi la nesfârşit ? Vrei să le alinţi cu mângâierile tale umerii semeţi şi înalţi, să le înăbuşi sânii dârji şi candizi ? Vrei să le îmbeţi gura, să le sorbi veninul, să le întrebi adâncimea trupului, să le simţi cum le chinuie diavolii fântâna iubirii ?

Vino, şi eu îţi voi fi călăuz pe câmpurile cu miresme dulci care ameţesc mirosul omului neştiutor. Toate vor fi ale tale. În clipele de patimi peste voi vor viscoli din văzduh petalele smucite din cupele a miliarde de flori, iar aşternutul verde al ierburilor va fi aşa de moale, încât în ele vi se vor îngropa ca în mătase şoaptele. Vulturii vor ieşi din cuiburile lor de piatră cu aripi mari de arhanghel, întinzându-şi la chemarea ta peste pământ umbra.

Cine mai poate vorbi acolo de suferinţă ? Dacă totuşi cineva încearcă vreo durere, înainte de a se gândi la ea i-a trecut. În schimb, îi stăruie în suflet fericirea care l-a cutremurat vreodată; de câte ori vrea să şi-o amintească, ea se ridică în el ca un incendiu, dar însutit, înmiit.

Puterea sfântă a dragostei se naşte din soare, asemeni căldurii, iar noaptea coboară acelaşi farmec, dar cu izvorul în lună. Tot ce este în juru-ţi te ascultă şi ţi se supune. Lanţul izvoarelor se scutură cu susur uşor ca să-ţi adoarmă oboseala, când vei voi să te închizi în vis, uitând încă o dată. Clipele se duc în apus cu vaiere de bucurie şi ţi se prelungesc în auz şi în sânge. Lăutele nopţii plâng şi ele fericite în coruri, căci fericirea prea mare doare. Vrei să le auzi cântecul cum mişcă de pe umerii munţilor ca pe un covor de unde albastre întunericul ? Vrei să-i simţi beţia de neuitat şi toropeala ?... Vino şi vezi !... Vântul vestitor al dimineţii te va mângâia uşor pe pleoape ca să-ţi spună că o zi nouă de fericire te aşteaptă. Tot el îţi risipeşte grijile în amurg, când pentru toţi ceilalţi oameni vine ceasul de spaimă al beznelor şi al răfuielilor cu gândurile amare.

Ce ştiţi despre toate acestea voi, cavaleri ai tristeţii şi curteni ai doamnei mohorâte, Moartea, pe care o ţineţi în suflet ca pe un tezaur ? Ce puteţi înţelege voi, ostaşi juraţi ai Umilinţei, purtată pe steagurile cu care vreţi să cuceriţi lumea ? Ce puteţi bănui

despre altă lume voi, robi ai silniciei pe care v-o impuneţi vouă înşivă pentru a scoate fericirea din chinuri ?

Lasă-ţi lumea ta de dureri şi de morminte deschise şi vino cu mine ! Leapădă-ţi sufletul acesta negru care muşcă din tine ca o lupoaică flămândă şi urmează-mă !... Vino în grădinile lui Alah ca să găseşti fericirea veşnică şi uitarea !... Cele opt raiuri te aşteaptă cu toate minunile lor de desfătări necurmate şi fără de număr...

Bătrânul continua să vorbească, să îndemne şi să roage, iar vocea lui se răsucea şi-l înconjura pe Thybaud ca un şarpe. Cavalerul îşi simţea braţele turnate în plumb; ar fi vrut să cheme după ajutor, dar strigătul i se îneca înainte de a-i ieşi din gură; cuvintele se topeau pe buze, răsuflarea mâniei îi amuţea în gâtlejul uscat şi dureros. Zidurile de stâncă ale peşterii se năruiseră de mult în faţa privirii tânărului cu faţa scăldată de broboanele reci ale sudorii, şi nălucirile ce i se iscau înainte, într-o bezmetică horă, ameninţau să-l copleşească şi să-i schimbe voile.

Apele ce fierbeau în cazanul de tuci începuseră să-şi sporească clocotul şi să joace fantastic. Bătrânul vraci se aplecă şi ridică o mână de frunze aromitoare dintr-o grămadă aşezată alături. Apoi porni să le fărâmiţeze între degetele lui uscate şi să le risipească în volbura din cazan. O aromă călduţă şi înecătoare se ridică înteţit din unda mişcată a apelor.

Thybaud rămăsese în picioare neclintit şi-şi simţea voinţa uriaşă, încordată, în agonie. El ridică încet cu amândouă mâinile, de la brâu, spada grea şi de nădejde Gardegor. Oţelul luci, iar mânerul încrustat, cu garda aurită se ridică între cei doi ca o cruce. Atunci tânărul pricepu, într-o clipă, că spada îi ieşise din teacă *singură*. Nu stătu nici o secundă în cumpănă, ci cu toată

puterea braţului făcu să se rotească arma în aer şi înfipse lama ucigătoare în coasta stângă a bătrânului.

Trupul vrăjitorului se prăbuşi ca un sac gol, fără ca mâinile cu gheare lungi să mai poată căuta un sprijin. În cădere, el năruí ceaunul cu licoarea fermecată şi ameţitoare. Un fum gros izbucni din tăciunii sfârâitori şi înecă toată încăperea. Thybaud făcu un pas înapoi, dar se izbi de peretele peşterii şi rămase lipit de el, nemişcat. Ameţeala primelor clipe făcu repede loc unei dureri ascuţite, care-i trezi simţurile.

Ceaţa se topea încetul cu încetul în juru-i şi rămânea numai mirosul dulceag de mirodenii necunoscute. Duhul blestemat al nălucirii şi ispitei pierise. Pe măsură ce fumul se risipea şi trosnetul tăciunilor stinşi amorţea sub cenuşa udă, privirea tânărului începea să desluşească o priveliştе nouă, ca şi cum s-ar fi trezit dintr-un vis. Leşul vrăjitorului, cu spada împlântată în el, zăcea neclintit ca o scorbură prăvălită în care se înfipsese un fulger. Iar în ungherul din străfund al peşterii se zărea Gualtiero, întins pe spate pe un braţ de ierburi. Thybaud se repezi la el cu bucurie să-l scuture de umeri. Era viu, dar ameţit şi cu faţa palidă a înecaţilor.

Ochii prietenului său se deschideau cu greu. O ceaţă îi mai cotropea privirea şi după ce pleoapele s-au ridicat. Buzele uscate ale lui Gualtiero rostiră încet dar limpede:

– Frate, greu somn am mai dormit... A trecut un veac, sau o viaţă de când ne-am despărţit în seara aceea, de mult ?

– N-a trecut decât o noapte, dar şi mie mi s-a părut nesfârşită. Era cât pe-aci să ţi-o iau şi eu pe urme.

– Unde ? Unde e fericirea aceea pe care mi-o promisese bătrânul acela cu vorba ca mierea şi cu îndemnuri viclene ?

– Nu mai întreba, zise Thybaud, trăgând spada din trupul mortului şi vârând-o înapoi în teacă, în grabă, fără s-o mai şteargă. Hai să ne îndepărtăm de aici. Avem o datorie sacră de la

care ne-am abătut, lăsându-ne duşi în ispită. Să ne grăbim, aşadar ! Curând soarele acesta înfricoşător va începe să-şi învârtească din nou peste noi roata lui de foc.

Cei doi ieşiră înlănţuiţi din peşteră. Afară începuse să se lumineze. Oamenii din tabără dormeau în liniştea unui sfârşit de noapte palid. Thybaud trase în piept aerul rece şi aspru al înălţimilor; vărul său, sprijinindu-i-se de umăr, privea năucit în jur, ca şi cum s-ar fi întors de pe altă lume.

– Tot ce mi s-a întâmplat să văd în ţara asta nu e decât un lanţ de capcane şi de enigme...

– Lasă asta. Încrederea mea în biruinţă a rămas neclintită, şi cu atât mai mult de acum înainte voi şti pe ce trebuie să mă bizui, răspunse contele de Montdidier, mângâind mânerul spadei sale credincioase şi nebiruite.

– Încrederea în dreapta noastră misiune a rămas şi pentru mine aceeaşi, dar nălucile astea amare îmi joacă înaintea ochilor şi mă fac să-mi pierd minţile. Iată, făcu el ridicând un braţ în direcţia unor înălţimi roşietice, asta crezi că mai e o iluzie ?

Thybaud se uită într-acolo şi simţi brusc căldura unei speranţe nebune invadându-l. În depărtare, un furnicar de oşteni, de corturi şi lăncii învălmăşite se întindea cât vedeai cu ochii; peste el se înălţa un nor de praf, ridicat de tumultul oamenilor şi al cailor, care frământau pământul uscat de arşiţă. Privirea de vultur a tânărului distinse în toată grămada flamurile albe şi sfinte, cu roşul sângelui şi al patimilor care erau şi ale lui şi străluceau ca nişte chemări suflate de bătaia vântului.

Ajunseseră la ţintă. Erau la mai puţin de o zi de mers de armatele ce blocaseră pe duşman în cetate şi strângeau în jurul necredincioşilor lanţul dur al asediului. Cu privirea limpezită acum şi luminată de bucurie, ei recunoscuseră locuri pe unde mai fuseseră. Bătrânul vrăjitor îi făcuse să rătăcească, să se învârtească pe loc şi să piardă zadarnic vremea, când ei erau aşa

de aproape de grosul armatei pe care ar fi trebuit de mult s-o ajungă.

Cei doi cavaleri căzură în genunchi în faţa răsăritului cu ochii înrouraţi de lacrimi... Scăpaseră de capcanele necunoscutului, de aşteptarea chinuitoare, de blestemul incertitudinii; de acum ştiau că vor răzbi numai cu tăria braţului şi cu ardoarea crudă a credinţei. Şi se ridicară atunci în grabă, să-şi trezească tovarăşii, înfriguraţi doar de gândul că nu ei trebuie să lipsească de la asaltul cetăţii către care năzuiseră într-un drum atât de lung. Drumul acesta trebuia tăiat acum cu spada, ceea ce ei aveau să facă fără şovăială şi fără teamă, spre lauda numelui lui Dumnezeu, căruia îi închinaseră viaţa, şi a preasfintei Sale Glorii.

Nov. 1968

JOCUL ASTRELOR ŞI CAPCANA MORŢII

Se apropia ziua nunţii ei. Nunta pe care o aşteptau cu nerăbdare toţi locuitorii din Sangallo şi cei din cetatea rivală, Montesecco, căci toţi vedeau în căsătoria contesei Giovanna Ferri un început de împăcare şi semnul unor vremi de linişte pe care le doreau deopotrivă învingătorii şi învinşii, victimele şi călăii. Fiecare din ei voia să sosească mai repede clipa împăcării, căci obosiseră cu toţii în duşmănia cumplită care-i învrăjbise fără rost şi atâta vreme, pe unii împotriva celorlalţi.

Gândurile tuturor se întorceau acum spre ea, şi Giovanna ştia bine lucrul acesta. Aproape că putea citi întrebările nerostite pe chipurile trecătorilor ce-şi îndreptau privirile spre palatul ei. Parcă le simţea rugămintea, când îi vedea trecând în aparenţă nepăsători şi grăbiţi, dar plini de spaime şi de presimţiri prin piaţa Domului, mohorâtă şi mereu pustie. Aruncându-şi privirea în piaţa pe care o contempla toată ziua de la fereastra uneia din camerele palatului său, tânăra se gândea la soarta ei şi a locuitorilor cetăţii, de care se simţea atât de legată şi care-i cereau acum acest suprem sacrificiu.

Fusese încă de mică mândria lor, şi într-un fel le aparţinea. Se născuse şi copilărise în fastuosul palat al părinţilor ei,

înconjurată numai de dragoste şi de admiraţie, ca o floare rară ce pretindea ocrotire pentru a-şi desfăşura splendoarea pe care o bănuiau cu toţii şi pe care o aşteptau nerăbdători să iasă la lumină. Prin naştere, inteligenţă şi frumuseţe, Giovannei nu i s-ar fi găsit uşor perechea. Dumnezeu îi acordase din plin harurile sale, pe care ea le sporise prin râvnă, modestie şi măsură. De mică făcuse repede să se vorbească de ea. Latineasca o deprinsese singură, uimind toată curtea. Învăţase la rând cu fraţii ei mai mari şi-i întrecuse în artele liberale prin inteligenţa ei strălucită. Mai mulţi dascăli iscusiţi, aduşi cu multă cheltuială de tatăl ei din ţinuturi îndepărtate, fură siliţi să se dea bătuţi după scurtă vreme.

La zece ani recita din Homer sute de versuri şi la vârsta primei comuniuni compunea stihuri în greceşte într-o prozodie complicată, după exemplul poetesei Sappho. Era strălucitoare în conversaţie şi se pricepea să investigheze arcanele filosofiei şi ale teologiei, iar câteodată, duminica, umplea cu glasul ei îngeresc şi puternic bolţile vaste şi afumate ale domului din Sangallo.

La sărbători, la baluri, la ceremonii, se arăta ades şi cu plăcere. Deşi era fiica celui mai bogat şi mai nobil om din Sangallo, se purta cu amabilitate, răspundea la toate saluturile şi ştia să se înţeleagă cu oricine.

Aşa îşi câştigase iubirea şi admiraţia tuturor locuitorilor. Vestea i se dusese departe, prin curţi şi palate regeşti şi princiare unde spera ea, în năzuinţele ei de fată, să-şi împlinească până la urmă destinul. Aşa o îndemnaseră toţi să creadă, aşa i se părea şi ei firesc... Dar soarta voise altfel. Trebuia să rămână aici, în cetatea în care se născuse şi pe care trebuia să o salveze acum prin sacrificiul propriei ei fiinţe, făcând o căsătorie ce apărea în ochii tuturora drept un adevărat sacrilegiu.

Urma să devină soţia lui Pedro Alargon; un om crud, neloial, detestat de toată lumea – şi pe deasupra un fost simbriaş al tatălui ei. Spaniol de origine (dacă omul acesta putea avea vreo origine !) şi căpitan al mercenarilor din Sangallo, Pedro Alargon nu mai era în vremea aceea un om tânăr. Îmbătrânise înainte de vreme chiar – şi pe faţa lui se puteau citi urmele necontenitelor campanii în care-şi irosise tinereţea, a aventurilor în care-şi consumase nădejdea de căpătuială şi visele de glorie, pe care şi le văzuse, un timp, încoronate de un titlu nobiliar smuls de la vreun rege sau cumpărat de la Papă. După o viaţă aspră şi lipsită de glorie, petrecută în condotte pe care le făcuse sau le desfăcuse, se pripăşise în cele din urmă la Sangallo, cu o ceată de bravi, mercenari strânşi după dislocarea armatei regelui Napolelui şi din dezertori din trupele imperiale.

Slujise câţiva ani cu credinţă pe contele Ferri şi-i câştigase cu timpul încrederea. Nu fusese nici mai rău, nici mai bun decât cei de teapa lui. Cu trecerea anilor îşi pierduse elanul şi chiar ambiţia şi-şi mai domolise firea aspră şi violentă. O perdea de melancolie începu să se lase peste privirea lui neagră ca o ceaţă deasă care îneacă şi mai mult o văgăună fără fund. Pedro Alargon părea un om învins de oboseală şi dezgust. Din cauza unei lovituri de spadă care-i brăzdase fruntea, nu-şi mai putea ridica prea`bine pleoapele, încât ochii lui tânjeau mai mult în jos, ca aripile unui corb rănit şi moale. Totul îl destina unei vieţi aspre şi mohorâte, iar apoi, dacă nu s-ar fi răpus înainte de vreme, unei bătrâneţi mizerabile şi triste. Deviza lui, înscrisă sub un blazon de fantezie, îi rezuma firea neîncrezătoare şi dură şi era cheia unei vieţi de lup hăituit şi singuratic: AGREDIOR HOSTIBUS, CAVEO AMICOS.

Ar fi trebuit ca bietul conte Ferri să ia aminte la gândul ascuns în această emblemă şi să fie mai circumspect cu omul căruia oraşul şi el îi încredinţaseră paza ! Căci totul pornise de la

uşurinţa cu care cei din Sangallo îi acordaseră încrederea şi se lăsaseră până la urmă de fapt în voia lui.

...Şi astfel în ziua Sfântului Silvestru, cetatea Sangallo fu atacată pe neaşteptate de o armată venită în taină din oraşul rival, Montesecco. Între cele două cetăţi era o veche duşmănie care se reaprindea de fiecare dată în preajma Crăciunului, când începeau pelerinajele credincioşilor la Roma. Oraşul Montesecco era situat în drumul spre Cetatea Eternă şi împiedica trecerea celor din Sangallo, care erau mereu atacaţi şi jefuiţi, şi de aceea obligaţi să facă un ocol prudent şi costisitor. Apoi, în Montesecco se adunau mereu grupuri de exilaţi din cetatea rivală, care întreţineau o atmosferă de ură faţă de concetăţenii lor şi-şi incitau gazdele la tot felul de incursiuni de represalii şi de jaf.

Aşa se întâmplase în ziua Sfântului Silvestru, când o armată din Montesecco se puse în mişcare şi coborî fulgerător încercând să-i ia pe neaşteptate pe cei din cetatea duşmană, ocupaţi cu pregătirile în vederea sărbătorii Crăciunului. Dar atacul lor dădu şi de data aceasta greş. Gărzile din Sangallo, puţine dar bine pregătite şi viteze, îi respinseră pe invadatori, care, văzând că nu pot să pătrundă în cetate prin surprindere, nu mai întreprinseră un asediu, ci se retraseră tot aşa de repede cum veniseră.

Ca izbânda să fie mai deplină şi pentru a da inamicului o cruntă lecţie, o trupă de cavalerie înjghebată în pripă şi pusă sub comanda lui Pedro Alargon porni în mare grabă în urmărirea agresorului care fugise. Cetăţenii din Sangallo au privit de pe balcoane şi au salutat cu mari strigăte de bucurie strălucitoarea cavalcadă, împăunată şi ageră, ce urma să pedepsească pe invadatorii perfizi din cetatea duşmană.

Dar pe la miezul nopţii, când nu se aştepta nimeni, escuada condottierului, întoarsă cu putere sporită de trupele din Montesecco ce aşteptaseră ascunse în pădurea vecină de la

Chiusi, intră prin porţile ce i se deschiseră şi năvăli în oraşul care dormea în pacea şi în tihna victoriei.

Fu un masacru îngrozitor. Puţinii cetăţeni care avură timp să pună mâna pe arme îşi vândură scump viaţa. Dar trădarea fusese abil chibzuită. La semnalul întoarcerii condottierului, conjuraţii ascunşi prin case se uniră cu trupele duşmane şi în mai puţin de o oră puseră mâna pe întreg burgul.

Contele Ferri fu măcelărit în palatul său împreună cu rudele şi slujitorii care-l înconjurau. Apoi urmă masacrul demnitarilor, al nobililor, al partizanilor şi al familiilor lor, incendiul caselor, distrugerea statuilor, a obiectelor de preţ, profanarea mormintelor. Cadavrele celor ucişi, de multe ori fără să înţeleagă ce se întâmplase, fură aruncate pe ferestre, în lăncile soldaţilor care aşteptau în stradă, şi apoi plimbate în urletele mulţimii, pentru a fi azvârlite până la urmă pradă câinilor. Unii fură spânzuraţi cu capul în jos şi lăsaţi să putrezească atârnaţi de funii zile de-a rândul; alţii muriră sub ruinele caselor lor incendiate de demenţa barbarilor. Înverşunarea exilaţilor, furia mercenarilor, ura celor care doreau răsturnarea conducătorilor ca să se ridice ei în demnităţi sau să le ia averile transformară oraşul într-un infern de ispăşiri crunte şi de josnice răfuieli.

Aproape o săptămână, cetatea răsună de vaietele victimelor, se mânji de sângele ce umplu până şi străzile, se înecă în fumul incendiilor care parcă nu mai conteneau. Apoi, încetul cu încetul, furia se domoli şi frenezia distrugerii se stinse. O linişte de pustiu îşi coborî giulgiul peste ziduri şi oameni. Patimile, care clocotiseră înfierbântate, încremeniră ca lava fierbinte. Încărcaţi cu bogăţiile prădate, cei din Montesecco începură să se întoarcă acasă. Cadavrele neîngropate fură strânse şi scoase afară din oraş, slujbe începură să răsune pe la diferite biserici pentru sufletele celor morţi; o tăcere de doliu se lăsă în căminele tuturor locuitorilor care aveau de jelit cel puţin o rudă.

Oraşul se deştepta greu, parcă dintr-un coşmar. Toţi locuitorii se ocoleau, cu teama în suflet al vreunui denunţ sau a reizbucnirii răzmeriţei. Năuci de spaimă şi chinuiţi de incertitudine, se aşteptau la alte nenorociri, care puteau veni oricând să se abată din nou peste cetatea lor, ca o pedeapsă a cerului neîmblânzit.

Dar între acestea, se află că fiica contelui Ferri, Giovanna, mândria familiei şi a oraşului, scăpase cu viaţă. Nimeni nu a putut înţelege vreodată cum izbutise să se strecoare tocmai ea prin mâinile asasinilor, care o căutaseră desigur în noaptea fatală a Sfântului Silvestru, ca s-o hărăzească şi pe ea, ca şi pe fraţii ei, pieirii. Oricum ar fi fost, toţi au văzut în miraculoasa ei salvare un semn al misericordiei divine. Şi poate aşa a gândit însuşi Pedro Alargon, căci, aflând că Donna Giovanna a scăpat cu viaţă, nu a dat ordin ca fata să fie numaidecât ucisă. Dimpotrivă, a lăsat-o în palatul ei, poruncind numai gărzilor să nu-i dea voie să iasă şi nici să nu lase pe cineva să vină s-o vadă.

Nefericita fată a rămas de atunci să rătăcească singură prin camerele vaste şi reci, în care nu se stinsese bine ecoul masacrului ce-i exterminase familia – aşteptând hotărârile tiranului ce se instalase în palatul Signoriei şi poruncea acum de acolo asupra oamenilor şi destinelor. Singura fiinţă care rămăsese în apropierea Donnei Giovanna era bătrâna Maddalena, o slujnică veche şi de nădejde, ce servise toată viaţa familia conţilor Ferri, iar acum, infirmă şi bolnavă, se târa spectral prin camerele devastate din palatul foştilor ei stăpâni. Supravieţuitoare ea însăşi printre atâtea nenorociri, părea că soarta o cruţase tocmai pe ea ca un blestem sau ca o ironie, căci fiinţa ei înjumătăţită şi strâmbă ţinea, ca o sinistră ameninţare, mai mult de lumea morţilor decât de aceea a celor vii.

Şi totuşi bătrâna aceasta avea istoria ei, care nu era deloc obişnuită. Se născuse în Sicilia, într-o familie de astrologi şi de vraci. Tatăl ei fusese ilustrul Gaburro, un personaj care umpluse

cronica vremii aceleia cu tot soiul de minuni şi de poveşti de groază. Fusese ars pe rug la Napoli, dar corpul lui carbonizat refuzase să se transforme în cenuşă, încât fusese nevoie de repetarea operaţiei şi de intervenţia în persoană a episcopului oraşului, ca tăciunele uscat şi negru să se prefacă în fum şi pulbere. Evenimentul avusese un sporit răsunet şi datorită faptului că în timpul ceremoniei execuţiei care s-a prelungit până la apusul soarelui, clopotele catedralei San Gennaro au început să bată singure – semn indubitabil de nenorocire.

Fata, căci Maddalena nu avea pe atunci decât vreo cincisprezece ani, rătăci o vreme pe la diferite rude, apoi, crezând că nu mai e nevoie să se ascundă, se întoarse la Napoli, încercând să-şi caute de lucru. Dar un denunţ o aduse şi pe ea înaintea tribunalului, care o puse sub acuzaţie, învinuind-o de complicitate la acţiuni diabolice, vrăji, blasfemie şi lipsă de respect la adresa celor sfinte. Fu supusă chestiunilor ordinare şi extraordinare, adică dată pe mâna unor maeştri fertili în invenţii şi bine înarmaţi cu aparate şi răbdare şi care în vederea luminării justiţiei îi aplicară roata, focul, estrapada, garotul şi, în fine, chestiunea apei.

Procesele-verbale ale acestor „audienţe" au format un volum enorm, într-o totală disproporţie cu puţinătatea persoanei celei anchetate, dar care demonstra perfectul mecanism al procedurii şi marele zel al inchizitorilor de a afla în ea fie şi cea mai mică urmă a perversităţii eretice. Numai că – lucru neprevăzut ! – Tribunalul constată cu satisfacţie desăvârşita nevinovăţie a pacientei şi ordonă punerea ei în libertate, fapt care nu s-a produs însă imediat.

La urmă, când i-au dat în sfârşit drumul, Maddalena, spre stupoarea tuturor, era încă vie, dar vie cum ar fi un pui de găină prăjit şi jumulit şi care, adus pe tavă ca să fie consumat, ar începe deodată să dea din aripi. Fata rămăsese beteagă, privirea i se decolorase şi căuta mai mult în lături. Părul, acolo unde

arsese, nu mai crescu, iar pielea prezenta atâtea accidente şi nuanţe, încât s-ar fi zis că pe ea se plimbase o hoardă de vandali.

În halul acesta, Maddalena rătăci mai mult timp prin diferite oraşe şi fu, în cele din urmă, adunată de pe stradă de bunicul Giovannei Ferri, care se milostivi de ea şi-i dădu un adăpost între servitorii curţii lui din Sangallo. Aici îşi petrecuse ea toată viaţa, mohorâtă şi aproape nebăgată de nimeni în seamă.

Era într-adevăr o femeie tăcută, devotată şi ursuză. Ceilalţi servitori se cam fereau de ea, deşi nimeni nu s-ar fi putut plânge că Maddalena i-a făcut cândva vreun rău. Stătea mai mult la bucătărie, urmărind toate mişcările celorlalţi cu privirea ei stinsă şi rătăcită. Nu prea făcea treabă. Era pricepută însă la descântece şi ştia să trezească pe oameni după beţie.

...Aceasta era fiinţa care rămăsese lângă Donna Giovanna după dezastrul care-i lovise familia. Ea era singura ei tovărăşie şi martoră neputincioasă a chinurilor în care se zbătea acum.

Căci, între zidurile palatului care devenise propria ei închisoare, nefericita fată număra zilele şi orele, neputând să se resemneze cu noua situaţie în care o azvârlise peste noapte soarta.

Şi timpul trecea totuşi, târându-se greu în ceaţa de doliu a încăperilor reci şi mute. Martori orbi ai nenorocirilor ei, cadrele de pe pereţi cu chipurile strămoşilor – prizonieri în armurile lor sumbre şi în grelele costume de ceremonie – se înecau în dezolarea şi fumul incendiului stins. Oglinzile se îmbrăcaseră în pâclă. Pe alocuri, ferestrele sparte, cu gratiile răsucite ca nişte vreji, se căscau doar pe jumătate, acoperite de draperiile sfâşiate, ce căpătau astfel la bătaia vântului o stranie însufleţire. În sălile care se mişcaseră înainte de zgomotul petrecerilor, se puteau strecura acum ca să-şi caute cuib şi odihnă liliecii. Părea că ultimul invitat, Moartea, nu numai că luase cu sine pe toţi convivii, adunându-i în convoi pe drumul fără de întoarcere, dar

le ştersese şi urmele, acoperind totul cu o perdea de praf şi cu fumul verzui al mucegaiului. Încăperile arătau aşa de schimbate după devastarea şi pârjolul prin care trecuseră, încât, străbătându-le, Donnei Giovanna i se părea că pătrunde într-o lume ciudată, pentru întâia oară.

Paşii ei temători şi neauziţi alunecau, măsurând pustietatea, pe dalele mari, stropite de sângele celor care uciseseră şi fuseseră ucişi. Cel mai mic zgomot o făcea să tresară. Căci glasurile închise în inima palatului, mai mult decât tot ce venea de afară, o înspăimântau. Oftatul ei în şoaptă se amplifica între coloanele grele şi reci. Auzul, întors mereu spre lumea nevăzută în care totuşi trăia, o tortura cu închipuiri. Singurătatea pe care o adusese moartea o copleşise ca neantul şi făcuse din ea o halucinată ce străbătea trecutul, căutându-l în înfăţişarea de acum. De aceea orele treceau greu ca-ntr-un calvar. Fiecare din ele o asalta cu întrebări, lumina o ameţea.

Serile însă îi readuceau nădejdile şi uitarea. În întunericul de doliu al palatului în care se stinsese viaţa, ca să rămână numai sufletul ei viu, Donna Giovanna se deştepta parcă de-abia atunci, la ceasul odihnei, dintr-un vis urât. Intra în camera ei, încercând să uite că în dimineaţa următoare va trebui să se întâlnească cu o zi nouă. Se oprea în mijlocul încăperii, răsuflând uşurată ca o vietate hăituită care şi-a regăsit în sfârşit cuibul. Oglinzile o priveau cu strălucirea lor îndoliată şi vânătă, dar amicală, şi-i răspundeau. Penumbrele brocarturilor grele, bătute cu aur, o aşteptau. În complicitatea lucrurilor ei de totdeauna, care vegheau şi acum nemişcate, se regăsea cu uimirea simplă a peregrinilor care pătrund într-un domeniu fermecat, dintr-o poveste cu zâne şi vrăji.

Era un întuneric spectral, fosforescent şi tainic. La lumina unei singure lumânări, Donna Giovanna începea să se dezbrace, depănându-şi mai întâi părul ei lung, tors cu flăcări. Frumuseţea

ei somptuoasă şi orbitoare umplea deodată toată încăperea ca o făclie. Pe măsură ce-şi lepăda veşmintele, îndepărta parcă şerpii spaimei ce o sugrumau. Se simţea liberă, scăpată de silnicia şi de doliul ale căror lanţuri şi marame îi cădeau pe rând la picioare. Capul ei căpăta fluturarea lui mândră, umerii portul lor maiestuos, ochii căldura limpede şi elocventă – întreg trupul tremura la urmă de bucuria de a-şi purta numai povara propriei lui frumuseţi.

Când totul era gata, Donna Giovanna păşea spre colţul cel mai întunecat al camerei. Acolo era o taină neştiută de nimeni. Mâinile ei de ivoriu căutau nerăbdătoare, dar sigure, şi deschideau cu scrâşnet uşor o uşă ascunsă. În faţă i se căsca o firidă boltită şi îngustă care răspundea pe o scară ce cobora în trepte iuţi. În chilia aceasta mucedă şi tăinuită o aştepta un tânăr. Era Antonio Cortese, iubitul ei, ascuns de privirile oamenilor şi ferit de loviturile duşmanilor cruzi. În braţele lui îşi petrecuse noaptea Sfântului Silvestru, în care moartea cutreierase toate încăperile şi ungherele din palatul conţilor Ferri. Lui şi iubirii lui tainice şi mute îi datora ea viaţa. La el regăsea acum pacea pe care sufletul ei hărţuit de nălucile singurătăţii şi ale incertitudinii o dorea. În mângâierile lui se stingea teama ce o ţinea încleştată toată ziua şi-i zguduia fiinţa cu fiori înfipţi în tot trupul.

În fiecare noapte, la semnalul ştiut, tânărul ieşea din ascunzătoarea lui şi intra în camera Giovannei Ferri. Cu pasul încet, ascunzându-şi tremurul aşteptării îndelungi, el se apropia de patul în care frumuseţea fetei se răsfăţa printre talazurile moi ale pânzeturilor de Cipru, ce o mângâiau cu albeaţa lor pură. Antonio se oprea înmărmurit în faţa ei, ca şi cum ar fi descuiat o comoară. Vederea ei îl arunca într-o lume de suavităţi şi de secrete încremenite, dar care totuşi se reînnoiau în fiecare seară ca oglinda unui iezer cu apele lui veşnic nemişcate, dar pure. Vorbele ce ar fi vrut să le rostească i se stingeau pe buze înainte

de a fi pronunţate, căci viziunea fascinantă a iubitei îi seca deodată izvorul voinţei şi-i lăsa numai atâta putere cât să îngenunche şi să îmbrăţişeze.

De câteva luni dura nebunia lor. Antonio Cortese o văzuse pentru prima dată la un bal la curte şi n-o putuse uita. Invitat de câteva ori, mai apoi, la palatul Ferri, tânărul patrician profită de aceste prilejuri ca să-şi prelungească vizitele şi să se afle cât mai mult lângă fata care-i răpise inima. O nevinovată apropiere se urzi între cei doi, căci sufletele lor se întâlniseră fără să vrea, aşa cum se trezesc vâslind împreună în văzduh două păsări palide şi lungi. Aşa fiind, ca să se înţeleagă, tinerilor nu le trebui prea multă vreme. Dar când asiduitatea lui fu observată, tânărul îndrăgostit primi vorbă, în termeni politicoşi, dar fermi, că Giovanna Ferri este destinată unei alianţe ilustre cu vreun vlăstar dintr-o familie princiară sau chiar regală, care ar deschide drum familiei şi cetăţii spre cine ştie ce alte măriri şi onoruri ce s-ar putea să vină.

Un timp, Antonio a încercat s-o uite. Dar retragerea lui dureroasă într-o singurătate de privegheri şi de tăcere nu i-a folosit la nimic. Amintirea Giovannei se transformă într-un poem de lumină magnific, care creştea cu fiecare zi, copleşitor ca soarele.

Zadarnic a încercat atunci s-o revadă. Intrarea lui în palatul care o ţinea captivă nu mai fu îngăduită; în jurul fetei supravegherea crescu.

În disperarea lui, Antonio se hotărî să forţeze destinul. După o pândă îndelungată, abilă şi tenace, steaua lui îi zâmbi când s-ar fi aşteptat mai puţin. Profitând de învălmăşeala care se iscase la primul atac al armatei din Montesecco, Antonio Cortese se strecură în palatul Giovannei şi pătrunse pe nesimţite la ea în cameră. Fata îl aştepta liniştită şi încrezătoare, cu îndrăzneala ce i-o da conştiinţa drepturilor ei depline, de care nu înţelegea să

dea socoteală nimănui, nici seniorului mândru şi aspru care era tatăl ei.

...Se treziseră amândoi ca dintr-un adânc. Noaptea, cu focurile ţâşnind din toate părţile, cu urletele străzii care se apropiau din ce în ce mai mult, cu zgomotul armelor ce se loveau cu furie în auzul lor îngrozit, îi trădase, deodată. Au crezut la început că tot ce se întâmplă e pentru ei, că vreun om a dat de ştire contelui Ferri, care vine acum cu putere să le ceară socoteală şi să-i pedepsească. Dar curând, au înţeles că păcatul pe care-l săvârşiseră fusese spre propria lor mântuire. Ascunşi în firida îngustă ca o criptă, nebănuită măcar de furia oarbă a asasinilor, ei au stat acolo, găsind un neaşteptat refugiu între zidurile în care se închiseseră, în timp ce lumea de afară se cutremura în ghearele morţii şi ale disperării. Miraculos scăpaţi din catastrofa care se abătuse asupra cetăţii, au ascultat înlănţuiţi de acelaşi destin vuietul pârjolului cumplit care trecuse peste ei şi nu-i atinsese. În noaptea aceea, Giovanna şi-a înecat plânsul la pieptul iubitului ei, într-un delir de oroare şi de voluptăţi pe care, înainte de întâmplarea aceasta îngrozitoare, ea le-ar fi considerat o nelegiuire.

Apoi, după un timp, în tânăra contesă, mândria şi simţul datoriei faţă de morţii ei învinse spaima şi o făcu să iasă din ascunzătoare. Dar în fiecare noapte chemarea dragostei o trăgea înapoi spre tainiţa fermecată ca spre un izvor de apă vie. Cei doi îndrăgostiţi se regăseau fără să se caute, se topeau în frenezia reîntâlnirilor dureroase, fără să se fi despărţit.

Până în ziua când un herald al lui Pedro Alargon a anunţat-o că acesta, ascultând de dorinţele locuitorilor din Sangallo şi pentru a pune capăt unei vechi duşmănii pe care familia Ferri o întreţinuse atâta vreme, o va lua pe ea de soţie, ca prin gestul acesta să pecetluiască pacea atât de mult aşteptată de ambele tabere şi de toţi cei care supravieţuiseră masacrului.

La auzul acestei ştiri, care venea să-i confirme o obscură bănuială, Donna Giovanna se cutremură. Pentru ea, hotărârea destinului se putea citi cu certitudine – şi ea nu însemna decât un singur lucru: moartea. Nu putea să se lase pradă asasinului tatălui şi fraţilor ei, nu putea să înjosească stirpea ei nobilă, coborându-se până la acest aventurier, nu putea să devină soţia unui scelerat numai pentru a-i oferi acestuia, o dată cu mâna, legitimarea puterii obţinute de el prin silnicie !

– Omoară-l ! a fost primul cuvânt şi îndemn al tânărului Antonio Cortese, la auzul funestei veşti.

– Cum aş putea înfăptui o asemenea nelegiuire ! suspinase fata.

– E asasinul tatălui şi al fraţilor tăi ! Aşteaptă-l să vină aici, şi lasă restul pe seama mea !

– Cum aş putea dobândi vreodată har în ochii Sfintei Fecioare, dacă aş comite o astfel de crimă !

– O crimă ? Dar cine ar mai putea vorbi în asemenea împrejurări de crimă ? Cine te-ar mai putea osândi ? Ascultă-mă pe mine, Madonna Giovanna, oraşul e nemulţumit de el şi fierbe. I-a lăsat pe cei din Montesecco să jefuiască cetatea şi acum încearcă să se împace cu oamenii de aici. Ca să-şi consolideze situaţia nesigură, a pus ochii pe tine. Dar nu o să reuşească. Pot să-ţi spun în privinţa asta câteva lucruri. Am izbutit să mă strecor de câteva ori afară din palat şi am luat legătura cu mai mulţi oameni hotărâţi şi bravi. O mişcare e cu putinţă chiar acum, şi tot oraşul ar fi cu noi. Tâlharul se teme de toţi, şi s-a înconjurat numai de helveţi, burgunzi şi alţi barbari germani, care ar trece numaidecât de partea noastră, ca orice ticăloşi mercenari, când l-ar simţi că se clatină ! O scânteie ar fi de ajuns ca toată puterea lui să se prăbuşească în ţărână !

– O crimă cere totdeauna ispăşire, şoptea Giovanna cu gândul la tatăl şi la fraţii ei.

În cugetul tulburat al tinerei contese, stăruia gândul că nimicirea familiei ei nu era opera oamenilor şi a întâmplării, ci că totul fusese condus de mâna nevăzută a justiţiei divine, care o lovise cu asprime, dar, desigur, nu fără dreptate. Oare atunci sacrificiul fiinţei ei nu ar fi însemnat pecetluirea unui destin şi sfârşitul unui şir lung de crime ce altfel s-ar fi continuat la nesfârşit ? Către asta se părea că o îndrepta hotărârea dură şi implacabilă a Providenţei, şi de aceea Giovanna se simţea condamnată de o forţă mult mai puternică şi mai ascunsă decât cea a muritorilor – şi căreia nu i se putea împotrivi.

Antonio dădea atunci dezamăgit din umeri şi se întorcea furios în chilia lui ascunsă.

Şi zilele treceau. Pretextul anului de doliu fu respins. Pedro Alargon era nerăbdător şi grăbit să facă mai repede pace, ca să aibă linişte pentru planurile ce le urzea, încă mai mari. Donna Giovanna vedea nenorocirea apropiindu-se şi nu simţea puterea să ia vreo hotărâre, dar nu era nici în stare să se resemneze într-o insensibilitate dură.

– Aş vrea să mor, Maddalena, rostea disperată biata fată, adresându-se slujnicei credincioase, care o urmărea mereu tăcută, cu ochii ei palizi ca leşia.

– Aş vrea să mor şi nu ştiu cum !

Maddalena nu clipea măcar din pleoapele ei moarte şi nici nu-şi mişca buzele de iască. Parcă nici un gând nu-i străbătea mintea, în timp ce stăpâna ei se zbuciuma deznădăjduită.

– Un pumnal sau otrava ! se lamenta Giovanna. Ar fi aşa de uşor !

Şi mângâia încet fulgerul unui pumnal sarazin cu lama fină şi ondulată ca un fior, pe care şi-l închipuia înfipt sub crucea pieptului, dintr-o singură lovitură seacă a dreptei ei hotărâte şi dure.

– Sau o otravă care să lucreze repede şi sigur, dar care să-mi lase timpul să-i arunc în faţă dispreţul, ura şi înverşunarea, în clipa când va veni să mă ducă înaintea altarului !

Dar gândul că a-şi lua viaţa e un păcat de moarte, pe care n-ar fi fost în stare să-l săvârşească, îi reteza deodată hotărârea şi o aducea înapoi pe tărâmul îndoielilor şi al frământărilor deşarte. Cu cât se apropia însă ziua întâlnirii ei cu Pedro Alargon, Donna Giovanna cădea din nou pradă gândurilor ei de moarte, care ameninţau să o copleşească cu totul.

– Ah, Maddalena, de ce nu vine o putere care să mă scape luându-mi zilele ! Tot chinul meu ar înceta în câteva clipe, cu preţul câtorva picături de otravă sigură.

– Otrava nu e totdeauna sigură, rosti limpede bătrâna, deschizând pentru prima oară gura ca să răspundă stăpânei sale.

Tânăra contesă o privi mirată:

– Ce va să zică asta ? Vrei să spui că n-aş putea scăpa de dezonoarea acestei căsătorii înjositoare şi silite, dacă m-aş hotărî să iau otravă ? Am auzit de preparate cumplite ca arsenicul, aconitina, opiul, piatra infernală, antimoniul şi atâtea altele care produc moartea instantaneu şi fără greş.

Slujnica ridică asupra fetei ochii ei fără gene şi fără culoare, adăugând cu acelaşi glas liniştit, ca o apă calmă care-şi cunoaşte drumul:

– Otrava pe care o prepară omul nu-şi face efectul oricum şi oricând; puterea otrăvii este ea însăşi hotărâtă de semnele şi de mişcarea astrelor. Ele hotărăsc de tot şi de toate, iar noi ne împlinim destinul scris mult înainte, chiar dacă vrem sau nu să ne supunem.

– Bine, dar otrava pe care o sorb eu nu mă poate lăsa nevătămată, când puterea ei e ştiută şi recunoscută de toată lumea !

– Puterea otrăvii ! Dar ce pot face sucurile plantelor, măcinarea pietrelor, topirea sărurilor sau a metalelor în faţa hotărârilor sorţii ! Şi ele se supun, dar fără să ştie, puterilor neştiute şi urmează planurile supreme ale divinei Providenţe, din care noi, oamenii, nu primim decât palide şi încurcate semne.

– Maddalena, ce-mi spui tu mă aruncă într-o stare de rătăcire şi nesiguranţă în care simt că-mi pierd minţile. Crezi că vreo putere de pe lumea asta sau din altă lume poate schimba sensul unui gest pe care-l fac eu acuma şi poate anula urmările faptelor mele, de care sunt numai eu răspunzătoare ?

Bătrâna o fixă cu atenţie. O ceaţă se ridicase de pe privirea ei veşnic închisă, care strălucea acum de o fierbinte înflorire.

– Madonna Giovanna, nu încerca să mă faci să vorbesc mai mult despre lucruri pe care sub greu jurământ m-am legat să nu le dezvălui nimănui. Şi acum ascultă-mă numai: am să-ţi dau o otravă care ar putea să te nimicească în răstimpul unui sfert de oră sau să te lase în viaţă mai nevătămată decât dacă ai fi băut un pahar cu apă.

– Ce fel de otravă ?

– Un sublimat pe care am să-l fabric eu, după reţeta veche a unui doctor spagiric.

– Dar care e secretul acestei otrăvi ?

– Mercurul. El stă sub semnul nehotărârii şi al nestatorniciei. El poate fi antidot şi otravă, căci el poate mişca sau opri spiritele vitale. El poate paraliza umorile calde şi usca pe cele umede. Numai mercurul poate aduce moartea sau prelungi viaţa.

– După voia cui ?

– Numai cel care ţine în puterea lui aerul şi apa, pământul şi focul o poate şti. Ca să fim sigure că substanţa preparată de mine va avea efectul dorit de noi, trebuie să mai aşteptăm un timp.

– De ce ?

– Peste o săptămână planeta Mercur, singura care nu aduce nenorocire sau noroc prin ea însăşi, va ieşi de sub influenţa bună a lui Jupiter şi Venus şi nu va intra încă sub cea nefastă a lui Saturn şi Marte. În clipa aceea de cumpănă voi prepara otrava. Efectul ei va fi rău sau bun nu după dorinţa noastră, a muritorilor, ci după cum stă scris în Cartea Destinului, cea veşnic şi pentru toţi cei vii deschisă...

Giovanna Ferri simţi că înainte-i se căsca o prăpastie de nesiguranţă în care urma să se arunce şi în care totuşi trebuia să vadă singura ei scăpare.

– Doamne Dumnezeule, rosti ea cutremurată, gândul meu e curat şi voinţa mea nu doreşte decât să se supună poruncilor tale, oricât de aspră ar fi soarta care mă aşteaptă !

– Nu ai de ce te teme, zise în încheiere bătrâna Maddalena. Ceea ce faci nu e un păcat, ci doar o încercare nevinovată de a dibui hotărârea destinului, care nu poate fi oprită. Dacă destinul ce ţi-e hărăzit, *acolo* unde se cuprinde Răsăritul şi Apusul, Începutul şi Sfârşitul, înseamnă moartea – aşa va fi, dar nu după voinţa domniei-tale, te asigur...

Şi Giovanna se întoarse în singurătatea ei de suferinţi măcinate în taină. Nu-i spuse nimic din hotărârile ce le luase tânărului Antonio Cortese. Dragostea lor se continua ca mai înainte şi creştea din disperare ca o vâlvătaie aţâţată de două vânturi potrivnice. Gândul că la capătul iubirii lor trebuia să dorească moartea o făcea pe Donna Giovanna să se înece cu totul în ameţeala pasiunii lor neştiute şi să izgonească din conştiinţa-i chinuită, dar curată, orice remuşcări sau regrete inutile.

Dar timpul urca nemilos de indiferent pe toate cărările săpate de Destin şi iată că sosi şi clipa în care Pedro Alargon trimise vorbă Donnei Giovanna că vine la palatul Ferri ca să i se predea însemnele puterii: spada, sceptrul, cheile oraşului, stindardele

şi sigiliile, pe care doreşte să le primească din chiar mâinile ei. În schimb, el o vestea că-şi ţine făgăduiala de a o lua de soţie, cât mai repede şi fără nici o condiţie. La ceremonia nunţii, ce avea să urmeze în după-amiaza aceleiaşi zile, trebuia să apară şi un cardinal, legat al Papei, trimis special cu această misiune de împăciuire de Sfântul Părinte, ca răspuns la rugămintea pe care locuitorii oraşului i-o adresaseră.

Cu câteva zile înainte de data hotărâtă, servitori şi ostaşi fură trimişi să pună în grabă ordine în palatul ruinat – cât se putea deocamdată, căci tiranul voia, oricum, să şteargă măcar cu atât urmele fărădelegii pe care o comisese.

Donna Giovanna înţelese numaidecât că sosise ceasul marii hotărâri. Rămasă singură, dar de data aceasta absolut singură, căci tânărul Antonio Cortese fugise să se ascundă în altă parte în momentul când slugile condottierului puseră stăpânire pe palat, ea-şi petrecu toată noaptea în rugăciuni fierbinţi şi într-un chinuitor priveghi. În elanul ei înfrigurat şi biciuit de deznădejde, ea ceru Domnului harul de a muri mai bine, decât să rămână în viaţă, pradă şi trofeu pentru josnicele plăceri şi sceleratele ambiţii ale asasinului sinistru care o ţinea în voinţa şi puterea lui.

– Doamne, rostiră fără glas buzele ei palide. Cheamă-mă la Lumina şi la Iertarea Ta. Iar dacă vei hotărî să mă laşi în viaţă, dă-mi puterea să îndur nenorocirea şi osânda. Primeşte suferinţa mea de acuma şi din ceasurile care vor veni, ca să slujească expierii păcatelor mele şi ale celor pe care i-am iubit – şi pentru care invoc cu umilinţă durerea pedepsei, ca pe un fericit şi curat sacrificiu...

...Şi apoi, în orgia de sânge a zorilor, Donna Giovanna se găti liniştită pentru ultima dată şi coborî din camera ei, ţeapănă, rece, împodobită şi mândră, ca şi cum ar fi descins dintr-un cavou, în timp ce clopotele din toate turlele bisericilor sunau imnul bronzului, spulberat în cele patru zări.

Oraşul, tot, se pregătea de sărbătoare. Se desfăşuraseră pajere şi însemne de breaslă, se înălţaseră de cu ziuă steagurile cetăţii – stindarde ce trebuiau să arate veselia şi fastul ceremoniei ce se pregătea. Cerul era strălucitor în dimineaţa limpede de toamnă şi zvonul păsărilor se auzea victorios şi cristalin urcând şi coborând pe valurile vântului uşor şi cald.

Donna Giovanna strânse cu mâna hotărâtă şi sigură paharul cu otravă, pe care-l adusese în sala cea mare a palatului, unde urma să se petreacă ceremonia. Otrava o primise de cu seară de la bătrâna Maddalena. Slujnica rostise, dându-i-o, câteva cuvinte neînţelese şi-i întinsese cupa. De atunci nu o mai văzuse.

În aşteptarea sosirii biruitorului, tânăra contesă stătea nemişcată între servitorii şi ostaşii de pază trimişi înainte de Pedro Alargon. Acesta înainta călare în mijlocul mulţimii tăcute, care-l privea posomorâtă. Garda lui de lefegii în costume de sărbătoare vestea din trâmbiţe şi din tobe sosirea cortegiului care înainta pe străzile înguste, solemn şi fără grabă. Pe pietrele oraşului în care intrase pentru prima oară cu aproape zece ani înainte ca umil căpitan de mercenari, în căutarea unui angajament, Pedro Alargon păşea acum liniştit şi falnic, sorbind cu toată faţa sa tenebroasă şi dură mireasma triumfului. În tot timpul de când luase puterea, veneticul încercase să-şi câştige popularitatea – împărţise daruri, se arătase milos şi drept în judecăţi şi căutase să mai îndrepte câte ceva din relele pe care tot el le făcuse. Dar nimeni nu putea uita noaptea de groază a Sfântului Silvestru şi masacrul în care pieriseră atâţia nevinovaţi. De aceea toţi priveau în tăcere palatul foştilor lor stăpâni, la care neînduratul oaspe se ducea să-şi revendice ultima şi cea mai de preţ pradă.

Porţile i se deschiseră în faţă, una după alta, de servii îndelung curbaţi în solemne plecăciuni. Pe măsură ce străbătea sălile goale, o linişte de mormânt îşi lăsa greutatea pe asistenţa

încremenită, de nu se auzeau decât paşii lui şi ai suitei care îl înconjura călcând greu pe dalele reci şi surde.

În sfârşit, condottierul urcă treptele spre sala de ceremonii. Între câţiva slujitori şi paji în costume colorate şi vii, se zărea silueta mândră şi neagră a Giovannei Ferri, în doliul ei mare, ca o arătare zămislită din altă lume, ca un înger al morţii. Tiranul căută spre ea cu o pornire de curiozitate şi de căldură, căci n-o mai văzuse de luni de zile, dar elanul lui se opri brusc în privirea ei tare. Se salutară atunci cu răceală şi Pedro Alargon rosti în semn de omagiu câteva cuvinte, pe care le învăţase, desigur, din vreme.

– Messer Petro, răspunse în linişte dar tăios fata, ai venit să încheiem pace şi să-ţi iei în primire un loc despre care crezi că ţi se cuvine. Mă supun hotărârilor Domnului şi primesc soarta în linişte, căci vreau ca pacea să vină în oraşul acesta prea încercat şi în sufletele noastre care au tot atâta nevoie de ea.

Privirea condottierului coborî în semn de aprobare sau poate de mulţumire, dar gărzile din juru-i nu făcură nici o mişcare, ca şi cum nu s-ar fi aflat acolo. Donna Giovanna continuă:

– Să nu te mire totuşi figura mea tristă. Mă vei înţelege uşor dacă-ţi voi spune că la solemnitatea acestei ceremonii aş fi dorit să fie de faţă şi tatăl şi fraţii mei.

În sufletul tinerei contese clocotea o mânie şi o ură neînchipuită, pe care figura ei palidă nu o trăda nici o clipă. Fiecare cuvânt care-i scăpa de pe buze o durea ca o plagă sfâşiată, dar, până la urmă, ea îşi stăpâni înverşunarea şi sila, nu fără a încerca suferinţa uriaşă a unui puhoi care trebuie să se oprească în loc.

– ...S-a întâmplat însă altfel. Şi acum sunt pusă eu să-ţi cedez însemnele unor drepturi ce nu mi s-au dat şi care nu-mi aparţin, dar care-ţi stau în faţă şi aşteaptă să le iei.

Tiranul făcu un semn şi câţiva paji se apropiară de masa pe care se aflau, pe perne de purpură, trofeele râvnite şi le ridicară tăcuţi.

Donna Giovanna îi privi cu liniştea cuiva care a trecut de o răscruce şi urmă fără şovăire:

– Şi acum să bem din aceste cupe, ca să pecetluim hotărârea Celui-de-Sus, căruia trebuie să i se supună toţi cei vii.

Donna Giovanna se apropie de masă. Se auzi numai foşnetul rochiei ei încărcate de lanţuri grele de aur, închise cu paftale bătute cu pietre de preţ. Guarzii care-l înconjurau pe Pedro Alargon înmărmuriseră cu ochii la ea, ca şi cum fata le-ar fi sorbit privirile şi i-ar fi lăsat ameţiţi şi deşertaţi de voinţă. Îşi simţeau mâinile atârnând, picioarele împietrite, umerii apăsaţi de o povară ce-i trăgea jos, în infern.

Contesa bătuse din palme. Dar slujnica ei credincioasă, aşteptată să sosească pentru a-i întinde vinul, nu se arătă. Atunci Donna Giovanna se apropie şi ridică ea vasul care adăsta. Vinul gâlgâi fumegând în cupele înşirate pe masă.

În faţa ei stătea paharul cu otrava ce se zărea în cristale transparente şi fine, pe fund, ca bruma. Într-o clipă pulberea asasină se topi în clocotul şi spuma vinului care-o înghiţi cu desăvârşire. Şi Donna Giovanna ridică pocalul ducându-l la buze. Dar Pedro Alargon o opri cu un gest scurt al mâinii, în semn că vrea să-i spună ceva. Fată îl privi nedumerită. Un val de tristeţe inundase ochii condottierului cu pleoapele căzute, înnegurându-i şi mai mult orbitele negre cu o pâclă de melancolie ce venea din străfundurile existenţei lui chinuite sau izvora poate de mai departe, din Andaluzia lui natală, pe care o părăsise demult, în ameţeala unor vise de glorie.

– Donna Giovanna, rosti grav tiranul, mă cunoşti prea puţin ca să ştii cum să te porţi cu mine. Altfel ţi-ai da seama că

într-adevăr nu primesc bunăvoinţa prietenilor altfel decât înfruntările duşmanilor.

Condottierul făcu o scurtă pauză, apoi adăugă cu voce seacă:

– Îţi rămâne poate prea puţin timp de trăit pe lumea asta ca să-ţi mai folosească la ceva cuvintele mele, care altfel ar fi fost un sfat bun, de care mi-ai fi rămas recunoscătoare. Aşa, nu mai avem ce vorbi şi te rog numai să iei cupa pe care mi-ai întins-o mie şi să bei din ea. Eu, pentru mai multă siguranţă, o voi folosi pe cea a domniei-tale.

Donna Giovanna rămase moale şi pală ca şi cum în ea s-ar fi rupt o vână de sânge. Avu însă puterea să-i întindă cupa, pe care Alargon o cuprinse în pumnul lui puternic. Apoi tiranul zâmbi uşor, cu o satisfacţie greu ascunsă şi zise:

– Cea care te-a trădat e fiinţa care te-a slujit toată viaţa şi-n care domnia-ta ai avut naivitatea să te încrezi. Te ura pesemne atât de cumplit, încât nu a vrut să primească cei o sută de ducaţi pe care i-am oferit drept recompensă, pentru avertismentul ce mi l-a dat.

Giovanna Ferri se simţi pentru prima dată ţinta privirilor oamenilor ce o înconjurau. Erau chipuri foarte diferite; ostaşi îmbătrâniţi în războaie, cu frunţi de stejari trăsniţi, dar ţepeni, cu feţe de stânci aspre şi mute. Erau tineri angajaţi de curând şi care trăiau prima lor aventură mai de seamă, încât se uitau cu mirare naivă şi nedumeriţi la fata aceasta îndoliată şi aprigă, pe care o vedeau pentru întâia dată. În ochii nici unuia nu sticlea însă vreo privire piezişă, pe buzele nici unuia nu se strecura şarpele vreunui zâmbet.

Condottierul se uită din nou la fosta-i stăpână, cu ochii lui negri, în care ardea parcă mai mult propriul său suflet decât duhul triumfului şi al răzbunării, de care se simţea totuşi aşa de aproape.

– Şi acum să bem ! Poate că vinul ne va dărui câteva clipe de uitare, căci la urma urmei toţi suntem sortiţi pieirii, dacă nu acum, mai târziu – şi e bine ca măcar înainte de a ne despărţi de viaţă să ne ameţim crezând că fericirea poate fi a noastră.

Pedro Alargon deşertă dintr-o sorbitură cupa, Giovanna Ferri făcu acelaşi lucru cu a ei.

– Să ne retragem, rosti el la urmă către ai săi. Aici nu mai avem ce face.

Platoşele metalice scrâşniră din încheieturile ghintuite, faldurile costumelor grele, de sărbătoare, se mişcară solemn, lăncile şi spadele răspunseră, cu sclipirea rece a oţelului, soarelui orbitor de afară. Şi Pedro Alargon se îndreptă spre ieşire, urmat îndeaproape de suita lui, fără să mai întoarcă în urma sa privirea.

Donna Giovanna rămase din nou singură. Privi încă o dată sala goală în care mai stăruia zgomotul paşilor ce i se topeau treptat în auz ca nişte arpegii stinse. Ca o divinitate de piatră pe un soclu solemn, ea contempla cu ochii goi şi cu aceeaşi faţă neclătinată şi insensibilă, în beţia roselor de Damasc, începutul şi sfârşitul. Se temea să facă vreun gest, căci, deşi nu mai era nimeni lângă ea, îşi dădea bine seama că totuşi gândurile tuturor o urmăresc şi o asediază ca nişte ofrande sau ca nişte săgeţi înveninate.

Încetul cu încetul îşi reveni însă şi se apropie de fereastra de unde urmărea de obicei mişcarea mulţimii din piaţă. Şi acum se adunaseră oameni – mai mulţi poate decât totdeauna, dar toţi stăteau nemişcaţi şi tăcuţi, cu ochii aţintiţi la palatul conţilor Ferri.

După câteva clipe, fata văzu mulţimea desfăcându-se şi lăsând loc de trecere lui Pedro Alargon, ce urma să iasă. Mercenarii îi deschiseseră drum cu lăncile şi aşteptau neclintiţi. Giovanna simţi bine mişcarea de jos, căci în toată clădirea se lăsase liniştea, ca o pânză de zăpadă lină.

Tiranul se oprise în capul scării ezitând. Apoi făcu primii paşi, dar se frânse la jumătatea drumului şi se prăbuşi mort între leii de piatră ce susţineau loggia palatului pe care-l ruinaseră el şi oamenii lui – încât trupul i se rostogoli pe trepte, ca şi cum cineva l-ar fi aruncat afară, în stradă, nefericit şi netrebnic.

Apr. 1967

MAŞINA DE ÎNTORS TIMPUL

Quid est ergo tempus ? Si nemo ex me quaerat, scio; si quaerenti explicare velim, nescio.
A. Augustinus: *Confessiones (liber XI, caput XIV)*

În vremurile acelea, când omenirea nu se ticăloşise cu totul, iar credinţa ardea încă vie şi puternică în multe suflete, Satan se învârtea mai curând neputincios şi contrariat în faţa spectacolului acestei lumi, pe care o stăpânea mai mult în imprecaţiile şi ameninţările teologilor şi predicatorilor decât în realitate. Cea mai bună dovadă era că Prinţul Tenebrelor descindea pe pământ doar incognito şi călătorea pe aşa-zisele lui domenii de cele mai multe ori deghizat după o fantezie foarte diversă şi curioasă, ca însăşi natura lui: în câine negru, în şarpe, în monstru marin, în animal fantastic sau în femeie frumoasă – căci femeile frumoase sunt totdeauna un motiv de scandal pentru minţile logice şi echilibrate, şi la fel de derutante ca şi monstruozităţile. Dar cum dorinţa de stăpânire şi uzurpare a prerogativelor divinităţii este pentru corifeul îngerilor decăzuţi însăşi raţiunea lui de a fi, el încerca să se strecoare tot timpul (şi cu o perseverenţă ce s-ar putea numi, dacă n-ar fi vorba chiar de el, diabolică) în cele mai neaşteptate situaţii, prezentându-se în veşnic surprinzătoare metamorfoze, pentru a induce în eroare pe cel mai perspicace

observator şi a produce zâzanie în sufletele cele mai ferme şi mai liniştite.

Cine poate şti care e partea lui Dumnezeu şi care e partea Demonului ? Cine poate afirma instantaneu că l-ar recunoaşte ? Cine ar putea răspunde şi da seama de el ? Dar, mai cu seamă, cine s-ar putea face că ignoră existenţa aceluia pe care însuşi Mântuitorul l-a numit Prinţul acestei lumi ?

La toate acestea se gândea într-o seară, întorcându-se acasă, venerabilul părinte Aloys Ignatius Scheffer şi, când ideile contradictorii ce i se încrucişau prin minte deveneau insuportabil de insolubile, cugetul lui drept şi bine cumpănit era cuprins de ameţeală. Preotul simţea parcă o uşoară spaimă ce-l făcea să se uite în juru-i, să se oprească şi să facă semnul sfintei cruci. Trebuie spus însă că Pater Aloysius nu era un prelat de toată ziua. Magistru indiscutabil în artele teologice, predicator zelos şi înflăcărat la amvonul capelei palatine, fost preceptor al împăratului şi, apoi, o vreme, duhovnicul său, el purta în pieptu-i de atlet un suflet curat ca un cristal şi tot ca el de tare şi de tăios. Era un om cucernic, aspru cu sine, drept şi dezinteresat peste măsură.

– Dumnezeu, îşi spunea el adesea, fără modestie, dar cu perfectă îndreptăţire, a vrut să facă din mine o spadă ascuţită şi invincibilă în mâna Bisericii – dar ceilalţi oameni ?...

Părintele Aloys ducea o viaţă extrem de austeră şi de retrasă. Acest om care ar fi putut să aspire la pălăria de cardinal sau chiar la tiara pontificală îşi petrecea existenţa într-o ascetică izolare. Totdeauna îmbrăcat sobru, el dispreţuia onorurile, detesta pompa şi călătorea pe jos asemeni apostolilor sau, când avea de făcut drumuri mai lungi, se folosea doar de un măgar. El, care trăise în anturajul împăratului şi fusese podoaba de înţelepciune a curţii, bucurându-se de toate privilegiile unei intimităţi cu toate mărimile statului, nu ezita niciodată să

coboare în lumea cea mai de jos şi să aducă sfatul său şi consolaţiunea Bisericii în căminele cele mai umile. Aproape în fiecare noapte el se ducea să ceară găzduire la câte un cerşetor şi-l obliga pe acesta să-şi împartă cu el mizeria, căci astfel – zicea părintele – îi deprinde chiar şi pe cei mai săraci oameni din lume să fie caritabili.

Era plăcut sub arborii ce coborau îmbulzindu-se în lunca marelui fluviu, îndesindu-şi forfota în apropierea apelor ca o gigantică turmă însetată... Palatele şi turlele bisericilor dominau, ceva mai departe, toată priveliştea, iar spre apus, totul se topea într-un amurg de glorii... Rare echipaje somptuoase veneau de la plimbare în trap liniştit. Câte un călăreţ îşi strunea cu mândrie calul în galop pe pajiştile netede veşnic înverzite. Feţele poporenilor zâmbeau ca sub o binecuvântare... Totul era admirabil, desăvârşit, în lucrarea naturii, ca şi cum ar fi fost încununarea unui plan urzit spre lauda Domnului. Totul părea rodul unei voinţe şi chiar era rodul unei voinţe, totul era frumos, armonios şi logic. Şi totuşi Diavolul există. El nu e o închipuire a minţilor timorate şi rătăcite, chiar dacă existenţa lui nu poate fi demonstrată pe plan metafizic. Dar dacă e aşa, cum rămâne cu afirmaţia categorică a Sfântului Dionis Areopagitul: *Malum non est existens neque bonum* ? Şi unde e graniţa care desparte Realitatea (ce nu poate fi decât semnificativă) de simpla amăgire diabolică ?

– Unde e deci Diavolul ? se întreba preotul, chinuit de incertitudinea pe care o încerca de câte ori întâlnea ceva ce scăpa de orice definiţie. Dacă demonul ar cădea ca un trăsnet, cu zgomot şi fum de pucioasă, a-l recunoaşte ar fi destul de simplu, pentru oricine... Dar aşa ? El are, pare-se, câte o înfăţişare pe măsura fiecărui om. Una pentru oamenii simpli, alta pentru minţile superior înzestrate, una pentru sufletele neajutorate, alta pentru vajnicii atleţi ai lui Christ. Părintelui Aloysius, de pildă,

diavolul îi apărea totdeauna nu ca o ființă aievea, ci sub forma mult mai subtilă a contradicțiilor și a antinomiilor logice.

Gândul acesta îl muncea și-l urmărea de mult, din vremea studenției sale strălucite. Căci părintele Aloys era un om de vastă cultură, dar mai ales un spirit înclinat spre speculație și spre filosofare. Mintea lui, care se ascuțise în contactul cu învățații cei mai renumiți ai tuturor universităților europene, cuprindea un vast tezaur de cunoștințe culese din toată înțelepciunea mai veche și mai nouă a lumii. Și totuși el considera erudiția o mare zădărnicie. Adevăratul semn al celui ales rămânea ceva la îndemâna oricui: era tăria sufletului și puterea de a deosebi binele de rău. Numai că această din urmă operație nu era chiar așa de simplă, pentru că Răul lua formele cele mai variate și mai neașteptate. Că astfel stăteau lucrurile o dovadă era și faptul că prezența lui se afirmase încă de mult, din vechime, și dăduse de furcă filosofilor și înțelepților păgâni, iar înțelepciunea noroadelor avusese măcar bănuiala lui și-i știuse de frică, pentru că-i simțise puterea ! Leviathan și Ophis, Satanael și Mastema, Dragon și Belzebub, Azael, Semiaza, Sammael, Beliar și Asmodeu, Baal și Lucifer, Rahab și Nahash – și câte alte nume nu i se dăduseră !... Și cât de dezastruoase erau efectele lucrării lui nelegiuite ! Părintele Aloys era mai mult decât edificat în această privință. Citise *Demonomania* lui Bodin și avea pe masa de lucru celebra lucrare *Malleus Maleficarum* a lui Iacobus Sprenger, în ediția completată de Heinrich Institoris, pe care-o răsfoia ades. Își dădea seama mai bine decât oricine cât de slab era sufletul omului, cât de ușor i se clătina credința, cât de des putea cădea el în ispite și în amăgiri.

Părintele Aloysius se întorcea în seara aceea acasă ceva mai târziu ca de obicei, și de aceea făcea drumul cu pas mai grăbit. Locuia într-o chilie din incinta micii școli de misionari pe care o conducea. Era puțin pentru un om de capacitatea și de râvna lui,

dar prelatul, de când fusese înlăturat din funcţia sa de la curte, refuzase, poate ca protest, orice însărcinare sau demnitate mai înaltă. Era directorul acestui seminar ce pregătea ostaşi ai Domnului, recrutaţi dintre tinerii săraci, dar plini de zel, gata oricând să-şi ia asupra lor cele mai grele poveri şi să nu se dea în lături de la nici un sacrificiu.

Clădirea şcolii era lipită de zidul giganticului şi vechiului turn al bazilicii din mănăstirea aproape ruinată a Sfântului Ioan, care domina cu tunetul glorios al clopotelor şi cu umbra sa de piatră cenuşie toată partea de jos a cetăţii. Părintele se strecură prin mulţimea de curioşi şi de pierde-vară ce se învârteau prin faţa marilor portale şi pe treptele bisericii, milui pe câţiva cerşetori şi apoi se grăbi să intre în casă. Se înserase de-a binelea şi preotul luă numaidecât în mână o carte pregătită din vreme şi care stătea deschisă pe pupitru. Avea obiceiul, păstrat cu multă fidelitate în decursul anilor, de-a-şi alege ca subiect de meditaţie un fragment foarte scurt, care să conţină numai un gând sau o fărâmă de înţelepciune şi pe care se străduia să-l pătrundă, să-l epuizeze, să şi-l însuşească. La lumina galbenă a lumânării, degetele lui găsiră repede locul însemnat şi cuvintele începură să i se perinde înaintea ochilor.

Tăcerea desăvârşită sporea parcă puterea de concentrare a minţii sale; evident, izolarea în care se afla faţă de multe din frământările lumii largi nu însemna însă din parte-i şi o dezertare de la datoriile lui duhovniceşti pentru care arăta, dimpotrivă, o mare râvnă. Dar simţea nevoia închiderii în sine şi a abandonării preocupărilor lui de toate zilele, cel puţin pentru câteva clipe, pentru a regăsi în lectură şi meditaţie un liman la care voia să se reîntoarcă din când în când.

Dar în clipa aceea, ochii lui zăriră pe masa de lucru un sul sigilat cu pecetea imperială, ce-i fusese depus acolo în lipsă. Era, fără îndoială, un mesagiu emis de cancelaria curţii. Părintele nu

găsi de cuviinţă să-l desfacă numaidecât, întrerupându-şi astfel exerciţiul – oricât ar fi fost curiozitatea lui de mare. Îşi continuă aşadar cursul meditaţiilor sale spirituale. Textul Doctorului Angelic, cu toate dificultăţile şi subtilităţile lui, era mereu un izvor de satisfacţii şi de lumini ale gândului, din care preotul se adăpa totdeauna cu mare spor pentru mintea lui avidă de cunoştinţe şi torturată de întrebări.

Când consideră că i-a epuizat înţelesul, părintele se înclină cucernic şi numai la urmă luă în mână sulul de hârtie şi-l desfăcu. La lumina mişcată a lumânării, el recunoscu numaidecât scrisul secretarului imperial Ertzelius şi semnătura orgolioasă şi agresivă a cancelarului Guandia. Era vorba de o invitaţie – aşa cum de altfel se şi aşteptase. Cancelarul îl ruga să vină la Hofburg când dorea, plăcerea revederii fiind pentru el atât de mare, încât s-ar fi bucurat să-l primească la orice oră şi în orice zi. Dacă totuşi ocupaţiile sale apostolice nu-l împiedicau de la aceasta, cancelarul ar fi dorit să-l vadă chiar a doua zi, imediat după orele de audienţe private, ce se acordau pentru obştea muritorilor de rând.

Părintele Aloys vârî hârtia într-un sertar şi se ridică din jilţ, în linişte. În latineasca transparentă a scrisorii, el recunoscuse numaidecât stilul şi firea neascunsă a cancelarului. Dacă în vocabularul preotului putea intra cuvântul „duşman" sau măcar „neprieten", ducele de Guandia ar fi fost, hotărât, unul dintre aceştia. El fusese cel care-l îndepărtase pe Pater Aloysius de la curte, trăgând firele intrigii prin care acesta fusese dizgraţiat.

Cancelarul, un om „nou" pentru tradiţiile funcţiei pe care o ocupa, se afirmase încă din primele ceasuri ale înscăunării sale ca o fire despotică, ce nu înţelegea să-şi împartă influenţa şi stăpânirea asupra trebilor publice cu vreo altă persoană. Autoritatea şi afecţiunea de care se bucura prelatul în sufletul tânărului monarh nu-i puteau fi pe plac. Cu multă abilitate, el

înlătură pe cel pe care-l considera un rival ca să-şi poată mai apoi impune voinţa şi puterea nestânjenit.

Faptul că-l chema acum la o convorbire între patru ochi, după ce timp de mai bine de doi ani nu se văzuseră decât la ceremonii oficiale, însemna că se întâmplase ceva rău – şi nu cu oricine, ci cu persoana augustă a împăratului. Părintele Aloys ştia aceasta şi bănuia cam despre ce putea fi vorba. Dar sufletul lui bun îl împiedica să poarte duşmănie fostului său rival şi să se bucure de dificultăţile prin care acesta trecea. Aşa că deschise uşa camerei şi se îndreptă, la fel de liniştit ca mai înainte, pe un coridor ce dădea într-o capelă laterală a bazilicii, unde-l aştepta ceata discipolilor săi adunaţi pentru oficierea slujbei de seară, la care preotul ţinea neapărat să asiste. În fruntea lor, Pater Aloys păşi înainte şi se mistui în culoarul întunecos.

A doua zi, la ora convenită, părintele Aloys Ignatius Scheffer se afla în cabinetul privat al cancelarului, în palatul imperial, unde ducele de Guandia îl aştepta. Venirea prelatului stârnise oarecare uimire în rândul curtenilor. Toţi îl priveau curioşi să afle pricina vizitei sale, care nu putea fi decât urmarea unei iniţiative venite de foarte sus. Toţi ştiau că părintele nu ceruse să fie primit în audienţă şi nu venise în calitate de solicitator, că el nu era omul în stare să se roage vreodată de altcineva decât de Dumnezeu.

Cancelarul îl primi pe preot cu amestecul acela de simplitate ceremonioasă şi de francheţă uşor dispreţuitoare pe care ştia s-o desfăşoare totdeauna când era vorba de un om de care nu avea de ce să se teamă. Îi puse câteva întrebări de politeţe, se făcu că se interesează de sănătatea preotului şi de nevoile micii comunităţi pe care o conducea cu atâta destoinicie şi cu ştiutele bune rezultate. Apoi îşi propti mâinile viguroase în braţele jilţului şi spuse:

– Părinte, nu ştiu dacă eşti informat, măcar prin bunăvoinţa indiscreţilor şi a bârfitorilor, care nu lipsesc de la nici o curte, despre anumite ciudăţenii ce se petrec aici la palat.

Preotul înclină uşor capul, în semn de aprobare:

– Am auzit, excelenţă, şi am citit unele lucruri destul de bizare, cărora însă nu m-am grăbit să le dau crezământ...

– Ai fi putut-o face ! rosti cu voce mai ridicată cancelarul. Din nefericire pentru noi, tot ce se vorbeşte şi s-a scris e adevărat ! Nu se poate să nu-ţi fi căzut în mână vreuna din infamele hârtii care circulă prin toate părţile şi în care sunt batjocorite cele mai înalte autorităţi ale statului. Iată, numai astă-dimineaţă mi-au fost aduse vreo duzină de pamflete pe care ticăloşii de eretici le tipăresc la Amsterdam şi la Lyon şi le introduc în statele imperiale cu scopul de a nărui încrederea şi veneraţia pe care supuşii împărăţiei le nutresc faţă de persoana augustă a monarhului nostru. Le-am citit şi eu – şi a trebuit să mă dau bătut... Din nenorocire, ele nu sunt decât prea exacte !

Pater Aloysius tăcu.

– Părinte, rosti cancelarul după o pauză, mărturisesc că mă simt vinovat faţă de sfinţia-ta – şi aici ducele de Guandia închise, scurt, o privire neagră sub sprâncenele stufoase. Şi-mi pare rău. Sunt mai bine de doi ani de când am încetat să mă folosesc de luminile domniei-tale în unele probleme în care competenţa mea, recunosc, e foarte limitată. Poate că între noi nu a fost dat să se stabilească înţelegerea care ar fi trebuit să fie. Mă recunosc vinovat. Dar lucrurile s-au tot precipitat în ultima vreme, atingând interesele mari ale statului, cărora le purtăm grijă cu toţii şi care nu te pot lăsa nici pe sfinţia-ta nepăsător...

Părintele tăcea. Ştia acum foarte bine despre ce e vorba, dar aştepta cu calm să audă din gura cancelarului cât de departe ajunseseră lucrurile. Acesta se mişcă nervos în fotoliul cu spătar

enorm, făcut parcă anume ca să ascundă în dosul lui un sfătuitor sau un intrigant.

– Treburile împărăției sunt tare încurcate, și momentul nu e deloc potrivit ca să mai avem încă și alte supărări. Sunt informat de iminența unui război cu turcii. La Buda s-au făcut pregătiri încă de astă-toamnă și numai o întâmplare ne-a salvat atunci de un atac pe neașteptate. Sultanul e încurcat în războiul din Persia, dar am credința că încearcă să grăbească lucrurile ca să aibă mâinile libere când se va întoarce împotriva noastră.

Recolta a fost proastă în Flandra, și în Lombardia catastrofală. Țăranii se mișcă din nou în Stiria, iar armatele noastre sunt plătite prost și cu întârziere. Suntem înconjurați numai de dușmani, iar aliații noștri sunt slabi și nesiguri. Perfidul rege al Franței ne pregătește ceva și nu m-aș mira să reînceapă disputa absurdă pentru stăpânirea Milanului, la care se întinde, printr-un război sau prin momeala unui matrimoniu...

Cu toate economiile pe care am izbutit să le fac, de-abia ne putem recruta oameni pentru armată ca să umplu golurile... căci dezertorii se numără cu miile și trec repede în solda dușmanilor noștri... Și pe deasupra, faptele care se petrec la curte nu sunt de natură să ne facă să privim viitorul cu încredere.

Prelatul asculta toate aceste lamentații cu ușoare clătinări din cap. Știa că tot ce spune cancelarul e adevărat și că nu el era vinovat de dificultățile prin care trecea împărăția. Energia crâncenă a unui singur om nu era de-ajuns pentru a remedia o situație ce părea fără soluție. Pater Aloysius nu purta nici o urmă de resentiment celui care-l izgonise de la curte și care, acum, îl chemase de nevoie pentru a încerca, poate, o împăcare sau o reapropriere. El recunoștea deschis că ducele de Guandia era omul cel mai potrivit pentru a duce pe umerii lui zdraveni greaua sarcină ce-i revenea.

Venit încă de tânăr la Hofburg, o dată cu suita împărătesei, al cărei nepot îndepărtat era, bărbatul acesta masiv şi bătăios îşi pusese repede în valoare calităţile de abil diplomat. Primise la început scurte însărcinări, pe care le împlinise cu bine. Se ridicase astfel numaidecât în ochii răposatului împărat. Energia şi abilitatea cu care tratase în dietă conflictele coroanei cu principii veşnic nemulţumiţi îl duseseră încă o dată la succes. E drept că unii se cam plângeau de firea despotică a ducelui, dar meritele sale nu le contesta nimeni. Combătuse pe eretici cu intransigenţă, dar fără vărsări de sânge, şi câştigase, prin tratative şi intrigi, o pace binevenită pentru toată lumea. La încoronarea noului împărat, Guandia era considerat un om de încredere în cel mai temeinic înţeles al cuvântului – şi numai existenţa venerabilului cancelar Woldemar îl împiedică să se urce chiar atunci în această demnitate. Ceea ce se petrecu însă câţiva ani mai târziu, la retragerea bătrânului, spre satisfacţia multora, care doreau o politică internă mai hotărâtă.

Cancelarul domnea despotic peste toţi funcţionarii şi demnitarii statului, dar nu încerca şi nici nu încercase vreodată să schimbe ceva din firea destul de ciudată a tânărului împărat şi să influenţeze în vreun fel purtările sale. Respectându-i-se izolarea şi fiind lăsat în pace, monarhul acesta sfios şi flegmatic îşi vedea de treburile şi de preocupările lui neobişnuite, afacerile statului rămânând în seama noului cancelar, hotărât şi destoinic.

Poate că aici fusese marea greşeală a ducelui. Căci noul împărat era un personaj altminteri decât toţi oamenii. Trecuse de treizeci de ani, dar arăta ca un adolescent crescut prea repede, sfios şi iubitor de singurătate. Părea veşnic sculat dintr-o lungă zăcere, ce-i măcinase puterile şi-l lăsase cu gândurile mai mult la lumea de dincolo, care nu-l primise încă, dar îl aştepta. Străin între ai săi, el clipea cu mirare din ochii decoloraţi la lucrurile din afară, în timp ce buza de jos, coborâtă în semn de dispreţ sau

de adâncă oboseală, era singura formă de a-şi manifesta vreo atitudine. Monarhul nu iubea petrecerile, vânătoarea, războiul; viaţa de curte îi trezea o repulsie şi un soi de teamă rău ascunsă. Indiferent la tot ce se întâmpla în juru-i, fără nici o curiozitate la agitaţia intriganţilor şi solicitatorilor, el era mai greu de văzut, pentru lumea largă, din afara palatului imperial decât un înger.

Şi totuşi, în viaţa ascunsă, nepăsătoare şi timorată a împăratului exista ceva care dădea un contur neaşteptat personalităţii lui şterse: erau studiile ştiinţifice cărora li se dedicase încă de mult, cu trup şi suflet. Astronomia şi chimia, cabalistica şi demonologia, cosmotheoria şi fizica îi consumau toate energiile şi-i luau tot timpul. Palatul fusese transformat în parte într-un vast laborator în care-şi găsiseră de lucru învăţaţi şi experimentatori adunaţi din toată lumea, atraşi de faima acestui mecena al ştiinţelor, veşnic însetat de cunoştinţele cele mai curioase. Prin bolboroseala lichidelor, prin fumegatul retortelor şi suflarea foalelor ce grăbeau topirea diferitelor materii, împăratul îşi strecura silueta uscăţivă, ca un vraci palid şi puţin speriat. Trupul lui ireal, fantomatic, părea că se zămislise dintr-o tulumbă de sticlă o dată cu aburii licorilor care fierbeau, ca o probă excelentă a propriilor sale cercetări pasionate şi docte – şi de aceea ameninţa tot timpul să se prefacă, înapoi, într-o umbră... Greu s-ar fi putut găsi cineva mai străin de destinele şi nevoile obştii ca acest om extravagant şi neajutorat, pe care totuşi soarta şi împrejurările îl puseseră în fruntea marelui, dar şubredului sfânt imperiu al cezarilor apostolici.

Între împărat şi primul său slujitor se stabilise încă de timpuriu o înţelegere nerostită. La început, monarhul vădise o oarecare curiozitate pentru trebile publice şi chiar unele veleităţi de a conduce. Dar, curând, recăzuse în lumea vechilor sale preocupări şi bizarerii, în care împărăţea în adevăratul înţeles al cuvântului, iar energicul cancelar al imperiului nu căutase

niciodată să-l aducă pe calea cea bună, a adevăratelor lui rosturi de stăpân al lumii.

De altfel, cei doi oameni care-şi împărţiseră atât de neaşteptat rolurile nutreau nemărturisit, unul pentru celălalt, un uşor dispreţ. Guandia nu avea nici un fel de înţelegere şi stimă pentru savantele bazaconii de care era umplută existenţa zilnică a împăratului, iar acesta îl considera pe duce un fel de soldăţoi zelos şi cam obtuz. Cât de mărginită era inteligenţa acestuia, tânărul îşi dăduse seama de mult, din epoca în care era un simplu principe şi încercase într-o zi să-i explice lui Guandia, pe atunci intendent al curţii împărătesei şi proaspăt sosit de la Villagarcia, locul său natal, ipoteza după care pământul se învârteşte în jurul soarelui. Ducele îl privea cu ochii mari, ce trădau o mirare extremă, pe care diplomatul din el n-ar fi trebuit s-o lase să-i scape. Ce ar mai fi avut de discutat savantul împărat cu un asemenea om ? Ce să-şi mai piardă vremea expunându-i teoria despre influenţa numerelor şi a muzicii în conducerea statelor, controversele asupra spiritelor planetelor şi a simpatiei lor cu diferite minerale ori pietre – sau, în sfârşit, marea problemă care-l muncea cu deosebire pe vremea aceea, şi anume, misterul numărului 801, mister pe care înţelepţii îl lăsaseră de veacuri în suspensie şi care nici până în ziua aceea nu-şi găsise o soluţie ?

Cancelarul îi prezenta zilnic hârtiile la semnat şi împăratul asculta fără nici un interes lămuririle ce i se dădeau. El avea şi alt soi de colaboratori, cu care-şi petrecea mai tot timpul şi care-i cunoşteau nevoile. Printre ei străluceau ca nişte luceferi Michael Stanhufius, specialist în meteoriţi şi interpret desăvârşit al formei norilor, Celsus Minerva, subtil observator al minunilor naturii, pe care le şi catalogase; unul din puţinii oameni din lume care reuşise să provoace pe doi şerpi să se devoreze reciproc până la dispariţia totală, confirmând astfel vechea imagine chaldeică a infinitului; Hannibal Morcillo, neîntrecut investigator

al viselor pe care le explica în *Liber somniis et insomniis,* ce stârnise atâta vâlvă în ceata partizanilor lui Hippocrate; Melchior Lion, acerbul antiaristotelician, foarte doct în problema cometelor, a căror explicaţie ştiinţifică o dăduse, dovedind originea lor extralunară şi emanatorie; în sfârşit Iohannes Fornix, ilustru prin lucrările sale în domeniul alectromanciei, clidomanciei, dactilomanciei, căutător al celei de-a cincea esenţe şi autor al masivului op *Secreta secretorum.* Aceşti savanţi, cu ajutoarele lor, lucrau în palatul imperial şi formau o tagmă aparte de cea a curţii, priviţi cam strâmb de restul lumii şi de curtenii ignoranţi, dar care nu mai puţin se bucurau de stima şi sprijinul suveranului.

În afară de aceasta, el se afla în legături de corespondenţă şi de colaborare cu numeroşi învăţaţi iluştri, răspândiţi prin toată Europa, care beneficiau de ajutoare oferite cu multă generozitate din caseta sa personală sau din tezaurul public, şi care-i comunicau rezultatele cercetărilor lor, îi dedicau opere, îi solicitau sprijinul. Aşa erau: anatomistul Andreas Vesalius, Pontus de Tyard, cu tratatul său asupra universului, Erasmus Reinhold, îndrăzneţ astronom deschizător de drumuri, Paracelsus, Thaddaeus Hagecius, marele metoscop de la Praga, Girolamo Parabosco, al cărui *Oracolo* tipărit la Veneţia era una din lecturile de bază ale împăratului, ba chiar şi Marcellus Squarcialupus, pe care monarhul îl ajutase în exil şi-l apărase de acuzaţia de socianism, cu toate că acesta era un savant ostil astrologilor.

Organizând activitatea ştiinţifică în mod atât de temeinic şi fiind el însuşi un înţelept şi competent arbitru între concepţii foarte diverse, împăratul nu avea decât să aştepte rezultatele eforturilor făcute, care firește nu au întârziat să apară. Aproape zilnic se anunţa o nouă descoperire, se dezvăluia o taină, se pătrundea misterul unui domeniu până atunci insuficient

investigat. Succesele acestea închideau gura răuvoitorilor ce protestaseră la început împotriva risipei de bani şi a acelui du-te-vino de străini care poposeau la curte cu tot soiul de propuneri şi de proiecte, pentru a deveni apoi de cele mai multe ori pensionarii tezaurului imperial. Aşa stând lucrurile, lumea a început, cu timpul, a nu se mai mira de nici o ciudăţenie, căci se blazase cu desăvârşire faţă de toate curiozităţile ce se petreceau în anturajul împăratului.

În aceste împrejurări, un zvon în legătură cu un fabricant de orologii începu să circule prin urbe. Era vorba de maestrul care reconstituise magnificul ceas cu îngeri din turnul de la Heiligentor, făcându-l mult mai frumos decât fusese vreodată. Piesa era, într-adevăr, o minune a artei construcţiei, o operă de tehnică desăvârşită, care aducea în faţa ei, la orele când ieşeau îngerii, o mulţime de curioşi. Îngerii aceştia înaintau solemn, mişcau din marile lor aripi albe şi ridicau la gură câte o trâmbiţă de bronz aurit. Din fiecare din ele izbucneau câteva divine sunete, pe rând, marcând astfel ora. La urmă, ele alcătuiau o suavă melodie cu multe ecouri prelungite, ce rămânea în urechile auditorilor şi după ce îngerii se retrăgeau într-un fel de lăcaş obscur, pe nesimţite.

Desfăşurarea acestui spectacol avea loc de câte ori ceasul bătea vreo oră şi mulţimea nu se mai sătura privindu-l. Meşterul care lucrase orologiul era străin de locurile acelea, nu făcea parte din nici o breaslă şi, imediat după terminarea lucrării, dispăruse fără să lase vreo urmă. De fapt, el fusese numaidecât dibuit de emisarii împăratului, ispitit cu mari promisiuni şi adus la curte. Acolo, după câteva probe de abilitate şi de ştiinţă în care se dovedi un om foarte bun de treabă, fu numit maestru în lucrurile mecanice.

Dar maestrul Petrus Albrecht Unus nu era un simplu meşteşugar şi împăratul îşi dădu numaidecât seama de aceasta.

Cu toate că omul era o fire închisă şi nu lăsa să-i scape vorba din gură decât cu mare scumpătate, cunoştinţele lui în cele mai variate domenii şi experienţa pe care o vădea a lucrurilor oculte trădau o pregătire îndelungată, o cultură neobişnuită, o iniţiere în arcanele ştiinţelor celor mai secrete.

Era un bărbat între două vârste, colţuros, fără nimic deosebit în figură şi ţinută. Avea însă privirea uşor încrucişată şi de aceea din ea scăpăra uneori scânteia unei clipiri ciudate, ca din două pietre lovite. De unde venea omul acesta ? Unde se născuse ? Care era adevărata lui profesiune ? Împăratul nu a putut afla niciodată. Atât doar se ştia: că meşterul îşi petrecuse o parte din viaţă la Nürnberg, unde fusese discipolul celebrului Iohann Schöner, de la care deprinsese arta cititului în stele. Pe un exemplar din lucrarea marelui Porta, *Phytognomonica*, aflat în posesia maestrului Petrus, împăratul, căruia acesta i-l dăduse să-l citească, văzu cu uimire o închinare în versuri a autorului. Din ea se deducea că maestrul Petrus colaborase o vreme cu ilustrul savant în laboratorul lui din Napoli şi era considerat de acesta ca un egal al său.

Prin muncă perseverentă, încununată de excelente rezultate – cum a fost acela de a pune la punct un dispozitiv nou care perfecţiona fundamental quadrantul lui Regiomontanus –, prin dibăcie şi poate şi cu oarecare şiretenie, el izbuti să se impună în ochii împăratului. Deveni astfel colaboratorul lui favorit. Lungi colocvii pasionante, ce se prelungeau până noaptea târziu, îi legau pe amândoi. Maestrul Petrus schiţa proiecte gigantice, agita teorii îndrăzneţe, avea nevoie de larga munificenţă a monarhului, iar acesta era cu totul cucerit de perspectivele pe care proaspătul său colaborator i le deschidea. La curte se vorbea mult de el, şi curiozitatea crescută a lumii începu să biruie zidul de oprelişti şi de indiferenţă dispreţuitoare ce închisese până atunci lumea de taine în care împăratul şi savanţii săi stăteau cufundaţi toată

ziua. Maestrul constructor era, fără discuţie, un personaj capabil să trezească şi interesul profanilor neştiutori.

Aşa stând lucrurile, nimeni nu se mai miră când, într-o bună zi, curtea fu convocată la o vastă dezbatere ştiinţifică în legătură cu o problemă ce putea fi de un interes capital pentru toată omenirea. Nu se anunţase despre ce era vorba, dar secretul dezbaterilor, păstrat cu rigoare, spori curiozitatea tuturor. Părintele Aloys Ignatius Scheffer se văzu adus de această împrejurare în sala „Aurorei" din palatul pe unde paşii săi nu mai călcaseră de mult. Erau adunate acolo toate somităţile ştiinţei, savanţii universităţilor, marii demnitari ai statului, membri ai familiei imperiale, doamne în incomode şi fastuoase rochii de ceremonie, în sfârşit, chiar câteva coifuri şi purtători de săbii. Sala era plină, ca un stup, de murmure şi şoapte. Toţi cei prezenţi erau foarte mulţumiţi că se văd şi se regăsesc împreună, căci ocazii de acestea, în ultima vreme, nu avuseseră prea multe.

Împăratul, împotriva uzanţelor, venise primul. Abandonase orice etichetă şi se plimba de colo colo, se întreţinea cu unul şi cu altul, fără nici o consideraţie pentru rangul interlocutorului, încercând să zâmbească satisfăcut din buza lui de cal, ca şi cum ar fi fost un maestru de ceremonie ce prezintă deschiderea unui bal pe care l-a organizat şi-l doreşte cât mai reuşit. El nu dădu nici o atenţie celui care-i călăuzise primii paşi în copilărie şi-şi lăsă privirea decolorată să alunece indiferentă mai departe.

Părintele se strecură prin mulţime neobservat; silueta lui ascetică făcea un viu contrast cu învălmăşeala pestriţă a acestei adunări. El îşi datora prezenţa în sală titlului său pompos de Rector Magnific al micului seminar pe care-l conducea, aşa că se aşeză cu toată modestia pe un loc în ultimele rânduri. Apariţia lui nu scăpă însă privirii foarte atente a italianului Orsini, care profită de o clipă favorabilă pentru a strecura la urechea ducelui de Guandia ceva.

În sfârşit, la un moment dat, împăratul bătu uşor din palme şi peste rumoarea vastă a sălii se auzi glasul puternic al şambelanului August Trommler, care ceru să se facă linişte. Monarhul anunţă cu o voce tărăgănată că a invitat pe toţi cei de faţă la o comunicare de natură să intereseze toată omenirea şi la care toată lumea putea contribui cu ceva. Se considera fericit că, după ani de studii aride şi perseverente, dar care nu fuseseră înţelese totdeauna cum se cuvine dincolo de un anumit cerc, era în măsură să facă publică o experienţă de importanţă atât de mare, încât era convins că ea nu va lăsa indiferent pe nimeni.

Apoi se întoarse spre maestrul Petrus Albrecht Unus şi-i făcu semn să înceapă. Acesta păşi înainte, aruncă privirea lui dublă asupra întregii adunări şi spuse:

– Maiestate, înaltă curte, cinstiţi savanţi şi excelentisimi ascultători ! Nu vreau să vă pun la încercare răbdarea şi să vă reţin atenţia prea mult cu un preambul de explicaţii şi justificări. Experienţa pe care cu sprijinul maiestăţii-sale vreau s-o întreprind şi care ar aduce asupra acestei strălucite şi slăvite curţi o nouă glorie, aceea nepieritoare a ştiinţei, e mai simplă decât ar părea la prima vedere. Explicarea ei nu-mi va lua mult timp, iar domniilor-voastre nu vă va solicita prea intens atenţia. De altfel, înţelepciunea veacurilor ne-a învăţat că, deşi obscure, legile naturii ca şi intenţiile divinităţii se bazează pe principii simple. De aceea, am să încep de la aceste principii generale şi am să încerc să nu mă depărtez prea mult de făgaşul lor sănătos.

Domeniul asupra căruia se va referi experienţa noastră este Timpul. Dar, domnilor, ce este Timpul ? zise el fixând cu privirea pe tânărul împărat, care stătea lângă el şi-l asculta plin de satisfacţie. Iată o întrebare la care nu se poate răspunde cu uşurinţă, măcar că intuirea timpului e un fapt general şi la îndemâna oricui. Dar, aşa cum ne învaţă Aristotel, ilustrul stagyrit, când nu avem alt mijloc de a ne apropia de un domeniu

necunoscut, putem recurge la analogie. Şi, în cazul nostru, noi posedăm o altă noţiune faţă de care ne aflăm în aceeaşi situaţie ca şi faţă de timp: e vorba de mişcare. Între aceste două noţiuni există numeroase şi semnificative analogii. Într-adevăr, amândouă sunt infinite, sau cel puţin aşa trebuie să admitem că sunt. Despre amândouă noi nu putem avea o reprezentare totală, ci numai una parţială. În sfârşit, pe amândouă nu le putem sesiza decât în legătură cu un punct de referinţă fix. Acest punct fix este însă o aparenţă, căci dacă raportăm la el mişcarea corpurilor sau desfăşurarea evenimentelor, o facem într-un mod arbitrar şi convenţional. Punctul fix este de fapt el însuşi în continuă schimbare, pentru că se transformă o dată cu mişcarea generală a universului şi îmbătrâneşte o dată cu scurgerea vremii.

Pentru toate aceste motive putem afirma fără teama că greşim că timpul şi mişcarea sunt noţiuni echivalente şi – aici îndrăznesc să propun o ipoteză nouă – de fapt ele sunt identice !

Maestrul Petrus Albrecht Unus plecă scurt capul, ca şi cum ar fi emis o sentinţă, în timp ce împăratul se uita la el plin de încântare asemeni unui şcolar care află din gura învăţătorului său cine ştie ce mari minuni.

– Ei bine, onorată adunare, vorbeam de mişcarea generală a universului şi puneam între ea şi Timp semnul egalităţii. Să mergem acum mai departe... Universul acesta în continuă mişcare se îndreaptă într-o direcţie pe care n-o putem preciza, pentru că ne lipseşte un punct fix de referinţă faţă de care să judecăm cursul acestei generale mişcări. Ea există totuşi şi o putem constata oricând şi oriunde, căci ea este un obiect al intuiţiei noastre de fiecare clipă. Iar despre cursul ei putem afirma cu certitudine că, fiind de origine divină, el nu poate fi decât perfect, adică circular; nu poate fi decât natural, adică nu produs de cauze accidentale, şi, în sfârşit, e neîntrerupt, pentru

că voinţa divină nu cunoaşte obstacole şi ignoră osteneala, deci e infinit.

Mişcarea generală a universului cuprinde în ea mişcarea particulară a fiecărui obiect în parte, chiar dacă acesta ne apare nouă fix. Dar orice obiect în mişcare, în afară de un *impetus*, are şi propria lui forţă, care se naşte din actul de violenţă iniţială şi greutatea corpului. Forţa e un principiu spiritual care pătrunde în orice corp inert; e o putere invizibilă ce-i conferă acestuia o viaţă activă. Ea constrânge toate lucrurile să-şi schimbe necontenit locul şi forma; ea se deşteaptă în fiecare corp în mişcare, căci e însuşi principiul mişcării. Ea creşte pe măsura rezistenţei pe care-o întâlneşte mobilul şi se consumă când corpul stă în repaus.

Forţa zace deci în orice corp, căci e rezultatul actului care a pus în mişcare tot universul în momentul creaţiunii. Putem noi folosi această forţă ? Hotărât că da, deoarece forţa îşi continuă existenţa şi după ce a încetat impulsul iniţial. Gravitaţia e numai un aspect al acestei forţe – şi vedem câte foloase rezultă pentru om din utilizarea şi dirijarea căderii corpurilor.

Dar, întrucât forţa există în orice obiect, ne putem folosi de ea ca să schimbăm direcţia mişcării acelui obiect ? Fără discuţie că da, şi încă de mai multe ori, atâta timp cât în el forţa nu s-a epuizat încă. De pildă, cursul unui torent poate fi abătut şi dirijat în mai multe sensuri, atâta timp cât forţa gravitaţiei care produce căderea apei e încă activă în el... Şi aici ajungem la adevărata temă a experienţei noastre: dirijarea mişcării generale a universului, care e Timpul.

După ce expuse cu atâta elocvenţă principiile de bază ale experienţei pe care voia să o facă, maestrul Petrus începu să intre în detalii şi în explicaţii ale noului şi îndrăzneţului proiect. Despre ce era vorba ? Despre un lucru cât se poate de simplu:

După cum se ştie, despre realităţile supreme noi nu putem avea decât o viziune incompletă, aproximativă, alterată – şi o

înlocuim de aceea pe bună dreptate cu o reprezentare simbolică. De ce nu am proceda aşa şi cu Timpul ? Timpul nefiind decât mişcarea generală şi infinită a totalităţii lumii, îl putem reproduce şi pe el într-o anumită formă. Acest lucru nu s-a încercat până acum, dar nu e nicidecum cu neputinţă. E de ajuns să construim un mecanism care să reproducă universul în forma lui determinată, dar, desigur, în proporţii reduse, pentru a avea, mişcându-l, imaginea Timpului.

Evident, nu pentru oricine, ci doar pentru cel ce s-ar aşeza în punctul fix al acestui univers, care după cele mai noi teorii ştiinţifice, admise nu numai de cei îndrăzneţi, nu e decât Soarele. Ar trebui, apoi, suprimate toate punctele de referinţă extrinsece sistemului acestuia universal şi înlocuite cu sistemul de mişcări al astrelor şi planetelor.

În sfârşit după ce toate aceste condiţii au fost îndeplinite, putem trece la punerea în mişcare a mecanismului. Cu ce viteză ? Nu ne vom putea da seama decât experimentând. Dacă o vom face să coincidă – proporţional cu dimensiunile sistemului construit – cu mişcarea generală a universului, vom avea o reproducere a desfăşurării Timpului simbolic, corespunzând exact cu cea a Timpului real. Dacă viteza va fi mai mare decât cea naturală, vom anticipa asupra desfăşurării lui; dacă viteza va fi mai mică, sistemul va reproduce cu întârziere cele ce se vor petrece în lumea dinafara lui. Iar dacă vom fi îndeajuns de temerari ca să suportăm ultimele consecinţe ale acestui fapt, ar trebui să încercăm o experienţă într-adevăr unică şi uluitoare: să dăm sistemului nostru mişcarea inversă celei naturale şi astfel să obţinem o întoarcere a lucrurilor revolute, realizând vechiul vis al omenirii: acela de a ne înapoia în trecut...

La auzul acestor cuvinte, o tăcere grea de nedumeriri şi întrebări se lăsă peste întreaga adunare. Toţi cei de faţă se uitau înmărmuriţi la cel care făcuse această fantastică propunere şi la

împărat, care aproba cu un zâmbet uşor afirmaţiile lui. Numai cancelarul imperiului căuta cu ochii aprinşi de o flacără neagră pe părintele Aloys.

Acesta nu mai asculta de mult. Privirea lui se fixase asupra plafonului sălii, unde o Aurora zămislită de geniul unui pictor italian ieşea cu formele ei atletice şi albe din valul spumegat al unei mări populate de toate vietăţile imaginabile. Braţele puternice ale zeiţei ţineau frâiele unei strălucitoare quadrige, caii se cabrau, coamele lor fluturau în toate direcţiile, cozile biciuiau apa din care săreau delfini, tritoni şi nereide. Părintele se trezi din visare tocmai în clipa în care oratorul încheia cu o frază de mare efect, mulţumind împăratului că i-a dat posibilitatea să-şi expună teoriile şi i-a promis ajutorul său pentru a pune în practică maşina proiectată.

Când maestrul Petrus Albrecht Unus tăcu, se iscă o mare agitaţie în toată sala. S-ar fi putut spune că în afară de ignoranţi, care au fost uluiţi şi oarecum speriaţi, toţi ceilalţi au primit ipotezele lui cu o îndârjită împotrivire.

Primul care s-a ridicat să le combată a fost arhiepiscopul Vienei, venerabilul părinte Nicolaus Honoratus. Acesta declară pe un ton de o violenţă cu totul nepotrivită cu împrejurarea şi cu augusta prezenţă a suveranului în sală că un asemenea proiect conţinea atâtea şi atâtea erori de doctrină şi de logică, încât se mira că cineva a încercat să-l susţină în faţa primului campion al Creştinătăţii şi a unor minţi luminate. Arhiepiscopul afirmă răspicat că numai Dumnezeu poate da mişcarea iniţială a corpurilor şi că acestea merg în direcţia trasată de El. A lucra împotriva acestui principiu simplu ar însemna să contrazicem voinţa divină, adică să comitem cu ştiinţă cel mai grav păcat. Lumea aceasta e imperfectă, desigur, pentru că e altceva decât Creatorul, dar, fiind opera lui Dumnezeu, ea tinde către perfecţiune. Mişcarea generală a universului se face în vederea

unui scop, care nouă, ca fiinţe mărginite şi coruptibile, ne scapă. Nu mai puţin însă scopul acesta există şi către el ne îndreptăm cu toţii în năzuinţa noastră generală către perfecţiune. Apoi, egalizarea mişcării cu timpul e o pură fantasmagorie, căci ea nu se găseşte nici în Aristotel, nici în Sfântul Toma d'Aquino şi în nici unul din doctorii Bisericii. Tot aşa combătu el şi toate consecinţele acestei teorii pline de erori şi invită pe cei prezenţi să se întoarcă la matca sănătoasă a peripatetismului şi să nu acorde încredere unor ipoteze moderne cu totul neverificate. Cât despre ideea că un om ar putea să se plaseze în centrul universului abolind toate punctele de referinţă, ea e de-a dreptul un păcat de moarte, căci încearcă să uzurpe locul pe care în raport cu creaţia nu-l are decât Dumnezeu.

Şi neînduplecatul bătrân încheie cu un apel la raţiune, afirmând că în clipa în care toţi bunii credincioşi trebuie să-şi mobilizeze forţele ca să combată pe păgânii care bat la porţile cetăţii şi pe ereticii ce vor să năruie dinăuntru edificiul imperiului, el e consternat să constate că se găsesc totuşi bani şi timp de irosit cu proiecte fantastice, construite pe teorii nesăbuite şi absurde. Asemenea ipoteze şi tentative nici nu merită să fie luate în seamă de cei care nu şi-au pierdut încă minţile.

După ce venerabilul părinte tăcu, se iscă un mare vacarm. Mulţi voiau să ridice obiecţii, să ceară lămuriri. Fără a fi atât de puţin indulgenţi cu propunerile făcute ca primul vorbitor, ei formulară întâmpinări dintre cele mai grave. Astfel, unul susţinu că în această experienţă nu se ţine deloc seama de influenţa aerului din care, după cum se ştie prea bine, corpurile îşi extrag o parte din forţa de mişcare. Nimeni nu poate garanta că în condiţiile învârtirii mecanismului în atmosfera terestră am fi în stare să reproducem mişcarea generală a universului care se petrece în eter, şi astfel toată încercarea e sortită eşecului.

Altul ridică întrebarea dacă experimentatorul a avut în vedere faptul că orice putere transmisă de motor unui mobil şi care e cauza mişcării mobilului aspiră la permanenţă. E ştiut că orice mişcare naturală şi continuă doreşte să-şi păstreze cursul urmând linia sa iniţială. Schimbarea direcţiei mişcării e o intervenţie care modifică fundamental datele problemei şi deci toată înjghebarea pe care vrea maestrul s-o construiască rămâne în necunoscut. Afară de aceasta, mişcarea provenită dintr-un impetus este una, şi alta e cea provenită dintr-o acţiune continuă, cum probabil e aici cazul. Aristotel în *Fizica* sa a făcut această distincţie, iar după el Iohannes Philoponos. Asemănarea dintre cele două nu înseamnă identitate – şi iată deci încă un fapt imposibil de precizat care intervine.

Apoi, un preopinent aduse o întâmpinare de alt ordin. El susţinu că în ipoteza înfăţişată nu se ţine seama de dificultăţile unei comparaţii între forma existenţei terestre şi armonia celestă. Creaţia e armonică, şi această armonie poate fi sesizată prin intuiţie, dar pura contemplaţie nu e suficientă; pentru a o realiza în întregime e nevoie de calcul. Ce calcul s-a făcut în vederea reducerii simbolice a macrocosmosului într-un microcosm ? Şi cum s-ar putea realiza aceasta ? Dacă admitem că între lumea terestră şi cea celestă nu e o diferenţă de substanţă, e totuşi cert că există între ele o diferenţă de subtilitate. O dovadă stă şi faptul că în cer mişcarea generală, pe care experimentatorul vrea s-o reproducă, e circulară, continuă şi infinită, iar pe pământ, datorită condiţiilor inferioare ale structurii terestre, corupte, imperfecte, nestatornice, ea e rectilinie, discontinuă şi mereu limitată la ceva.

Concluzia mai multor învăţaţi care luară cuvântul fu că în tot proiectul prezentat discuţiei e o amestecătură de ipoteze îndrăzneţe, dar nedigerate în întregime, şi de principii anacronice şi perimate. Autorul lor pare a nu cunoaşte lucrările

unui Amici, Reinhold sau Kepler, după cum în dinamică ignoră pe Tartaglia, şi se foloseşte mai curând de *Centiloquia,* de Albategnius şi de Hasdai Crescas decât de ultimele cuceriri ale ştiinţei cosmologice.

...Şi aşa mai departe. Fiecare din savanţii prezenţi se sili să aducă măcar câte o obiecţie autorului proiectului, pe care-l acuzau când de prea mare temeritate, când de ignoranţă. Maestrul Petrus Albrecht Unus răspundea cu calm obiecţiilor, clipind din când în când din ochii lui minerali. Numai părintele Aloys nu-i puse nici o întrebare şi nu păru a lua parte la pasionanta dezbatere. Lui nu-i fusese greu să priceapă, de la început, că toată această „disputaţie" nu e o adevărată înfruntare de principii, ci doar un prilej oferit maestrului de a-şi expune teoriile. Aprobarea încântată a împăratului, care asculta înfăţişarea unor lucruri, cunoscute desigur de el prea bine, ca şi cum le-ar fi aflat acum pentru prima oară, era cea mai bună dovadă. De vreo contrazicere, de vreo discuţie serioasă nici nu putea fi vorba. De aceea, când privirea din ce în ce mai neliniştită a cancelarului îl căută din nou, părintele nu mai era la locul său. Poate se dusese în altă parte, poate părăsise fără ştirea cuiva sala.

...Şi acum cei doi foşti adversari se aflau din nou faţă în faţă. Învingătorul îşi găsea cu greu cuvintele şi-şi stăpânea şi mai greu enervarea că a ajuns în situaţia de a cere victimei sale măcar un sfat, dacă nu chiar ajutorul. Cancelarul îl privea întunecat pe preot, ca şi cum acesta ar fi fost vinovat de toată întâmplarea.

– Din ziua aceea au trecut câteva luni, în care timp s-a lucrat febril, zi şi noapte, la realizarea aparatului. Nu s-au precupeţit cheltuielile, eforturile; toate resursele noastre în oameni şi specialişti au fost concentrate în vederea cât mai grabnicei

îndepliniri a proiectului, din care s-a făcut o adevărată problemă de stat...

Bineînţeles că nu am încercat să mă opun. Nu-mi dădeam prea bine seama ce o să se întâmple, dar nădăjduiam că raţiunea şi bunul-simţ vor triumfa în cugetul împăratului şi că el va renunţa la toată experienţa. Nici când maşinăria a fost, în sfârşit, gata, nu eram mai neliniştit... Credeam şi eu ca toată lumea că primele încercări vor descuraja speranţele deşarte puse într-o asemenea nebunie şi vor compromite pe autorul ei.

Dar nu a fost aşa. Împăratul s-a arătat dispus să facă el marea experienţă a întoarcerii timpului, căci nu putea – zicea el – să lase altuia onoarea de a experimenta cea mai îndrăzneaţă încercare pe care a conceput-o vreodată mintea omenească şi al cărei autor se considera, de fapt, el însuşi. Mi-a spus că simte în el contopite într-unul singur duhurile lui Icar, Prometeu şi Arhimede. Aşa că, după ce mi-a dat o serie de instrucţiuni şi mi-a cerut să păstrez cel mai strict secret, s-a instalat în punctul fix al noului sistem solar şi a dat ordin să se pună în mişcare toată maşinăria. De atunci e cu neputinţă să se mai înţeleagă cineva cu el. Cred că şi-a pierdut complet minţile.

– Dar ce se întâmplă cu el, ce face ? întrebă Pater Aloys.

– Stă zi şi noapte închis în universul pe care şi l-a construit. Din când în când mă cheamă şi-mi dă câte-o dispoziţie nebunească, pe care nu ştiu dacă s-o îndeplinesc sau nu. La puţin timp după ce a început experienţa, m-a pus să redactez un mesagiu de felicitare noului Papă pentru alegerea sa, deşi noi trimesesem deja una, cu vreo lună înainte. Apoi a chemat pe cardinalii noştri care participaseră la conclav şi i-a sfătuit ca o dată ajunşi la Roma să fie atenţi la intenţiile suveranului pontif privitoare la succesiunea la tronul Spaniei. Apoi m-a pus să retrag ambasada noastră din Suedia – lucru pe care-l făcusem încă de acum un an şi pentru realizarea căruia i-am prezentat

chiar eu un lung raport. A cerut, în fine, ca oraşele libere să-şi sporească contribuţiile, lucru care s-a încercat de către noi încă de acum un an – cu rezultatele nenorocite pe care şi sfinţia-ta le cunoaşte.

Şi aşa mai departe. Hotărârile lui se referă mereu la fapte din trecut, care s-au petrecut, pe care le-a uitat, la probleme de mult rezolvate, pe care vrea să le soluţioneze. Dar totul în capul lui se petrece în ordine inversă, deşi uneori cu o uluitoare exactitate.

Mi-e cu neputinţă să-i schimb vreo hotărâre sau să-i dau vreun sfat. Bineînţeles că am încercat să ascund lumii toate acestea, cât am putut. Dar dacă lucrurile continuă tot astfel, unde vom ajunge ? În fiecare zi mă aştept la altceva, şi-mi frământ mintea cum să ies din încurcătură. Noroc că nu şi-a adus aminte de afacerea Sileziei. Altfel am fi acum în război cu Polonia, şi asta la numai un an după ce am izbutit să aplanez conflictul şi să-l împac şi pe prinţul elector al Brandenburgului.

Ambasadorul Veneţiei, care a făcut o lungă călătorie în toată Europa, mi-a atras atenţia că în asemenea condiţii e preferabil să-l declarăm pe împărat nebun, decât să ne facem de batjocura lumii cu toate aceste extravaganţe, pe care le speculează cu mare satisfacţie duşmanii noştri şi răuvoitorii. Reflectând mai bine, am ajuns şi eu la concluzia că reprezentantul serenissimei Republici are dreptate şi că trebuie să luăm o hotărâre, adică să convocăm grabnic dieta. Sfatul sfinţiei-tale mi-ar fi de mare folos, căci îţi închipui în ce incertitudine ne aruncă această nenorocire, ca să nu mai vorbesc de eventualele complicaţii ale unui interregn, în cazul că nu ar fi ales nimeni şi ar trebui să aşteptăm până când fratele suveranului ar atinge vârsta ca să se poată sui pe tron.

– Aceasta e situaţia, încheie cancelarul. Ce să fac ? Pot să mai iau, în asemenea circumstanţe, în serios ordinele împăratului

şi să le duc la îndeplinire, când nu mai sunt în stare să le trec sub tăcere ?

Ducele de Guandia tăcu, şi privirea lui posomorâtă rămase înecată într-un noian de neguri. Trupul i se răsuci în jilţ, greoi ca o stâncă. Se vedea că e stăpânit de o enervare înfrânată greu. Apoi se ridică în picioare şi zise cu acelaşi glas ca şi până atunci:

– Ultima hotărâre pe care a luat-o împăratul mi-a comunicat-o ieri dimineaţă: vrea să convocăm de urgenţă curtea şi să procedăm la alegerea unui nou cancelar, în urma demisiei bătrânului Woldemar.

Ducele de Guandia tăcu şi rămase drept, aparent nepăsător, dar cu ochii scânteietori ca şi cum ar fi aşteptat o lovitură. În spatele lui o draperie se mişcă şi foşni o umbră. Era italianul Orsini, omul său de încredere, „mâna" cancelarului cum îi spuneau răuvoitorii, adică executorul ordinelor lui secrete – care venise să-i şoptească la ureche ceva. După câteva clipe, Orsini se făcu nevăzut, cu o plecăciune adâncă, fără să aştepte vreun răspuns.

– Să mergem, părinte, rosti liniştit ducele, şi-i făcu un semn cu mâna. O uşă secretă se deschise parcă singură şi pătrunseră într-un coridor îngust, apoi coborâră câteva trepte. Era o sală întunecoasă şi un slujitor apăru repede cu o făclie. O parcurseră în tăcere şi, mai departe, trecură prin încăperile ce serveau drept laborator. Curând aromele mefitice ce ieşeau din toate fierturile şi fâsâiala flăcărilor alimentate de foale făcură loc unui zgomot care parcă provenea de la o moară ce duduia din plin, crescând pe măsură ce ei înaintau. Slujitorul deschise o uşă ce dădea într-o vastă sală despre care Pater Aloysius îşi aminti că, înainte de a fi transformată şi ea, servise drept manej. Uruitul devenise de nesuportat, dar nu el îl făcu pe preot să rămână locului, ţintuit de uimire, ci spectacolul fantastic ce i se desfăşura înainte.

În mijlocul enormei hale, o vastă maşinărie care închipuia mersul astrelor se învârtea în jurul unui punct fix, asemeni unei colivii, ce trebuie să fi fost Soarele. Traiectoriile planetelor erau susţinute de o enormă schelă de fierărie lucrată meşteşugit în nişte complicate raze, tangente şi paralele. Totul se învârtea în diferite sensuri, după cadenţe diferite; unele planete treceau mai repede, altele mai încet, unele astre străluceau, altele reflectau numai lumina, dar totul lua ochii privitorului din afară şi-l ameţea într-o babilonie de scârţâitori, de vâjâieli şi de uruituri.

Zidurile sălii fuseseră înlocuite cu panouri care se închegau într-un soi de sferă enormă, cu mai multe bolţi concentrice, pe care erau zugrăvite alte constelaţii, sporind astfel senzaţia de vis rău a întregii înjghebări. În mijloc, ca un păianjen în centrul plasei, se zărea împăratul, singura fiinţă vie şi nemişcată în această combinaţie simbolică de necontenite mişcări fantastice încoace şi încolo.

Cei doi făcură câţiva paşi înainte, aplecându-şi capetele ca să nu se lovească de Steaua Polară. Din centrul universului său, monarhul părea că nici nu i-a văzut. Mâinile lui scheletice ţineau cu câtă putere mai rămăsese într-însul o bară metalică, pentru ca nu cumva mişcările enormei maşinării să nu-l facă şi pe el să o ia razna pe traiectoria unei planete ce-i trecea prin faţă. Chipul palid şi smead era contractat de o crâncenă voinţă, iar ochii priveau halucinaţi în gol. Părul îi flutura ca o flacără bătută de vânt. Ducele de Guandia se aplecă la urechea prelatului ca să-i răcnească o explicaţie. Acesta făcu un gest de renunţare, cu mâna...

Ieşiră apoi afară, şi drumul de întoarcere îl parcurseră încet, într-o tăcere sumbră. Cancelarul strânse la despărţire mâna preotului şi-l privi cu ochi întrebători, fixând dunga de îngrijorare ce se adâncea pe fruntea acestuia... Văzând că nu-l poate urni din tăcere, îi spuse:

– Ei, ce facem, părinte ?

Pater Aloysius răspunse liniştit, dar cu toată faţa concentrată:

– Eu... eu am să mă rog...

– Crezi, se bâlbâi cancelarul, crezi... că e nevoie ?

– Da, fiule, spuse tăios preotul. E nevoie... Ca să ne rugăm e totdeauna necesar... Iar eu mă voi ruga. Dumnezeu va decide cine dintre noi are mai multă nevoie de mila lui nesfârşită. Şi, adăugă el ca o concluzie, numai Domnul va hotărî şi de cine dintre noi are *El* nevoie...

Peste câteva ore, părintele Aloys Ignatius Scheffer se afla în chilia lui, peste care se prăvălea umbra marelui turn părăginit. Afară se întunecase şi prelatul stătea în obscuritate, cu pumnii pe care-şi rezemase fruntea palidă încleştaţi de încordare şi cu coatele pe pult. Întâmplările la care asistase îl tulburaseră profund şi primul lui gând fusese să le caute o explicaţie. El încerca, aşa cum făcea de obicei, să se concentreze asupra câtorva puncte şi să-şi sistematizeze gândurile după recomandările marelui sfânt Ignaţiu de Loyola, al cărui următor fidel şi cucernic era.

Cugetul lui Pater Aloysius se afla însă acum în mare descumpănire şi mirare. Care putea fi intenţia Providenţei în aceste evenimente atât de stranii ? Ce se putea deduce din ele ? Care era calea ce ducea spre înţelegere ? Este evident că Răul stă totdeauna în conflict cu raţiunea, şi aici cineva se folosise de aparenţele şi de slăbiciunile raţiunii pentru a sminti un suflet debil şi rătăcit în amăgirile cele mai periculoase. Şi totuşi, părintele refuza să recunoască o eroare sau o dezordine în edificiul construcţiei logice care conduce lumea şi vreo fisură în admirabila unitate a acţiunilor divine. El nu putea admite că tot ce se întâmpla cu nefericitul împărat scapă unei explicaţii strict raţionale. Dimpotrivă. Dar se găsea în faţa unei probleme de o dificultate cu adevărat transcendentală, căci, încă o dată,

părintele Aloys se lovea şi aici de misterul permisiunii divine a Răului... Lucrul se petrecea, desigur, în vederea unui Bine superior, care şi acum, ca şi în atâtea alte cazuri, pare a rămâne ascuns, un timp, minţii omului.

Sufletul preotului suferea pentru aceasta, dar rămânea neclintit. El tremura în sine-şi în faţa aparentei antinomii şi se îmbărbăta ca totdeauna cu convingerea nedezminţită că între două obscurităţi diferite, dar la fel de impenetrabile, există totuşi un punct de lumină. Spiritele neajutorate de marea credinţă nu sunt în stare să-l surprindă, sau, din uşurătate ori deznădejde, nici măcar nu-l caută – şi cad din această pricină în boala foarte la modă a scepticismului.

Evident, nu acesta putea fi cazul lui. Pater Aloysius ştia să facă deosebirea între obscuritatea de ordin inferior, care vine din păcat, din eroare, din ignoranţă, din natura imperfectă a omului – şi obscuritatea sublimă a unor anumite căi ale Providenţei. Trebuia oare el, cu puterile lui puţine, să încerce să le lumineze, să le caute tâlcul, sau măcar, pentru sine, să afle un echilibru al gândului ?

Părintele se opri din cursul meditaţiilor sale adânci. În juru-i întunericul crescuse; se făcuse aşa de compact că nu se mai zărea nimic. Era ca şi cum s-ar fi aflat oriunde şi nicăieri. Îşi coborî din nou tâmplele între palme şi-şi înclină fruntea. Da, orice enigmă este o încercare a sufletului şi a minţii, ce poate umili în aparenţă raţiunea. Orice conflict al Binelui cu Răul e şi o dramă a cunoaşterii... Nimeni nu e în stare să înţeleagă lucrarea divină de la un capăt la altul. De aceea poate că, ori de câte ori constatăm că ceea ce e de demonstrat e prea sublim de clar ca să fie inteligibil, trebuie să chemăm în ajutor indemonstrabilul.

Şi, cufundat în pace şi-n tăcere, părintele rămase să caute o soluţie în speranţă şi aşteptare.

La puţin timp după această întâmplare, într-o bună dimineaţă, se răspândi ca fulgerul ştirea morţii împăratului. Nefericitul tânăr sucombase subit, în timpul somnului, „de inimă", cum glăsuia buletinul medical făcut public de colegiul de medici ai curţii şi iscălit de toţi, în frunte cu doctorul personal al mortului, Amadeus Pfuhl. Vestea provocă o mare emoţie în rândul locuitorilor oraşului, care s-au îndreptat în grabă spre Hofburg, stupefiaţi de această nenorocire, căci nimeni nu ştiuse ca împăratul să fi fost bolnav. Atmosfera tulbure a împrejurării fu sporită de un incendiu ce se declară la palatul imperial, în aripa ce servea drept laborator. Supuşii veniră să se îngrămădească, speriaţi, în jurul curţii; zvonuri de răzmeriţă în unele provincii şi chiar pe la periferiile cetăţii îi nelinişteau.

În aceste clipe, energia binecunoscută a cancelarului intră din nou în acţiune. El dispuse transportarea trupului neînsufleţit al împăratului în marea navă a domului Sfântul Ştefan şi întări la Hofburg garda elveţiană. Aduse o companie de lăncieri şi spori patrulele pentru menţinerea ordinii. Apoi procedă la arestarea tuturor savanţilor, experimentatorilor şi acoliţilor lor ce se aflau în palat în momentele acelea şi ordonă deschiderea unei vaste anchete. Unii din ei au fost puşi mai târziu în libertate şi expulzaţi din statele imperiale; despre ceilalţi nu s-a mai auzit de atunci nimic. „Mâna" cancelarului s-a însărcinat să facă ceea ce trebuia făcut.

Părintele Aloys Ignatius Scheffer l-a vegheat trei zile şi trei nopţi pe fostul său discipol, care închisese în sarcofagul lui de stejar aurit atâtea taine universale, investigate şi lămurite ori lăsate nedezlegate spre marea pagubă a ştiinţei. S-a rugat intens pentru sufletul celui răposat şi a meditat mult cu acest trist prilej la zădărnicia atâtor eforturi şi speranţe irosite în ambiţii nemăsurate şi în vise nesăbuite. Apoi s-a rânduit şi el în alaiul solemn care a întovărăşit pe tânărul şi nefericitul erou până la

mormântul provizoriu din capela palatină, în care avea să aştepte un secol până a fi coborât pentru totdeauna în cripta familială a Capucinilor, unde se află şi azi, alături de un popor de glorioase umbre, bine închise sub lespezi grele şi pecetluite.

În cortegiul cernit, plin de o mulţime de feţe ilustre şi întristate, se zărea şi statura masivă a ducelui Luiz Lope de Guandia y Berghen, care conducea pe mort mergând în linie cu familia imperială. În ţinuta lui de doliu, cancelarul, încruntat şi grandios, părea şi mai negru. Cei doi se salutară şi omul de stat făcu tot ce putu ca să se apropie de preotul care, îndurerat şi epuizat de oboseală, părea cu totul rătăcit în mulţime. Ieşiră împreună la sfârşitul ceremoniei şi, înainte de a se sui în caleaşca ce-l aştepta, ducele şopti prelatului câteva vorbe, nu lipsite de oarecare melancolie:

– Am făcut o mare greşeală, de care mă căiesc cumplit. Acum de-abia îmi dau seama. Mi se pare că totuşi era ceva adevărat cu maşina aceea diabolică. Eu, cel puţin, m-am văzut adus înapoi, acolo unde eram acum patru ani... Poate că, într-adevăr, ea a reuşit să întoarcă timpul...

Cancelarul vru să continue, dar se opri. Părintele Aloys Ignatius Scheffer nu mai era lângă el. Grăbise pasul şi se îndrepta acum spre casă, îngrijat să nu întârzie la oficiul de seară din bazilica unde-l aştepta ceata discipolilor săi fideli.

Umbra, atât de plăcută lui, a copacilor ce coborau spre malurile marelui fluviu, amplificând răcoarea înviorătoare a undelor, îl cuprinse. Aburii unei seri lungi şi leneşe se ridicau încet la suflarea vântului uşor. Încolo, natura aştepta liniştită şi mută ca sub o binecuvântare. Apele se trăgeau liniştite parcă spre apus, într-o tăcere de gol profund. Amurgul, marele faur al cerului, dusese cu sine lumina, razele, scânteile şi focurile diamantine ale zilei, pe tărâmul lui nevăzut, pentru a le lăsa

amintirea, încă o dată mai frumoasă, în ochii trecătorilor ce căutau pacea după o zi de frământări şi de restrişti...

Totul era armonios şi desăvârşit în lucrarea naturii, ca şi cum întreaga alcătuire a lucrurilor văzute asculta de un plan urzit în Nevăzut spre slava şi lauda Domnului. Frumuseţea clipei e totdeauna un reflex din gloria Eternităţii. Şi totuşi gândurile preotului se îndreptau mai mult către Celălalt, spre făptura lui negrăită, spre subtilitatea cu care ştia el să vâre zâzanie între oameni, spre necontenitele lui metamorfoze, spre derutantele lui apariţii, de o ingeniozitate ce, dacă nu ar fi vorba chiar de el, s-ar putea numi diabolică. Nu încerca să-şi izgonească din minte această prezenţă, căci Pater Aloysius nu era omul care să se teamă de vreo dispută, oricât de grea.

– Dumnezeu a vrut să facă din mine, îşi spunea el, o spadă ascuţită şi invincibilă în mână Bisericii – dar ceilalţi oameni ? Ce vor face ei ? Cum vor izbuti să înfrunte şi să combată Răul, cum vor putea ei să deosebească adevărul de simpla amăgire diabolică ? Cum vor putea ei dobândi mai repede puterea sufletului şi a minţii, care, la cei mai mulţi dintre fiii lui Adam fiind slabă, îi face să alunece de atâtea ori în cele mai funeste năluciri ?

...Şi, într-adevăr, minţile oamenilor au fost mult timp chinuite de aceste ciudate întâmplări, a căror amintire, poate tocmai de aceea, a dăinuit în fel şi chip. Mai târziu s-au şi scris câteva cărţi ce ne povestesc cu multe amănunte adevărate ori mincinoase legenda meşterului care a făcut minunea cu ceasul de la Heiligentor. Una din ele e scrisă de un martor al celor petrecute şi a apărut în oficina lui Leonhard Nassinger. Acolo se spune că părintele Aloys a convocat un sobor de prelaţi care s-au dus în procesiune la palatul imperial şi au gonit cu grea afurisenie pe Diavol afară din cetate. Acesta a fost văzut fugind pe Poarta Sfinţilor în chip de monstru negru şi păros. Era

întovărăşit de un ecou de mugete şi alerga plin de furie, ca un bivol întărâtat, până ce arătarea lui s-a năruit în flăcări şi fum în locul ce şi azi se numeşte Teufelsgrube şi pe care oamenii îl ocolesc cu teamă.

Marele orologiu n-a mai funcţionat după dispariţia meşterului care-l construise şi nimeni n-a îndrăznit să se atingă de el, necum să încerce să-l repare. Mai târziu, în timpul marelui asediu, a fost nimicit şi turnul, de o ghiulea turcească. În felul acesta, cei care s-au perindat pe acele meleaguri, în veacurile următoare, au rămas să se mulţumească doar cu amintirea. Iar legenda s-a păstrat până în zilele noastre, poate numai ca o dovadă de ce smintiri ale bieţilor oameni erau cu putinţă în vremurile acelea întunecate, când pacea şi raţiunea nu puseseră încă stăpânire pe toate spiritele, iar lumea trăia înfricoşată în cuget şi născocea tot felul de aberaţiuni şi de eresuri.

Dec. 1968

DON JUAN ÎN SICILIA

...je dois me croire libre.
Casanova

Soarele se afla la zenit, iar căldura moleşitoare şi dură încingea toate pietrele oraşului şi invadase cu vipiile ei infernale cotloanele cele mai ascunse. Nici o fantezie a vântului dinspre mare nu venea să clintească aerul uscat şi transparent ca sticla. Cetatea coborâse într-o gheenă de flăcări, încetul cu încetul, şi oamenii fugiseră să se ascundă cu toţii în case, în liniştea prânzului, a siestei şi a somnului. Nici un locuitor nu se mai aventura pe afară, iar cei puţini care nu găsiseră poate refugiu la umbră, dispăruseră şi ei, arşi de lumina orbitoare.

Semnalul unui orologiu care vestea miezul zilei se stinsese de câteva clipe ca un cristal spart într-un pustiu nesfârşit, când ducele Juan Ruiz del Rey intră în modesta şi vechea biserică a Fraţilor predicatori. Întunericul şi răcoarea dinăuntru îl opriră pe loc. Se afla într-un amurg timpuriu, ce-l îmbătă brusc ca o mireasmă tare, făcându-l să simtă deodată oboseala şi nevoia de a se odihni, după lungul drum pe care-l parcursese până aici.

– Am început să îmbătrânesc dacă a ajuns să-mi placă mai mult asfinţitul, gândi ducele, scuturat de un fior.

Simţea în aer cenuşa timpului, care se risipise încet peste tot ce-l înconjura şi-i îneca răsuflarea aprinsă şi ostenită.

Se aşeză atunci pe o bancă, în liniştea întreruptă de foşnetul câtorva credincioşi, care se strecurau printre coloanele grele şi neîmpodobite. Interiorul bisericii se golea încetul cu încetul şi tăcerea lui odihnitoare sporea cu fiece clipă. Razele soarelui ce străbăteau, cu întârzieri, afumatele vitralii se încrucişau ostenite într-o pâclă de ţesături grele, de pretutindeni.

Ducele rămase pe loc o vreme, apoi se ridică şi căută cu ochii o capelă laterală închisă cu un grilaj de bronz aurit peste poarta căruia încăleca triumfător un strălucit blazon. Pe scutul poleit şi colorat se puteau descifra, printre multe alte însemne, şi cele ale marelui sfânt Dominic de Guzman. Paşii îl duseră pe vizitator aproape fără să vrea în dreptul intrării, luminată sumbru de pâlpâirea unei candele aprinse. Un miros puternic de flori retezate de curând îl izbi; de pe pietrele reci, parfumul atât de puţin funerarelor roze *cent feuilles* se ridica uşor, dar foarte distinct. Privirea ducelui găsi fără să caute prea mult mormântul de piatră pe care se afla gravată auster o inscripţie în litere aurite:

ISABELLA MARIA AGATA
PRINCIPESĂ DE SAN-VITTORIO
1760-1796
REQUIESCAT IN PACE !

O inscripţie simplă, care prin brevilocvenţa ei rece şi căutată ascundea parcă mai curând o taină decât voia să spună ceva. Ducele îngenunche în faţa porţii zăvorâte şi începu să se roage. Statura lui nemişcată şi sumbră păru, pentru mai multe clipe, integrată în ansamblul funerar din cripta de piatră sură, căreia parcă trebuia să i se adauge tocmai prezenţa lui reculeasă, ca să capete înfăţişarea de decor patetic ce-i lipsea cu desăvârşire.

După un timp, ducele se ridică şi voi să se retragă; dar în spatele lui, umbra unui om în negru care-l urmărise tot timpul îl opri.

– Scuzați-mă, signore, rosti în șoaptă necunoscutul, aș dori să vă vorbesc.

Ducele se întoarse și distinse în întuneric un bărbat în vârstă, de statură mijlocie, puțin adus din spate, cu părul complet alb și cu fața brună și banală a tuturor oamenilor pe care putuse să-i vadă aici, la Palermo. Figura străinului nu-i spunea nimic. Nici fruntea joasă, nici maxilarul voluntar, nici ochii cu sclipiri de linx, aproape fosforescenți, nu păreau a-i aduce aminte de ceva. Semăna cu un intendent de curte puțin încurcat, dar care totuși știe cum și cui să i se adreseze.

– Îndrăznesc să vă vorbesc, continuă el cu glasul mai sigur, pentru că bănuiesc în dumneavoastră vreo rudă sau vreun cunoscut mai de aproape al răposatei principese. Eu sunt contele Arrigo Landini.

Ducele Ruiz del Rey îl privi din nou, cu mai multă înțelegere. Necunoscutul se grăbi cu o nouă explicație:

– Numele meu desigur că nu vă spune mare lucru. Sunt din Ferarra și nu cred că ne-am mai întâlnit vreodată în societatea ei sau în altă parte – cel puțin așa-mi spune memoria mea, care e destul de bună.

– Nici eu nu cred că ne-am văzut vreodată, domnule conte, deși numele dumneavoastră îmi este familiar, rosti liniștit ducele. În ceea ce-l privește pe al meu, el nu vă poate fi necunoscut cu totul dumneavoastră, ca și oricărui alt prieten de-al bietei principese. Sunt ducele Ruiz del Rey.

O ușoară tresărire mișcă sprâncenele negre și bine arcuite ale bătrânului.

– Da, desigur, spuse el cu aceeași voce. Știu că ați fost prieteni. Eu am cunoscut-o mai puțin decât dumneavoastră și desigur mai puțin chiar decât aș fi dorit-o.

– O scurtă și întâmplătoare amiciție a fost între noi, domnule conte, vă asigur. Moartea ei e legată însă de numele meu, care nu

poate fi rostit decât cu ură de toți cei care au iubit-o pe nefericita Donna Isabella.

Contele ridică din umeri în semn de resemnare. Ducele continuă:

– Amintirea ei e pătată, pentru oricine, de împrejurările în care a murit și care m-au amestecat și pe mine într-un mod cum numai ironia funestă a Soartei o poate face uneori. Dacă v-aș spune adevărul (dar cine l-ar crede ? decât un suflet nobil care a stat vreodată în preajma Ei și a înțeles-o !), ați vedea cât de nedrept a fost Destinul și ce odioasă umbră s-a lăsat asupra amintirii acestei femei sfinte !

Vocea contelui se precipită din nou, de astă dată ceva mai rugătoare:

– Domnule duce, mi-ați luat o piatră de pe inimă ușurându-mi sarcina de a vă cere o favoare; de aceea vă rog acum: spuneți-mi orice ar contribui cât de puțin la lămurirea adevărului, dacă adevărul va risipi ceva din greaua ceață ce învăluie figura acestei nefericite...

Ducele Ruiz del Rey își fixă din nou asupra lui privirea pătrunzătoare și răspunse cu voce calmă:

– Da, am să vă povestesc. Faptul că ne-am întâlnit și ne-am cunoscut la mormântul ei îmi deschide sufletul și mă face să am certitudinea că dumneavoastră meritați din plin încrederea unei atât de grave mărturisiri... Iar trandafirii pe care i-ați aruncat pe mormânt îmi dovedesc că nu i-ați uitat preferințele și-i păstrați cu pietate, după atâția ani, amintirea.

Cei doi bărbați își strânseră cu căldură mâinile, bucurându-se de această întâlnire, ca și cum s-ar fi căutat de mult. Apoi contele Landini spuse:

– Vă sunt recunoscător pentru favoarea imensă pe care mi-o faceți. Sunt un vechi prieten al familiei, dar împrejurările vieții ne-au despărțit de mult, încât nu m-am aflat în clipa morții în

preajma ei şi nu cunosc decât din auzite felul în care s-au petrecut lucrurile.

– Da, am să vă spun totul. Aici însă nu putem rămâne.

În câteva clipe fură în stradă. Lumina orbitoare de afară mai ostenise, dar era totuşi îndeajuns de tare ca să-i ţintuiască pe treptele de la intrarea în biserică.

– Nu cunosc oraşul, zise bătrânul, aşa că nu ştiu unde am putea merge...

– Lăsaţi-mă pe mine. Şi eu sunt în trecere pe aici, dar am dibuit în josul străzii o cafenea destul de bună, unde am mai fost. Cu bani, vom obţine un colţ unde să putem vorbi în linişte. Vă rog să vă consideraţi invitatul meu.

Peste o jumătate de oră, cei doi proaspeţi cunoscuţi se aflau confortabil instalaţi într-o cameră separată pe care ducele o obţinuse ca să nu fie deranjaţi de nimeni. Carafa de vin fierbinte şi aspru de Alcamo din care începuseră să soarbă amândoi deschisese pofta de vorbă a ducelui, dar nu luminase câtuşi de puţin figura întunecată şi nerăbdătoare a contelui, care-şi încleştase mâinile pe braţele scaunului, aşteptând.

– Povestea ei, începu Don Juan Ruiz (sau povestea mea, mai bine zis), se leagă de anul nefast al revoluţiei din Franţa, unde mă aflam de mai multă vreme ca ataşat pe lângă ambasada Spaniei de acolo. Era un drept ce-mi revenea prin tradiţie şi de care, deşi când am plecat de acasă nu aveam decât şaptesprezece ani, nu ezitasem să uzez. Deceniul petrecut acolo, între balurile de la curte, ce mie îmi apăreau fabuloase (şi care erau într-adevăr aşa de strălucite încât izbutiseră să întunece amintirea celor de pe vremea bunului rege Louis XV de fericită memorie), şi interminabilele partide de vânătoare care m-au purtat prin toată Franţa n-am să le pot uita niciodată !

Cu toată ardoarea tinereţii m-am cufundat în viaţa de petrecere, lux şi bogăţie risipite cu dărnicie la tot pasul, şi care

vedeam că mi se oferă. Mă înstrăinam, cu fiecare zi, de tot ce-mi alcătuise până atunci existența; începeam să uit viața mea de tristă și dură așteptare petrecută în castelul părintesc de la Almagro, adevărat cuib de vulturi, cu singura perspectivă deschisă spre malurile stâncoase, ca niște ziduri de temniță, ale pârâului Esteras, sub un cer de o veșnică și seacă puritate.

...Ei bine, la teatru, la recepții, la petreceri eram nelipsit. Totul mă încânta în Franța. Viața de desfătări și de farmec, din care erau îndepărtate orice griji și necazuri, mi se părea un continuu miracol. Căci și banalitatea era acolo plăcută – de monotonie nu aș fi putut să mă plâng, deși zilnic făceam aproape aceleași lucruri. Venit de pe cu totul alt tărâm și crescut în răceala și uscăciunea unei familii rigide, din care lipsea orice urmă de duioșie și din care ieșeau numai călugărițe și soldați, nu numai că mă adaptasem cu desăvârșire la noua situație, dar, o spun cu mândrie ! reușisem să și obțin unele succese în ochii unor oameni care nu prea erau obișnuiți să se mire. Chiar în primul an al sosirii mele am organizat pe cheltuiala mea un foc de artificii la o serată dată de ambasada noastră în piața Louis XV, despre care s-a vorbit și la curte... Și regina a fost de atunci cu mine de o deosebită amabilitate, iar la Versailles eram invitat de mult mai multe ori decât cerea calitatea mea, ca să-i zic așa, oficială... Apoi, mai trebuie să-ți spun că eleganța, spiritul, ușurința de a seduce nu-mi lipseau. Femeile începuseră să-mi dea o neașteptat de mare importanță, fapt care pe mine nu m-a lăsat deloc nepăsător. Cele mai pretențioase cercuri îmi deveniră în scurt timp familiare; regele, care o dată cu coroana moștenise și pasiunea ancestrală a vânătoarei, nu întârzie, de pildă, să remarce cu multe laude marea mea abilitate întru tot ce privea această artă: de altfel singura deprindere notabilă cu care venisem de acasă ! Încolo totul îl datorez lumii în care intrasem și în care mă simțeam așa de bine.

Vezi, domnule conte ? Câţi din noi, ajunşi la o anumită vârstă, nu ar dori să se întoarcă roata ireversibilă a Vremii; eu cred că am atins acea treaptă de înţelepciune ca să nu mai cer Celui-de-Sus o favoare atât de neghioabă, dar anumite lucruri le-aş dori din nou ale mele, aşa cum mi-au aparţinut odată, în trecutul din care, în nefericire, ştiu că nu pot să se mai întoarcă. Ei bine, acestei epoci petrecute la prea minunata Curte a Florilor-de-crin îi duc şi astăzi dorul, căci fericit ca atunci am certitudinea că n-am să mai fiu niciodată.

Revoluţia a stricat, după cum ştii, toate acestea şi m-a obligat să mă întorc în patrie, unde mă chema şi recenta moarte a tatii. Trebuie să spun că dreptul feudal de primogenitură întru ce priveşte administrarea averii noastre şi tutela asupra celorlalţi numeroşi membri ai familiei, care mai era în fiinţă în vremea aceea, mă făcuse capul familiei, transformându-mă aproape peste noapte dintr-un favorit al saloanelor de la Versailles şi Trianon, ba chiar (de ce n-aş spune-o ?) al celor mai plăcute întâlniri din Templul Dragostei, într-un sumbru şi hărţuit revendicator de drepturi. Îmi rămăseseră în sarcină un frate mai mic şi două surori care trebuiau măritate şi cu care nu eram în stare să mă înţeleg.

Totul, în Spania, îmi displăcea: clima, obiceiurile, oamenii. Trebuie să mai adaug că nici chiar în familia mea nu mă simţeam bine. Rudele mele mă priveau cu oarecare suspiciune şi neîncredere, căci pentru ele eram un afrancesado, un renegat aproape, un dezertor de la datoriile înalte şi severe ale uneia din cele mai mari familii între cele mai mari. Or, eu în afară de titluri şi de nume nu aveam nimic dintr-un grande, nici în ţinută, nici în purtări, nici în mentalitate. Uitasem aproape limba ţării şi o vorbeam cu intonaţii care trezeau zâmbete. Eram o apariţie neaşteptată şi nepotrivită în mândra şi uscata noastră Castilie, prea galant cu femeile, prea locvace, prea lipsit de măsură. Ai

mei nu mă recunoşteau, rudele mă priveau cu stupoare, servii erau nedumeriţi şi şuşoteau prin colţuri. Eu mă sinchiseam prea puţin de obiceiurile lor şi nu-mi păsa de ce zice lumea. Dar anumite lucruri mă nelinişteau. Mătuşa mea, grandioasa Dona Catalina Leonor, care adoptând vălul monastic luase în călugărie numele de Fides de la Cruz şi care cobora din sihăstria ei teribilă şi senină de la Montserrat numai când se năştea cineva în familia noastră, ca să-i dea binecuvântarea, veni să mă vadă şi plecă după câteva zile tare dezamăgită, să ducă Marii Sfinte Tereza îndoielile, chinurile şi restriştea sufletului ei încărcat de funeste presimţiri.

Cu toate aceste nefericite auspicii şi cu toate că nimeni nu avea încredere în acţiunile pe care le întreprindeam, m-am pus pe treabă cu multă râvnă, încercând să descurc complicatele afaceri de moştenire pe care mi le lăsase tatăl meu. Partea cea mai dificilă era faptul că aproape jumătate din averea noastră era situată în Sicilia, căci mama tatălui meu era de acolo, sau era numai înregistrată cu acte de proprietate în Regatul Napolelui. De situaţia aceasta mă loveam la tot pasul, aşa că tot ceea ce puteam realiza stătea din acest motiv sub semnul provizoratului. Mai încurcat decât strămoşul meu Carol Quintul, care călărea pe mai multe ţări şi continente, căci domnea simultan peste Brabant şi peste Sicilia, peste Milan şi peste Burgundia, fiind în acelaşi timp împărat roman şi rege al Spaniei, duce al Austriei şi împărat al Indiilor, trebuia să descurc drepturile noastre de proprietate pe cele două ţărmuri ale Mediteranei. Un voiaj în ţara portocalilor şi a chiparoşilor îmi surâdea, firește, dar călătoria trebuia făcută degrabă dacă voiam să pun repede în regulă drepturile noastre acolo şi să procedez la o justă evaluare a moştenirii.

Aşa am ajuns să debarc într-o bună zi în cea de-a doua mea patrie, fericit cel puţin că am prilejul să scap de atmosfera de

acasă, care mă apăsa, şi cu speranţa că în Sicilia lucrurile vor sta altfel, căci acolo cel puţin nu mă cunoştea nimeni. Dar repede am înţeles cât mă înşelasem !

După oarecare alergătură pentru a lua contact cu oamenii de care aş fi avut nevoie, m-am stabilit la o proprietate a mea de lângă Monteadrano, pe care mi-o alesesem pentru reputaţia de care se bucura de a fi într-o regiune de vânat abundent şi care pe deasupra era situată doar la o zi depărtare de Palermo, unde aveam de obicei mai multă treabă.

Numele meu, legăturile de rudenie cu lumea de acolo m-au făcut să intru în mod firesc în cercurile cele mai închise ale nobilimii locului. Obosit de grijile ce mă împresurau şi plictisit de nişte obligaţii cu care nu fusesem obişnuit, m-am lăsat invitat în toate părţile şi m-am cufundat în viaţa de petrecere ce mi se oferea în acel orăşel, gândind că voi afla astfel uitarea sau o destindere a nervilor mei prea obosiţi.

Dar mi-a fost cu neputinţă ! Lumea de acolo mă primise în sânul ei, ce e drept – dar nu fără anumite restricţiuni şi rezerve. Căci, deşi eram şi eu oarecum o victimă a Revoluţiei, aduceam în mijlocul lor umbra sinistrelor evenimente la care asistasem şi pe care o păstrasem fără să vreau, ca Dante negura Infernului după ce se întorsese între cei vii. Pentru ei, care trăiau într-adevăr pe altă lume, în fortăreaţa de dulce inconştienţă a altui ev, eu reprezentam principiul corupţiei şi duhul răzvrătirii. Purtările mele apăreau scandaloase, viaţa mea un lung prost exemplu, părerile mele curate erezii. Iar femeile se ţineau la mare distanţă de mine şi mă priveau cu teroare şi cu admiraţie (punând de fapt în felul acesta încă o barieră în calea mea spre ele !). Diavolul din poveştile lor pentru copii avea mai multe înfăţişări şi eu eram una din ele. O reputaţie de om dedat petrecerilor şi desfrânării, cred eu nu îndeajuns de meritată, mă precedase totuşi.

Ah, domnule conte ! femeile acestea, era aşa de uşor să le scandalizezi ! Crescute şi conservate în strâşnicia unei vieţi aproape monahale, terorizate de reguli şi de etichetă, nu mai aveau nici măcar aparenţa a ceea ce după mine ar fi trebuit să fie. Le vedeam coborând în raclele lor de mătăsuri pentru a se duce la nişte petreceri – dacă le pot numi astfel – mai sarbede decât viaţa lor ascunsă şi posacă de toate zilele. Duminicile şi la sărbători, înfăşurate cel mai adesea în largile mantale zise albaneze, negre sau albe, descindeau din cupeurile mohorâte în piaţa bisericii San Rocco, sub privirile scurte ale curioşilor. Şi se îndreptau mândre şi înţepenite, sub dantela deasă a vălurilor negre ce le-acopereau aşa de bine, că nu se vedea sub ele decât ascuţişul aurit al firelor de la cărţile de rugăciune din care şopteau mai multe versete tot drumul până la biserică. Şi slavă Domnului ! erau în cărţile acelea destule pagini, ce ar fi ajuns pentru cineva care ar fi vrut să facă pe jos drumul de la Roma la Ierusalim, încât ele nu-şi ridicau ochii din cărţile lor sfinte decât atunci când vreun trecător se pleca să le salute.

Ai auzit vorbindu-se vreodată de acele oraşe arabe, unde trecătorul poate să-şi petreacă zile întregi – şi poate chiar mai multă vreme – fără să întâlnească în calea lui sau măcar să vadă vreo femeie şi unde casele sunt un soi de fortăreţe cu ziduri fără porţi şi fără ferestre ? Ei bine, la Monteadrano era mai rău ! te credeai într-un cimitir unde morţii se plimbă printr-un soi de convenţie printre cavouri, dar nu au voie să vorbească decât între ei şi în şoaptă, sub pedeapsa unui ciudat blestem, care-i putea readuce înapoi în groapă, când nu te-ai fi aşteptat.

Mai putea fi vorba în asemenea condiţii de vreo aventură, de vreun amuzament uşor, de vreo petrecere pentru oameni grăbiţi şi fără prea multe reţineri ?... Ochii mei căutau pierduţi prin lumea asta de animale ciudate şi nu întrezăreau nimic ce ar fi putut destrăma urâtul care mă invadase şi de care nu reuşeam să

scap. Începuse să mă plictisească de-a binelea atmosfera aceasta înţepenită pe care o descopeream aici, cu baluri şi petreceri anoste şi reci, cu fastul uscat şi aurit de vechime al unor „distracţii" ce se desfăşurau sub o mucezită etichetă, cu conversaţia monotonă şi banală în care se repetau mici anecdote locale şi se povesteau întâmplări ce n-aveau cum să mă intereseze. Ce puteam face eu într-o societate care rumega încă, cu o mare satisfacţie, ca pe un eveniment, amintirea trecerii prin orăşelul lor a acelui imbecil de duce de Calabria, despre a cărui prostie – care-mi forţase şi mie admiraţia – amiralul Nelson avea să spună, mai târziu, că e singurul lucru măreţ văzut de el la curtea din Napoli, dar ale cărui gesturi, zâmbete şi vorbe erau pomenite la Monteadrano cu admiraţie şi pietate de toată lumea ca subtilele sentinţe ale unui oracol ?... Prezenţa mea la tribunale şi pe la autorităţi era prin forţa lucrurilor sporadică şi-mi lăsa destul timp, pe care nu ştiam cum să-l devor.

Cum era şi firesc, mi-am căutat un tovarăş de suflet, pe cineva cu care să mă pot înţelege în lumea aceasta mohorâtă şi streină... Şi am crezut a-l afla în Donna Isabella, a cărei frumuseţe o remarcasem din prima clipă, dar de care nu mă putusem apropia în nici un chip. Nu ştiu cât şi cum ai cunoscut-o dumneata, domnule conte – şi dacă, poate, înfăţişarea ei a fost cândva alta. Pot să-ţi spun însă că, mie, femeia aceasta mi-a apărut atunci în toată splendoarea celor treizeci şi cinci de ani, pe care-i suporta ca pe un nimb; înaltă şi mândră, conştientă pe deplin de apriga ei frumuseţe, în care intrau deopotrivă semeţia portului ei aristocratic şi un anume sentiment de resemnare ironică în faţa nimicurilor acestei lumi. Hotărât lucru, pentru oricine şi cu atât mai mult pentru mine, care-mi formasem ochiul la carnavalul de frumuseţi al celei mai fastuoase curţi din lume, principesa de San-Vittorio era o apariţie cu totul ieşită din comun. Natura o dăruise din belşug cu toate darurile, care în

acea vreme se aflau la apogeu şi pe care nu încetam să le admir: căldura de ambru a pielii, azurul ochilor vaşti şi încercănaţi de razele tristeţii, mătasea unui păr negru de o bogăţie ce umilea fantezia cea mai abruptă, în fine, paloarea artificială şi mată pe care o au în obraji bolnavii de inimă. Dar ceea ce o făcea, pentru mine cel puţin, de-a dreptul fascinantă era tăietura rară a buzelor, în care-mi plăcea să regăsesc surâsul ironic, pecetluit în taină, al zeităţilor păgâne, ale căror chipuri palide de zăcere se dezgropau când şi când din pământul acela pietros, dar cu tipare divine, din care şi urmaşa lor în carne şi sânge se plămădise !

O numisem „Văduva", deşi bărbatul ei exista, firește, dar cu amănuntul picant şi nu lipsit de importanţă pentru mine că, fiind consilier al regelui Ferdinando I, era veşnic plecat la curtea din Napoli, unde soţia lui nu-l putuse urma, pare-se, din cauza sănătăţii ei şubrede. Fericit pretext ! dacă într-adevăr de el se folosise Donna Isabella ca să rămână singură, gândeam eu crezând că voi afla în ea o uşoară pradă. Dar cât m-am înşelat aveam să înţeleg doar mai târziu. Nu numai că Donna Isabella nu era nici o clipă singură, dar era păzită de un cerber mai straşnic decât orice soţ: Donna Paolina de Sinagra, mătuşa ei, cu care de altfel avea o izbitoare asemănare, încât aceasta părea că-i luase cu împrumut chipul îmbătrânit cu vreo două decenii. Donna Isabella o iubea şi avea o încredere oarbă în sfaturile ei. Era singura ei prietenă şi confidentă, căci la Monteadrano (am înţeles mai pe urmă) principesa se simţea tot aşa de streină ca şi mine (dar desigur pentru alte motive) şi se afla poate de aceea în permanenţă în tovărăşia acestei mătuşi iubitoare şi devotate, dar care pentru mine era odioasă şi inoportună.

Rareori am văzut-o – şi mai rar am putut să stau cu ea de vorbă. Că principesa fugea de mine – n-aş fi putut-o spune; mai adevărat era că se ferea de lume şi eu nu aveam alt mijloc de a o întâlni decât seratele şi balurile unde eram invitat împreună cu

alţii. O urmăream însă tenace şi indiferenţa ei mă întărâta, firește. Desigur, domnule conte, că ai ţinut în mână spada şi ştii atunci ce sunt acele asalturi în gol, ce te scot din fire mai rău decât dacă ai primi o lovitură în plin piept. Tot ce am făcut eu timp de aproape un an de zile în juru-i semăna foarte bine cu aceste lovituri greşite, de pe urma cărora nu m-am ales nici măcar cu un angajament, darmite cu o ripostă !

Interesul meu pentru ea fusese imediat remarcat, căci, aşa cum îţi spun, toţi erau cu ochii pe mine. Rezerva ei netă şi simplă a fost desigur salutată cu satisfacţie de toţi moraliştii, iar eu m-am ales doar cu priviri ironice, care totuşi nu m-au dezarmat de loc, căci eram obişnuit să mă conduc după deviza că în dragoste, ca şi în război, victorios e acela care rezistă un sfert de oră mai mult. Şi acest sfert de oră trebuia să fie al meu, dar cum ? A lăsa hazardul să lucreze era absurd ! De altfel eram prea grăbit şi am fost totdeauna un om incapabil să aştept. Să pun ceva la cale, să aranjez o conjunctură favorabilă, acesta era singurul meu gând.

Deodată ocazia se ivi. Un neaşteptat aliat, contele Combal, mă invită la o serată unde se întâmplase să vină şi ea. Totuşi, nu cred că a fost o întâmplare; principesa a venit singură, contele ştia desigur că mătuşa acesteia e bolnavă, a invitat-o anume pe Donna Isabella.

Întâlnirea noastră s-a petrecut însă în aceeaşi atmosferă uscată de totdeauna, pe care tot eu ca de obicei m-am străduit să o însufleţesc. Principesa mi-a surâs cu indiferenţă, a conversat cu toată lumea în mod egal, cu o perfectă ştiinţă a măsurii, risipind cu multă economie ceva din strălucirea fiinţei ei de basm şi ceva mai generos parfumul rozelor *cent feuilles* care-i garniseau corsajul.

Apoi a început dansul, care m-a mai scos din amorţire. Eram un as al menuetului şi doar cu el începea orice bal. La eleganţa

mişcărilor lui legiuite, ce par o conversaţie inteligentă şi nobilă, ştiam să adaug unele figuri pe care le învăţasem de la maestrul Vestris. Nu era prea greu să mă pun în valoare. Doar eu ştiam varianta zisă *„en arrière"*. Din nou am reuşit să fac să se descarce din toate părţile fulgerele privirilor invidioase şi admirative (căci acestea au fost sentimentele care m-au întovărăşit de când mă ştiu !). Dar Donna Isabella a refuzat să danseze; a privit tot timpul distrată în juru-i, s-a întreţinut doar cu nişte doamne bătrâne, iar mie mi-a aruncat câteva priviri fără nici o curiozitate, legănându-şi evantaiul mare, pe care, ca o ironie, era pictată de un artist al locului o scenă galantă.

Când s-a făcut o pauză şi gestul meu putea să pară mai ostentativ, m-am dus la ea s-o invit la dansul următor aproape cu aerul că-i cer socoteală. Ştiam că are să mă refuze, dar acest incident era un început de conversaţie pe care tocmai îl căutam.

Se făcuse un fel de linişte în tot salonul – sau poate numai în urechile mele, ca şi cum m-aş fi cufundat într-o apă adâncă. Eram în faţa ochilor ei şi pentru prima oară la admiraţia pe care o încercam ori de câte ori îi vedeam se mai adăuga şi uimirea ! Într-adevăr de-abia atunci mi-am dat seama că ochii principesei de San-Vittorio nu păreau făcuţi să privească pe cineva, ci parcă cereau să fie priviţi, căci în transparenţa lor azurie închideau, ca nişte fântâni cu ape ameţitoare, adâncimi pline de chemări, de întrebări şi de taine, pe care genele încărcate şi lungi le ascundeau la fiecare clipire, dar pe care numai ele le puteau trăda totuşi.

Donna Isabella m-a refuzat sec. Apoi văzând că nu vreau să mă dau bătut, a adăugat cu vocea puţin mai precipitată, dar fără să destăinuie nici un pic de enervare.

– Domnule Juan, nu te întrebi ce are să zică soţul meu de insistenţele dumitale ?

– Mi-e cu totul indiferent ce are să zică soţul dumitale, principesă, am replicat eu nerăbdător, mă interesează numai ce au să spună buzele dumitale frumoase, de la care aştept un răspuns !

– Răspunsul meu, dacă-l doreşti neapărat, îţi va veni până la urmă tot prin el.

– Sunt gata să accept plăcerea unei astfel de întâlniri. Dar între clipa de faţă şi acel „până la urmă" e destul loc ca să intre speranţa unei promisiuni ?

– Singura promisiune pe care ţi-o pot face e că mă voi ţine de cuvânt.

– Asta e o ameninţare, nu o promisiune.

– Ia-o cum vrei; e, oricum, tot ceea ce aş fi avut să-ţi spun !

Mi-a întors spatele închizându-şi brusc evantaiul – şi în seara aceea n-am mai văzut-o. M-am aşteptat însă în zilele care au urmat să primesc într-adevăr martori de la soţul ei. Ar fi fost desigur cel mai amuzant incident al şederii mele în Sicilia şi poate întrucâtva o compensare a plictiselii în care mucezisem până atunci. Căci nu aş fi ezitat o clipă, dacă soarta îmi oferea ocazia, să trimit pe lumea cealaltă pe acest soţ veşnic nevăzut, care şi aşa pentru mine nu exista.

Dar nu s-a întâmplat nimic din cele ce prevăzusem. Principesa se hotărâse să mă dea uitării şi această purtare a ei m-a rănit mai adânc decât orice gest de respingere, căci îmi dovedea că femeia de a cărei divină slăbiciune visasem să profit şi care sperasem prea uşor că-mi va deveni amantă mă trata cu atâta indiferenţă, încât nici măcar nu-mi făcea onoarea de a mă considera un adversar !...

– Cum adică, îmi spuneam înciudat, eu, care descinsesem din aurita feerie a curţii franceze ca dintr-altă lume, eu care cu câţiva ani înainte luam aproape în fiecare săptămână ciocolata cu regina Maria-Antoaneta şi ţinusem în braţe pe ducesa de

Angoulême (e drept că aceasta avea doar zece ani pe atunci), iar când se întâmplase să am un accident la o vânătoare în mlaştinile de la Rambouillet, regele binevoise să-mi trimeată pe medicul lui personal, Lassone, ei bine, eu să mă văd acum ignorat de această pasăre semeaţă şi sălbatică, care-şi plimba plictisul şi resemnarea – recunosc, splendidă – în acest colţ mizer de provincie cu o lume înţepenită în prejudecăţi şi împleticită în cenuşa convenienţelor ? În mine tresărea fiecare fibră a vanităţii rănite şi mintea mi se răsucea scandalizată în faţa acestei situaţii pe care aveam motive să o consider monstruoasă !

...Căci eram şi pe vremea aceea mândru – şi aveam, cred, destule temeiuri ca să fiu ! Eram tânăr, frumos, bogat şi liber – şi pe deasupra (căci la urma urmelor acesta era singurul lucru care avea în ochii mei valoare !) aparţineam unei case de veche şi statornică nobleţe. Mă trag din Don Alfonso Ruiz, căpitan din Cardena şi tovarăş de arme al Cidului şi care fusese înnobilat cum spune legenda (şi nu sunt legendele cel mai bun atestat al adevărului ?) în urma cuceririi fortăreţei inexpugnabile Alquézar. Această cetate rezista asediului de patru luni de zile – şi, stupefiat de bravura şi de forţa strămoşului meu, căci Don Alfonso doborâse pe toţi cei doisprezece cavaleri sarazini care ieşiseră pe rând dintre ziduri să-l înfrunte, însuşi Arhanghelul Mihail a venit să-i deschidă porţile cetăţii, pe care au năvălit apoi ai noştri, făcând un fabulos masacru, ce a rămas de pomină în analele sângeroaselor noastre bătălii pentru Reconquista. Atât de fabulos, încât în clipa când totul s-a terminat cu bine şi strămoşul meu a fost în stare să-i mulţumească celui ce-l ajutase să biruie, el a putut afirma cu mândrie că după cucerirea cetăţii din mâinile necredincioşilor nu au mai rămas vii în ea nici câinii !! De aceea, în flancul drept al scutului nostru e pus chipul aceluia care conduce cetele de îngeri şi care i-a destinat, desigur, pe cei

din familia noastră să fie în frunte şi să ducă înainte pe alţii, de-a pururi !

Căci acesta nu a fost decât, cum spuneam, începutul. De atunci, ca un torent ce nu se opreşte, onorurile şi măririle ce au venit să ne recompenseze meritele s-au ţinut lanţ, până când un strămoş al meu a sărit în mod firesc pe tronul Navarrei, unde ambiţiile noastre îşi puteau găsi un loc potrivit. Şi apoi, de-a lungul veacurilor care s-au scurs, alianţele cu familii ilustre s-au înmulţit în asemenea măsură şi domeniile care ne-au intrat în stăpânire împreună cu titlurile ce ne-au fost acordate au devenit aşa de numeroase, încât la începutul veacului trecut Don Juan Ruiz, al cărui nume îl port cu glorie, a renunţat să se numească cu toate numele, care, adunate la un loc, făceau un pomelnic imposibil de memorizat, şi şi-a spus pur şi simplu: Del Rey, în amintirea obârşiei noastre regale, adoptând scutul simplu de azur cu bara de argint pe care se răsfaţă o spadă – desigur, cea muiată din plin de strămoşii mei în sângele Almoravizilor ! – şi împodobit cu coroana ducală la care ţinea mai mult pentru că ne-o acordase Don Felipe al II-lea, regele cel mai mare dintre regi, o dată cu dreptul, ereditar, de a ocupa un loc în dreapta, în sala tronului. (În treacăt fie spus, eu aş fi preferat cei trei lei suprapuşi ai Plantageneţilor ce intraseră în casa noastră prin regina Isabella, care-i purta de drept, fiind o descendentă a familiei Trastamare – dar pe care ai să-i vezi fără nici un rost pe blazonul regilor Angliei, unde nu au ce căuta, firește, căci nu e nici o legătură între membrii unei case atât de dubioase ca aceea a principilor de Hanovra şi vechii şi glorioşii duci ai Normandiei.)

Ei bine, la toate aceste strălucite titluri şi recunoaşteri, eu am reuşit să mai adaug unul, care nu e de loc de dispreţuit, ba dimpotrivă: ca să mă consoleze şi să mă răsplătească la sfârşitul misiunii mele diplomatice la Paris, Don Carlos de Borbón, al

IV-lea rege cu acest nume, mi-a conferit ordinul San-Salvador, mare onoare, pe care o râvneşte în adâncul lui orice nobil spaniol, căci acordă posesorului un drept ce poate părea unui străin o simplă ciudăţenie, dar la noi în ţară e considerat un nepreţuit şi rar privilegiu, şi anume: dreptul de a intra călare în catedrala din Burgos ! Da, chiar în catedrala din Burgos, unde dorm întru slavă, de veacuri, marele şi neînfricatul Don Rodrigo Diaz de Vivar şi preacredincioasa sa Ximena – pentru care eu am o atât de mare şi temeinică veneraţie, încât nu-i uit niciodată şi m-am obişnuit de mult să jur pe sacrele lor morminte, în cele mai grave momente ale vieţii mele, ca pe Dumnezeu !

Iată deci de ce sunt mândru şi fericit de a fi ceea ce Dumnezeu cel Atotputernic a vrut să fiu, şi e un motiv de permanentă încântare pentru mine să mă gândesc la strălucirea numelui ce-l port şi pe care mi l-au transmis prin veacuri atâţia strămoşi, parcă anume pentru a putea strivi cu el pe nerozii ce în vremurile ticăloase de azi se fac că disprețuiesc noblețea, tocmai pentru că nu o au şi nu se arată demni de dânsa !

Aşa stând lucrurile, vei înţelege uşor de ce eram într-o stare de contrarietate extremă, pe care n-o mai încercasem până atunci, în faţa acestei minuni de piatră ce-mi apăruse în cale, dar care-mi fugea mereu printre mâini... Cum am crezut totdeauna că e mai bine, decât să uzez de sprijinul oamenilor, să fac apel la puterile nevăzute şi să cer mijlocirea şi ajutorul morţilor, am recurs la vrăji, la descântece, la ghicitoare. Şi, din fericire, am găsit repede primprejur tot ce mi-ar fi trebuit; nu m-aş fi aşteptat ca în colţul acela pierdut de lume să găsesc atâţia indivizi dedaţi practicilor theurgice, magiei, chiromanciei. Şi să mă crezi, pentru că în viaţa mea am cunoscut mulţi oameni pricepuţi să comande spiritelor. Nici pe atunci nu eram un novice, căci mă bucuram de prietenia lui Saint-Martin, l-am studiat temeinic pe Swedenborg, eram în corespondenţă cu

generalul Galitzin, cu baronul von Heyking. De altfel, chiar în clipa sosirii mele la Paris, luasem contact cu secta egiptenilor, ce pe vremea aceea era în floare, ba chiar l-am cunoscut bine pe Cagliostro în momentele sale de glorie, pe când se împăuna cu pomposul lui titlu de Mare Copht. Am îmbrăcat şi eu halatul de mătase, constelat cu semnele Zodiacului şi garnisit cu simboluri şi ecuaţii din Cabală, încercând să pătrund misterele Universului şi ale Dumnezeirii.

Dar ce mi-a fost dat să văd în Sicilia depăşeşte orice închipuire şi ar fi lăsat cu gura căscată pe Nostradamus, pe Gualdo, pe Schrepfer, pe toţi membrii Cercului lui Saturn adunaţi la un loc, sau chiar pe contele de Saint-Germain ! Foarte încântat, m-am pus numaidecât în mişcare, mobilizând toate mijloacele ce-mi stăteau la dispoziţie. Am organizat – îţi închipui cu câte eforturi şi cu ce cheltuială – o mesă neagră în ruinele fostei mănăstiri de la Aci Santa Venere, nădăjduind să aduc în favoarea mea forţele necunoscute ce până atunci îmi fuseseră potrivnice. Căci refuzam să cred că insuccesul meu se datora altor cauze decât urzelilor obscure şi nejustificate ale forţelor întunericului pe care le puteam conjura prin ceremonii propitiatorii !

Şi totuşi, nimic ! Demonii nu puteau face nimic, îngerii mei tutelari nu voiau să mă asculte. Principesa rămânea, pentru mine, ferecată în fortăreaţa ei de prejudecăţi şi moralism stupid, fără ca eu să mai izbutesc măcar să-i ies în cale.

Până la urmă, exasperat de repetatele şi inexplicabilele insuccese, m-am gândit că, dacă nu reuşisem să mişc mecanismul destinului în sensul dorit de mine, să aflu măcar care e intenţia ascunsă a Providenţei, care sunt căile pe care trebuia să le urmez. Şi m-am adresat unor ghicitoare, unor oracole, unor bătrâne prezicătoare ce ştiau citi tarotul şi arunca zarul sorţii cu mare iscusinţă.

Uneia dintre acestea, Rosaria, sibilă temută şi de mare reputaţie pe vremea aceea, i-am promis că o umplu de aur dacă-mi ajung scopul. Dar bătrâna s-a codit să primească ceva; sorţii erau mereu nehotărâţi, căci semnele se arătau încurcate şi contradictorii. Îmi dădea într-una în cărţi şi murmura gânditoare:

– Nu văd decât iluzie şi amărăciune. Un semn de moarte care te aduce şi te face să fugi de acelaşi loc, la o încrucişare de drumuri, unde viaţa e amestecată cu visul. Nişte ciudate, tare ciudate semne... Să mai încercăm.

Şi am mai încercat – cu ea şi cu altele, dar toate mi-au spus acelaşi lucru, că destinul meu mă va purta prin multe locuri, dar prea curând nu voi afla fericirea. Cât despre vreo dorinţă puternică ce aş fi vrut să mi se împlinească în grabă, ceva se arăta, dar totul sta în nehotărâre şi în confuzie... Asta era totul. Iar din vorbele lor, eu pricepeam ca aventura mea se încurca într-una, fără ca vreo putere divină sau umană să-mi poată fi de vreun folos. Şi ce putusem deslusi din oracolele pe care le consultasem se oprea la un punct, peste care orice prezicere nu putea trece... Atunci am început să înţeleg că toate aceste iscusite vrăjitoare îmi ghiceau de fapt... trecutul. Tot ce-mi spuseseră ele se potrivea foarte bine cu ceea ce mi se întâmplase până atunci, dar nu-mi lăsau deloc posibilitatea unei înţelegeri a lucrurilor pe care le doream dezlegate.

...Dar, cu sau fără voia mea, timpul trecea şi plecarea inevitabilă în patrie mă silea să las totul baltă şi să nu mă mai gândesc la cele ce se întâmplaseră. M-am folosit însă de prilejul solemn al despărţirii ca s-o revăd. Era o palidă mângâiere a sufletului meu neîmpăcat şi un trist epilog a ceea ce aş fi dorit să fie. Trebuia să mă duc la ea, căci ştiam că principesa pleacă şi ea peste câteva zile în pelerinaj la Catania, căci era o fervent a Sfintei Agata, patroana oraşului, şi nu voia să lipsească de la sărbătoarea acesteia, care cădea la mijlocul lui august.

M-am înfăţişat la palatul unde, deşi nu fusesem chemat, am păşit grav, important şi sigur de mine, înfăşurat într-o mantilă albă sub care se ascundeau însemnele ordinului cavalerilor de Calatrava, căruia îi aparţin şi pentru care am o atât de mare slăbiciune, încât am lăsat cu limbă de moarte să fiu înmormântat în uniforma lui, din care atunci nu lăsasem să se vadă decât crucea roşie ce strălucea tot aşa de aprinsă ca şi inima ce-mi bătea cu putere şi mă împinsese să încerc acest ultim demers pe lângă femeia de care nu mă putusem până atunci în nici un chip apropia.

M-am anunţat şi apoi am aşteptat-o să apară, puţin neliniştit de ceea ce ar fi putut să se întâmple, dar cu sentimentul că nu greşisem în nici un caz venind. Era o ocazie de a o vedea pe ea, de a vorbi numai cu ea, pe care nu o avusesem până atunci. Dar uşa se deschise şi apăru Donna Paolina de Sinagra. Principesa îmi mulţumea pentru vizită şi pentru gândurile mele bune şi-mi transmitea prin mătuşa ei regretul că, fiind suferindă, nu-şi putea lua rămas bun de la mine. Poate, adăugase zâmbind ca o consolare Donna Paolina, această întâmplare era un semn că ne vom mai revedea.

M-am înclinat în tăcere şi m-am retras în grabă. Simţeam nevoia de a sfâşia pe cineva şi, dacă aş mai fi întârziat o clipă în casa aceea, sunt sigur că aş fi găsit în calea mea şi victima pe care să pot să-mi vărs mânia ! Eram în stare de orice, căci o ură neagră mă stăpânea din cap până-n picioare şi mă împingea să-mi fac după judecata mea dreptate !

Mai apoi însă mi-am revenit. Ajuns acasă, am meditat îndelung asupra celor întâmplate şi am convenit că acordasem acestui simplu episod din viaţa mea o exagerată importanţă. Principesa fusese în dreptul ei să procedeze astfel, iar eu prea naiv să mă încred orbeşte în steaua ce mă dusese până atunci numai la izbândă.

Trebuia să fi renunţat din timp la o aventură care nu putea sfârşi decât prost. Trebuia să mă fi retras înainte de a-i mai oferi încă o dată prilejul de a mă umili.

Deşi până la plecarea mea urmau să mai treacă vreo două săptămâni, am simţit totuşi în seara aceea de vară târzie nevoia de a mă despărţi atunci şi pentru totdeauna de pământul acesta seducător şi aspru, necunoscut şi arzător în care cunoscusem prima mea înfrângere. Iar noaptea care a urmat a venit să mă consoleze ca şi cum aş fi invocat-o într-o vrajă: a fost o noapte ca un miracol de frumoasă şi de rară; în splendoarea ei s-au topit nu numai mânia şi vanitatea mea rănită, dar şi toate peripeţiile popasului meu sicilian, parcă spre a se închega pentru totdeauna în ultima şi adevărata lor formă.

Am făcut şi un drum de despărţire la malul mării, care, cu tot veşnicu-i neastâmpăr, părea de astă dată liniştită şi pură. M-am aşezat pe o stâncă şi am contemplat fără nici un gând pânza nesfârşită a apelor lucind sub bătaia stelelor îndepărtate. În jurul meu se sfâşia un vânt uşor, de mătase, care-mi răcorea fruntea şi mă mângâia cu fiorii lui descusuţi. Valurile se spărgeau cu zgomot stins, ostenite, în pintenul de piatră ce înainta spre larg. Glasul lor monoton şi fierbinte şoptea într-una, ca plânsul unor duhuri rătăcitoare. Şi în mişcarea lor neistovită eu am desprins un sens pe care-l căutam, pentru mine şi pentru tot ce se întâmplase, şi care se putea tălmăci într-un singur îndemn: „Înainte !"

În felul acesta mi-am petrecut mai multe ore, până când oboseala m-a înfrânt şi m-am întors acasă... Şi – ciudat lucru ! – reculegerea care a urmat eşecului nu numai că mi-a limpezit cugetul, dar a îndepărtat de mine orice pornire de mânie şi orice gând de răzbunare. Chipul Donnei Isabella mi-a rămas în suflet în toată pura lui desăvârşire. Şi amintirea ei trebuia să trăiască veşnic, dar aşa cum făptura ei trecuse prin existenţa mea în

scurta mea şedere în Sicilia, ameţitoare şi fără nici o noimă, aşa cum de altfel mi se prezisese – doar ca o umbră.

Zilele care au urmat mi le-am petrecut în liniştea despărţirii. Treburile mele prin acele locuri se sfârşiseră, ca să zic aşa, cu bine. Aveam să mă întorc în Spania încărcat cel puţin de succesul misiunii mele. Nu mai aveam chiar nici o grijă, nu mai trebuia să aştept să se întâmple nimic. Mă învăluisem în singurătate şi-mi petreceam ultimele zile ale şederii mele în Trinacria bătând drumurile prin locuri unde mai fusesem, vânând de unul singur.

Dar într-una din zile, când tocmai mă pregăteam să părăsesc Monteadrano poate pentru totdeauna, am primit invitaţia unui prieten de petrecere, ducele de Ripolli, care mă ruga să trec să-l văd degrabă, la Villa Augusta. Propunerea nu mă încurca. Lucrurile mele fuseseră expediate în ajun la Palermo; domeniul prietenului se afla în drumul meu. Mi-am strâns tot ce mai aveam într-un cufăr, acte, lucruri de preţ, amintiri ce voiam să le iau cu mine în Spania şi pe care trebuia să le ţin şi în timpul călătoriei sub stricta mea supraveghere – şi am chemat să tragă la scară trăsura cu care am pornit în trap întins ca să pot ajunge în aceeaşi zi la Villa Augusta.

Când am ajuns acolo, am înţeles numaidecât de ce fusesem invitat. Înaintea mea, în parcul vast şi încărcat de toată bogăţia de culori şi miresme a unei veri deosebit de generoase, poposiseră, unul după altul, mai multe strălucite echipaje: se făcea o grandioasă petrecere şi eu fusesem desemnat printre musafiri. Era vorba de un bal mascat după câte înţelesesem şi amfitrionul, costumat în călugăr dominican, cu scapularul căzut peste figura surâzătoare, ieşi în capul scării să mă primească cu două torţe în mână. Am intrat mai mult fără voie.

Palatul se numea aşa pentru că holul lui era ornat de o frumoasă statuie antică ce-l reprezenta pe Octavian August în

chip de tânăr triumvir. Altfel era o clădire veche, haotică şi neîngrijită. Soarele, ploile, timpul o măcinaseră şi o uscaseră, fără ca stăpânii ei să se sinchisească prea mult. Îşi aduceau aminte de această vilă poate numai când voiau să facă vreo petrecere mai specială, cu invitaţi poftiţi anume aici.

...Dar eu detest aşa-numitele baluri mascate, căci nu am văzut până acum nici unul care să nu cadă în vulgaritate. Eram pe deasupra şi fără chef, căci nu mă aşteptasem la o petrecere de acest gen – şi aş fi putut invoca oboseala ca să mă retrag. Mă gândeam chiar să găsesc repede o scuză şi să plec. Dar după câteva clipe, în care am avut posibilitatea să-mi arunc privirea asupra convivilor ce se mişcau prin încăperi şi se răcoreau pe o vastă verandă, m-am simţit săgetat de o surpriză a cărei violenţă n-o mai pot descrie: într-un colţ de umbre, în care se putea petrece orice absurditate şi în care se ascunsese parcă de lumină şi de oameni, am zărit-o pe Donna Isabella... Da, pe Donna Isabella ! Pe „Văduva" ! I-am recunoscut zâmbetul ciudat şi palid şi care, vai ! nici de astă dată nu mi-era adresat desigur mie, ci ca totdeauna chema şi aştepta împlinirea altor buze – sau pe nimeni. Era costumată într-un personaj dintr-o piesă de Gozzi, în vălurile unei zâne care lăsau să i se vadă splendoarea trupului mai mult decât aş fi sperat eu să i-o cer.

În mine s-a ridicat atunci ca un ţipăt un prisos de viaţă şi de pasiune pe care nu-l mai simţisem şi care m-a cutremurat. Un singur gând am avut: să nu o pierd. Ea era în seara aceea, ca şi în celelalte dăţi în care o întâlnisem, pentru mine, totul ! Ca o cariatidă care ţine cu statura ei fragilă şi pură un întreg baracament de pietrărire, principesa de San-Vittorio susţinea balul acesta desuet şi grotesc fără să-şi piardă nimic din graţie. Dimpotrivă, în contrast cu mizeria ce o înconjura, frumuseţea ei se amplifica şi mai mult, dacă lucrul acesta ar mai fi fost posibil !

Toată seara m-am ţinut după ea. Tânăra principesă se plimba printre musafiri cu eleganţa cu care taie şerpii apa. Dar eu eram mereu pe urmele ei; îmi dădusem seama că e neînsoţită, şi atmosfera balului era destul de liberă ca să-mi pot permite orice nebunie. Am dansat numai cu ea. Donna Isabella strălucea în revărsarea luminilor şi în orgia culorilor multe şi schimbătoare, ca zâna a cărei înfăţişare o lua, cu trecerea orelor, de-a binelea. Simţeam că femeia asta trebuie să-mi aparţină, că dacă în lucrurile care ne înconjoară există totuşi un rost şi dacă Dumnezeu a vrut într-adevăr să facă din lumea asta altceva decât un naufragiu al tuturor înţelesurilor – ea era singura fiinţă dintre cei vii care ar fi putut face cu mine vreodată pereche.

În învălmăşeala aceea, nimeni nu mai stătea să ne observe. Petrecerea începuse de mult când ajunsesem eu acolo, şi acum se simţea peste tot o oboseală de sfârşit de furtună, care-mi convenea, evident. Cei mai mulţi se risipiseră prin grădină, pe sub ghirlandele veneţiene aprinse peste tot. Pe verandă eram numai noi doi – şi principesa părăsise de mult aerul ei de resemnare amuzată pe care-l avea de obicei în asemenea împrejurări. Cu toate că ostenise, figura-i rămăsese strălucitoare de plăcere şi pură ca spuma mirosului de roze fragede *cent feuilles*, ce o înconjura. Ochii ei aprinşi şi tainici destăinuiau acum acea veselie fierbinte şi smintită pe care la unii o provoacă apropierea pericolului.

Atunci am început să-i vorbesc. Am strâns în câteva minute tot ce nu-i putusem spune un an de zile de când mă învârteam în jurul ei. Cuvintele se grăbeau, glasul mi se încorda, frazele se împleteau una cu alta, nedându-mi măcar răgazul să respir. I-am vorbit de ea şi de mine, de aşteptarea mea îndelungată, de visele şi năzuinţele pe care i le dedicasem în suflet. I-am spus tot ce îngropasem în mine atâta vreme, tot ce ascundeau gesturile mele care o miraseră şi o scandalizaseră până atunci.

Eram violent dar sincer, aprins dar nu stupid. Şi mai ales eram ameţit de propriile mele vorbe, ce recapitulau acuma, în tăcerea ei pasivă, tot ce gândisem eu atâta vreme – mai straşnic decât de tot ce băusem ! Am mers până într-acolo, încât la un moment dat i-am spus, după câte îmi amintesc, chiar „te iubesc !" – frază simplă şi foarte banală, dar a cărei întrebuinţare eu n-aş recomanda-o nimănui, căci, întocmai ca „Mor !" de pildă, exprimă un lucru care, dacă se întâmplă, nu foloseşte la nimic să-l mai şi spui.

Principesa tăcea. Ah, tăcerea aceea mă lăsa să-i citesc în privire ceea ce buzele ei nu mi-ar fi putut spune în o sută de ani ! Eram sigur acum că e ceva în fiinţa Donnei Isabella care stă înlănţuit într-un zăgaz. Poate eu voi fi primul care o voi scoate din fire, eu voi fi omul care o voi descleşta din zâmbitoarea ei încremenire. Când am înţeles aceasta, apropierea ei a crescut în ispite şi m-a înspăimântat.

M-am smuls atunci de lângă ea, fără o vorbă. Am lăsat-o singură pe terasă, căci nevoia de a fugi mă cuprinsese şi-mi strângea toate gândurile – şi m-am dus în salonul care se golise aproape cu desăvârşire. De acolo mi-am aruncat o privire afară. Principesa nu mai era. Dispăruse şi ea.

Nu ştiu nici până azi unde s-a dus. Poate s-a pierdut prin parc, aşa, ca licuricii de lumină ce se stingeau pe rând. În salon, muzica lâncezea; după două zile de petrecere, invitaţii de-abia reuşeau să se mai ţină în picioare. Unii începuseră să plece, alţii se duseseră să se culce, în camerele pregătite anume pentru ei. Cavalerii îşi luau rămas bun de la doamnele somnoroase. Eu nu simţeam nici o oboseală şi totuşi, mai mult decât ei, trebuia să mă despart de toate şi mai ales de lumea aceasta, ce foarte curând avea să dispară pentru mine în ceaţa trecutului. Întâlnirea mea întâmplătoare de aici cu Donna Isabella luminase brusc un an de plictiseală, de îndoieli şi de zădărnicii. Fusese, ce e drept,

un sfârşit frumos ca o împăcare pe un mormânt, gândeam eu, căutând camera unde aveam să mă culc. Ştiam acum că lucrurile frumoase nu se câştigă numai prin graţie şi noroc, ci vin, uneori, să recompenseze efortul, răbdarea, perseverenţa, aşteptarea. Mi se dezvăluia acum pentru întâia oară că soarta mea e totuşi plină de secrete, de ocolişuri, de neprevăzut. În gândul acesta am găsit o consolare care m-a iluminat. Prezenţa şi poate chiar însăşi fiinţa Donnei Isabella nu-mi mai erau necesare: în clipa când închideam uşa camerei mele, mă simţeam liniştit şi străin de mine, cel de mai nainte, ca şi cum m-aş fi rupt din lumea aceea pentru totdeauna şi de mult...

M-am culcat repede şi am adormit numaidecât. Rareori mi s-a întâmplat să mă scufund în continentul somnului aşa de repede şi de desăvârşit. Dar după vreun ceas m-am trezit brusc, deşteptat de un trosnet care mi s-a rupt în auz. Sentimentul viu al unei alte prezenţe în camera mea mă făcu să mă ridic în capul oaselor. Dar nu era nimic. După un timp, când m-am mai obişnuit cu întunericul, am înţeles ce se-ntâmplase: nu închisesem bine fereastra şi vântul uşor dinspre mare mişca perdelele ca o mână misterioasă şi nevăzută. După ce am închis geamurile, m-am întors în pat, dar n-am mai reuşit să adorm. M-am întins sub plapumă, gândind că totuşi am să aţipesc. Afară era întunericul albastru al nopţilor fără lună, aburite de umezeala unor nori uşori ca o ceaţă de miresme. M-am pus să ascult oracolul tăcerii în care se risipiseră de curând ecourile ultimelor întâmplări. Dar deodată am simţit ceva mişcându-se lângă mine. Nu mai putea fi vorba de o iluzie; eram mai treaz şi mai lucid ca ziua ! În camera încuiată de mine însumi şi în care nu ar fi putut intra nimeni se afla totuşi cineva. Am aprins deci o lumânare şi am început să privesc în jurul meu ca să-nţeleg ce se petrece. N-am văzut nimic, decât mobilele vetuste şi nemişcate, aşa cum le zărisem prima oară când intrasem în acea odaie – şi care, prin

prezența lor de relicve adunate la un loc, alcătuiau un inutil sobor, de care puteai mai curând să te împiedici decât să te folosești la nevoie.

M-am dat jos din pat și am început să examinez în amănunțime totul. Perfect calm – căci nu simțeam nici o emoție și nici nu aveam de ce să simt – am scotocit prin toate părțile, fără nici un rezultat, firește. Dar pașii m-au dus fără să vreau spre ușă. Un gând mi-a venit atunci: desigur că era cineva care voia să intre și care se sfia să bată. Am deschis fără zgomot ușa și m-am uitat în toate părțile. Nu era nimeni. Am vrut să fac câțiva pași afară, dar deodată din cauza curentului ce se iscase mi s-a stins lumânarea pe care o țineam în mână. Am rămas într-un întuneric alburiu și tainic, în poezia căruia nu se putea întâmpla nici o catastrofă; nu vedeam mai nimic înaintea mea decât apele adânci ale oglinzilor cu rame argintate și mari, în care se resfrângea salonul de jos, pustiu și neînsuflețit.

M-am întors înciudat în cameră și am încuiat bine ușa în urma mea. Mă obișnuisem cu întunericul și m-am îndreptat spre pat cu pași siguri, hotărât ca de data aceasta să fac totul ca să nu-mi stric mai departe noaptea. Dar când am urcat cele trei trepte care suiau spre culcușul meu, am rămas pe loc, țintuit de surpriză și de spaimă. În așternutul meu se afla, sub horbotele ce se frământau ușor ca apele ceriului, sub baldachinul greoi ce nu putea să-i ascundă frumusețea: Doña Isabel !

Da, era ea ! și nici până azi nu mi-am pus întrebarea: pe unde a intrat și de ce a făcut-o – căci în clipa aceea am încetat de a mă mai gândi la ceva, iar acum, de câte ori mi-amintesc de această scenă, care trăiește halucinant în mine, torentul de nebunie care m-a invadat atuncea mi se redeșteaptă tot atât de impetuos între tâmple, încât să-mi mai pun întrebarea: cum ajunsese acolo Doña Isabel și de ce – ar fi într-adevăr ultimul lucru care mi-ar fi venit în minte ! O priveam numai cum stătea nemișcată și

dreaptă, încurcată doar de talazul părului negru, ce-i cobora spre infern, după ce se desfăcuse din noapte, peste umerii de ivoriu, rotunjiți parcă anume după dorința mea. Ochii ei, învăluiți de neguri, se ascundeau parcă în somn – și chiar despre ea însăși aș fi putut zice că doarme, dacă umbrele în care se legăna taina ei veșnic nerostită – ca și misterul lucrurilor simple și adânci: marea, cerul, dragostea și moartea ! – nu ar fi fost rănite de mușcătura buzelor, niște buze aprinse de un soi de bravură – simplă, ostentativă, candidă și, aș zice... virginală ! Și sunt zăpăcit și azi când mă gândesc la ea, nu pentru că eu aș fi omul care să mă pierd cu firea într-o asemenea împrejurare, ci pentru că atunci, în clipa aceea, mi-a fost dat să înțeleg în întregime și fulgerător sensul cuvântului *miracol* ! Da, era o minune, și eu știam acum că nu trebuie să o destram cu nici o întrebare, să nu o pângăresc cu nici un gând. Îmi dădeam perfect de bine seama că lucra o vrajă, că în asemenea clipe, și *mai ales* în astfel de clipe, trebuia să-i urmez legea, trebuia să mă supun, și asemeni lui Altidor, în rolul căruia mă închipuiam de-a binelea, să respect suprema obligație, care, indiscutabil, e și cea mai grea: tăcerea. Da, eram dispus să ascult orbește de Femeia-Șarpe, ce fugise de mine de câte ori întindeam după ea mâna și apărea totdeauna când n-o așteptam ! Trebuia să răspund numai favoarei destinului, care mă purtase prin atâtea peripeții și îndoieli ca să mă facă până la urmă să ajung aici !

Există deci un tărâm al lucrurilor ultime, cum zic teologii, un domeniu al tainelor închise și definitive, care nu pot fi profanate de nici o investigație și care rămân pentru totdeauna departe de orice lămurire. Acolo m-am cufundat eu ca și cum aș fi căzut în veninul unei flori, din care nu aveam să mă descleștez decât târziu, când frigul dimineții a început să plouă pe noi ca peste doi fauni de piatră ! Dar acel reflux al sângelui care lasă loc dubiilor, întrebărilor, curiozității, oboselii odioase, tristeții

saţiului nu avea să mă ajungă ! Căci în clipa în care geana luciditătii aspre începea să se ridice pe conştiinţa mea vlăguită şi biruitoare, am auzit din nou acel zgomot ce-mi mai sfâşiase de câteva ori auzul. Gândul că e un semnal al Neştiutului mi se aprinse în minte – căci nu putea fi altceva, din moment ce-l auzisem în somn, în arsura uscată a treziei şi în beţia fericirii celei mai smintite – şi de data asta n-am mai pierdut nici o clipă: am sărit brusc din pat şi m-am repezit la uşă, pe care am deschis-o dintr-o singură mişcare, descleştându-i zăvorul închis chiar de mine, ca şi cum aş fi descărcat o armă de foc.

De data asta cel care-mi dădea târcoale nu a mai avut timp să fugă... Pe balconaşul de lemn ce ocolea din înălţime sala ce se luminase acum destul de bine, se zărea o palidă siluetă feminină care tremura în vălurile ei fine ca o adiere. Era Doña Isabel !

M-am apropiat de ea şi ea a venit spre mine. Nici unul din noi nu a încercat mirarea de a-l vedea pe celălalt. De ce ieşise din camera ei ? unde se ducea ? de ce, dacă avea nevoie de ceva, nu o trimisese pe cameristă ? cum de se afla acolo neînsoţită ?... Toate aceste întrebări au căzut între noi inutile – şi nici până astăzi nu pot să ghicesc ce s-ar fi întâmplat dacă duhul rău care o trăgea înapoi spre Realitate n-ar fi făcut-o să se oprească şi să scoată un uşor ţipăt. Eram chiar lângă ea şi am simţit că o cuprinde ameţeala. Poate din vanitatea de a o vedea căzându-mi patetic în braţe, poate pentru că nu ştiam pur şi simplu ce să fac, nu am intervenit. Ea n-a mai avut putere să se întoarcă şi să fugă şi nici curajul de a merge înainte. A rămas acolo unde era şi a încercat să se sprijine de balustradă. Braţul ei a vânturat nesigur întunericul, corpul acela magnific de statuă mândră şi desăvârşită s-a aplecat în gol ca şi cum l-ar fi tras în jos o putere nevăzută... Şi atunci am apucat cu un gest disperat făptura de zăpadă care se prăvălea peste balustrada prea joasă ca să o reţină. În cădere însă greutatea ei m-a înfrânt şi pe mine... Cu

zgomot ce mi s-a părut asurzitor ne-am prăbuşit amândoi într-o gheenă, înveşmântaţi în parfumul greu al trandafirilor dumnezeieşti *cent feuilles* – şi înlănţuiţi de disperare ca iedera căreia i s-a retezat sprijinul.

...A murit sub privirile mele – expresia asta are aici o tragic de justă şi grotescă aplicaţie ! dar şi înconjurată de alte vreo duzină de perechi de ochi care au răsărit deodată la toate uşile deschise. I se rupsese vreun vas de sânge, cum spun medicii; mai sigur e că viaţa o părăsise, cum uneori te părăseşte curajul, alteori norocul, câteodată şi mai cert Dumnezeu. Trupul ei era aşa de imaterial şi de palid, încât am avut o clipă iluzia că nefericita principesă e fantoma propriei ei realităţi ce se afla încă în patul meu şi la care aveam datoria cavalerească să mă întorc, iar în ochii ei rămaşi deschişi lucea acum lumina obosită, moartă, a perlelor, menită şi mai mult să mă cutremure, să mă îndepărteze, să mă respingă.

Principesa evadase din nou din Realitate...

M-am ridicat deci şi, fără să-mi pierd calmul, am trecut prin sala plină de curioşi ce păreau mai mult intrigaţi de ţinuta în care mă aflam eu, decât de trupul neînsufleţit al Doñei Isabel ce zăcea pe podele asemeni cu cenuşa visului – şi am urcat scările spre camera mea. Acolo m-am pus să-mi strâng singur lucrurile, ca la un final de spectacol, unde totul, în amănunte, s-a desfăşurat cum trebuie. De-abia când am fost gata am chemat să vină servitorii.

Sigur de mine, mi-am luat rămas bun de la gazdă şi, convins că fac parte din acea rară categorie de muritori care nu sunt obligaţi să dea explicaţii decât lui Dumnezeu, am părăsit în modul cel mai firesc Villa Augusta şi m-am dus la Palermo, de unde foarte curând m-am îmbarcat pe un vas care m-a dus numaidecât în patrie.

În camera în care avusese loc această ciudată spovedanie începuse să se lase întunericul – dar nici unul din cei doi tovarăşi de masă nu simţise nevoia să cheme sluga pentru a o pune să aprindă sfeşnicul ce se afla pe masă.

Ducele Ruiz del Rey povestise toată întâmplarea cu tonul egal şi cu acea linişte pe care ştia s-o păstreze în împrejurările cele mai grele ale vieţii lui de aventurier, ce ascundea desigur încă multe. Contele Arrigo Landini îl ascultase concentrat şi calm, fără să-l întrerupă măcar o singură dată. Sfârşitul povestirii îi dăduse însă o vizibilă satisfacţie; faţa lui întunecată se luminase de o rază de recunoştinţă.

Ducele reluă după o scurtă pauză în care sorbiră uşor din vinul ce purta savoarea pământului aspru din care răsărise şi care era desigur aceeaşi pe care o simţise pentru prima oară când a cules stropii vrejului fermecat, zeul său şi al locului: Bachus.

– Întors acasă, aveam să intru curând într-o serie de aventuri neprevăzute ce se ţin lanţ de vreo două decenii şi care m-au purtat de colo până colo, prin toată lumea. Supus credincios al regelui Carlos al IV-lea, dar mai târziu al noului rege Fernando al VII-lea am luat fireşte armele împotriva tiranului Bonaparte şi, după ucenicia de lacrimi şi sânge în războiul tragic împotriva cotropitorilor francezi, am urcat repede toate treptele ierarhiei militare. Am avut, e drept, după atâtea mizerii şi nenorociri, satisfacţia de a intra în Madridul eliberat, în corpul de armată pe care-l conduceam alături de ducele de Wellington şi, mai târziu, am trecut Pirineii, luând parte la campania din Franţa, unde m-am „distins" din nou, cum se spune în limbajul vulgar de astăzi. Aş fi şi acuma în fruntea armatelor noastre care se bat eroic din Noua Granadă până la Rio de la Plata – unde de altfel o promisiune subtilă de sus a lăsat să se înţeleagă că m-ar aştepta, la încheierea războiului, demnitatea de vicerege – dacă oboseala care a început să mă ajungă nu s-ar adăuga în sufletul

meu la gândul că toate sunt numai zădărnicie şi cea mai zadarnică dintre toate e iluzia că ne putem salva vreodată de fatalitatea veşnicei nimicnicii. Altfel, te asigur că nu m-aş lăsa până nu i-aş îngenunchea pe rebeli şi nu m-aş priva mai ales de satisfacţia de a pedepsi cum se cuvine pe trădătorul Bolivar, pe care, în treacăt fie spus, l-am apreciat ca un prost jucător de cărţi pe vremea când era un nefericit de ofiţer decavat sub comanda prietenului meu Sir Arthur Wellesley, despre care ţi-am mai pomenit.

Da, am început să obosesc, şi melancolia, prima adiere de flori veştede a bătrâneţii, a început să mă facă să mă întorc ca soarele la asfinţit pe urmele unor prea vechi întâmplări... Şi poveşti dintr-acestea am, ca şi păcate, destule !

După douăzeci de ani, am venit şi aici, la mormântul Doñei Isabel, deşi, îţi spun drept, nu m-am gândit prea des, mai târziu, în vâltoarea în care intrasem, nici la ea, nici la împrejurarea ciudată în care şi-a dat sufletul – şi nici nu am fost ispitit vreodată să dezleg taina pe care vraciul iscusit care le face pe toate mi-a aruncat-o înainte, ca pe o capcană a gândului. Tot ce am aflat a fost că Doña Isabel n-a fost înmormântată în capela familiei de la Monteadrano, ci aici, la Palermo, într-o biserică a dominicanilor, căci ea se trăgea din familia Guzman. Pentru mine însă, femeia aceasta murise cu totul în noaptea aceea – şi trăsese cu ea în mormânt tot ce m-ar fi putut lega de amintirea-i. Povestea s-a pecetluit ironic între vis şi realitate, aşa cum fusese însăşi viaţa ei, aşa cum îşi găsise atunci sfârşitul.

– Ea şi-a găsit sfârşitul atunci, dar dumneata ţi-l vei găsi acum, răspunse brusc şi cu voce schimbată contele Arrigo Landini.

Ducele se uită la el. Omul sărise în picioare şi în mâna lui dreaptă strălucea ca o flacără rece un pumnal.

– Sfârşitul a sosit ! De ani de zile aştept această clipă, căci răzbunarea mă ţine treaz pe urmele celui care m-a dezonorat şi pe care-l pândesc de atunci necontenit.

Ducele îşi ridică pleoapele obosite şi-l privi cu indiferenţă aproape, ca pe un nebun.

– Fie, zise el, ridicându-se liniştit ca şi cum nu ar fi fost vorba de viaţa lui. Apoi, cu acelaşi calm, apucă dintr-un singur gest repezit şi sigur pumnul înarmat care se ridicase să-l lovească.

– Bătrân smintit ! rosti printre dinţi ducele Ruiz del Rey. Credeai că nu te-am recunoscut din prima clipă ? Am vrut să te iert în sfârşit de osânda de a purta până la urmă umilinţa ofensei pe care ţi-am adus-o prin moartea soţiei dumitale – şi ţi-am inventat povestea aceasta absurdă. De ce n-ai crezut-o ? Îmi închipuiam că o să te mângâie ideea că nevasta dumitale nu te-a înşelat, deşi a murit în braţele mele. Voiesem să te fac să-ţi alungi din minte gândul răzbunării, şi, la generozitatea mea nobilă şi simplă, dumneata ai vrut să-mi răspunzi omorându-mă !

Răsuflarea bătrânului principe se auzea din ce în ce mai puternică, în timp ce mâna care de-abia mai ţinea pumnalul se înmuia treptat în strânsura care o paralizase.

Glasul ducelui urmă calm şi dojenitor:

– De ce n-ai vrut să crezi povestea asta frumoasă ? De ce ? Ar fi fost împăcarea de care, după scurgerea anilor, aveam amândoi nevoie şi pe care poate chiar amintirea Ei ne-o cerea. Şi dacă n-ai crezut-o, cum de ţi-ai închipuit că măcar ceva din ce ţi-am spus e adevărat ? Cum ai putut să crezi că nu te cunoşteam când doar erai în faţa mea... între sânii ei, acolo, în noaptea din Villa Augusta, căci n-am putut-o convinge să-şi scoată de la gât colierul de aur cu medalionul care avea prins în email mutra dumitale, pe care i-l dăduseşi ca dar de nuntă... – aşa că ai fost între noi atuncea, mai viu şi mai prezent decât eşti acuma în faţa mea.

Pumnalul principelui căzu pe podea cu un zgomot sec, dar bătrânul, cu un efort disperat, îl repezi dintr-o lovitură de picior în celălalt colţ al încăperii. Ducele zâmbi:

– Ai uitat, pesemne, că sunt sicilian eu însumi şi am prevăzut totul ! Ştiam că mi-ai jurat pieirea şi am simţit de câteva ori că ai pus sicari plătiţi să mă asasineze. Am aflat că nu te vei lăsa până când nu-mi vei bea sângele, cum ai spus în gura mare chiar în ziua înmormântării Doñei Isabel, în faţa sicriului ei, după obiceiul ţăranilor din Monteadrano... Moartea ! Dumneata ai chemat-o între noi – şi vei avea acum parte de ea !

Şi ducele mişcă braţul rămas liber. În pumn strângea un teribil cuţit cu lama curbă pe care ştia să-l mânuiască cu stânga. O singură lovitură îl prăbuşi pe principele de San-Vittorio la pământ.

Don Juan aşteptă câteva clipe, apoi se aplecă asupra lui. Îi trase pumnalul din rană, îl examină pe toate feţele, apoi îi înmuie lama în paharul cu vin ce se afla pe masă. În sfârşit îl şterse cu o batistă şi-l vârî înapoi în buzunar ca pe o relicvă. Vocea ducelui se auzi înceată, acoperită de horcăielile muribundului:

– Iar pentru păcatele mele ţi-am spus doar că nu înţeleg să dau socoteală decât cuiva mai presus de mine. Pe lumea asta nu cred că am să-l aflu !

Apoi sorbi paharul de vin până la fund. După o clipă, se duse la sfeşnicul ce stătea într-un colţ al mesei şi-i aprinse toate trei lumânările. În sfârşit deschise uşa şi aruncă în urma lui o ultimă privire. Corpul principelui de care se împiedica lumina puţină zăcea nemişcat pe podea, dar ochii lui deschişi, fosforescenţi, în care înviau reflexe verzi de linx, se ţineau încă după el ca doi şerpi care ar fi vrut să-l apuce de picioare. Liniştit, ducele ieşi, încuie bine uşa şi vârî cu grijă cheia în buzunar. Apoi coborî, chemă sluga, plăti şi-i spuse:

– Prietenul meu a băut ceva cam mult şi a adormit. Vă rog să nu-l deranjaţi până mâine dimineaţă. E un om de vază şi trebuie tratat după rangul lui.

În stradă, răcoarea serii vestea sfârşitul unei zile de chin, prin flăcările căruia sufletele tuturor trecuseră cu greu ca printr-un purgatoriu. Don Juan făcu mai mulţi paşi pe jos, fără grabă, ca şi cum nu s-ar fi hotărât bine unde se duce. Apoi chemă o trăsură şi peste câteva clipe dispăru cu ea în întuneric, în trapul liniştit al cailor, îndreptându-se încet spre ieşirea din cuprinsul cetăţii – cu chipul întristat de o nouă victorie, cu sufletul împovărat de încă o amintire, undeva spre miazănoapte.

Mai 1967

FATA ŞI MOARTEA

În locul acela, valea strânsă între două costişe se lăţea deodată şi ochiul celui ce căutase până atunci mereu în sus, după lumina cerului îndepărtat, se putea odihni pe o mică pajişte netedă şi plină de iarbă deasă, ca un popas înainte de urcuşul munţilor ameninţători şi pleşuvi. Acolo, pe un grumur de pietre ce păzea parcă drumul spre înălţimile sterpe, pierdute în nourii grei, clădiţi unul peste altul – şi ei ca nişte stânci – se zărea o casă ascunsă şi apărată după un zăplaz înalt.

Drum nu era până la ea, prin iarba grasă, şi nici măcar o potecă, pentru că nu avea cine s-o bătătorească. Viaţa celor ce-şi găsiseră adăpost acolo se desfăşura în monotonia resemnată a unui exil pentru totdeauna. Erau doar doi, bătrânul şi fata, amândoi firi temătoare ori sălbatice şi poate la fel de statornice în hotărârea lor de a fugi de lume. Iar casa nu era primitoare şi nici plăcută. Întocmită din bârne zdravene şi piatră de calcar lucrată cu toporul, ea părea o mică cetăţuie cu pereţii ei colţuroşi şi suri. Avea o încăpere lungă şi cuprinzătoare cât o orândă, cu o vatră mare ca pentru praznice, unde ardea veşnic focul. Pe partea cealaltă a casei, mai la fereală, se deschidea o uşă în camera fetei – aceasta îngustă, curată şi tencuită pe dinăuntru cu

var. Dar nici într-una, nici în cealaltă nu se vedea vreo urmă a râvnei femeieşti. Nici lucrături, nici scoarţe, nici furcă de tors, nici războiu de ţesut, nici vârtelniţă, nici fofeze. Numai blide de lemn, cofe şi bărdace, unelte de lucrat lemnul, şi mai ales blăni de toate soiurile de sălbăticiuni: de urşi, de lupi, de vulpi sau de râşi. Erau mulţime, întinse pe laviţele late, atârnate pe pereţi şi azvârlite pe tot locul, nu ca nişte podoabe, ci poate ca nişte trofee. Iar mica ogradă a casei înconjurate de pari ascuţiţi în vârf şi afumaţi, ca să nu putrezească, ţinea închise câteva capre, un asin sur, o puzderie de găini şi câteva bibilici, care le apărau de ulii. Un câine rău, sălbăticit şi mai mult de singurătate, se ridica din când în când din amorţeală şi urla a pagubă. Nevoile celor doi surghiuniţi erau puţine, aidoma vietăţilor de codru ce mişunau în jurul lor.

Aceasta era toată gospodăria lor, toată viaţa lor – pentru ei, toată lumea. În spatele casei se ridica ameninţător peretele muntelui înalt şi sălbatic, încât această locuinţă ascunsă la poala lui părea ultimul semn pe care oamenii fuseseră în stare să-l trimită spre necunoscut.

Şi cu toate acestea, printre grămezile stâncilor încălecate şi încremenite se putea trece mai departe, mult mai departe decât ar fi putut crede un străin de ţinuturile acelea. Nu era drum, dar pe tăietura izvoarelor de mult secate, pe şleaurile săpate de torente, drumeţul ar fi putut urca mai departe, mai sus. Altă privelişte, altă lume i s-ar fi arătat acolo. Spinarea de uriaş a muntelui Peleaga, ce se desfăşura în faţă, nu avea nici păduri, nici izvoare, nici pajişti. Vegetaţia rară de arbori târâtori şi răsuciţi de vijelii, stânci spintecate şi arse de trăsnete, custuri aspre şi rele, prăpăstii şi urcuşuri cu bordul mare, peste care nu se încumeta nimeni să treacă. Apoi şi puţina verdeaţă dispărea, iarba nu mai creştea defel şi rămânea numai deşertul de stâncă cenuşie. Măguri de piatră stearpă urmau după gorgane de pietriş vărsate

din măruntaiele pământului, şi iarăşi înălţimi şi coborâşuri golaşe, ca nişte puhoaie nebune încremenite.

Şi mai departe, acolo unde n-ai fi crezut că se mai poate afla ceva, se căsca deodată o râpă adâncă, ale cărei repezi povârnişuri pogorau în întunericul ceţii ce nu se risipea niciodată, în gigantice rostogoliri. Adâncimea ei nu o măsurase nimeni niciodată. Nimeni nu îndrăznea să se apropie de prăpastia aceasta blestemată în care şi vulturii căzeau din înălţime, ameţiţi de spaimă. Soarele nu-i tulbura cu strălucirea lui umbrele, nici o fiinţă vie nu-i simţise chemarea, nici un om nu rătăcea pe meleagurile acelea, făcute ca să rămână neumblate.

Şi cu toate acestea, cineva trăise de mult în pustietăţile acelea înfiorătoare şi lăsase o urmă a trecerii lui pe acele tărâmuri. Căci la muchea râpii, pe o movilă de piatră, erau înfipte trei cruci mari de lemn, ce dăduseră şi numele locului: la Cruci. Erau înnegrite de vreme, dar neclintite şi tari ca fierul şi ca piatra. Timpul nu le stricase, trăsnetele nu căzeau asupra lor, nimeni nu se apropia de ele ca să le atingă. Spuneau cei care le văzuseră din depărtare că aceste trei cruci fuseseră aduse acolo şi înfipte în stânca muntelui de un schivnic din vechime, care-şi făcuse sălaj în vreuna din peşterile din apropiere. El le târâse ca odinioară Hristos pe Golgota pe toate, şi le înfipsese cu multă caznă, pentru ispăşirea unor grele păcate săvârşite de el cândva. Alţii ziceau că le adusese acolo ca să însemne locul vreun sfânt dintre cei mari, ce se războiseră necurmat cu diavolul, căci prăpastia aceea era intrarea în iad şi trebuia să se ştie unde e sfârşitul pământului, ca nimeni să nu se rătăcească pe acolo.

Grijă de multe ori zadarnică ! Căci nimeni nu căuta asemenea primejdii şi nu pribegea printr-un loc la care se ajungea atât de greu, măcar că din poiana unde locuiau bătrânul şi fata până la Cruci drumul nu ţinea mai mult de două ceasuri. Numai că cei doi surghiuniţi din casa singuratică nu încercau să scape din

olatul lor, aşezat parcă pe un prag al sfârşitului. Ei trăiau simplu şi firesc, acolo, la marginea lumii, fără să aştepte vreo schimbare, fără să o dorească poate.

Viaţa lor nu era însă uşoară. Peste ei se abătea des furia cerului de care erau aşa de aproape. Vara, cu zilele ei de fericire fugară, era amăgitoare şi scurtă. Nici atunci nu lipseau ploi cu grindină deasă, vijelii din senin, furtuni neprevăzute. Dar greul începea după ce soarele îşi scurta drumul şi pojarul lui roşiatic lumina din ce în ce mai stins. Vremea se încrâncena repede şi gerurile tăioase ale iernilor timpurii, ce urmau ploilor nesfârşite de toamnă, soseau pe neaşteptate, izgonind fiarele şi păsările şi grăbindu-le să-şi caute culcuş şi ascunziş prin coclauri şi pripoare adânci. În câteva zile încremenea totul, ca şi cum în colţul acela uitat de oameni ar fi suflat duhul pieirii. Stăpân rămânea numai vântul care spulbera frunzele şi făcea să se războiască între ei arborii puternici cu ramurile lungi. Nu arareori îi smulgea din rădăcini, îi prăvălea cu zgomot, rupând malurile şi împotmolind drumurile. Pământul se mişca din temelii – în halucinaţiile lui, cerul începea să umble. Apoi ploaia se amesteca cu primii fulgi de zăpadă şi vântul purta de colo-colo fantomele albe ce se închegau aievea, nu numai în închipuire. Ninsoarea ce cădea cu neîndurare din cer se îndesea şi se înteţea din ce în ce mai mult, până când totul se acoperea, se îngropa, se liniştea sub zeghea copleşitoare a zăpezii, groasă de câţiva stânjeni.

Închişi în casa lor ca într-o cetăţuie, bătrânul cioplea înainte cu nepăsare, iar fata torcea firul singurătăţii, ca un orb cântul lui de jale resemnată. Până când iarna începea să dea înapoi şi soarele răzbea prin nămeţii de nouri adunaţi parcă pentru veşnicie. Atunci începea şi pământul să răsufle şi aburi uşori se ridicau la adierea vântului călduţ de la miazăzi. Iarna se retrăgea, sus pe culmi, pe piscurile veşnic albe şi strălucitoare de gheaţă.

Încet, încet, primăvara destrăma vraja albă a copacilor şi aducea pe ramurile lor şi în cer jocul şi fugăreala păsărilor de pădure care se întorceau.

Izvoarele care-şi ascunseseră sub platoşele de gheaţă clinchetul lor de cristal curat se umflau cu putere nouă. Covoarele de iarbă şi de flori pestriţe străluceau aruncate pe toate oblâncurile munţilor şi se înnegreau aproape de bogăţia sevei în gâvanele umbroase ale văilor. Pajiştea începea să se scalde în lumină ca sub o binecuvântare. Cerul se făcea aşa de limpede, că se vedeau până în depărtare, în zare, trâmbele şesurilor verzi nesfârşite şi netede. Ciobanii cu oile se mişcau încet şi începeau să urce şi să coboare la păscut, pe drumurile lor urmate de veacuri.

Dar oamenii ocoleau pajiştea pe care se afla casa bătrânului şi pe fata lui, şi altă singurătate, sfinţită de frumuseţea şi de dulceaţa verii de aur, se adăuga la cea urzită sub negura albă a iernii.

Numai din când în când, ca un potop de vară ce urmează aşteptării uscate şi îndelungi, se abăteau asupra lor haiducii. Scăpaţi de gonaci şi de deliii paşii de la Belgrad, de naipii şi zapciii de la Vidin sau de la Cladova, fugăriţi, frânţi de oboseală sau sleiţi de foame şi de nesomn, ei trăgeau la casa bătrânului ca la un liman.

Erau oaspeţi aşteptaţi să sosească în orice clipă. Lăsau la plecare bani, mâncare, vin adus pentru o viitoare petrecere. Alteori veneau să se trântească palizi şi fumegând de năduşeală pe laviţele lungi şi dormeau somnul morţilor, galbeni şi neclintiţi ca nişte arbori retezaţi. Fata le lega rănile, îi spăla de venin, îi îngrijea pe cei care rămâneau după ce tovarăşii lor coborau din nou la drum, în vale, spre Dunăre, le veghea în tăcere somnul. Haiducii aceştia nu ştiau niciodată cum le umblă lucrul.

Dar de cele mai multe ori, ei aduceau din depărtările mari pe care le străbătuseră în goana cailor bucuria izbânzii asupra celor bogaţi şi puternici. Atunci se puneau pe chefuri uriaşe, temeinice, nesfârşite. Uitând de toate necazurile vieţii lor hărţuite, de nelegiuiţi, uitând mai ales de moartea din care abia scăpaseră, ei prefăceau casa aceasta tăcută şi sumbră într-un altar de sălbatice petreceri triumfătoare.

Că bătrânul ar fi fost şi el, la rândul lui, tâlhar de drumul mare, în tinereţea lui demult apusă, iar acum se pocăise ca un lup încărunţit şi înţepenit de bătrâneţe, cine ar mai fi stat să se gândească ? Oricum, hoţii găseau la el găzduirea cea mai bună, ascunzişurile neştiute de nimeni, drumurile de scăpare în munţi. Era omul lor de nădejde, la care trăgeau totdeauna cu încredere în clipele bune şi în ceasurile cele mai grele. Ştiau însă să-l răsplătească cum se cuvine.

Şi cu toate acestea, bătrânul nu se bucura de venirea lor. Privirea lui căuta fără nici o plăcere la chipurile oamenilor pe care-i adăpostea şi la ale căror veselii şi necazuri nu lua niciodată parte. Ca o datorie sau un canon, el le îndeplinea totuşi dorinţele şi gândurile, fără să trădeze vreo nemulţumire.

Pentru fată însă, venirea haiducilor însemna trezirea dintr-o lâncezeală sortită parcă să nu se isprăvească niciodată. Viaţa ei pustie şi depărtată de orice bucurie era invadată de un vis ce se închega aievea ca în povestirile cele mai frumoase. Voinicii aceştia aprigi soseau ca o vijelie şi-i răscoleau sufletul amorţit în marea lui singurătate.

Numai că venirile acestea nu erau aşa de dese cum le-ar fi dorit ea, iar popasul haiducilor nu ţinea niciodată mult. Ei alergau înapoi la viaţa lor de primejdii şi de necunoscute chemări şi fata rămânea din nou singură. Şi sufletul ei se umplea din nou de tristeţe ca o urnă.

Uneori, bătrânul încărca măgarul cu tot ce lucrase un timp şi pleca cu el la un târg îndepărtat, lăsând-o pe ea de tot singură. Fata rămânea cu sălbăticiunile, cu pustietatea şi cu duhurile locului în care se născuse şi în care trăia. Învăţată să rabde şi tăcerea, ca şi tovărăşia moşneagului mut ca un schimnic şi uscat ca o scorbură, ea nu avea teamă de vreo ameninţare ce ar fi venit şi nici nu găsea timp să se gândească la aşa ceva.

O dată, bătrânul a luat-o cu el şi au coborât amândoi la vale. Au dat peste munţi mai ospitalieri, peste dealuri încărcate cu pomet şi, la urmă, s-au înfundat în marea sălbatică de ierburi; după câteva zile de mers au ajuns într-un oraş cu târg şi biserici mari, peste care se prăvălea biruitor dangătul clopotelor. Acolo era altă lume, altă viaţă, alte obiceiuri. Casele se înşirau într-un lanţ de privelişti, oamenii se înghesuiau ca apele puhoaielor grăbite. Trăsuri, din care coborau cucoane frumoase, ce tremurau în mers un alai de foşnete de mătase, se încrucişau şi alergau pe drumurile pietruite şi late printre ogrăzi.

Iar în iarmaroace se petreceau într-adevăr lucruri nemaipomenite. Oameni din toată lumea, cu portul străin şi cu vorba neînţeleasă, veneau să caşte gura la panorame, la jocuri, la comediile caraghioşilor şi soitarilor. Mulţimea se înghesuia şi se răsucea ca-ntr-o bulboană, nerăbdătoare să risipească banii, să râdă, să petreacă sub bolţile hanurilor încinse de focul veşnic nestins al frigărilor.

Marfă cu nemiluita şi de tot felul stătea atârnată sub şoproane, iar negustorii o lăudau cu glas mare şi îndemnau şi chemau muşteriii. Ciudăţenii din toată lumea se adunaseră acolo aduse cu chervanele, de departe, din ţări ale căror nume nu ştia să le spună nimeni. Precupeţi şi cărăuşi se îngrămădeau la intrarea carvasaralei, iar cerşetori, ştrengari şi gură-cască sporeau îmbulzeala şi făceau să răsune tot târgul de strigăte şi văicăreli.

Pe la toate aceste minunăţii şi ciudăţenii a purtat-o bătrânul ca pe o căprioară speriată, trasă de funie. Apoi, spre seară, după ce au vândut toată marfa adusă şi moşneagul şi-a înnodat banii în mândilă, au pornit pe o cale lăturalnică şi au ajuns la un schit de maici din împrejurimi. Fata adusese, după povaţa bătrânului, un coş cu ouă şi unul cu smeură pe care le-a dat stareţei, primind binecuvântarea, după ce a ascultat slujba de vecernie îngânată de zeci de glasuri îngereşti. Privirea ei sălbatică a căutat mirată la măicuţele cu trupurile lor nevinovate, la tâmplele lor de fildeş strânse în comanacele negre, la pleoapele care le ascundeau privirea. Una din ele era sora bătrânului şi era frumoasă şi albă ca o vedenie zugrăvită pe pereţii înalţi ai bisericii de piatră.

Maica a întrebat-o, cu bunătate, o mulţime de lucruri şi mai ales dacă nu vrea să rămână la ea. Nu atunci, ci când se va desăvârşi în sufletul ei crud şi plăpând puterea duhului neistovit şi dătător al adevăratei vieţi. Glasul bătrânei sfinte a stăruit în auzul fetei suav şi tainic. I-a vorbit îndelung de viaţa lor, de cinul monahiilor, de cuviosie, de virtutea jertfirii şi a lepădării de sine, de pronie şi de har. Erau lucruri care au tulburat-o şi au ameţit-o, căci până atunci nu mai auzise de aşa ceva, şi amintirea lor, deşi îndepărtată, nu s-a prăvălit pentru ea niciodată în uitare, cu toate că zilele au trecut şi după aceea şi cei doi s-au întors în sihăstria lor de la marginea lumii.

...Au trecut ani de atunci şi fata a crescut, iar o dată cu scurgerea vremii, pe oasele ei lungi şi tari s-a adăugat slava frumuseţii, încet, încet, aşa cum se rotunjeşte luna. În fiinţa crescută a fetei, s-a strecurat curând şoapta şi neliniştea unui început de zi. Anotimpul lung dintre o zi şi alta a început s-o tortureze cu închipuiri. Viaţa ei despărţită de oameni se umplu de nopţi oarbe chinuitoare. Viselor ei lâncede de până atunci, le luară locul coşmare scurte, întretăiate de priveghiuri îndelungi.

Oraşul care ardea cu toate luminile lui, aşa cum îl văzuse atunci în noapte, târziu, ultima oară, strălucitor de fanarele aprinse, o îmbia şi o chema. Îi venea să fugă în noapte, aşa cum se afla, să coboare în oraşul acela plin de bogăţii, de ispite şi de făgăduieli, să-şi caute un loc printre ceilalţi oameni, să se facă asemenea cu ei. Nu ştia când, nu înţelegea cum, dar lucrul acesta trebuia să se întâmple odată.

Numai că în clipa în care gândurile acestea păreau că au ajuns atât de încâlcite încât nu le-ar putea dezlega nimeni, peste visele ei smintite şi triste, peste toate speranţele ei dezlânate, tăbăra din nou cavalcada haiducilor, veniţi într-un popas scurt. Între flăcăii aceştia viteji şi aprigi trebuia să-şi afle pe cel ales – şi ea de fapt şi-l aflase de mult, dintru început.

Şi avusese de unde să aleagă. Căci printre ei erau oameni de toată mâna, greci fugiţi de departe din Insule, pentru omoruri, arnăuţi tăcuţi, căpătânoşi şi duri ca stâncile, sârbi iuţi şi neastâmpăraţi, sau ţigani ce ştiau cu aceeaşi destoinicie să mânuiască şi hangerul, şi scripca, şi mahera. Dar ciudat lucru ! privirile lor, care nu se speriau de nimeni, se trăgeau dinaintea fetei şi se înmuiau ca în faţa unei icoane scoase din altar. Cât ar fi fost beţiile lor de cumplite, cât s-ar fi îngâlcevit de straşnic, fata putea dormi liniştită în cămara ei albă şi strâmtă. Nimeni nu avea curajul să se atingă de ea, nici unul dintre flăcăii cei mai îndrăzneţi nu o cerea în mijlocul lor ca pe o floare a sălbaticelor lor plăceri. Nici măcar Simo, haiducul cel iute ca o nevăstuică, cu faţa smeadă, iscoditoare, şi cu râsul totdeauna zglobiu, cel mai tânăr din toată ceata, nu îndrăznea. Dimpotrivă, când fata trecea printre ei ca să le aducă bucatele şi vinul, privirile hoţilor căutau mai mult în jos, la mersul ei ca un cântec, la gleznele ei goale, gâtuite parcă de brăţări.

– Frumoasă mai eşti, fetiţo ! îi spunea uneori câte unul din ei, cu obidă. Parcă Dumnezeu a stat numai la tine când te-a făcut.

În sufletele lor, ca în toate sufletele rău întocmite, sălășluia poate credința obscură că frumusețea prea mare e un păcat și o nenorocire. Și tăcerea se lăsa la masa lor ca și cum gura aceluia ar fi rostit un blestem, pe care fata îl primea cu prea multă nepăsare. Ea trecea zveltă și neatinsă printre ei ca și cum însăși frumusețea cu care o dăruise Dumnezeu s-ar fi pus între ea și cel ce ar fi putut să-i fie vrăjmaș.

Numai Voinicul-cu-părul-de-argint, Iova, haiducul cel mai straşnic şi cel mai frumos, o privea cu alți ochi. El era mai-marele tâlharilor și prin iscusință, și prin bărbăție. Era un haiduc temut și crunt, căpetenie a tuturor lotrilor ce se strângeau în casa bătrânului.

Nimeni nu știa cum, din armaș domnesc, Iova se făcuse tâlhar de codru, ajungând în scurtă vreme staroste peste niște oameni care fugeau mai mult de silă decât de juvăț. Nimeni nu știa, deși povestea și isprăvile lui se duseseră departe și le cântau lăutarii și guzlarii pentru voinicii care ar fi vrut să-i urmeze pilda.

Acestui bărbat trecut de prima tinerețe, dar care era parcă o încununare a istețimii, a îndrăznelii și a cerbiciei, îi închinase fata visele ei cele mai furtunoase și lungile ei nopți tulburi. Cu el se logodise ea în gând. Dar nu îndrăznise să-i mărturisească nimic și aproape că nu-l lăsa nici pe el să înțeleagă ceva. Haiducul o știa de mică și poate nu-și dădea bine seama că în sălbăticiunea aceasta surghiunită crescuse o dată cu vârsta o patimă înverșunată și neînfrântă. El nu vedea în ea decât un copil sau poate nu căuta să afle decât atât. Iar fata scâncea înăbușit în brațele lui puternice când o strângea în treacăt la piept, dar buzele ei pecetluite dârz nu rosteau nimic din taina și din dorul ei sălbatic, pe care i le închisese în închipuire.

La el se gândea ea când aștepta întoarcerea haiducilor. Venirile și plecările lor se urmau ca valurile, și unii dintre ei

dispăreau pentru totdeauna în încăierările cu oamenii stăpânirii, iar alţii le luau locul. Numai Iova scăpa mereu neatins şi fata căpăta din ce în ce mai mult încredinţarea că zeului ei frumos şi puternic nu i se poate întâmpla nimic.

Numai într-o seară s-a întâmplat altfel. Trecuse o săptămână după Ziua Doamnei, era în pragul toamnei şi soarele cădea greu în prăpastia apusului. Iova a venit singur, cu calul în spume, urcând cu opinteli spre casa bătrânului. Nu a mai descălecat însă; gazda lui de încredere a luat repede frâul şi a tras pe călăreţ pe o potecă printre stânci spre Cruci.

Fata i-a văzut de jos, din vale, unde bătea un nuc. Ca totdeauna când venea Iova, inima ei s-a mişcat în golul pieptului şi faţa ei s-a aprins de nădejde. A vrut să alerge după ei, dar nu a avut timp să-i ajungă – amândoi se topiseră printre stânci, în întuneric. Când a sosit ea în grabă acasă, se întunecase şi teama o apucă. A intrat în casă şi şi-a văzut de treabă neliniştită.

După un timp, bătrânul s-a întors şi fata i-a ieşit repede în întâmpinare. Dar în clipa aceea, roata haiducilor ajunsese şi ea sus şi umpluse ca un pâlc de ulii osteniţi pajiştea. Bătrânul s-a repezit să ajute oamenii să descalece şi să adăpostească caii.

– Unde e Iova ? a întrebat cu glas puternic Simo.

Haiducul nu descălecase, ca şi cum ar fi vrut să pornească pe urmele tovarăşului său numaidecât. Fata se opri în faţa privirii lui, înspăimântată, şi pentru prima oară a simţit că trebuie să mintă.

A răspuns însă, înaintea ei, bătrânul:

– Unde să fie ? Nu e cu voi ?

– Nu, răspunse cu glas aspru Simo. A scăpat rănit de la o încăierare cu oamenii lui Selimbeg. Noi a trebuit să ocolim pe la Şesuri şi numai aşa am putut scăpa încoace.

Bătrânul a dat nepăsător din umeri. Haiducii au intrat în casă şi s-au pus pe ospătat tăcuţi. Nici vinul turnat din belşug nu i-a

descleştat din amorţeala adâncă şi fără leac. Nu era rănit nici unul, dar toţi tăceau, galbeni şi vlăguiţi ca după o boală rea.

Fata a plecat să se culce mai repede decât de obicei. Simţea că s-a întâmplat ceva neobişnuit şi a rămas fără somn să încerce să prindă ceva din ce se vorbea alături, unde haiducii se luaseră la ceartă. Dar din cuvintele în parte străine, în parte cunoscute ce se fugăreau şi se amestecau, ea nu a putut înţelege nimic. Şi a adormit până la urmă, dar scuturată ca niciodată până atunci de spaimă.

După miezul nopţii însă, un zgomot uşor a trezit-o din somn. Fata aprinse opaiţul şi se uită în jur. În spărtura ferestrei înguste se zărea capul haiducului Simo, care o privea.

– Fetiţo, îi spuse el cu blândeţe, unde e Iova ?

– Nu ştiu, răspunse grăbit fata. Nu a venit încă şi dacă n-a ajuns până acum, înseamnă că nici nu va mai veni în noaptea asta.

– De ce mă minţi ? Iova a fugit înaintea noastră, lăsându-ne baltă la vadul de la Berzavo, căci era rănit.

– Poate că a căzut într-o râpă, căutând drumul...

– El ?

– Nu ştiu, atunci, de ce n-a ajuns; poate a luat altă cărare şi s-a ascuns la ciobanii de jos, de la Crivini sau de la poalele Picuiului...

– Îl aperi degeaba, zise Simo după un timp, cu aceeaşi voce moale. Văd că ai înţeles ceva, dar nu ce trebuie... Soarta lui e pecetluită. Oamenii nu-l mai vor căpetenie a lor... Dacă scapă acum, tot va sfârşi, ucis de ai săi.

– Tu vorbeşti aşa, care eşti tovarăşul lui cel mai bun ?

– Tovarăşul lui cel mai bun !... zâmbi ca un cuţit haiducul. Între noi sunt socoteli multe şi încurcate, pe care nu le ştie nimeni.

– Aşa vorbeai şi când Iova te-a răscumpărat de la oamenii lui Kerim-paşa, care te sortise ştreangului ?

– De atunci s-a mai întors roata lumii de câteva ori, răspunse cu glasul surd haiducul. Tu nu ai de unde să ştii...

Iar după un răspăs de tăcere, întinsă ca o coardă, adăugă:

– Şi multe alte lucruri nu le ştii... Altfel nu l-ai mai apăra. Cu voi şi-a făcut cele mai grele păcate, de care nu l-ar ierta nimeni... L-a batjocorit cum a vrut pe bătrân, i-a ademenit nevasta la care venea ca la o ibovnică. Tu erai prea mică pe atunci ca să-ţi aminteşti. Mai la urmă i-a făcut de petrecanie femeii, după ce s-a săturat de ea... Şi s-a săturat repede !... Mama ta a murit aruncată în prăpastia de la Cruci.... Tu mi se pare că vrei să-i calci pe urme... Am simţit eu ceva...

Simo tăcu, dar privirile lui ascuţite continuau s-o urmărească şi s-o sfredelească, ca şi cum ar fi vrut să-i smulgă o mărturisire sau un răspuns.

– Aşa că nu tu ar trebui să-l aperi, rosti din nou haiducul, mai mult pentru el...

Şi adăugă tot în şoaptă, ascuns, ca şi cum n-ar fi vrut să-l audă noaptea:

– Dacă ai în vine sângele ei, nu leşie, nu mai e nevoie să-ţi spun eu ce ar trebui să faci...

Urmă o altă tăcere prelungă şi chinuitoare, apoi capul spelb al haiducului se mistui în întuneric.

Fata rămase îngheţată pe laviţa ei. Îşi aminti de privirea haiducului cu părul de argint şi un fior îi tăie răsuflarea, răsucindu-se în pieptul ei, prelung. Iubirea lor, pe care ea o sădise în priveghiul singurătăţii nemăsurate, nu era decât o altă întruchipare a unei nebunii scurte din viaţa tâlharului acestuia crud, căreia îi căzuse cândva jertfă mama ei necunoscută. Popasul lui în viaţa ei nu era decât o întâmplare oarecare din viaţa unui om ce străbătea într-o goană bezmetică drumuri cu

neprevăzute întortocheri şi prea scurte opriri. Gândurile acestea au chinuit-o un timp, până când puterile au părăsit-o şi fata a alunecat ameţită în somn.

*

A doua zi se trezi mai târziu ca de obicei. Afară era negură adâncă dinspre Peleaga, încât părea că soarele nu scăpase încă din temniţa nopţii, deşi trecuse de mult de ceasul al doilea. Fata ieşi afară şi se uită în jur. Stafiile haiducilor pieriseră. Totul era ca mai înainte. Câinele o primi bucuros, cu un hămăit spart. Măgarul ridică asupra ei privirea lui de înţelept. Orătaniile se mişcau nerăbdătoare în coteţe aşteptând mâncarea. Bătrânul cioplea la blidele lui, mai jos, lângă pârâu, în tăcerea lui de schimnic.

Fata dădu drumul păsărilor şi le aruncă grăunţe. Fără să spună ceva bătrânului, ea porni cu pas hotărât spre Cruci.

Drumul era greu. Cleanţurile umezite de brumă şi de apropierea norilor erau alunecoase şi negre. Un vânt subţire ca un bici mişca din când în când pânzele de neguri ce prevesteau toamna, din ce în ce mai rare spre vârf. Palele lui trezeau la viaţă puţinele tufe chinuite de jnepeni şi de târşi. Altfel nu se auzea decât ţipătul zăganilor ce se fugăreau spintecând pustietatea. Fata mergea înainte, urcând cu pas grăbit pe brânele sterpe, înfăşurată într-o broboadă groasă.

Curând, ajunse pe o măgură de unde se zăreau în depărtare Crucile negre, străjuind singurătatea de piatră a stâncilor ce se prăvăleau în groapa iadului. Fata îşi roti privirea în toate părţile şi zări calul lui Iova priponit într-un stei. O porni într-acolo strângându-se de frig. Aflase acum ascunzătoarea, aşa că nu mai trebui s-o caute. În câteva clipe ajunse în dreptul unei peşteri, unde calul legat mişcă nerăbdător capul. Era o ascunzătoare greu de dibuit, pe care nici ea nu o ştia şi pe care n-ar fi găsit-o, dacă

nu ar fi îndrumat-o calul legat alături. Niciodată bătrânul nu adăpostise pe haiduci aici, în peştera aceasta care fusese poate chinovia sihastrului din poveste şi care era aşa de aproape de văgăuna cu veşnicile neguri ale iadului, încât nimeni nu îndrăznise să-şi caute acolo ascunziş.

Fata împinse o perdea de ramuri împletite şi uscate şi intră. Pe o laviţă joasă, aproape la pământ, pe un culcuş de paie îndesate zăcea haiducul. Lumina ce venea printr-o spărtură a zidului de piatră ca un roi de licurici îl mângâia pe faţa trasă cu ţepii bărbii crunţi. Fata înaintă fără sfială, aducând cu sine mireasma reavănă a aerului curat de afară în încăperea îmbâcsită de mirosul de mucigai, pojarniţă şi pelin.

Haiducul ridică pleoapele şi-i zâmbi prin ceaţă. Era acelaşi zâmbet, pe care fata îl simţi mângâind-o ca şi altădată. Trupul lui Iova era înţepenit în legăturile prin care străbătuse sângele, iar părul lui strălucea ca argintul de pe icoane. Numai ochii păreau că rămăseseră ai lui, vii şi iscoditori, şi se uitau după ea să vadă ce-i aduce. Dar mâinile fetei erau albe şi goale. Ea trecu la căpătâiul rănitului, fără o vorbă, şi rămase acolo tăcută şi nemişcată ca şi cum s-ar fi proptit într-o stâncă. De trupul acesta mai înalt decât al ei cu o seamă, fata se lipise de atâtea ori căutând un sprijin ca un vrej neputincios. În tăria lui stătuse viaţa şi nădejdea ei...

Ochii înecaţi în arsura lacrimilor grele începeau să se obişnuiască cu întunericul şi zăriră repede şerparul rănitului cu pistoalele, hangerul greu şi pumnalul cu mânerul de corn de cerb lustruit. Mâinile ei căutară fără zgomot, ca nişte mângâieri tremurătoare de patimă, arma ştiută. Viaţa ei tristă, depănată de o sumbră ursitoare, se luminase şi ardea de o dragoste singură şi amară. Totul începuse nu se ştie de unde şi urma să se isprăvească cine ştie când. Dar iubirea lor trebuia să rămână neprihănită ca lumina şi frumoasă de-a pururi.

Atunci pumnalul îi fulgeră în mână şi se înfipse în inima haiducului deodată. Lumina care mai pâlpâia în el se stinse şi trupul se mai încordă o dată în încleştarea morţii şi se întinse apoi pentru totdeauna. Din rană izbucni doar un fir subţire de sânge proaspăt care-i înecă încet pieptul.

Asta fu totul. Fata rămase la căpătâiul mortului, cu fierul în mână, ca şi cum ar fi stat de veghe. Fruntea ei era limpede şi trupul drept şi mândru, iar sufletul liniştit acum, ca şi cum ea şi-ar fi îndeplinit în sfârşit o făgăduială veche. Numai când de afară se auzi sforăitul uşor al calului şi zgomot de paşi, fata se desmetici. După un timp, o umbră se lipi de intrarea în peşteră şi apăru bătrânul răsuflând greu printre gingii.

– Ce mai face ? rosti el încet.

Fata îi răspunse şi ea şoptit, din întuneric, fără să-l privească în ochi.

– Şi-a dat duhul de curând. E cald încă. A încercat pesemne să se dea jos, în aiureala frigurilor, şi şi-a rupt legăturile. De-abia am izbutit să-l aduc înapoi...

Bătrânul se apropie de mort şi rămase să-l privească. Trupul falnic al lui Iova zăcea nemişcat în tăcerea lui veşnică, amuţind totul în jurul lui, încât se auzea doar de afară şuieratul vântului ce scăpăra în ascuţişul stâncilor de cremene.

După un timp, bătrânul zise:

– Să-l îngropăm atunci. Nu mai avem ce-i face. Hai, de-mi ajută să-l ridic de aici.

Dar îndemnul lui rămase fără răspuns. Fata ieşise neştiută afară şi în peşteră erau doar bătrânul şi mortul. Trupul celui ucis se împotrivea şi moşneagul îl trase pe un umăr, fără să-l poată sălta cu totul. Târându-l cu greu, îl scoase afară şi răsuflă adânc. Apoi îl mişcă încet spre râpă. Vulturii de pradă ai înălţimilor se ţineau departe şi numai cele trei cruci vegheau singurătatea spintecând negurile din ce în ce mai rare. Bătrânul se mai opri o

dată şi apoi se opinti din nou. Vuietul asurzit al prăpastiei se auzea din ce în ce mai puternic. Bătrânul îşi încordă puterea şi se propti cu picioarele în stâncă. Greutatea ameninţa să-i rupă cumpătul, dar nu-l birui. Nu se auzi zgomotul căderii, căci în groapa aceasta piereau înecate în adânc şi tunetele. Şi pe mort îl înghiţi pentru totdeauna veşnicia.

Când bătrânul ajunse jos, la colibă, fata era la izvor şi-şi vedea de treabă înainte ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. El se apropie de ea şi-i spuse:

– Fetiţo, tu aici nu mai poţi rămâne...

Fata îl privi nedumerită.

– Eu plec pentru totdeauna în vale, într-un sat, la nişte rude ale mele unde vreau să-mi sfârşesc zilele... Mi-au slăbit vederile, mâna nu mă mai ascultă. Vreau să mă întorc între oameni. M-am nemernicit prea demult...

Fata tăcea, căci era obişnuită cu tăcerea, dar o dungă de îngrijorare se trase peste sprâncenele ei nemişcate şi drepte.

– Vezi, adăugă bătrânul, haiducii or să te caute... şi n-o să mai fie cine să te ocrotească.

Fata ridică fruntea şi-l privi în ochii lui cotropiţi de pecinginea sprâncenelor.

– Mă ocroteai dumneata ?

Bătrânul zâmbi cu gura lui surpată.

– Eu ? Ce puteam face eu ? Eu n-aveam cum să te ajut. N-aveam nici o putere. Te-am ţinut la mine şi te-am îngrijit cum m-am priceput mai bine. Dar tu nu eşti copilul meu. Tatăl tău a fost Iova haiducul, care a adus-o aici pe mama ta pe când tu abia te născuseşi. Voia să se scape de ea, pentru că femeia îi purta sâmbetele mai de mult, de când o furase de la bărbatul ei, un cârciumar de prin părţile Oltului.

Numai eu ştiu asta. Eu i-am fost tăinuitorul tuturor relelor pe care le-a făcut, şi Iova venea totdeauna la mine. Îmi dădea în

schimb bani când avea, şi eu îl găzduiam şi-i deschideam drum spre tainiţele munţilor, pe care nu le ştiau poterele. În vremea aceea era prin tot locul ăsta o mare sălbăticie. Nu vedeai om cu lunile, doar rar se rătăceau pe aici păcurarii, când se lăsau de vale la roscolul oilor. Stăpânirea nu-şi trimitea pe aici oamenii, iar dacă îndrăzneau unii să urce prin desişul pădurii, îi lăsam să se apropie şi-i vânam ca pe lupi. Şi parcă şi fiarele ne ocoleau. Era numai linişte şi singurătate.

Femeia nu s-a mulţumit însă numai cu atât. Ea voia să colinde lumea cu Iova de gât, să petreacă cu banii luaţi din jafurile lui, să-şi poarte fala în zece ţinuturi. Era aprigă şi înfocată ca o zmeoaică. Pe mine nu mă putea suferi. A stat aici câţiva ani, dospindu-şi ura împotriva mea şi veninul, ca un şarpe prins sub o brădoaică. Până când, într-o noapte, s-a luat după Iova, care fugise sus la Cruci, pentru că-l căutau oamenii paşei de la Ada-Kaleh. S-a dus după el – cu ce gânduri nu ştiu. Poate a vrut să-l omoare, poate să-l roage să o ia cu el în lume. Ce a făcut, ce i-a zis, nu a aflat nimeni. Dar de acolo, ea nu s-a mai întors. Iova a tăiat-o şi a aruncat-o în râpă, dar nimeni nu i-a văzut şi n-a ştiut de ei. El s-a întors aici, mi-a lăsat ceva bani şi mi-a spus să am grijă de tine. Aşa ai crescut tu. Ocrotită de departe de Iova, de a cărui frică ştiau toţi ceilalţi.

Bătrânul tăcu, sfârşind povestea într-un oftat. Fata îl privea fără o vorbă, cu mâinile îngheţate pe genunchi.

– De-aia ţi-am spus: aici nu poţi rămâne. Simo mi-a dat o mie de piaştri număraţi, de argint, să te dau lui când o să se întoarcă aici, peste o săptămână. Acum s-a dus să adune cetele risipite ale lui Iova, să le spună că haiducul a murit. Va fi el mai mare peste tâlhari, şi eu nu mai vreau să dau ochi cu el...

Bătrânul se ridică şi o porni încet spre casă, fără să mai aştepte vreun răspuns. Fata rămase la locul ei, cu privirea îmbrăţişând toată poiana, până la coliba rezemată de malul de

stâncă sur. Moşneagul începuse să-şi strângă unele lucruri şi le grămădea cu socoteală cumpănindu-le pe spinarea măgarului pe care-l scosese din grajd. Găinile, risipite, scurmau verdeaţa umedă de rouă, la fel de nepăsătoare ca şi ea. Un vânt uşor cosea iarba în valuri domoale ca nişte mângâieri. După un timp bătrânul îşi săltă pe umăr un suman îmblănit, şi trase măgarul de căpăstru. De jos, fata îi văzu mişcându-se greu şi legănat – măgarul cu povara lui în spate, ca un melc. Curând dispărură după stânci, pe drumul spre Crivini.

Singurătatea, veşnica ei mângâiere, o cuprinse din nou. Nu se simţea altfel decât totdeauna, dar înţelegea că soarta ei urma să se împlinească într-o hotărâre. Pe măsură ce trecea timpul, înţelesul întâmplărilor pe care le trăise i se strecura în cuget, pe nesimţite, aşa cum, noaptea, se umple de spuzeala lui de stele cerul. Aşadar, Simo nu voise să-l omoare el pe tatăl ei. O împinsese pe ea, în chip de nevinovată răzbunătoare, ca să poată rămâne el, tovarăşul de nădejde şi neprihănit al mortului, căpetenie peste cetele haiducului răpus, urmaşul lui de drept.

Fata stătea nemişcată pe stânca pe care se aşezase. În sân simţea oţelul înfierbântat de sânge, aşa cum ieşise cald din inima mortului. Povestea aceasta, care începuse nu se ştie cum, nu va sfârşi aci. Peste o săptămână, Simo avea să se întoarcă spre a pune stăpânire pe prada lui neatinsă pe care şi-o păstrase dinadins la urmă. Aici, la coliba în care rămăsese numai ea şi unde soarta voise să afle toată restriştea şi toată fericirea, în temniţa ei albă în care-şi îngropase atâtea nopţi în cenuşa viselor, aveau să se întâlnească din nou. Ea avea să-l aştepte şi să-l înfrunte... De la el învăţase că limba omului poate ascunde vorba mai curând când o lasă să scape...

Şi iarăşi îi năvăli în cuget oraşul cu lumea aceea ciudată şi pestriţă, cu lanţul lui de ispite şi de năluciri. Îi veni în minte schitul alb de la marginea târgului, de la răspântia deşertăciunilor,

cu chiliile lui tăcute ca fundul unei văi, cu zidurile curate ca laptele, între care măicuţele cu paşi neauziţi şi cu privirile stinse ridicau în elineşte suspinele lor de pe altă lume. Îşi aminti de dangătul grav al clopotelor vestind liturghia şi adunând sub bolţile reci, zugrăvite cu lucirea stelelor, soborul acelor fiinţe palide şi blânde, dezlegate de orice dorinţă şi deşertăciune. Lumânările ardeau toate ca o pădure de ispăşiri şi de ofrande, închipuite pentru vii şi pentru morţi, ... pentru ea şi pentru toată lumea...

Da, curând, curând, aveau să se hotărască toate... Întâmplările acestea nelămurite alergau toate spre dezlegare. Peste o săptămână, Simo, tâlharul cel cu râsul uşor ca nechezatul unui mânz, are să se întoarcă aici ca s-o ia... Are să-l ademenească sus, la Cruci... Acolo, în pustietatea şuierătoare a stâncilor, înecate de pâclele cerului ce se unea cu iadul, în ameţeala care-i înspăimânta şi pe vulturi, avea să capete îndrăzneala haiducului răpus şi ardoarea de fiară neîmblânzită a mamei ei răzbunate fără voie. Un mort mai trebuia să urce târâş până la buza prăpastiei pentru a fi aruncat în mormântul de taină al ceţurilor ce urcau de pe celălalt tărâm, în timp ce crucea lui, pusă acolo de la începutul lumii, aştepta de atunci într-una, aştepta între neclintirea stâncilor şi forfota stelelor, aştepta, aştepta, aştepta...

Febr. 1968

ADEVĂRATUL SECRET AL UNUI JUCĂTOR DE WHIST

– Împrejurarea care m-a făcut să-l cunosc pe baronul Van Hoolster nu interesează acum – şi nararea ei ar încărca povestirea mea, şi aşa destul de lungă, cu un episod inutil, pe care sunt convins că nu l-ar dori nimeni, zise contele de Th. cu glasul ceva mai ridicat, căci voia să se facă auzit de toată lumea.

De fapt, când acesta începuse să vorbească se făcuse imediat linişte, şi toţi cei ce ne adunaserăm în jurul venerabilului bătrân îl ascultam cu respectul pe care acest bărbat de vastă experienţă şi neostenită fantezie ştia să-l impună – şi cu acea curiozitate pe care totdeauna povestirile lui o trezeau în societatea unde era invitat. La drept vorbind, era ciudat să vezi deodată conversaţia întrerupându-se şi pe cineva apucându-se să istorisească o întâmplare ce se anunţa destul de lungă (şi asta înainte de a se servi masa !), dar când era vorba de contele Th., capriciile şi dispoziţiile sale nu mai mirau pe nimeni, şi toţi nu făceam altceva decât să ne supunem. De altfel, de aproape o oră, între noi se instalase plictiseala – personaj neinvitat, dar veşnic prezent acolo unde se adună pentru a face schimburi de banalităţi oameni prea sceptici ca să-şi permită vreo fantezie,

prea politicoşi ca să fie sinceri şi prea blazaţi ca să comită vreo extravaganţă. Contele de Th. aruncă deci o privire circulară asupra asistenţei, apoi cu vădită satisfacţie continuă:

– Ar fi şi greu să spun cum l-am cunoscut, pentru că baronul Van Hoolster era unul din acei oameni a căror faimă le precedă cu mult apariţia, aşa că despre el aflai totdeauna o sumedenie de lucruri înainte chiar de a-l vedea – ceea ce te făcea ca atunci când ţi-era prezentat să ţi se pară un vechi cunoscut sau să te miri că nu se aseamănă cu ceea ce ştiai sau credeai despre el. Pentru dumneavoastră, care nu l-aţi apucat, trebuie să spun numai că baronul îşi câştigase, acum vreo jumătate de veac, adică atunci când eu însumi de-abia ieşisem în lume, faima unui mare jucător de whist şi că meritul acesta, nu puţin important în ochii unora, îi deschidea multe uşi, care ar fi trebuit să se închidă în faţa unui om ce putea fi la urma urmelor un simplu aventurier şi care-şi datora averea unor prea recente întâmplări şi vicisitudini, ştiute de altfel de toată lumea. Dar gustul reprobabil al epocii noastre pentru extravaganţe de tot felul înfrânsese rezervele ce ar fi trebuit să i se ridice în cale şi făcuse din el un favorit al saloanelor Parisului ultimilor ani de domnie ai lui Ludovic al XVIII-lea.

De altfel, toată epoca Restauraţiei a fost aceea a jocurilor de noroc. Exemplul venea de sus. Începând cu ducesa de Angoulême, care păstrase cu o tragică fidelitate pasiunea jocului de loto, pe care-l deprinsese în detenţiunea ei de la Temple, unde jucase interminabile partide cu nefericitul rege Ludovic al XVI-lea, în varianta pe care chiar acesta o inventase pentru distracţia Delfinului – şi terminând cu viitorul rege Carol al X-lea, mare jucător de whist de pe vremea când era numai conte de Artois, toată lumea se înnebunea după tot soiul de jocuri de noroc. La curte cel puţin, jocul era în toi şi, dacă n-ar fi să comit un ieftin calambur, aş zice că însuşi Carol al X-lea şi-a pierdut tronul la

cărți; altfel spus: în timpul unei partide de pichet cu eternul său partener, ducele de Blacas, a fost anunțat că nu mai e rege al Franței și că trebuie să-și facă bagajele și să plece în Englitera.

Nu e deci de mirare că un jucător de cărți de oarecare reputație găsea casă deschisă oriunde. Întocmai cum pe vremuri un nobil mărunt ieșea din obscuritate când un mare senior accepta să se bată cu el în duel, tot așa societatea pariziană cea mai pretențioasă îl adoptase de fapt pe Van Hoolster în clipa când acceptase să încrucișeze cu el nu armele, ci cărțile de joc la masa de whist.

Și eu am fost o victimă a lui – dar dacă azi îi invoc în mijlocul dumneavoastră umbra, o fac nu în această calitate, ci pentru că mi se pare că existența sa propriu-zisă, și nu trecerea lui fugară prin viața mea, ar putea să vă intereseze. I-am fost adversar, ce e drept, am jucat cu el în vis-à-vis, și totuși l-am urmărit cu ochiul cel mai rece și obiectiv cu putință. Simpatic nu mi-a fost câtuși de puțin, dar m-a atras figura lui, căci mi-au plăcut totdeauna oamenii pasionați, și baronul, în ciuda rezervei lui rigide, ascundea probabil o fire pătimașă și violentă ca o spadă... Sunt unul din puținii oameni de pe lumea asta care-i mai păstrează amintirea și deci în măsură să-i pot explora secretele.

...Era, când l-am cunoscut eu, un bărbat între două vârste, potrivit de statură, slab, cu fața palidă, mai curând nedefinită și cu părul blond, încărunțit prematur. Umbla îmbrăcat cu o neobișnuită monotonie (moda se schimba pe atunci mult mai repede decât azi !) și cu o neglijență ușoară, dar atât de statornică, încât s-ar fi putut crede că e intenționată. Apariția lui trecea de aceea neobservată, căci baronul nu avea nici măcar originalitatea *amănuntelor*, adică aceea a oamenilor care disprețuiesc convențiile și moda, dar se feresc de ostentație afectând banalitatea tocmai din cauza prea marelui lor orgoliu,

şi-şi rezervă, aproape neştiuţi de alţii, o particularitate de ţinută pe care cu greu o descoperi, dar care-i singularizează totuşi. În epoca în care contele d'Orsay îşi schimba într-o zi cel puţin o duzină de perechi de mănuşi şi cam pe jumătate atâtea perechi de pantaloni, baronul Van Hoolster putea să pară un om ciudat numai prin indiferenţă. La prima vedere părea un fiu al Albionului (naţiune detestabilă între toate !) şi pentru că vorbea limba lui Shakespeare la perfecţie, şi pentru că poseda o anume cunoaştere a lucrurilor exotice, pe care o cuceresc cu timpul toţi cei ce călătoresc mult pe mare. Dar era olandez şi, după câte auzisem, crescut de mic în Franţa, iar în Englitera nu fusese decât în plimbare.

Se făcuse, cum spuneam, cunoscut ca un vajnic jucător de whist, joc la care câştiga seri de-a rândul sume importante – prea importante ca aceste neîntrerupte victorii să nu pară suspecte. În societatea pe care o frecventam amândoi era foarte temut şi respectat. Căci prieteni nu avea. Toţi doreau însă să-l aibă partener de joc, de cele mai multe ori numai pentru mândria de a povesti mai apoi că au jucat cu el. E drept că o plăteau scump. Baronul avea obiceiul să joace numai partide generale, aşa încât toţi asociaţii lui pentru o partidă simplă îi deveneau pe rând adversari, şi până la urmă tot el le lua banii pe care-i câştigaseră jucând în asociaţie cu el.

Faima lui făcuse ocolul Parisului, iar invitaţiile care i se adresau curgeau din toate părţile. Am cunoscut mulţi jucători în viaţa mea şi vă asigur că acest Van Hoolster era, decât toţi, altfel; era un om singular fără totuşi a fi bizar, surprinzător fără a părea interesant. Reuşea să fie – cu un cuvânt oribil, pus în circulaţie în vremea din urmă – un tip.

Ceea ce uluia la el nu era atât şansa sau ştiinţa care-l ajuta să câştige, ci faptul că modul lui de a juca era exact contrarul rezultatelor pe care le obţinea la masa de whist; avea toate

calităţile de temperament şi de stil ale omului *care ar fi trebuit să piardă.* Jocul lui era plin de capricii, de neprevăzut, de alternanţe bizare de încordare şi absenţă, într-un cuvânt, de acel ceva ce duce pe orice jucător la ruină: de fantezie. Părea că nu ascultă decât de secreta lui inspiraţie, de un demon necunoscut ce-l împingea totdeauna să forţeze şansa, într-un mod care pe parteneri îi scandaliza şi-i îngrozea.

De altfel, erau mai multe lucruri la el care trezeau nedumeriri. Despre viaţa lui, atât cât era cunoscută, circulau tot felul de opinii şi zvonuri. Van Hoolster îşi începuse cariera în colonii, unde plecase foarte tânăr, sărac precum Iov, şi unde rămăsese ani îndelungaţi. Multă vreme şi-o petrecuse în Borneo, într-un cantonament înaintat în jungla dayacilor, printre groaznicii vânători de capete, numiţi aşa pentru că păstrează craniile golite ale victimelor lor nefericite aşa cum doamnele noastre sentimentale conservă, presate, flori de la primul lor bal. De acolo nu se întorsese cu bani, ci doar cu urmele frigurilor galbene în febra cărora îşi călise trupul lui de atlet al disputelor încordate, ca Ahile în veninul negru al Styxului, în care mama lui, Thetis, îl scăldase ţinându-l de călcâiul devenit astfel celebru.

Întors la Paris, se căsătorise cu o femeie al cărei nume nu-l mai ţin minte şi de care se despărţise după câtăva vreme, dar nu din motive sentimentale cum s-ar putea crede, ci – lucru atât de comun în epoca noastră ! – pentru că nu putuse intra în uzufructul impozantei zestre pe care tânăra lui soţie i-o adusese. Cei doi soţi au trăit aşa, despărţiţi câţiva ani de zile, până când într-o bună zi, întors brusc la căminul conjugal şi uzând de dreptul pe care legile divine şi umane i-l dădeau încă, baronul Van Hoolster se instală în casa care ar fi trebuit să-i aparţină. Soţia lui, în care mai hiberna încă acea dragoste amorţită şi mută, dar tenace, ce caracteriza pe unele femei ale vremii, îl

primi pare-se destul de bine, deşi se vorbea despre anumite relaţii ale ei cu un tânăr principe rus, personaj cu anumite rosturi la ambasada ţarului Alexandru la Paris.

Soţii Van Hoolster au rămas împreună, dar ce s-a petrecut între ei atunci nimeni nu a aflat vreodată. O lună a durat numai acea convieţuire, despre care s-a spus mai târziu că ar fi fost plină de dispute penibile şi violente. Căci deodată se află de moartea baronesei Van Hoolster, moarte ce survenise subit, cum zic medicii, misterios cum ar zice domnul de Maupas, prefectul poliţiei, şi foarte oportun, cum s-a comentat prin saloanele unde baronul începuse să se facă cunoscut ca un pasionat jucător de whist.

...Ca un jucător, dar asta nu e de ajuns ca să înţelegeţi toată povestea... Era, la începutul carierei lui, cunoscut ca omul care ştia să piardă cele mai mari sume pe care Parisul le văzuse vreodată aruncate pe o masă verde sau pe tabloul unei rulete. Şi asta nu era totul ! Nu era genul de jucător care pare că a intrat într-o serie neagră, cum se spune. (Cine dintre noi nu a trecut prin ea !) Avea o adevărată voluptate a pierderii şi o grandoare exclusivă în înfrângere, care-l ridica asemeni unui personagiu tragic pe deasupra oricărui dezastru. Se despărţea de aur şi bancnote ca de nişte vise rele, fără regrete şi probabil chiar cu uşurare.

De unde scotea sumele acestea irosite ca fumul, nimeni nu-şi bătea capul să se întrebe. Căci nimeni nu se întreba de multe alte lucruri şi nu şi-ar fi pus probabil nici un fel de întrebare despre acest bizar luptător, dacă imediat după moartea soţiei sale nu s-ar fi petrecut în viaţa lui o schimbare profundă şi neaşteptată.

Nu că în aspectul lui exterior s-ar fi modificat ceva. Era acelaşi om calm, dezinvolt, cu o conversaţie sumară şi banală, cu mina impenetrabilă şi fără culoare. Renunţase la orice semn de doliu şi, respingând prejudecăţile nescrise dar prescrise de

convenienţe, se înfiinţase foarte curând la masa de whist, unde de-abia îl aşteptau... hienele. Căci parteneri serioşi nu putea să mai aibă: în jurul lui se adunaseră amatorii de jecmăneală, de distracţii şi de câştig uşor, ce invadaseră în vremurile acelea tulburi casele cele mai de vază.

Primul lui succes fusese o lovitură monstră – la fastuosul baron Rosenberg, o lovitură care uluise pe toată lumea şi care avusese loc în chiar ziua când Van Hoolster, întors de la cimitir, ţinuse masa până la ziuă, scuturându-şi adversarii până la urmă de toţi banii. Îl văd şi acuma: între puţinii invitaţi care mai rămăseseră – drept, în picioare, pregătindu-se el însuşi să plece, în mijlocul asistenţei înmărmurite. Nimeni nu mişca sub lampadarele ce se stingeau unul după altul, în timp ce se ridicau draperiile de velur, pentru că nimeni nu înţelegea ce se întâmplase. Doar valeţii alunecau tăcuţi şi preocupaţi ca nişte somnambuli, în lumina ceţoasă a zorilor. Mă uitam şi eu la baronul Van Hoolster şi nu-mi venea să cred. Avea de ce să se bucure ! Şi totuşi nici un zâmbet nu i-a înflorit pe buze, nici o emoţie nu părea că-l străbate, nici o scânteie nu i s-a volatilizat în flacăra rece a privirii. Enormul lui succes, după atâtea înfrângeri îl lăsase tot atât de indiferent ca şi acele catastrofe la fel de inexplicabile, ce până atunci se ţinuseră lanţ.

A doua zi, o lovitură de trăsnet la Palais-Royal (tripoul de aici nu avea să fie desfiinţat decât mai târziu, sub Louis-Philippe) şi în seara următoare alta – şi aşa, curând, omul care fusese văzut totdeauna pierzând se transformase într-un jucător redutabil, căruia nu-i rezista nimeni.

Se schimbau partenerii, se muta teatrul de bătălie dintr-un salon în altul, treceau zilele, anotimpurile, anii, – şi baronul Van Hoolster înghiţea ca un Moloh, în buzunarele veşnicei sale redingote negre (cam strânsă pe talie, după o modă care fusese pusă în circulaţie de ducele de Northumberland la încoronarea

regelui, dar care pe atunci nu mai avea curs între eleganţii timpului), nu numai bancnotele şi aurul celor cu care juca, dar parcă şi speranţele lor că norocul va reveni să-i ajute după o vremelnică eclipsă.

Cazul lui începu să intrige, să mire, să fie comentat în fel şi chip. Cărui fapt datora el această neprevăzută întoarcere a şansei ?

Cum de se putuse răsturna cu atâta violenţă roata oarbă a destinului, când omul şi stilul lui de joc rămăseseră aceleaşi ? Şi mai ales, de unde venea subita lui înverşunare care-l făcea să nu cedeze niciodată şi să-şi urmărească adversarii cu un fel de ciudă a răzbunării pe care nimeni nu ar fi ghicit-o pe faţa lui de fildeş îngălbenit şi rece ? Omul care era în stare să piardă cu atâta eleganţă şi calm, omul care ar fi trebuit să piardă, căci juca bezmetic, omul care putea să-şi ascundă necazul înfrângerii cu un zâmbet ermetic demn de acel june spartan ce ştia să surâdă în timp ce vulpea îi devora măruntaiele – ei bine, omul acesta se transformase, uluitor şi peste noapte, într-un fioros şi inflexibil Senasherib.

În jurul lui se formase repede o atmosferă de teroare, nervozitate şi dubii, pe care el o ignora cu totul sau se făcea că nu o ia în seamă. Uri mocnite, invidii îndelung distilate, o plasă de tăceri rău-prevestitoare începură să-l înconjure ineluctabil ca igrasia, încât mulţi din cei care făceau cerc în jurul lui aşteptau numai momentul când un scandal va izbucni – şi erau poate contrariaţi doar că deznodământul nu vine mai repede. Căci totul era posibil pe atunci, şi de multe ori disputele sfârşeau în violenţă şi chiar în crimă. Nu am văzut eu cu ochii mei cum contele de Leon, personaj cam dezechilibrat şi pretins fiu natural al lui Napoleon, pierzând o sumă enormă la cărţi, şi-a împuşcat adversarul în vestibulul de la Palais Royal ? (În treacăt fie spus, în apărarea sa a adus un argument pentru care, eu cel puţin, l-aş fi absolvit de orice vină: a pretextat că victima, un englez, era un

fost ofiţer din garda lui Wellington şi deci, implicit, un duşman al... Franţei.)

Vă spun toate acestea ca să înţelegeţi mai bine de ce, de la un punct încolo, interesul meu pentru Van Hoolster devenise – cum să spun ? – ştiinţific, aşa că nu vulgara curiozitate m-a împins să caut a-i afla secretul şi m-a determinat să încerc să violez sacrele legi ale jocului, ci un fel de legitimă năzuinţă ce depăşeşte simţul comun, ca atâtea acte nobile ce par la prima vedere reprobabile: vivisecţia, experimentarea cu riscuri neprevăzute a noilor explozibile, marile explorări în necunoscut.

De fapt, eram mai mulţi care ne-am gândit la acest lucru, dar ne-am întâlnit în punctul aceleiaşi hotărâri, fără să ne fi înţeles totuşi dinainte, trei: eu, prinţul de Martignac şi băiatul bancherului Mellet, Antoine – burghez acesta, dar, tânăr fiind, împins de generozitate. (Trebuia să fie şi cineva care să ne finanţeze toată afacerea, după cum veţi vedea.) Ne-am hotărât să-l urmărim pe norocosul batav şi am căzut repede de acord asupra felului în care trebuia să procedăm.

Căci, mă veţi întreba acuma, şi ne-am gândit şi noi atuncea: ce ar fi trebuit să facem ? Urmărisem toţi trei, în parte, jocul baronului, gesturile, comportarea lui şi nu descoperisem nimic, decât o perfectă corectitudine şi un calm inuman, aş zice. Vreo metodă nouă, vreun truc, vreun complice ? Nu, categoric, nu ! Ne-am sporit atenţia, ne-am pus cu toţii la pândă, formând cu Van Hoolster un nedespărţit careu. Atenţi numai la ce făcea el, lăsam jocul nostru în voia soartei. În fiecare zi ne confruntam observaţiile, ne clasificam constatările şi eram din ce în ce mai derutaţi. Nu reuşisem, după atâta efort, decât să ne regăsim la punctul de plecare, unde stăruia aceeaşi nedumerire. Secretul lui părea a fi tocmai faptul că nu avea nici un secret. După săptămâni de investigaţii, ne venea să renunţăm, din plictiseală.

Totuşi, ne rămăsese ceva, un fapt pe care-l observasem de mult, dar căruia nu-i acordasem nici un fel de atenţie, pentru că nu avea propriu-zis legătură directă cu jocul baronului. Băgasem de seamă anume că Van Hoolster venea în casele în care era invitat cu propriul lui cupeu, pe care-l concedia numaidecât, aşa că se întorcea acasă totdeauna pe jos, oricare ar fi fost vremea şi ora la care se termina serata...

Se întorcea acasă ? Desigur, dar nu ajungea la propria-i locuinţă decât după un lung ocol. Căci îl surprinsesem toţi trei plecând totdeauna în direcţia exact contrarie celei din care venise. Unde se ducea atunci ? Ei bine, aici ni s-a părut că trebuia să aruncăm laţul în care speram să-l prindem pe fericitul nostru adversar.

Hotărârea odată luată, ne-am aranjat într-o seară să fim, împreună, la aceeaşi masă cu el. Ne-am angajat în jocul nostru obişnuit – iar baronul, ca totdeauna, s-a instalat în calmul său firesc ca-ntr-o armură. Jocul a decurs normal. Mai e nevoie să spun că până aproape de miezul nopţii ne luase toţi banii ? Ne-a bătut pe fiecare în parte şi totuşi pe toţi, în aceeaşi seară, aşa cum Napoleon putea învinge într-o singură bătălie coaliţia a trei imperii. A fost în serie mare de la început, dar nimeni nu a regretat pierderea: rostul partidei trebuia să fie altul. L-am lăsat chiar noi să câştige.

Prima parte a experienţei – e drept, cea mai uşoară – reuşise. Comedia continua însă. Ne-am sculat de la masă; baronul a invitat pe alţi jucători, dar, din fericire pentru nervii noştri, nimeni nu s-a mişcat de pe scaun. Am aşteptat să vedem ce se întâmplă. După vreo zece minute de conversaţie banală, Van Hoolster a cerut gazdei permisiunea de a se retrage.

Era deci momentul să ne punem planul în aplicare. Din timp ne angajasem trăsuri de piaţă pe care le lăsasem în colţul străzii, în aşteptare. Prietenii mei coborâseră mai din vreme şi se

instalaseră fiecare într-una din ele. Eu am rămas să le dau de la fereastră semnalul clipei când baronul avea să coboare. Aşa că peste câteva minute eram cu toţii în stradă, baronul mergând pe jos, nepăsător, cu mâinile la spate, iar noi după el sau înaintea lui, ca o escortă, pe nesimţite.

A ieşit în strada St. Denis şi de-acolo pe cheiul Senei. Am crezut că vrea să treacă pe vreun pod pe malul celălalt, dar deodată a cotit-o brusc la dreapta şi a luat-o, tot fără grabă, pe strada St. Honoré. În bruma alburie, împestriţată de unele felinare gălbui, silueta ţeapănă şi indiferentă a baronului apărea şi dispărea ca un înotător în amăgirea undelor perfide. Cât despre noi, curiozitatea ne creştea pe măsură ce aveam din nou confirmarea că omul nostru nu se ducea acasă. Ne ţineam după el, alunecând tăcuţi ca nişte şerpi după pradă. Nici măcar teama de ridicolul în care ne-ar fi aruncat baronul dacă l-am fi văzut intrând în vreun local de petrecere nu ne făcu să dăm înapoi.

Pe trecători nu-i mai vedeam. Cu toate felinarele aprinse pe ici, pe colo, drumul nostru se desfăşura în întuneric, iar silueta neagră a baronului ameninţa mereu să se destrame în labirintul străzilor moarte, cu casele neclintite, ca o umbră între alte umbre. Când ne grăbeam să-l ajungem din urmă, ne trezeam că ne-am apropiat prea mult de el; când eram prea aproape, îl lăsam să se depărteze de teama de a nu-i trezi vreo bănuială.

Am trecut aşa pe lângă Luvru şi pe lângă acea grămadă de pietre cărora nimeni nu ştia să le dea vreo destinaţie şi din care s-a construit ceea ce azi e, după mai multe schimbări de nume, biserica Madeleine. Am străbătut apoi şi o grădină publică, am lăsat în urmă şi câteva restaurante din care răbufneau petreceri zgomotoase. Pe măsură ce urmărirea noastră se lungea, se năruiau toate ipotezele pe care le făcusem şi taina creştea. Van Hoolster nu lua seama la nimic din ceea ce crezusem noi că ar fi ţinta acestui drum nocturn – şi în felul acesta bănuielile noastre

erau dezmințite una după alta. Ce mai puteam crede ? Omul pe care-l urmăream era prea puțin grăbit ca să se îndrepte spre un loc unde ar fi fost așteptat și prea nepăsător la ce era în jurul lui ca să ne mai putem îndoi că se ducea totuși *undeva anume*. Și cu toate acestea, capul lui arăta exact cu acela al unui om despre care nemuritorul Delille ar fi putut spune: *„Il ne voit que la nuit, n'entend que le silence !"*

O oră trecuse de când ne țineam pe urmele lui. Răbdarea noastră ajunsese la capăt, când, deodată, în clipa când ne așteptam mai puțin, l-am văzut oprindu-se brusc în fața unei porți. Era zidul aproape surpat de vremuri al cimitirului St. Antoine.

...Un cimitir mic, uitat de municipalitate și de oameni, aproape neștiut, căci era ascuns pe un drum lateral la ieșirea din oraș spre Neuilly, dincolo de zidul „muribund" ce, pe vremea aceea, se ținea încă glorios în picioare. Baronul a împins poarta neîncuiată și a intrat înăuntru. Ne-am repezit după el, în graba pe care o justifica teama de a nu-l vedea dispărând, tocmai acuma, sub aripa protectoare a cetii. Ne-am ținut după el cu pași mari și rari, tremurând de o curiozitate pe care știam că ne-o vom satisface curând, și totuși cu prudență, căci pe toți ne stăpânea certitudinea că asemenea ocazii, ca și moartea, nu survin în viața omului decât o dată.

Baronul mergea înaintea noastră cu siguranța cuiva care pășește pe un drum cunoscut. Îl zăream printre mormintele risipite, profanând cu fâșâitul ușor al pașilor lui nepăsători liniștea morților resemnați și înghițiți de tăcere. Unul dintre aceștia avea să se ridice totuși, să se apropie de omul nostru și să-i strângă mâna. Era sigur pentru noi, în acea clipă, că baronul își dăduse acolo întâlnire cu vreo fantasmă (căci Van Hoolster, ca orice om care trăise măcar un timp în Englitera, era obișnuit să aibă de a face cu spectrele). Poate că-și reînnoia cu Diavolul

un vechi legământ şi-şi împlinea acum o uitată promisiune. Eram însă oricum siguri că în noaptea aceea, între zidurile acelui cimitir în care înainta tăcutul nostru cortegiu, se va limpezi până la urmă taina norocosului jucător de whist. De aceea, atenţia noastră se chinuia după fiecare zgomot, ochii noştri pândeau o chemare care nu ne era adresată, dar care trebuia să vină.

În sfârşit, l-am văzut la un moment dat oprindu-se. Era în faţa unui mormânt simplu ca un altar, acoperit de o placă albă de marmură şi străjuit de patru brazi înalţi ce-şi trimiteau săgeţile orgolios în întuneric. Cu paşi prudenţi, încordaţi, şi mai mult de teama de a nu compromite acum, la urmă, totul, ne-am apropiat de el.

...Au trecut de atunci (dezastru ireparabil !) mai bine de patru decenii şi totuşi parcă-l văd şi acuma: slab, spelb, strâns în redingota lui strâmtă – atât de strâmtă de părea că nu el e primul ei proprietar – baronul stătea drept, nemişcat aproape, în timp ce în jurul lui puţinele candele aprinse clipeau ca nişte ochi deschişi spre taina care avea să ni se dezvăluie acum şi nouă. Capul lui de mort se înălţa pe deasupra mormântului, cu privirea vitroasă şi lunatică, ca şi cum el însuşi s-ar fi ridicat din groapa care-i stătea în faţă, la picioare.

Dar nu, baronul era viu şi vorbea cu cineva... Glasul lui coborât, dar ferm ajungea până la noi şi cuvintele piereau parcă înghiţite numaidecât de simţurile noastre avide. Iată ce am auzit:

– „...şi pe care, în mod cinstit, am venit să ţi-i restitui. E jumătate din sumă, pe care ţi-o dau ca şi până acuma, nu pentru că mi-ai fost soţie. E datoria mea. Căci din clipa în care, în locul dragostei tale absurde şi de care nu aveam nici o nevoie, am reuşit să obţin de la tine ura, ura cea mai feroce, norocul la joc nu mă părăseşte o clipă. E poate păcat că m-ai obligat să te omor şi mai ales că lucrul acesta a trebuit să se petreacă în modul

acela oribil. Dar a fost singura cale ca să-mi atrag din parte-ţi duşmănia, pe care, sper, timpul nu o va stinge niciodată.

Iată, deci, banii. Nu-i mai număr; după atâtea dovezi din nopţile precedente, cred că ai şi de data asta încredere în mine."

Şi atunci l-am văzut pe baronul Van Hoolster apropiindu-se de candela ce ardea lângă un mormânt vecin şi aprinzând una din bancnotele pe care le ţinea în mână. Hârtia a ars încet şi resturile ei s-au spulberat într-o spirală de fum. Apoi baronul a aprins alta şi alta – şi aşa s-a volatilizat, în aerul greu de ceaţa oraşului care zăcea în nemişcare, jumătatea din câştigul pe care Van Hoolster ţinuse s-o aducă jertfă răposatei lui consoarte.

*

Contele de Th. se opri. Asistenţa se mişcă pe scaune şi evantaliile băturâ mai în voie. Toţi tăceau însă. Doar o doamnă mai impacientată întrebă:

– Şi aşa, domnule conte, ca să aflăm banalitatea că toţi cei ce eşuează în dragoste au noroc la cărţi, ne-ai povestit istoria asta oribilă şi ne-ai citat pe Delille ?

– Şi totuşi, doamnă, rosti sentenţios contele de Th., banalul e poarta prin care se pătrunde în orice mister.

– Atunci, e vina mea că nu întrezăresc nimic dincolo de ea, sau e vina dumitale că n-ai deschis-o cum trebuie ?

– Sunteţi în eroare, doamnă, căci în cazul de faţă misterul e exact acolo unde nu-l căutaţi.

Contele se opri din nou, îşi potrivi scaunul ce se tot deplasase în focul povestirii, apoi continuă:

– Din noaptea aceea nu l-am mai văzut pe baronul Van Hoolster niciodată. E drept că nici nu l-am căutat. Anumite misiuni diplomatice ce mi-au fost încredinţate de la curte m-au îndepărtat de Paris câtăva vreme, iar la întoarcere nu am mai găsit cercul de prieteni pe care-i lăsasem acasă. M-am şi

căsătorit curând; apoi mereu noi treburi, dintre cele mai diverse, m-au făcut să-mi schimb felul de viaţă şi deci să mă depărtez de societatea pe care o frecventam în epoca în care l-am cunoscut pe Van Hoolster. Şi poate l-aş fi uitat cu totul dacă o împrejurare neprevăzută nu m-ar fi făcut să-i pornesc din nou pe urme.

Într-o bună zi primii vizita unchiului meu, marchizul de Alfortville, pe atunci preşedintele unei comisii delegate de Camera pair-ilor pe lângă societatea însărcinată cu construcţiile feroviare din nordul Franţei. Era în preziua plecării mele la Haga, unde urma să pregătesc vizita suveranului – care nici nu a mai avut loc, deoarece, după cum ştiţi, într-o „revoluţie" de care-şi amintesc cu plăcere doar nerozii, plebea ordinară a gonit din ţară pe bunul nostru monarh, inaugurând epoca de nenorociri în care ne aflăm şi azi.

Se începuse încă de atunci – după dezbateri violente în cele două Camere – construirea reţelei de căi ferate (altă invenţie diabolică, care, ca atâtea alte calamităţi, ne vine tot din Englitera !) şi care acum se întinde ca o caracatiţă odioasă pe tot teritoriul ţării noastre, sfârtecând regiuni întregi, spre fericirea negustorimii şi a comis-voiajorilor.

– Dragul meu, îmi spuse marchizul, aud că ai să pleci în Olanda şi te-aş ruga să-mi faci un mare serviciu. Iată despre ce e vorba. La Magny, într-un sat din apropiere, se expropriază un teren destul de mare, dar aproape neproductiv, pentru prelungirea căii ferate ce se construieşte spre Rouen. Angajamentul cu Societatea de construcţii prevede din partea noastră obligaţia de a aranja despăgubirea cu toţi proprietarii. Ei bine, ne-am lovit de unul care refuză sistematic orice tranzacţie pe motiv că valoarea terenului lui e inestimabilă.

– Bine, dar cum pot eu să te ajut în această afacere ?

– Ai să vezi numaidecât. Proprietarul e olandez, locuieşte în Olanda şi, cu toate eforturile noastre, nu am reuşit să intrăm în contact direct cu el.

– Dar cum se numeşte ?

– Baronul Van Hoolster.

– Ei, asta-i bună !

– Îl cunoşti de undeva ?

– L-am cunoscut pe vremuri la Paris; nu l-am mai văzut însă de ani de zile. Vrei, probabil, să-i dau de urmă şi să-l conving să-ţi cedeze terenul ?

– Dacă reuşeşti, mi-ai face un imens serviciu !

– Îi cunoşti adresa ?

– Desigur. I-am şi trimis până acuma mai mulţi emisari. Dar asta nu înseamnă mare lucru. Omul mi se pare puţin escroc sau nebun.

– Cum adică ?

– Închipuieşte-ţi motivul pentru care nu vrea să-şi vândă terenul: acolo, într-o capelă aproape ruinată, se află înmormântată soţia lui, decedată – pare-se – de aproape două decenii.

O bănuială se aprinse în mine, ca un opaiţ într-o grotă tenebroasă.

– Eşti sigur că într-adevăr soţia lui e înmormântată acolo ?

– Doar am văzut mormântul cu ochii mei, de atâtea ori ! Nevasta lui era din partea locului şi-n capela aceea e cavoul familiei ei, acuma stinsă.

I-am dat unchiului meu asigurarea că voi face totul pentru a-l convinge pe baronul Van Hoolster să-şi vândă terenul pe care se afla preţioasa lui relicvă. Apoi am dat în grabă ordin să mi se pună caii la trăsură. I-am mânat eu singur – după ce am trecut de bariera Parisului, nerăbdarea m-a făcut să dau la o parte pe vizitiu şi să năpustesc pe superbii mei alezani în cel mai nebunesc galop pe care l-am trăit vreodată.

Spre zori, eram la Magny şi alergam pe treptele capelei, cu primarul comunei, sculat din pat să-mi arate locul unde zăcea îngropată buclucaşa baroană. Mormântul l-am găsit, nici nu era greu, căci îl cunoşteau toţi de când atrăsese disputa cu societatea de căi ferate care voia să-l exproprieze. Numai că, aşa cum mă asigurau cei mai bătrâni oameni din sat, răposata fusese îngropată acolo de totdeauna şi nicidecum, aşa cum sperasem eu, adusă mai târziu din cimitirul parizian unde o vegheasem şi eu în acea bizară noapte.

Am răsfoit apoi şi registrul de morţi pe care mi l-a înmânat paraclisierul şi am citit de câteva ori notiţa decesului doamnei Van Hoolster şi scurta dare de seamă a înmormântării ei, ce se făcuse în capela familiei, două zile mai târziu. Mă aflam, aşadar, în faţa unei mistificaţii sau a unei nebunii !

Obosit şi contrariat, am făcut apoi cale întoarsă. O vagă speranţă mai trebuia spulberată, dar pentru aceasta nu mai era nevoie să mă grăbesc. Am călătorit legănat tot timpul de trapul dulce al cailor, aţipind de câte ori îmi venea, căci nu mă mai gândeam la nimic.

Am ajuns, aşadar, aproape liniştit în faţa intrării ruinate a cimitirului St. Antoine. Calm, dar hotărât, mi-am făcut drum cu o lovitură de umăr, căci nu era nimeni care să-mi deschidă poarta. Aleile erau pustii, iar mormintele rare şi neîngrijite, acoperite de potopul de frunze al palidei toamne pariziene, ca şi cum generoasa natură ar fi vrut să le mai îngroape o dată sub risipa vegetaţiei moarte, într-o frumuseţe nouă şi definitivă. De fapt, cimitirul era abandonat şi avea să fie desfiinţat curând.

Am cotit-o pe ceea ce cu aproape un deceniu înainte fusese o alee şi am ajuns în faţa mormântului pe care-l cunoşteam şi pe care l-aş recunoaşte şi acum: străjuit de cei patru brazi a căror verdeaţă renăştea triumfător şi ironic parcă, pe paragina din jur. Am dat la o parte frunzele lipite de putregai şi umezeală,

încercând să identific altarul pe care, în noaptea aceea, baronul jucase în încordata noastră asistență comedia datoriei împlinite.

Dar și de data asta, farsa lui Van Hoolster fusese mai frumoasă decât m-am așteptat. În locul în care mă găseam nu se afla nici un mormânt. Ceea ce luasem noi atunci drept locul de veci al baroanei era o simplă bancă de marmoră albă – o placă lustruită și fără nici un ornament, rezemată pe doi lei de piatră, ce-și ridicau capetele triste pe deasupra vălmășagului de frunze.

*

Contele de Th. se opri și din mijlocul nostru se ridicară câteva glasuri:

– Frumoasă glumă, într-adevăr !

– Ce poveste ciudată !

– Credeți că baronul prevăzuse ce aveați să faceți dumneavoastră ?

– Și de-atunci n-ați mai întreprins nimic ca să-i aflați secretul ?

– Nu. Și de altminteri am căutat să evit prilejul de a-l mai întâlni vreodată. M-am dus numaidecât la unchiul meu cu un pretext ca să mă scuz că nu-l pot ajuta.

– Dar, adăugă contele de Th., după o pauză, mă mir că nu mă întrebați altceva: de ce, în noaptea aceea absurdă petrecută în cimitir, în clipa când se încheia urmărirea noastră mută, nu l-am dat chiar atunci pe mâna poliției pentru asasinatul pe care-l comisese și care era sorgintea fabuloasei lui șanse la joc ? Căci era firesc să procedăm astfel și să descoperim dintr-o dată toată taina acestui aventurier ce ne măcinase atâta vreme nu numai banii, ci și nervii, făcându-l în felul acesta inofensiv. Poate credeți că am devenit complici cu el prin tăcere, pentru că ni s-a părut atunci că un denunț ce dezvăluia un secret pe care-l obținusem prin astfel de mijloace ar fi fost un act de neloialitate ? Nu, nu, vă asigur că a fost altceva.

Eram toţi trei aprigi jucători şi de aceea eram obişnuiţi să nu ne mai mirăm de nimic. Dacă ne-am fi lăsat prinşi de surprinderea ce pusese stăpânire pe noi, am fi făcut jocul baronului în cel mai propriu înţeles al cuvântului ! Or, el atâta aştepta ! Nu vă daţi seama ce lovitură de teatru ar fi fost să ne facă ridicoli, lăsându-ne să ne angajăm pe panta unei acţiuni în justiţie pe care el ar fi anihilat-o apoi atât de uşor ? Fără să fim în stare să prevedem ce anume ar mai fi putut să ni se întâmple, am simţit în mod obscur că de la acest om ne puteam aştepta la orice. Orice combinaţie a noastră ar fi fost zădărnicită de ingeniul lui diabolic – şi jocul ar fi continuat aşa cine ştie cât.

Am plecat deci toţi trei, brusc liniştiţi – şi ne-am despărţit tăcuţi şi iluminaţi ca după o cuminecătură – fără măcar să ne luăm rămas bun unul de la celălalt. Lovitura pe care ne-o dase revelaţia acelei nopţi ne adusese parcă într-un paradis regăsit. Era totuşi lovitura unui maestru, a unui mare jucător.

– Totuşi, observă un tânăr din asistenţă, logica jocului pretinde să-l acceptăm cu toate riscurile lui – şi dumneavoastră aţi încălcat o regulă elementară când v-aţi resemnat să vă recunoaşteţi înfrânt.

– Poate că logica jocului să fie asta... răspunse contele de Th. fără să clipească. Dar e mult mai sigur că frumuseţea lui cere să admitem şi partea sa de taină. Dacă va fi altfel – Dumnezeu numai ştie !

– Bine, dar atunci cum rămâne cu inexplicabilul noroc al baronului Van Hoolster ?

– Secretul lui poate să-l fi aflat până la urmă cineva, răspunse bătrânul cu voce scăzută, dar acela dacă a existat aievea, vă asigur că nu a fost în nici un caz un jucător de whist.

*

Contele de Th. tăcu şi o linişte apăsătoare, de apă adâncă, se lăsă asupra noastră. Ne-am ridicat cu greu de pe scaune,

întârziind, în speranţa că povestitorul mai avea să adauge ceva. Dar bătrânul conte tăcea absent, cu un surâs misterios uitat pe buzele lui fine. Gândul lui se dusese poate din nou pe urmele ciudatului câştigător la cărţi în cimitirul în care baronul Van Hoolster, dacă nu-şi înmormântase soţia, îşi închisese cu certitudine taina şansei lui fabuloase, pentru totdeauna. Contele de Th. zâmbea doar pentru sine şi pentru tot trecutul, rămas nedezlegat în beznă şi între morţi.

Iar noi i-am respectat tăcerea, părăsind unul după altul în liniştе salonul, pe urmele amfitrionului care venise să ne anunţe că dineul e servit fără să mai punem vreo întrebare. Căci, aşa cum glăsuieşte un dicton celebru, în mister, chiar dacă nu găseşti vreo utilitate, poţi afla plăcerea.

Dec. 1966

MEFISTO LA WEIMAR

Într-una din cele mai frumoase zile ale verii anului în care se împlinea o jumătate de veac de domnie a strălucitului duce de Saxa-Weimar, Karl-August, poştalionul sosi cu obişnuita-i punctualitate aproximativă în mica piaţă din faţa hanului „La Mielul alb", punctul final al cursei de la Leipzig sau chiar de mai departe. Caii, obosiţi de lungul efort, îşi scuturau coamele de praf, aşteptând să fie deshămaţi; călătorii începuseră să coboare. Printre aceştia, dar stând pe capră, lângă vizitiu, căruia părea a-i explica ceva, un tânăr uscat şi negricios, îmbrăcat în nepotrivite haine întunecate, nu se grăbise să coboare. Hangiul cu băieţii lui venise să-şi ia în primire muşteriii, dintre cei care ţineau să fie găzduiţi la el; tânărul continua să nu se desprindă de conducătorul diligenţei, deşi se dăduseră acuma jos amândoi.

– Dumnealui este într-o situaţia specială. Nu mi-a plătit costul drumului.

– Cum aşa ? făcu hangiul mirat. Şi, atunci, de ce l-ai luat ?

Pe un ton mai scăzut, aproape şoptit, vizitiul explică:

– Mi-a dat acest ceas, care are o valoare mult mai mare...

– Sunt sigur că face de cel puţin trei ori preţul drumului, interveni în discuţie tânărul personaj.

– Un ceas ? exclamă, uluit, hangiul şi luă preţioasa sculă din mâinile slujbaşului său. Se uită la ea cu atenţie, văzu că merge, îi deschise unul din capacele de argint, verifică orele după acele orologiului din piaţă, apoi se întoarse spre ciudatul necunoscut.

– Dumneata ai vrea să-l laşi zălog până îmi vei aduce banii pentru cursă, sau... ?

– Nu, dragă domnule, ţi-l las dumitale pentru totdeauna... Nu mai am nevoie de el. Pe mine nu mă mai interesează timpul, aşa cum nesocotesc din proprie voinţă spaţiul. Cu gândul pot fi într-o clipă în Iberia sau Tartaria, în clipa următoare am ajuns în Ţara Amazoanelor sau dincolo de Ultima Thule; cu gândul pot fi alături de Alexandru sau de Senasherib, de Augustus sau de Cezar... Ce valoare poate să aibă pentru mine o simplă maşinărie ?

Hangiul vârî destul de grăbit ceasul în buzunar şi adăugă mai mult pentru sine decât pentru miratul vizitiu sau pentru tânărul care făcuse primii paşi îndepărtându-se:

– La urma urmei, e bine şi aşa. Omul a plătit în felul lui... Dar, să-l anunţăm totuşi pe poliţaiul oraşului, căpitanul Schiessen, să fie cu ochii pe el cât o sta aici. În vremurile din urmă asemenea indivizi ciudaţi nu sunt totdeauna inofensivi. Să fim, deci, cu băgare de seamă.

Apoi îşi văzu de treburile lui, mulţumit, căci în fond, făcuse o afacere destul de bună. Tânărul se topise printre cei câţiva călători şi gură cască din preajma hanului, veniţi să afle, dacă sosiseră, unele noutăţi.

Toţi cei care au aflat de prezenţa ciudatului tânăr venit în oraş ştiu că el s-a interesat numaidecât de locuinţa domnului von Goethe şi s-a îndreptat spre ea foarte grăbit, fără să-şi pună în ordine toaleta, de parcă ar fi fost aşteptat. Or, faptul era de mirare, Excelenţa sa domnul consilier aulic Johann Wolfgang von Goethe se afla pe atunci la o vârstă foarte înaintată şi era numai arareori văzut în manifestări publice; primea puţin, numai

unii privilegiaţi având norocul de a i se prenumăra printre musafiri. Casa lui însă era cunoscută de toţi concitadinii săi, aşa că vizitatorului nu-i fu greu să o găsească.

Tânărul trase aşadar de lanţul clopoţelului fiind convins că va putea sta de vorbă cu el în minutele următoare.

Dar uşa se deschise după o destul de îndelungată aşteptare şi un valet cu o mutră destul de antipatică îi spuse decis:

– Monsieur se repose... Şi repetă fraza în germană, ca şi cum ar fi fost necesar acest lucru pentru a fi înţeleasă.

– Ah, nu ! Asta nu e cu putinţă. Am venit să-l văd pe domnul von Goethe şi nu voi da înapoi...

– Dar, domnul consilier aulic nu primeşte. Este indispus de câteva zile şi...

– Nu voi ceda în faţa unei oprelişti aşa de convenţionale, făcu din ce în ce mai furios tânărul. Am venit şi voi pătrunde la el orice ar fi !

– Nu vă voi da voie, replică liniştit valetul. Am ordine stricte... Şi, în definitiv, cine eşti dumneata care vii cu astfel de pretenţii ? Am să-i comunic şi poate că te va primi cândva. Cum te numeşti ?

– Ce importantă are asta ? M-aş putea numi Anselmus sau Adamante, Aloys sau Albericus... De fapt, mă cheamă Bronislav şi vin din părţile Boemiei, din Praga, cea cu turnuri de aur. Nimic nu mă va putea împiedica să-l văd pe maestru, pentru că am a-i comunica ceva de seamă.

– N-aveţi grijă, am să-i spun că l-aţi căutat şi, poate, într-o zi...

Dar tânărul, care parcă nici nu auzise cele spuse, se strecură cu o mişcare abilă pe lângă valetul împietrit şi ţâşni înăuntru.

– Ah, asta nu ! Mă văd silit să folosesc forţa... Şi voi chema poliţia, dacă nu ieşiţi pe loc din casă !

Tânărul pătrunsese deja în holul locuinţei celui pe care-l căuta se pare cu multă ardoare şi se uita în jurul lui încântat de

ceea ce vedea ca şi cum s-ar fi aflat într-un muzeu cu piese ce trebuiau să i se fixeze în memorie.

– Nu înţelegi, domnule ! strigă după el valetul, pregătindu-se să-l înşface şi să-l dea afară. Dumneata eşti un om periculos.

Dar, în spatele lor se auzi deodată o voce gravă şi liniştită:

– Lasă-l, acum !

Era însuşi stăpânul casei care coborâse probabil scandalizat de gălăgia de la intrare.

– A venit să mă vadă... Poftim, domnule, pentru câteva minute, atenţia mea îţi aparţine.

Şi bătrânul maestru îi deschise singur uşa de la intrarea cabinetului său, în timp ce servitorul rămase în mijlocul holului, surprins la culme şi urmărindu-i pe cei doi ca şi cum ar fi dorit să afle ce vor discuta împreună. Tânărul intră. Pe cât de impetuos şi de agresiv se arătase musafirul nepoftit la început, în cearta cu valetul, pe atât de sfielnic se comportă acum, în faţa unui om care-l făcuse brusc să cedeze, copleşit de admiraţie.

– Secretarul meu, domnul Eckermann, lipseşte pentru un timp din oraş; te-aş fi lăsat să-i spui lui ce doreşti de la mine...

– Vă rog să mă scuzaţi, rosti tânărul care reîncepuse să capete curaj, e vorba să vă transmit unele lucruri decisive, care nu vă interesează decât pe Dumneavoastră şi nu ar putea fi înţelese cum se cuvine decât de un mare geniu. De aceea nu cred că ar fi bine să existe şi o a treia persoană care să ia cunoştinţă de ele.

– Chiar aşa ? făcu puţin gânditor Goethe. Un secret ? Dumneata pari un student, sau, în fine, tinereţea te trădează, o anumită agitaţie de care te văd stăpânit...

– Sunt tânăr, ce-i drept, dacă e să luăm de bună o anumită expresie convenţională, dar am aprofundat prin studii intense o problemă capitală pentru viaţa şi destinul omului, în faţa căreia au ezitat spirite de mare anvergură; inteligenţe superioare.

Tânărul făcu o pauză de respiraţie, căci îşi pierduse în mod vădit suflul, debitând toate acestea.

– Problema cu care am venit este una singură, o problemă care vă interesează foarte mult şi pentru care sunt convins că-mi veţi scuza intrarea intempestivă, ba poate chiar îmi veţi rămâne recunoscător. Ei bine, problema aceasta este DIAVOLUL. De ani de zile o studiez, aş zice că o împărtăşesc, i-am pătruns unele taine necunoscute, am descoperit lucruri senzaţionale, pe care nu le află nici aceia care-şi vând aşa zis lui sufletul. Nu puteam să păstrez doar pentru mine rodul atâtor strădanii şi revelaţii. Nu puteam să nu vin să le aduc la cunoştinţă singurului om care le poate folosi într-o operă de geniu, care ştie să le dea funcţia superioară ce li se cuvine. Am citit *Faust*, atâta cât a apărut din cartea dumneavoastră şi...

Bătrânul poet îl întrerupse pe tânăr şi-i făcu semn să se aşeze, în timp ce el însuşi se lăsă destul de ostenit pe unul dintre fotolii şi murmură pentru sine:

– Încă unul... Vasăzică asta era. Trebuia să-mi închipui.

– Eu nu am stabilit legături propriu-zise cu Diavolul; nu am recurs la el pentru a-i cere anumite servicii şi a-mi uşura căile spre succesul în viaţă, aşa cum fac atâţia nerozi. Am înţeles foarte repede că Diavolul are cu totul altă misiune în univers. De altminteri şi dumneavoastră, în *Faust*, l-aţi înfăţişat slujind pe om mai mult decât comiţând fapte rele.

– Opera mea nu e încă terminată, spuse poetul.

– Dar se întrevede o soluţie care rămâne convenabilă omului, şi împărtăşesc cu totul această idee. Satan e o forţă; după câte se pare nu aparţine întregului univers, e numai al lumii noastre, a omului... Dar ce fel de forţă ?

Bătrânul poet închise uşurel ochii. În sinea lui începea să fie destul de plictisit. „Iată, gândi el, ceea ce ispiteşte îndeosebi tineretul. Trăim într-o vreme în care cultura e atât de răspândită,

încât ea s-a îmbibat până şi în aerul pe care-l respiră orice tânăr. O dată cu aerul ce-l înconjoară, el soarbe şi ideile poetice şi filosofice ale acestuia. Îşi închipuie că aceste idei îi aparţin pe deplin şi le rosteşte ca atare. Dar, după ce a restituit timpului ceea ce a primit de la el, îşi dă seama că a rămas sărac. Se aseamănă cu un izvor care ţâşnise o vreme, dăruind apa pe care o primise şi el, dar care conteneşte să mai picure de îndată ce apa împrumutată a secat. Băiatul acesta l-a citit pe *Faust* şi ..."

– Dar ce fel de forţă reprezintă Diavolul ? continuă la fel de năvalnic tânărul. În lumea noastră, care ne este accesibilă simţurilor şi cercetărilor ştiinţifice, forţele nu pot fi măsurate, decât cu mare aproximaţie, dar prezenţa şi efectele lor se pot constata la tot pasul. Dacă facem din Diavol o forţă, nu o chestiune de târguială şi de morală, nu cumva acţionăm în sensul logic, al unui demers care l-ar integra cu adevărat în lume ?

Se simţea uşor declinul luminii; în încăperea în care se aflau cei doi ar fi trebuit aprinse lumânările, păsările de seară de prin arbori se agitau pregătindu-şi odihna şi sporind astfel mirajul înserării.

– Eu, continuă tânărul, fără să ia în seamă dacă interlocutorul său îl urmăreşte sau nu, cred că dumneavoastră aţi arătat în *Faust* că diavolul ar putea fi subjugat. Dintr-un spirit al negaţiei, l-aţi transformat într-un colaborator al omului. Mai urmează un pas: să-l folosim în interesul Umanităţii, nu al intereselor egoiste şi meschine ale cutărui sau cutărui muritor. Forţa asta nu cred că stă ascunsă, neobservată, nescoasă la lumină; eu cred că se naşte odată cu acţiunea oricărui om.

Tânărul se ridică în picioare şi ridică tonul într-un fel care bătrânului poet îi păru supărător.

– Elixire de dragoste ! Leacuri pentru fericire ! Soluţii de înviat morţii ! Ce copilării ! Observaţiile mele depăşesc cu mult asemenea fleacuri...

„Băiatul acesta, continuă în sinea lui Goethe, a înţeles ceva din distincţia pe care am făcut-o între diabolic şi demonic; ar trebui să-i explic unele lucruri, că demonicul nu este în întregime negativ, aşa cum este Mefistofel, dar sunt şi prea obosit... În felul cum vorbeşte el nu te face să presimţi ceva bun."

– ...dar, să admitem că Diavolul ar fi o pură negaţie; asta nu exclude şi adevărul că ar fi o forţă. Această forţă care nu e pur reactivă, ar trebui definită, ceea ce nu a făcut până acum nimeni.

Şi, din mijlocul camerei, pe un ton din ce în ce mai înflăcărat, necunoscutul continuă:

– Ei bine, această forţă sunt eu. Încă de mult mi-am dat seama de înrudirea mea profundă cu Satan, pe care am simţit-o, ceea ce e ceva mai mult decât se poate dobândi prin orice fel de pact. (De aceea am şi venit pentru a vă pune la dispoziţie întreaga mea taină). Chiar semăn cu toate imaginile lui convenite. Chipul meu, de îndată ce a început să-mi crească mustăţile şi barba, a luat în mod firesc trăsături diabolice. Acum au devenit foarte vizibile. Ia uitaţi-vă la mine !

Şi tânărul făcu mai mulţi paşi şi se proţăpi în faţa bătrânului maestru.

– În privinţa asta trebuie să-ţi spun, tinere, rosti acesta fără să se lase impresionant, că ilustrul Lavater a crezut a descoperi aceste trăsături la mine, pe figura mea. El m-a imortalizat atribuind trăsăturile mele Prinţului Tenebrelor într-o ediţie ilustrată a epopeii sale *Messia Iisus sau cele Patru Evanghelii*. Mulţi oameni de bine, dar neştiutori, atribuie acestui fapt ruptura dintre noi. Dar eu te asigur că nu am luat-o drept altceva decât o biată glumă proastă.

– Dar eu posed cu adevărat aceste trăsături, izbucni tânărul văzând că poetul nu se lasă convins. Uitaţi-vă bine la mine. E vorba de nişte afinităţi profunde, asemănarea mea cu diavolul o

posed din naştere şi a fost observată de toată lumea, indiferent că au citit sau nu opera dumneavoastră. Ce mai, arăt ca dracul !

Şi izbucni, demonstrativ, într-un râs sardonic.

– Aş putea să merg mai departe, dar mi se pare că acest fenomen de mare raritate se trădează la orice gest al meu. Simt această putere şi expresia diabolică fizionomică e numai un efect al ei.

Şi dădu drumul aceluiaşi râs înfiorător, cu care ar fi putut înspăimânta orice auditoriu.

Dar, nici nu se stinseră accentele acestea lugubre şi, deodată, se făcu auzit un cuvânt rostit pe neaşteptate, răspicat şi puternic, în aşa fel încât cei doi tresăriră surprinşi.

– Destul !

În faţa lor apăruse valetul de cameră al domnului von Goethe, care intrase fără să fi fost simţit de cineva, fără să fi fost văzut deschizând uşa, de parcă ar fi trecut prin ziduri.

– Destul ! repetă el cu glas de tunet, făcând să se înece într-o penibilă bolboroseală ultimele hohote de râs ale tânărului. Nu voi permite acestui măscărici să se substituie diavolului şi să vă întreţină, domnule von Goethe, cu tot soiul de nerozii şi de echivocuri.

Bătrânul poet fu primul care-şi reveni din uimire:

– Domnule Belemoth, te-am angajat pentru cu totul alte servicii. Nu am avut a mă plânge, pot spune că am fost mulţumit, deşi te afli în slujba mea de aşa de scurt timp. Mi-ai spus că eşti un nobil scoţian sărăcit şi mi-ai adus unele certificate de recomandare de la persoane onorabile...

– Am intervenit, depăşindu-mi rolul pe care mi l-am asumat pe moment, explică mereu pe un ton ridicat valetul, dar fără să uit o clipă care este cu adevărat misiunea mea. Asta pentru că aici se petreceau lucruri foarte grave. Acest vierme, pe care l-aş putea strivi cu o mişcare, îndrăzneşte să se substituie diavolului

şi să se propună ca o mască fără ruşine şi caraghioasă. El vine să vă propună să vă servească drept inspiraţie, prin contrafacerea pe care o reprezintă el, o caricatură, umbra unei umbre. Ha ! Ha ! Ha !

Or, Diavolul este ceva important, domnule Goethe, ceva imens, care nici nu poate fi cuprins într-un substantiv ce ar fi de discutat cu şansa minimă a unei lămuriri. Tânărul acesta nesocotit a atentat cu grave prezumţii şi a insultat maiestatea lui Satan ! Aşa că trebuie să vă spun: eu sunt Diavolul. Am venit aici şi am intrat în această casă, deoarece până în fundul Tartarului mi-a parvenit zvonul că un om temerar m-a transformat în personaj de teatru, m-a folosit într-o inspiraţie proprie, mi-a atribuit o identitate necunoscută mie, alta decât aceea care face din mine în primul rând un rebel. Ideea m-a indignat la început, apoi m-a amuzat; până la urmă m-a cucerit...

Preparând zilnic cerneala domnului Goethe, am strecurat tot ceea ce ştiinţa mea vastă putea oferi unei inteligenţe pe măsură, dar limitate. Poate că a avut vreun efect acţiunea mea, dar mi-e cu neputinţă să o evaluez, Creaţia îmi scapă...

Domnul von Goethe primi şi această informaţie, fără, de fapt, să răspundă. După o clipă de reflecţie, rosti cu voce obişnuită;

– Domnule Belemoth, nu ştiu cum te cheamă în realitate şi care ţi-e adevărata identitate; dar de un lucru sunt sigur şi ţin să ţi-l comunic: nu mai eşti în serviciul meu. Te rog să te duci imediat la Curte pentru a primi de la domnul Pirnitz drepturile băneşti care ţi s-ar cuveni; vei fi răsplătit cum trebuie, conform înţelegerii noastre, pe care el o cunoaşte prea bine.

– Domnule von Goethe, zilele petrecute alături de dumneavoastră m-au făcut să înţeleg unele lucruri. Şi, dacă nu aş fi ceea ce sunt, să mă înduioşez puţin. Dumneavoastră vă jucaţi cu cuvintele şi opera dumneavoastră...

– Acum doresc să rămân singur. Dar te mai rog un singur lucru: deschide ferestrele în această încăpere înainte de a pleca.

Şi bătrânul poet se întoarse în cabinetul său în aceeaşi linişte, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, fără să ţină a afla ce au făcut cei doi, eventual dacă omul care se dădea drept Diavolul însuşi l-a înhăţat pe celălalt şi l-a târât cu sine, aşa cum a consacrat scena aceasta în nenumărate ocazii Fabula.

– Ah, îşi zise el aproape numaidecât. Trebuia să-l pun să-mi aprindă lumânările...

Hârtiile cu textul pentru *Faust* îi stăteau înainte, putea continua lucrul început.

– Dar, ce idee curioasă la cei doi, să creadă că inspiraţia poetului are nevoie de încurajări şi ajutoare din partea Realităţii...

Întâmplător privirea îi căzu peste o imagine care ilustra între mai multe o scenă din *Faust*, aceea în care eroul şi Mefistofel, pentru a o elibera din închisoare pe Margareta, trec în goană, călări pe doi cai, prin faţa unei spânzurători. Faust este călare pe un armăsar negru, care goneşte în cel mai neînfrânat galop, părând, la fel ca şi călăreţul său, că se tem de vrăjitoarele aciuiate în jurul locului de execuţie. Gonesc atât de năvalnic, încât Faust abia izbuteşte să se ţină în şa; vântul puternic, bătând din faţă, i-a smuls din cap bereta, care, ţinută doar de cureaua prinsă sub bărbie, flutură în urma lui. El şi-a întors privirea speriată şi întrebătoare spre Mefistofel şi ascultă atent spusele acestuia. Mefistofel stă liniştit, nepăsător, asemeni unei făpturi superioare; el nu călăreşte un cal viu, căci nu iubeşte ceea ce e însufleţit. Şi nici nu are nevoie de un astfel de cal, căci îi ajunge să vrea ceva şi voinţa îl poartă unde doreşte. Are totuşi şi el un cal, pentru că aşa e bine să ni-l imaginăm; i-a fost de ajuns să pună mâna pe prima mârţoagă, numai piele şi os, care era pe punctul de a fi jupuită. E parcă deschisă la culoare şi, în noapte,

fosforescentă. Nu are nici frâu, nici şa, neavând nevoie de ele. Călăreţul acesta nepământean şade pe mârţoaga lui uşor şi degajat, întorcându-şi, în timp ce vorbeşte, faţa spre Faust. Elementul potrivnic, vântul, nu există pentru el. Nici el nici calul lui nu simt nimic şi nu li se clinteşte nici un fir de păr.

Poetul privi îndelung această imagine plină de tâlc.

– Trebuie să recunosc, îşi spuse el, că nici eu nu mi-am închipuit scena atât de admirabil. Autorul acestei litografii este un talent excepţional, un francez mi se pare, imaginile acestea mi-au sosit de la Paris. Oare trebuia să mă întreb despre faptul că la realizarea lor a contribuit esenţial Realitatea ? Sau Diavolul ?

Se ridică după un timp în picioare şi silueta lui dar mai ales vesta de mătase sclipiră fosforescent în întunericul încăperii; se duse să anunţe pe un servitor că valetul a fost concediat şi el va trebui să lumineze casa şi să închidă toate ferestrele, să facă ordine, deşi în încăpere nu se clintiseră prea multe lucruri şi aerul nu mirosea a fum şi a vapori de pucioasă.

Poetul se întoarse la masa de lucru şi privi, înainte de a începe, călimara care-i stătea deschisă în faţă.

– Poate că dacă aş fi aruncat cu ea în omul care pretindea că e Satana, aş fi dat mai multă consistenţă scenei...

Făcu o pauză şi, cu acelaşi calm, schimbă cursul gândurilor:

– Să ne jucăm cu cuvintele...

Apoi înmuie pana în cerneala neagră ca fundul Tartarului şi începu să scrie.

1967-1997

VILLA DIN TUSCULUM

Trăsura care-i aducea pe soţii Maugin de la ultima poştă, pe şoseaua mai curând pietroasă decât pietruită, se apropia de ţintă. Se vedea în vale reşedinţa marchizului dal Prà, umbrită de arbori înalţi, de un verde viu, cu vaste coroane dătătoare de umbră. Caii grăbiră trapul fără a fi îndemnaţi de vizitiu, ajutaţi de panta pe care se cobora destul de precipitat; apoi tropăitul copitelor lor reveni la normal şi, în câteva minute, trăsura se află în faţa vilei care părea a nu avea nici o împrejmuire.

– Ia te uită, exclamă doamna Maugin, marchizul ne aşteaptă chiar la scară. Ce atenţie delicată !

Un bărbat uscat, îmbrăcat într-o ţinută destul de ceremonioasă, coborâse treptele şi venise cu grăbire spre cei doi, ca şi cum ar fi vrut să le deschidă el portiera trăsurii, ceea ce făcu totuşi vizitiul.

– Domnule Tarchiz, suntem fericiţi să vă revedem ! Invitaţia dumneavoastră...

Dar cel astfel interpelat se înclină adânc şi rosti cu vocea gravă:

– Scuzaţi-ne domnule ! Peste câteva minute, stăpânul acestei case va fi fericit să vă primească. Vă aşteaptă. Vă rog să mă urmaţi.

Cei doi invitaţi se priviră puţin miraţi şi intrigaţi; îl cunoscuseră cu o săptămână înainte pe marchiz, îl văzuseră destul de bine şi de aproape, ar fi jurat că e tot una cu bărbatul care îi întâmpinase amabil şi impersonal; statura, mişcările cam rigide, anumite inflexiuni ale glasului ajutaseră la această penibilă confuzie. Îl urmară aşadar pe valet, fără a-şi fi risipit nedumerirea. Omul îi conduse într-un mic vestibul în care nu se afla nici o mobilă, dar o amplă deschidere cu arcadă indica prin ea însăşi drumul. Pătrunseră.

Era un atrium imens, aproape gol şi el; câteva scaune de modă antică se zăreau totuşi pe podeaua acoperită cu un fel de pietriş fin, ca şi cum s-ar fi aflat într-o curte. Lumina venea de sus, de la un fel de luminator tulbure, deschis în tavan; două torţe erau prinse într-unul din pereţi şi două amfore pântecoase, de culoare roşietică puteau fi puse cu un scop ornamental. Ceea ce uluia cel mai mult era numărul mare de servitori, o mulţime de valeţi, îmbrăcaţi în livrelele cuvenite, păzind uşile câte doi la fiecare, în afară de cei care stăteau nemişcaţi, lipiţi de ziduri. Cei doi invitaţi mai intraseră de multe ori în felurite reşedinţe senioriale, în castele şi conace de ţară, dar nu avuseseră prilejul de a vedea aşa ceva.

– Vă rugăm să aşteptaţi, răsună din afară vocea cuiva, care venea din necunoscut, deoarece valetul însoţitor îi părăsise la intrare.

Curând, două uşi pe care nu le observaseră se deschiseră larg şi amfitrionul apăru într-adevăr. Era el, îl recunoscură imediat, un bărbat înalt şi uscăţiv, cu o mare noblеţe întipărită în trăsăturile-i obosite; un aer melancolic, poate chiar trist făcea un contrast interesant cu statura rigidă şi cu vocea sa gravă:

– Fiţi bineveniţi, scumpii mei invitaţi, care aţi binevoit a mă cerceta în această sihăstrie. Intonaţia ceva mai puternică, desigur datorită rezonanţei acestei încăperi de piatră, nu putea ascunde o

certă bunăvoinţă. Vă aşteptam de mult şi poate de aceea mă şi bucur mai tare pentru că am ocazia să vă văd în modesta mea locuinţă de aici.

Oricât ar fi fost încântaţi de amabilitatea gazdei, cei doi reţinură teatralitatea unor accente, un anume artificial, de care desigur că nu era străin decorul neobişnuit. Ei ştiau că făcuseră cunoştinţă cu marchizul dal Prà doar de vreo săptămână, aşa că dorinţa lui de a-i vedea „de mult" era o frumoasă exagerare retorică, debitată din pură politeţe. Soţii Maugin deveniseră proprietari în vecinătatea acestui ciudat domeniu, şi toată lumea le recomandase să nu ocolească pe nimeni, cu atât mai mult pe stăpânul acestei vile, un om pe care nu-l întâlneai prea des în societate, aşa că trebuia să profiţi de orice ocazie.

Marchizul apăruse din spatele lor, dar le vorbise de la numai câţiva paşi; totuşi vocea lui răsunase bizar de parcă ar fi venit din altă parte a vastei săli, de sus, aşa că musafiriii întoarseră fără voie capetele şi zăriră un mic balconaş cu bordura de piatră unde nu se afla însă nimeni. Domnul Maugin îşi reveni numaidecât şi mulţumi gazdei pentru invitaţia făcută, se exprimă în formule politicoase şi convenţionale pe care le deprinsese de mult din contactul cu oamenii de vază cu care avusese de-a face, deşi îi fusese greu să-şi înfrâneze o oarecare mirare.

Marchizul era îmbrăcat într-un costum elegant, dar întrucâtva demodat, aşa cum stătea bine unui om care ţinea să nu-şi facă uitată apartenenţa la Vechiul Regim; numai cravata vastă din mătase albă înspicată de unele puncte argintii era de un gust mai recent, pe care te-ai fi aşteptat să-l descoperi la un tânăr. Poate că era menită să intre în conjunct cu peruca albă cu fire din acelaşi preţios metal, ea însăşi un accesoriu destul de anacronic.

– Vă aflaţi la villa pe care strămoşul meu pe linie maternă, prea nobilul Farra, un supus al regelui Savoiei, dar spirit

împătimit de Italia, a dus-o chiar din acea țară, de pe locul care în Antichitate se numea Tusculum și a adus-o reconstituind-o treptat aici, bucată cu bucată. Gusturi. Nu știu în ce măsură a modificat-o, dar cu certitudine a lucrat cu niște meșteri de acolo care mai păstrau secretele unei mari arte, experți unici pe astă lume. Veți vedea unele lucruri încântătoare.

După o pauză în care doamna Maugin se gândise să încerce un compliment, marchizul reluă făcând un gest către spre dreapta sa:

– Camera aceea de oaspeți vă stă la dispoziție; a fost pregătită, pre cât ne îngăduie să ne onorăm oaspeții vremurile acestea nenorocite în care trăim...

Domnul Maugin, care își datora averea mai ales moștenirii ce-i venise relativ curând prin soția sa, de la tatăl acesteia, un foarte bogat negustor de pește, care făcuse comerț cu Levantul și prosperase mult în timpul tiranului Bonaparte, aruncă o privire scurtă consoartei sale, deși aceasta nu mai trebuia prevenită că păși în altă lume, așa că era mai bine să nu-și exprime nici o mirare. Ușa spre încăperea aceea era deschisă, deși nici unul dintre numeroșii valeți nu se clintiseră din loc; rămăseseră nemișcați ca niște manechine, în timp ce soții Maugin pătrunseră înăuntru. În camera în care intrară se mai aflau câțiva.

Femeia inspectă cu ochi experți totul și conchise că ospeția aceasta nu putea fi caracterizată altfel decât mediocră; camera era aproape goală, mobilierul rezumându-se la un pat mare metalic, de culoare galben roșietic, imitând poate bronzul, la căpătâiul căreia se aflau două mesuțe din același metal. Câteva scaune și o simplă oglinjoară, mai multe sfeșnice sau opaițe, aceleași două torțe agățate de pereți constituiau tot ce se considera necesar pentru odihna unei nopți.

Domnul Maugin, exprimându-și o anumită dorință, se adresă unuia dintre lachei, dar omul nici nu răspunse, nici măcar nu

clipi. După o pauză, înfrângându-şi contrarietatea, se adresă altuia, cu voce mai puternică. Dar şi acesta rămase indiferent la apel, şi îl privi cu ochi parcă de sticlă.

Atunci, vocea stăpânului se făcu auzită din nou; cei doi o recunoscură fără greş, în ciuda uşoarei voalări şi a sonorităţii mai scăzute:

– Pentru orice trebuinţă, ieşiţi prin coridorul din stânga, apoi drept înainte...

Oaspeţii se îndreptară într-acolo şi se angajară pe un drum întunecos, în trepte, destul de neregulate, încât le trebui destulă atenţie pentru a nu se împiedica şi veni peste cap; în sfârşit, la capăt, împinseră o uşă întredeschisă, de unde venea o oarecare lumină şi se treziră în cea mai neaşteptată încăpere: un adevărat trepidarium placat cu piatră de talie şi plăci de marmoră, având în mijloc un bazin în care s-ar fi putut scălda uşor o duzină de persoane. Din păcate, pe fundul lui nu se afla decât o subţire pojghiţă de apă stătută, aproape cenuşie, semn că nimeni nu mai folosise bazinul în ultima vreme. Mai erau şi două mici lighene de alabastru, aşezate pe nişte trunchiuri de coloane scurte. Pe toţi pereţii se aflau vaste oglinzi dispuse în partea de sus, aproape de tavan, dovedind astfel că serveau mai mult pentru reflectat lumina şi mai puţin pentru toaleta celor care s-ar fi aflat aici. Pe unul din pereţi o frescă reprezenta o scenă mitologică, având în mijloc o femeie goală care se răsfăţa impudic şi surprinzător.

Luxul acestei încăperi, care la Paris s-ar fi numit cabinet intim, era sporit de patru statui albe aşezate în colţuri ca într-o sală de ceremonie; erau zeităţi păgâne care desigur că spuneau ceva vizitatorilor mai culţi, care ar fi pătruns până aici. În afara lor, un satir de bronz plasat într-o firidă, arăta rânjind un phallus enorm, a cărui integritate fusese restabilită printr-o operaţie de restaurare, probabil recentă. Nici măcar doamna Maugin nu-şi

putu desprinde privirea de la imaginea indecentă şi barbară, al cărei rost era destul de evident.

– Dar nu e apă ! rosti ea decepţionată.

Din fericire, apăru nu se ştie de unde o femeie destul de bătrână, aducând un mare ibric din al cărui conţinut vărsă în cele două lighene. Venise fără să facă vreun zgomot; era îmbrăcată cu o lungă rochie de o culoare nedefinită şi păşea pe semne în picioarele goale. Se făcu la fel de repede nevăzută, nu înainte de a rosti aceste cuvinte urmate de un gest elocvent:

– Se vuol cacare... Şi le arătă o uşiţă pe care, dacă ai fi vrut să o foloseşti, trebuia să cobori câteva trepte.

Apa din lighene nu le ajunse celor doi decât ca să-şi umezească palmele; noroc că doamna Maugin avea la ea o sticluţă de apă de Colonia pe care o folosiră de nevoie.

– Să zicem că ne-am spălat, rosti cu oarecare umor domnul Maugin, în încheiere. Haidem sus !

Lăsară în urmă întreaga legiune de valeţi nemişcaţi care se aflau chiar şi pe culoarul lung, ocolindu-i mai bine zis; cei doi invitaţi se aflară destul de repede în vastul atrium în care pătrunseseră la venire.

– M-am gândit să vă ofer cuvenita colaţiune în camera de alături, se auzi glasul amfitrionului. E mai intim. Vreţi să mă urmaţi ?

Soţii Maugin nu aveau altă intenţie, dar nu fură în stare să ghicească pe moment de unde venise vocea îndrumătorului lor; abia apoi îl descoperiră printre valeţii neclintiţi, ca o statuie el însuşi, nemişcat, de parcă ar fi vrut să se distreze pe seama lor.

– Omul ăsta o cam face pe nebunul, gândi domnul Maugin în sinea sa, dar nu articulă nici un cuvânt, îşi urmă tăcut amfitrionul, încât toţi trei pătrunseră într-o altă încăpere, mult mai mică, ale cărei uşi le deschiseseră nişte mâini invizibile.

Cei doi valeți care o încadrau nu făcuseră nici un gest, desigur pentru că respectau un ordin strict.

În noua încăpere, cei doi invitați se simțiră mult mai bine; o masă pregătită din vreme îi aștepta, bine acoperită cu diverse victualii, în timp ce mai multe carafe de argint, destul de coclit dar în spiritul antichizant al întregului ansamblu, se înfățișau tare promițătoare. Numai culoarea excesiv de roșie a decorației și mobilierului dădea chiar și umbrelor ceva prea viu, neliniștitor.

Ca și cum le-ar fi ghicit gândurile neexprimate, marchizul le explică:

– Ne aflăm în camera Tatiei, o nepoată a lui Octavian Augustus, așa cum a putut fi reconstituită de arheologi; partea cea mai autentică și prețioasă este fresca din dreapta. Ați remarcat desigur că reprezintă răpirea lui Ganymede, dar artistul a dat efebului trăsăturile comanditarei al cărei sex nici nu e figurat. Așa cel puțin susține o tradiție ocultă, foarte demnă de crezare. Căci Tatia era mai mult băiat și se pare că nu doar Jupiter o vizita. Tiberiu, se spune, ar fi fost îndrăgostit de ea și, dacă ea n-ar fi murit în pragul adolescenței, poate că i-ar fi devenit soție.

Marchizul zâmbi fără nici un echivoc; cei doi invitați rămaseră la fel de nedumeriți ca după fiecare scenă la care situația îi silea să fie martori.

– Strămoșul meu ținea mult la această legendă pe care a descifrat-o într-un text lapidar, azi pierdut... Sau ascuns. Dar e întărită de unele aluzii dintr-o scrisoare a lui Tacit.

Oarecum liniștiți de aceste precizări, soții Maugin se concentrară asupra mesei, asupra unei copioase salate de legume pe care o adusese aceeași femeie urâtă care-i servise și la spălat. Era o ființă respingătoare, cu fața devastată de vărsat de vânt, un gen de om pe care doamna Maugin n-ar fi angajat-o în veci, nici

măcar nu ar fi acceptat-o în personalul de serviciu al curţii de la Payrac.

– Potârnichile, chiar şi cele vânate prin aceste locuri, spuse amfitrionul, trecând la lucruri mai consistente, sunt în eternitate o deosebită delicatesă. Dar numai cu uleiul de Marsala şi udate în vin de Falerno care din păcate ne lipseşte.

Spre fericirea comesenilor, felurile ce urmară preparate după reţete neobişnuite, lăudate de omul casei, suplinirăprin varietate deficienţa vânatului; vinul mai ales fu revărsat din belşug, aşa că toţi deveniră mai dispuşi să uite necazurile şi ciudăţeniile. Doamna Maugin îşi exprimă mirarea de a vedea atâţia valeţi, căci ea pentru slugile cele mai puţin prietenoase plătea lefuri exorbitante.

Marchizul răspunse în felul său:

– Timpurile s-au schimbat, dar aici a fost pe vremuri mare veselie; de altfel vila aceasta a fost făcută din capul locului doar pentru petreceri. Strămoşii mei stăteau mai mult în Italia şi marele lor domeniu era în Sicilia. Când strămoşul meu nobilul Farra s-a căsătorit cu ducesa de Arcoleone, s-a mutat pentru scurtă vreme aici, doar atât cât să capete gust pentru adevăratele distracţii, dar nu a locuit aici propriu-zis.

O friptură de mistreţ le puse la încercare dantura mai mult decât s-ar fi aşteptat; o lăsară neconsumată sub pretextul că s-au săturat chiar peste măsură. Marchizul se opri o clipă gânditor, apoi rosti aceste surprinzătoare cuvinte:

– Aţi spus că nu e apă... Ei bine, să vă povestesc o întâmplare plină de haz, care s-a întâmplat nu prea de mult, acum vreo sută de ani. Pe atunci aveam un bufon nemaipomenit, Cascarino, un pitic care a făcut epocă înveselind pe toată lumea cu giumbuşlucurile lui. La o petrecere, ca să-i facă o farsă, un rival sau unul dintre oaspeţi, nu mai ţin minte, i-a dat foc, i-a aprins cu o torţă pe la spate costumul de mătase, cu panglici şi coif de

hârtie. A fost o scenă nemaipomenită, bietul Cascarino s-a sucit, s-a învârtit, nu a ştiut ce să creadă, a fost de un comic nebun, dar până la urmă a izbutit o lovitură formidabilă: s-a dat de câteva ori tumba, gonind prin sala de petreceri şi apoi s-a aruncat ca o bombă în bazinul din trepidarium.

Vorbele marchizului se înnecară într-un râs irezistibil; invitaţii surâseră şi ei politicos, deşi amândoi gândiră cam acelaşi lucru:

– Omul ăsta nu e în toate minţile...

– Se pare că până la sfârşitul cursei se transformase într-un tăciune care a mai sfârâit câtăva vreme... A sfârşit în glorie, izbutind o figură unică, nemaipomenită... Pentru că, pentru că... aţi înţeles şi dumneavoastră, stimată doamnă... Aţi spus cuvântul: Nu era apă... da, aşa a fost... În bazin nu era apă...

Cei doi îşi aruncară priviri în tăcere, cu o elocvenţă semnificativă, căci îşi dăduseră seama că sunt spionaţi în permanenţă în această casă cu atâţia servitori, aşezaţi prin toate colţurile.

Domnul Maugin făcu tot posibilul să nu-şi piardă calmul său obişnuit, dar soţia lui refuză net desertul; de fapt nu mai avea chef de nimic.

– Atunci să ne îngăduim o schimbare, spuse amfitrionul. Să luăm cognacul... Poate doriţi să fim serviţi pe terasă... Am uitat să vă întreb dacă fumaţi ?...

Doamna Maugin ar fi dorit să se retragă în camera lor, eventual să-şi ia tălpăşiţa, dar soţul ei nu se învoi şi crezu că face bine începând să vorbească despre dificultăţile exploatării fermei sale, pentru care cerea sfaturi şi informaţii de la un om al locului.

– Am fost asigurat, se văită el, că în condiţii normale, ea îmi va raporta 10 chiar 15 000 de livre, dar deocamdată nu se întrevăd asemenea câştiguri, nici jumătate...

– În Antichitate, precizã gazda, pãrând cã a auzit ce i se spusese, un astfel de domeniu nu aducea mare lucru, nici nu era pregãtit pentru aşa ceva. Strãmoşul meu care a construit vila lãuda regiunea; pãmântul e bun, climatul e favorabil, dar nu se compară cu minele din Perù care echivalau cu venitul unui regat, nici mãcar cu o mare plantaţie din Mexic... Ei, şi cu toate acestea, mulţi nobili spanioli, de care eu mă simt foarte legat, au sărăcit de-a binelea. La noi, cu republica şi cu toate aceste născociri democratice, nu mai e de trăit... Nu mai trebuie să vă spun...

– Dar, totuşi, cum de puteţi întreţine atâţia servitori ? Aveţi numai în casă o mulţime... Noi am angajat doar o pereche şi aducem câte o fată din sat pentru ajutor, şi ne costă ochii din cap... Nu ne-aţi putea recomanda dumneavoastră pe cineva, un valet de casă sau de fermă ?

Marchizul izbucni din nou într-un râs care se sfârşi abia cu greu, în hohote stinse, cu accente lugubre.

– Scumpi prieteni, exclamă el la urmă, sunt fericit că am izbutit să vă amăgesc. Viaţa este o comedie, pentru care trebuie să existe şi un decor. Ştiaţi că în vechime pentru asta se cheltuia mai mult decât pentru cei vii ? Acuma eu sunt totul, căci figuraţia...

Marchizul se ridică şi se duse spre cel mai apropiat slujitor care stătea lipit respectuos de peretele încăperii. Îi dădu în obraz un bobârnac şi efectul fu doar comic, de parcă omul ar fi avut faţa de carton; se auzi un pocnet scurt, dar nici o trăsătură nu i se mişcă.

– Valeţii aceştia ai mei sunt doar nişte manechine; sunt împăiaţi şi au pe faţă masca unuia mai deosebit, care a dispărut acum un secol. Avantajul, în această mizerie, e că îi pot muta de colo-colo, cum vreau. Şi fac impresie, credeţi-mă, evocă gloria trecutului. De aceea îl regret pe Cascarino, nu i-am putut lua masca mortuară, nu-i mai pot reproduce trăsăturile. Se pare că

până la urmă s-a transformat într-un tăciune... Îl am însă pe Cassella, care a fost valetul de cameră al bunicului meu, ultimul dintr-o dinastie. L-am apucat şi eu, îmi aduc bine aminte de el, lucruri de acum o jumătate de veac... Interesant, nu ? Aveţi dreptate să vă plângeţi de servii de acum; unde ai mai putea găsi asemenea oameni ?

O mică pauză de tăcere servi vorbitorului să reintre în tonul lui normal, fără să mai aştepte de la interlocutorii săi vreo vorbă.

– Ei, conchise marchizul cu melancolie, când stai între atâtea simulacre, care par a trăi, mai ai şi tristul privilegiu de a băga în seamă ceva: îmbătrânesc şi ei odată cu noi, să mă credeţi, îmbătrânesc şi morţii. Ca să mai fie buni la ceva, ar trebui să-i dau la restaurat, un croitor bun, un peruchier i-ar mai aranja, un pictor le-ar reda viaţa. Dar şi aşa mă costă o grămadă de parale.

Doamna Maugin făcu o observaţie asupra vremii frumoase de afară, despre grădină, despre liziera unei păduri pe care o zărise la venire şi care părea să încunune dealurile din spate.

– Colinele acelea au sugerat autorului acestei minuni să mute aici vila din Tusculum. A izbutit ceva, nu se poate tăgădui; dar atmosfera de petrecere, de eleganţă, de rafinament a trăit aici doar o clipă. Vremurile noastre mizerabile nu ne îngăduie decât să ni le amintim. În tot cazul, vă sfătuiesc să vă odihniţi puţin şi să vă refaceţi după ostenelile drumului, dar să nu pierdeţi înserarea, care e aici adevăratul ceas al zilei.

– Eu cred că ar fi mai bine să plecăm imediat de aici, fu primul cuvânt rostit de doamna Maugin în clipa în care se aflară singuri în camera lor rezervată.

Soţul ei oftă:

– Nu putem pleca decât mâine dimineaţă, omul a fost amabil, este un tip curtenitor şi plin de amabilitate... Aşa, trebuie să-l luăm cum e, cu ale lui...

– Crezi că e nebun ?

– Ştiu eu ? Oricum, pare... Asta e mai important. Dar vorbeşte mai încet, eu sunt convins că suntem ascultaţi de cineva, că suntem spionaţi.

Bărbatul se lăsă cu greutate în pat. Mirosul rustic al saltelei, liniştea care se lăsă, oboseala îşi spuseră cuvântul.

– Vinul a fost tare bun, trebuie să recunoşti...

– Eu nici nu m-am prea atins de el, ferească Dumnezeu.

– De ce ? Credeai că e otravă ?

Somnul nu se atinse de pleoapele doamnei Maugin, dar alături de ea, sforăitul uşor al bărbatului îi ţinu de urât câtva timp.

– Nu putem pleca aşa, dintr-o dată, e adevărat, dar mâine dimineaţă, cât mai repede, gândi ea. Şi privirea-i distrată alunecă pe pereţi, se fixă la cel din faţă, pe care în prima clipă îl crezuse doar murdar, prezentând unele crăpături în tencuială. Acum însă, privind mai atent descoperi o scenă pastorală, doi amoraşi coloraţi într-un gălbui murdar se jucau cu doi miei, în timp ce pe o coastă care se ridica abrupt se zărea silueta unui bărbat gol, se distingea clar în ciuda faptului că partea de sus a zugrăvelii era aproape complet distrusă.

– Doamne, gândi doamna Maugin, oare oamenii ăştia umblau numai dezbrăcaţi ? Aşa o fi fost în Antichitate. O fi mai cald pe aici, poate în Italia, de unde fusese adusă imaginea, dar chiar şi aşa, nu le era ruşine ? Ce sălbăticie ! conchise ea încercând cu tot dinadinsul să aţipească. Dar nu izbuti să se abandoneze cu totul în braţele lui Morfeu; avu vise scurte şi tulburi cu nişte mici satiri roşii, foarte simpatici, de care totuşi îi fu frică, deşi semănau mai curând cu îngerii din marea bazilică din Brieux, doar coarnele şi codiţele trădându-le apartenenţa la altă mitologie, ca şi copitele despicate, de ţapi.

Domnul Maugin tocmai se apropia de o Afrodită goală şi ispititoare pe care o zărise destul de bine între două tufişuri

întunecate şi decorative; foarte încurcată, zeiţa frumuseţii cu o mână între picioare, încerca să tragă în sus o pânză imaculată de care se slujise pentru a-şi şterge trupul divin după scăldat. Dar fericitul aventurier fu trezit dintr-o dată de un accident neprevăzut: un sughiţ puternic, atât de sonor încât autorul crezu că i-a explodat în gât o petardă. Se dădu jos din pat cu prudenţă şi se îndreptă spre unicul perete unde se afla fereastra; alături, o uşiţă care nu putea da decât în afară îl îndrumă să iasă pe acolo; o deschise la fel de precaut.

Păşi pe cele câteva trepte tocite simţind în coastă, de undeva aerul curat salvator.

– Lasă-mă pe mine, auzi el din spate vocea consoartei, mă duc să chem pe cineva să ne aducă un pahar cu apă.

– Pe cine ? mormăi bărbatul şi păşi înainte. Dar în clipa următoare se trezi izbit în frunte, cât pe ce să fie dat peste cap. Când îşi reveni din uluială îşi dădu seama că în faţa sa se afla de fapt un zid pe care era pictat în trompe l'oeil imaginea unei grădini, poate după modelul celei pe care o căutase.

– La dracu ! făcu el supărat, pipăindu-şi fruntea şi gândindu-se la efectele dezastruoase. Şi afară de asta, nu e apă...

Din fericire, sughiţul îi trecuse instantaneu, odată cu accidentul.

Doamna Maugin lăsase şi ea drăcuşorii imaginaţiei ei de sieste şi coborâse din pat; îi examină cucuiul şi hotărî să facă totuşi ceva, să iasă cât mai de grabă de aici.

Ieşiră pe uşa pe care intraseră şi, lăsând în stânga sufrageria cufundată în întuneric, se treziră în marele atrium, în care doar reflexele oglinzilor iscate de mişcările lor îi dădeau o uşoară animaţie neliniştitoare. Nici urmă din armata de valeţi pe care-i găsiseră instalaţi la venire nu se mai zărea. Doar doi străjuiau afară uşa vestibulului, pe care se grăbiră fericiţi să iasă.

Dar domnul Maugin se întoarse o clipă apucat de o curiozitate prea firească.

– Oare maimuţoii ăştia or fi chiar manechine împăiate ? întrebă el. Şi pipăi pe unul dintre ei pentru a se convinge; i se păruse viu, deşi înţepeneala nu putea fi naturală. Era un manechin, aşa cum li se spusese, nu mai încăpea îndoială.

Încântat, domnul Maugin îi verifică şi figura uscată, pipăindu-l uşor ca o mângâiere, apoi, plin de curaj, îl ciupi de nas şi-i dădu un bobârnac în obrazul sulemenit.

Se auzi acelaşi pocnet de carton uscat, ochiul de sticlă rămase neclintit, nici buzele nu se mişcară şi totuşi o voce destul de desluşită se auzi, dând curiosului o replică destul de neaşteptată:

– Porco !

Cei doi soţi rămaseră trăsniţi şi rostiră aproape în acelaşi timp.

– A vorbit ! L-ai auzit ce a spus ?

– Dar nu s-a clintit deloc, buzele îi sunt lipite, m-am uitat bine la el, adăugă plin de nedumerire domnul Maugin, care se întorsese la insultătorul său neprevăzut.

– Lasă-l acum în pace, îl îndemnă soţia, haidem afară, la urma urmei, chiar dacă ar fi viu...

Din fericire uşa din faţa lor nu era deloc postişă, aşa că, deschizând-o, se treziră salvator afară. Coborâră treptele şi se angajară pe o alee prost pietruită, dar care ducea printre tufe de rododendroni şi de arbuşti alăini spre un crâng apropiat. Zăriseră o bancă de piatră, aşa că se îndreptară spre ea, fără să se mai uite în urmă.

– Nu poţi să te aşezi pe aşa ceva... aprecia doamna, privind lespedea atacată de o rugină urâtă; dar mai apoi cedară şi o folosiră, eventualele neplăceri fiind prea neînsemnate şi intrând printre neprevăzutele distracţii ale acestei aventuri.

– Cel puțin e solidă... murmură bărbatul, cu aceeași teamă pe care începuse și el s-o deprindă de a nu se rosti cu glas prea puternic; o fi din Antichitate, cine știe cine o mai fi stat pe ea...

Dar Echo, din întunecimea pădurii, îi dădu o replică neprevăzută repetând ultimele silabe, într-un freamăt al frunzișului misterios, așa de prompt încât cei doi intruși luară totul drept un răspuns. Adierile ușoare se împleteau cu susure ciudate care părea a veni de la un izvor; atmosfera era calmă și îmbălsămată, dar nici unuia dintre cei doi soți nu îi veni ideea de a se aventura în păduricea la a cărei margine se aflau, preferară să-și lase mângâiat auzul, renunțând de a mai căuta și alte plăceri, mai primejdioase.

Domnul Maugin răsuflă de câteva ori mai adânc și arătă linia dealului mai abrupt din față.

– Păcat că nu ți-ai luat umbrela, spuse el în plină beatitudine.

– De ce ? întrebă mirată consoarta.

– Păi ar fi fost o ocazie să urcăm dealul acesta mai înalt, cel din stânga.

– Ce să căutăm acolo ? E destul de frumos și aici, răspunse ea, poate evaluând și oboseala, și riscurile unei escaladări.

– Hai, totuși, reveni domnul Maugin plin de elan. Te ajut eu să urci.:. Doar n-o să lăsăm să ne apuce noaptea aici. Să ne mișcăm puțin. Cred că sunt și țânțari.

Oftând, doamna Maugin își urmă soțul, care o sprijini, ajutând-o să urce spre înălțimea dealului, pe panta cea mai lină. Ajunseră mai repede decât ar fi crezut, dar în fața spectacolului rămaseră destul de plăcut surprinși. Vederea se deschidea departe peste dealuri și culmi împădurite, cu vegetația variată, uneori chiar sălbatică și nedefinită. Un vânticel mai puternic aducea izuri necunoscute, poate din zona mării, destul de aproape.

– Dar unde e şoseaua pe care am venit ? exclamă doamna Maugin, nu se văd nici turlele bisericii din Payrac... Ce pustietate ! Oare, locul acesta e aşa de izolat ?...

Nu regretară efortul de a veni până aici, dar la coborâre se angajară în direcţia vilei care stătea albă şi nemişcată, parcă de tot lipsită de viaţă... Numai că în direcţia aceea îi aştepta o surpriză: se căsca o râpă destul de abruptă pe care se siliră să o ocolească dar care le atrase brusc privirea. O sumedenie de oameni, bărbaţi şi femei, se aflau cufundaţi într-un fel de groapă din care scoteau un soi de pământ mocirlos, rău mirositor, adunat pe fund. Era ceva legat de olărie ? O carieră de lut sau de materiale care se extrăgeau de mai din adânc. În tot cazul, era o excavaţie care părea artificială şi care contrasta violent cu pantele domoale şi suprafeţele line înverzite, fără nici un petec mai gălbui sau mai pietros, unde să lipsească vegetaţia. Mirosuri fetide se simţeau ridicându-se în modul cel mai dezagreabil, la doi paşi de vilă, în mijlocul parfumelor delicate şi variate ale acestei regiuni; nu era oare surprinzător ?

Dar ceea ce era mai jalnic decât toate aceste lucruri ciudate era starea oamenilor care se mişcau înăuntru, aproape despuiaţi, cu câte o zdreanţă murdară pe ei, bărbaţi şi femei laolaltă, în cea mai groaznică promiscuitate; se mişcau repede, se învârteau ca într-o horă, chiar ţopăiau unii. Noroiul era vizibil pretutindeni, uneori, în clăile de păr a acestor larve umane se întărise, accentuându-le aspectul sălbatic.

– Dumnezeule ! Ce oameni, ce lume...

– Ei, aşa sunt oamenii săraci peste tot, replica moale domnul Maugin, impresionat şi el până în adânc.

– La noi la Payrac n-ai să vezi asemenea lume. E sărăcie, mai ales între săteni, dar oamenii sunt curaţi, binevoitori, cuviincios îmbrăcaţi.

Apoi, gândind că nu e potrivit să laude numai regiunea ei natală, femeia adăugă:

– Nici la tine acasă la Noyon nu se vede aşa ceva...

– Da, făcu soţul ei destul de gânditor, aici e altceva, o mare barbarie...

Ca şi cum ar fi invocat prin acest cuvânt o realitate, cei doi soţi se treziră împresuraţi de o ceată de troglodiţi, din aceeaşi specie odioasă; văzuţi de aproape păreau şi mai respingători. Purtau bețe, un fel de măciuci, prăjini, lopeţi, săpăligi de lemn, câţiva târau o scară lungă, ale cărei trepte erau făcute din şipci legate cu frânghie, nu fixate în cuie. Coloana era încheiată de un ins mai voinic şi mai bărbos, care împingea o roabă enormă, la fel de grosolan fabricată. Din fericire, toată această turmă îi ocoli pe cei doi intruşi, şi imediat apoi se precipită pe panta spre groapă, fiind primiţi de cei de jos cu mari strigăte de bucurie. Poate că le adusese ceva, mâncare probabil, dar din sunetele ce le ieşeau din gâtlejuri nu se putea desluşi nimic, vorbeau într-un idiom necunoscut; doamna Maugin care rămăsese încremenită de spaimă, observă doar că una dintre femei, care trecuse pe lângă ea fără să o vadă, semăna uimitor cu slujnica din vilă care-i ajutase la aşa-zisul spălat.

Curând, din toată întâmplarea nu mai rămase decât un miros neplăcut şi acesta risipit de adierele vesperale, care se accentuau din direcţia Pireneilor îndepărtaţi. Cei doi soţi răsuflară uşuraţi şi coborâră la rândul lor dealul, dar în direcţia contrară, căutând să ajungă cât mai repede la reşedinţa gazdei lor acum nevăzute. Dar imaginea villei, văzută din direcţia dependinţelor, se dezvălui destul de ciudată: peste tot se aflau sau zăceau aruncate obiecte de folosinţă domestică, unelte de agricultură sau de grădinărit, chiar o căruţă antică, dar într-o stare de mare neîngrijire, ca şi cum ar fi fost de ani de zile părăsite. Încât

atunci când o găină, cu puii ei, apăru de sub roţile unei şarete, cei doi se bucurară ca de un semn al normalităţii.

Se feriră totuşi să intre prin uşile vraişte ale acestei intrări secundare, ocoliră întreaga clădire, trecură prin faţa unei ample terase şi se îndreptară ca şi la începutul vizitei, spre faţada principală, cu frontonul ei clasic adus din patria marilor relicve istorice. Cunoşteau acuma drumul, aşa că fără concursul vreunui valet, viu sau împăiat, se aflară curând în vastul hol în care amfitrionul îi primise cu câteva ceasuri mai înainte. Prezenţa atâtor manechine, variat distribuite nu-i mai intimidă, dimpotrivă, le consolidă liniştea, le dădu un sentiment de siguranţă; chiar pentru ei care-i cunoşteau acum secretul, trupa aceasta colorată făcea o bună impresie, trebuiră să recunoască.

– Fiţi bineveniţi în Villa din Tusculum ! Fiţi bineveniţi, dragi oaspeţi, totul vă stă la dispoziţie, totul vă aparţine ! se auzi din nou vocea teatrală a marchizului, parcă mai accentuat sonoră de data aceasta. Întoarseră deci capetele spre balconaşul de piatră unde se aşteptară să zărească pe autorul amabilului îndemn, dar acolo nu văzură pe nimeni, chiar balustrada, în relief faţă de zid, nu mai fură în stare s-o identifice; mai sigur li se păru că se vede o vastă zugrăveală reprezentând balconul de cum câteva ceasuri, cel care li se păruse real. E drept că în încăperea aceasta domnea acum întunericul; numai două făclii luminau fără prea mare strălucire interiorul în care nu era nici o fiinţă vie, ba chiar şi numărul valeţilor din figuraţie se redusese considerabil.

– Veţi avea parte de o coena specială, pe care o vom lua alături în această cameră, se auzi din nou vocea stăpânului casei, care apăruse în sfârşit în carne şi oase în faţa unei uşi în stânga. Poftiţi.

Peretele care la prima lor venire fusese acoperit de o perdea aproape pe întreaga lui suprafaţă, arăta o deschidere. Dar nu era decât o iluzie, peretele se mişcă din loc, şi odată cu el uşa numai

pictată şi pătrunseră larg într-o cameră mult mai mică şi mai joasă, în care păşiră cu atenţie să nu se împiedice, coborând mai multe trepte.

– Aţi avut un accident la ieşirea de astă după-amiază. Am văzut şi regret profund. Pereţii aceştia sunt opera unui mare artist care a ţinut să înşele ochiul cel mai perspicace, trebuia să vă previn. Toată villa este opera geniului marchizului dal Prà despre care v-am vorbit şi care era pasionat de mistere. El a pretins că a respectat tot ce a găsit aici ca provenind din cea mai profundă Antichitate, dar eu cred că mai e şi contribuţia lui personală. Era un om de geniu.

Încăperea era tot sumar mobilată; câteva măsuţe de piatră joase şi scaune metalice adecvate lor, în fine un fel de laviţă de marmoră cu sculpturi în relief se întindeau pe trei din pereţii încăperii.

– Pot să vă ofer o cină demnă de zei ! Strămoşii noştri o luau întinşi pe acest lectulus aproape culcaţi, sprijiniţi adesea, la nevoie, unul de altul; noi ne vom mulţumi cu scaunele astea...

– Din fericire, rosti în sinea sa doamna Maugin care se aşeză pe unul din scaunele din jurul mesei, nu prea comod, dar inspirând încredere prin soliditatea lui. Un asemenea mobilier ignoranta femeie nu văzuse în alte părţi decât prin grădini.

– Aşa era în Antichitate, îi replică, tot în gând, soţul ei, aruncând o privire asupra laviţelor de pe margini lipsite de orice pernă. Chiar comod nu stăteai pe aşa ceva...

– Sunt silit să înlocuiesc vinul de Falerno cu aceste mizerii moderne; dar sunt de mai multe soiuri, completă amfitrionul informaţia, văzând că femeia aceea urâtă care servise la prânz se înfăţişează în sufragerie şi depusese pe masă două ulcioare pântecoase cu vin. În adâncuri s-au descoperit şi amfore cu vin, neatinse, ba există şi o legendă cum că divina licoare închisă în aceste temniţe reci a fost bună de băut, aşa că strămoşii mei s-au

ameţit cu vinuri antice chiar în seara când le-au desfundat. Dar eu cred că după atâta vreme, ele îşi pierduseră mult din virtuţi. După părerea unor arheologi de la Toulouse aşezarea a fost ceva încă dinainte de a pune piciorul pe aici romanii, un templu sau un lăcaş de adunare al vechilor gali. Or, de unde să aibă barbarii aceia vinuri de soi ?

Sosi şi primul fel de mâncare, un fel de salată de legume şi peşte, destul de banală, dar cei doi înfometaţi se mulţumiră şi adăugară în gând că bine a făcut gazda evitând orice rafinament gastronomic şi nu le oferise cine ştie ce de pe vremea lui Nero, care le-ar fi întors stomacul pe dos.

– Să ne mulţumim cu băutura aceasta, spuse el, căci în ea au trecut totuşi esenţele Antichităţii. Pământul naşte cu adevărat vinul.

Venind din nou vorba despre virtuţile pământului pe care se aflau, domnul Maugin încercă să-l chestioneze pe amfitrion asupra rentabilităţii solului, asupra posibilităţii de a scoate din el câştiguri şi graţie căror culturi anume.

Marchizul îi răspunse vag, fără prea mare interes pentru chestiunea care se vede că nu-l preocupase.

– Da, spuse el aproape şoptit. Aţi făcut bine venind aici, părăsind Parisul ca să respiraţi alt aer decât cel de acolo, din acel loc al infernului, acel loc blestemat, de unde ne vin toate nenorocirile !

Doamna Maugin, care nu fusese în capitala ţării decât o dată şi considerase şederea acolo, la o rudă, timp de vreo trei săptămâni, drept cel mai mare şi mai fericit privilegiu din viaţa ei, o continuă distracţie printre minuni, nu îndrăzni să ridice privirea din farfurie.

– Pământul ăsta este generos, chiar şi cu tainele... Prin el se filtrează şi esenţele, de care uite că beneficiem şi noi acum, la această masă... Nu vi se pare curios că omul şi-a pus speranţele

totdeauna în Cer, dar marile mistere le-a căutat în Pământ ? Şi le-au găsit acei perseverenţi care au ajuns să le culeagă roadele... De ce să nu le numim: minuni !?

Al doilea fel fu o friptură împănată cu măsline şi fructe, dar fără sosul aşteptat de cei doi invitaţi. Aspectul femeii care aproape că le trântise mâncarea în faţă, ca şi căutătura ei urâtă nu te îmbiau la delicii.

Ca şi cum le-ar fi citit gândurile, marchizul se lansă în cuvenitele comentarii.

– Ceea ce s-a pierdut iremediabil este tradiţia domesticităţii... Nu mai sunt servitori, s-au dus, şi alţii în locul lor nu veţi mai găsi nicăieri. Vremurile astea ticăloase nu mai îngăduie refacerea acestei tagme.

După o mică pauză, dar fără să schimbe tonul, vorbitorul le spuse:

– Am văzut că aţi avut un incident cu bietul Paco. Cel de la intrare... Era un valet de rasă, care slujise la curtea din Napoli şi ne-a fost dăruit de tatăl regelui Ferdinando, don Alfonso de Borbone, încă de tânăr. S-a ataşat aşa de tare de bunicul meu, încât ajungând aici cu el, nu a vrut să ne mai părăsească. Artistul s-a străduit să-i redea fizionomia folosind masca mortuară de ceară, care s-a pierdut între timp... E singurul dintre toţi valeţii noştri care nu şi-a pierdut glasul, deşi vocaţia lor profundă e muţenia. Să-l iertaţi pentru vorba urâtă, dar să nu-l mai necăjiţi altă dată...

Sosi desertul, un fel de polenta nedefinită, înecată în lapte de capră şi conţinând bucăţi de brânză gălbuie provenite de la acelaşi animal, dar cei doi nu se atinseră decât vag de ceea ce bătrâna le oferise.

– Parcă vorbeşte, rosti după un timp marchizul, urmărind direcţia privirii doamnei Maugin care se uita destul de interesată la o frescă de pe peretele din spatele amfitrionului. Era o

zugrăveală deteriorată, plină de pete, dar îndeajuns de bine conservată ca să se distingă o scenă mitologică. E Jupiter pândind dintr-un tufiş pe fecioara Jo, care din păcate s-a şters în decursul veacurilor; unii spun că ea a dispărut prin fugă până la urmă pentru a scăpa de îmbrăţişarea zeului... Dar el vorbeşte din priviri cu destulă elocvenţă ca să ne închipuim perfect restul.

Prin tradiţie de familie ni s-a transmis că trăsăturile părintelui zeilor erau aidoma cu acelea ale strămoşului meu, ducele Rivalta, fratele mai mare al celui de al cincilea marchiz dal Prà. Eu nu l-am apucat în viaţă pentru a putea confirma, dar am fost asigurat ferm de această miraculoasă asemuire.

– Nu aveţi vreun portret al lui ? întrebă doamna Maugin urmărind un gând al ei.

– Oh, nu, scumpă doamnă. Peste această villă a trecut furia barbarilor. Evenimentele revoluţiei de la sfârşitul veacului au avut efecte devastatoare; s-a jefuit, s-a ars tot ceea ce s-a putut arde. Ei bine, se pare că în timpul unui asemenea incendiu, trăsăturile zeului au căpătat mai multă pregnanţă, în timp ce fecioara Jo atunci s-a făcut nevăzută, consumată de flăcări sau de spaimă...

– Ce spuneţi parcă sunt poveşti din *O mie şi una de nopţi,* murmură domnul Maugin crezând că îi face gazdei sale plăcere.

– Nu chiar... Fabulosul acesta oriental ne-a venit prin Veneţia şi îşi are importanţa lui, e specialitatea Levantului... Dar aici e vorba de ceva mai profund, în adevăratul sens al cuvântului. Iluzionismul era practicat mult încă din Antichitate, dar numai celor avuţi şi nobili, oameni care să trăiască într-un anumit decor li se dădea putinţa să se amăgească. Strămoşul meu a reconstituit, a transportat, a refăcut un cadru.

Ştiaţi că întreaga această clădire a fost înălţată pe o colină, peste ceea ce se credea că e o colină, dar de fapt mai târziu chiar în timpul lucrărilor s-a descoperit că a fost aşezată pe nişte

ruine, cu nivele profunde ? Poate chiar pe vremea lui, dar sigur mai târziu, după o generație, s-a făcut o descoperire uluitoare: săpându-se în podelele unei pivnițe ca să se fixeze mai bine niște butoaie pe un postament, podeaua s-a prăbușit și s-a dat de un sistem întreg de galerii care merg foarte în adânc, un adevărat labirint subteran, unde nu mai călcase picior de om de mai bine de două mii de ani ? Căci aici fusese o așezare celtică, ceea ce se întâmpla și în Italia, chiar cu orașe întregi... Mutând-o aici, strămoșul meu nu i-a stricat rostul. Poate o să aveți ocazia să vedeți, deși nimeni nu poate pătrunde misterul din adânc al acestor locuri, nu se poate preciza ce e de aici și ce a fost adăugat atunci când s-a așezat peste colina cu ruine villa transportată din Tusculum.

Marchizul se opri parcă obosit de efortul și importanța acestor dezvăluiri. Bătu din palme, apoi văzând că nu apare nici un servitor, lovi cu mâna stângă un gong de bronz aflat în apropiere. Ecourile lui se stinseră însă, fără ca să se înființeze cineva.

– Bronzul acesta a încântat auzul și a vestit festine și ceremonii regești; e și el adus de departe, dar e la locul lui între posesorii acestui domeniu care au făcut parte dintre stăpânii lumii, dar acum cu greu mai pot face față asaltului barbariei și vulgarității. Toate nenorocirile prin care am trecut au avut urmări tragice... Nu mai sunt servitori, cum vă spuneam. Nu te mai poți ajuta cu ei nici în cele mai firești nevoi, într-o casă de o asemenea splendoare. Ați văzut ce e în piscină... Ce dezolare ! Toți valeții aceștia v-ar fi stat la dispoziție v-ar fi ajutat la orice dorință... Ați vrut apă. Scăldatul era o nobilă îndeletnicire și o divină voluptate.

– Cum ? întrebă surprinsă doamna Maugin. Să fim ajutați la spălat ? de niște valeți ? Asta-i bună...

– O, doamnă, dar asta era ceva curent în Antichitate. Noi am pierdut de atunci multe şi frumoase obiceiuri. Matroanele romane cele mai de seamă făceau baie zilnic în mijlocul unei armate de sclavi... Servii nu erau consideraţi fiinţe umane. Nu exista nici o reţinere...

– Aşa o fi fost pe vremuri, dar acum nu mi se pare convenabil să te dezgoleşti în public.

– Să vă amintesc, scumpi oaspeţi, cazul Iuliei Fabriana, care a trăit pe vremea lui Claudiu şi care se scălda în mijlocul sclavilor săi, dar care a pus să fie pedepsiţi aspru cei care au îngăduit unui câine să-i violeze nuditatea, intrând fără permisiune şi bucurându-se de spectacol, ba chiar atingându-i un braţ şi lingând-o pe un picior. Insolentul animal a fost ucis... Lumea noastră a pierdut până şi amintirea unor asemenea fapte, dar în Antichitate...

– Dar cel puţin era apă... rosti fără nici o răutate domnul Maugin ducându-şi mâna la cucuiul proeminent. Apoi îşi înmuie batista în paharul cu vin şi îşi tamponă uşor locul accidentului.

– Da, nepreţuit prieten, aşa e, puteţi şi dumneavoastră măsura dezastrul... Apeductul care aducea firul unui izvor s-a stricat de mult, din cauza unui cutremur şi noi, aici, abia putem aduce apa de băut. A fost poate o răzbunare telurică acea convulsie din adânc, poate că zeul Vulcan şi-a căutat o ieşire, pentru a-şi arunca asupra nemernicilor mânia. Tot ce se află în pământ, trebuie să fii avertizat, este profund misterios.

Noi încercăm să suplinim cum putem lipsa servilor, serviciul în această casă lasă mult de dorit. Piscina nu se mai umple niciodată aşa cum era pe vremuri... Poate din momentul în care bietul Cascarino şi-a căutat acolo salvarea.

– Dar nu era apă... şopti pe un ton aproape bolnav domnul Maugin.

– Exact. Aţi spus cuvântul... Numai că asta l-a făcut să moară în glorie, să nu uităm, la sfârşitul unei comedii de mare artist. Vedeţi, dragii mei, distracţiile pe vremurile acelea erau rafinate şi crude, dar erau pline de haz. Erau oameni care ştiau să petreacă şi să trăiască acceptând ultimele consecinţe pe toate planurile. Fiecare cu rolul său în această comedie, pe care o jucau într-un decor care chiar el însuşi era viu, plin de surprize...

– Doamna Maugin, rosti soţul ei, este tare obosită, aşa că vă cerem îngăduinţa de a ne retrage.

– Desigur, desigur, şopti dând din cap amfitrionul. Dar spectacolul continuă. Veţi vedea...

Cei doi soţi se sculară fericiţi că întrevederea şi masa s-au terminat.

– Nu aveţi vreun felinar, vreo lanternă ? întrebă domnul Maugin.

– Vi se va aduce, vi se va aduce. V-am cerut scuze pentru deficienţele de serviciu. În camera dumneavoastră veţi găsi tot ce vă trebuie.

Domnul Maugin îşi luă inima în dinţi şi-l întrebă pe marchiz cine erau acei troglodiţi, acei imunzi indivizi pe care-i văzuseră în spatele dealului, robotind şi mişcându-se aşa de ciudat.

– Oameni, răspunse vag cel întrebat. Să ştiţi că banca aceea pe care v-aţi odihnit a fost adusă de la Tusculum, dar plasată acolo, odată cu gustul mai recent pentru un anume romantism. În Antichitate nu era aşa, oamenii se tolăneau firesc pe iarba mătăsoasă, la umbra fagilor umbroşi, între tufişurile încărcate de miresme şi nu o dată de taine. Pământul le oferă muritorilor cu mare dărnicie, dar numai celor care se arată demni de dânsele. Pentru ceilalţi, doar neplăceri şi inconveniente, uneori şi mai rău... Ce altceva sunt erupţiile vulcanice de pildă ? Uneori, din dezgust, ne sunt aruncate şi larvele pământului, fiinţe pe care nu ştii cum să le numeşti.

Imediat în spatele uşii descoperiră o făclie aprinsă şi aşa se putură vedea în camera ce le fusese rezervată pentru acea noapte. Pe măsuţele de la capătul paturilor se aflau depuse două mici opaiţe stinse, pe care le aprinseră în grabă. O lumină galbenă şi amărâtă se răspândi în toată încăperea, dar ea li se păru îndestulătoare pentru a-şi pregăti toaleta nocturnă.

– Eu rămân îmbrăcat, spuse bărbatul, scoţându-şi doar vestonul şi ghetele. E mai bine aşa, nu ştii ce o să se întâmple...

Patul, ca şi întregul mobilier, nu avea nimica deosebit, aduceau cu lucrurile pe care le văzuseră în diverse gospodării ţărăneşti, unde mai intraseră, dar nu înnoptaseră niciodată. Totuşi, pentru o singură noapte...

Femeia clipea gânditoare urmărind un fir:

– Ai văzut cum semăna...

– Cine ?

– Marchizul, marchizul nostru cu zeul din zugrăveala aceea veche... Aceea din care a fugit nimfa, sau ce Dumnezeu era. Marchizul seamănă cu bărbosul din pictură, nu strămoşul lui, cum a vrut să ne convingă...

– Da... Parcă aşa e. Acuma să lăsăm lucrurile astea...

– Eu cred că omul ăsta e puţin ţicnit !

– Nu mai vorbi aşa tare. Ştii că suntem ascultaţi... Mâine dimineaţa o să plecăm şi gata...

– La noi, la Payrac...

Şi totuşi somnul îi cuprinse mai uşor decât ar fi nădăjduit; pe doamna Maugin o prinse o horă de drăcuşori veseli şi atât de drăgălaşi, iar în faţa soţului ei apăru madona de la scăldătoare şi începu un dans din ce în ce mai viu şi mai ispititor, încât pletele blonde i se ridicară fluturând, de parcă Eol însuşi le-ar fi însufleţit şăgalnic.

Dar după numai vreun ceas, domnul Maugin fu trezit brusc de o crampă acută, atât de violentă încât aproape că se îndoi de

durere, ridicându-se în capul oaselor. Văzând că durerea persistă, coborî pe dalele reci, atent să nu-şi deranjeze soţia. Ştia în ce direcţie să se îndrepte, şi ocoli patul pipăind peretele, într-o împrejurare în care văzul nu-i folosea la nimic, dar nici nu-l putea induce în eroare, nimeri uşor locul pe care i-l arătase în cursul dimineţii slujnica aceea ursuză. Era salvat.

Coridorul se lărgea uşor, pe măsură ce cobora, dar de unde venea lumina tulbure şi săracă, însă plină de făgăduieli ? Un fel de adiere uşoară îl făcu să înţeleagă apropierea ţintei, deşi mirosul nu era caracteristic pentru ceea ce căuta el.

– În fine, să ajung afară, văd eu ce fac, reflectă domnul Maugin.

Dar, după încă vreo duzină de paşi, în faţa sa culoarul întunecos se pierdea într-o răscruce, un loc mai dosit, de a cărui întunecime omul se gândi să profite, şi o largă deschidere în stânga. Înainte de a se îndrepta spre soluţia problemei ce-l preocupa, din direcţia mai umbrită năvăli pe neaşteptate o ceată de larve omeneşti, din aceeaşi specie cu cei văzuţi în curte, în după-amiaza acelei zile. Păreau agitaţi şi grăbiţi, dar tăcuţi şi, tot fără să-i acorde vreo atenţie, se scurseră pe lângă el, dispărând în orizontul cenuşiu, nu prea se înţelegea unde, de parcă s-ar fi destrămat, ori i-ar fi înghiţit pământul. Ce o fi asta ? gândi domnul Maugin, grav nedumerit.

O luă hotărât la vale, unde perspectiva se deschidea treptat, amplu, de parcă s-ar fi aflat la malul mării, nu într-o văgăună. O lucoare suprafirească, nemaivăzută, îl uimi atât de tare încât nici nu observă că, păşind înainte, se cufunda într-un fel de mâl alunecos, fără să aibă nici o clipă senzaţia că s-ar fi udat.

– Ce e cu tine, Edith ? întrebă el speriat, simţindu-se apucat de braţul drept de mâna consoartei sale, care se vedea că-l urmase. Ce cauţi aici ?

– Am venit să văd ce faci aici, să te ajut... auzi vocea femeii invizibile.

– Cum să mă ajuţi ? Ce poate să mi se întâmple ? Suntem bineveniţi în această villă, nu-ţi dai seama ?

– Dar ne putem îneca, nu simţi că ne cufundăm încetul cu încetul ?

– Dar nu e apă, draga mea, nu e apă, ştii foarte bine ! strigă aproape încântat bărbatul, nu ne putem îneca.

Cu cât mergeau mai în jos, cu atâta orizontul se deschidea mai uriaş, între fruntarii de umbre. Dar nu se auzea nici un zgomot, deşi fantomele unor oameni parcă în depărtări vorbeau, spuneau ceva, se mişcau, îşi făceau semne de neînţeles. La fel de goi şi de murdari ca şi cei de afară, se mişcau ca nişte insecte uriaşe, cenuşii, după nişte socoteli de nepătruns.

– Haidem înapoi, să plecăm de aici, nu trebuie să mai aşteptăm să vină dimineaţa.

Se depărtaseră mult de villă, puteau să nu se mai întoarcă, să o ţină aşa, înainte.

Pe deasupra lor, bolta unui cer imens, devenit fără margini, căci acestea se confundau cu planul de jos într-un orizont infinit, un cer luminos, dar fără stele, aproape că îi copleşi cu imensitatea, atunci când ieşiră din strâmtele galerii. Scăpaseră afară, asta era sigur... Dar, dintr-o dată, din spatele lor, un fel de bulă de foc izbucni fără zgomot şi tot astfel traversă tot spaţiul şi îşi încheie traiectoria cufundându-se în depărtări, fără să provoace nici un sfârâit, lăsând în urma ei doar unele uşoare sclipiri, repede stinse, ca o cometă.

– Nu e apă ! exclamă pentru ultima dată aproape fericit bărbatul, fără să-şi dea seama că mâlul îi ajunsese până la bărbie.

– Parcă a pornit dintr-un balcon, din spatele nostru... se auzi şoptind femeia.

– Cum de ţi-ai dat seama de asta ? Eu nu pot întoarce capul.

Un hohot de râs imens umplu deodată întreaga boltă şi se răspândi în ecouri degradate, dovedind că totul era o glumă.

– Ce faci, Edith ? Unde eşti ? întrebă domnul Maugin îngrijorat, constatând că nu mai simte strânsura fermă a mâinii soţiei sale. Plutea mai uşor, parcă nu mai avea nimica sub tălpi, nimica nu-l mai apăsa pe trup şi pe membre, parcă devenise omogen cu tot restul.

Ce putea fi ? Nici un miros nu se simţea în toată această imensitate, în care nu se topiseră doar corpurile vizibile, ci înseşi imaginile confuze şi umbrele.

– Nici un miros... îşi spuse el cu gândul la ceea ce-l adusese aici. Nici un miros... Nu se poate, îmi rezolv treaba şi mă întorc numaidecât.

Mâlul îi ajunsese până la buze, aşa că nu s-ar fi putut face auzit. Înainte de a se cufunda definitiv în necunoscut mai avu timp să-şi spună:

– Poate că aşa era în Antichitate...

1970-1998

Se apropia miezul nopții și contele de Trouville începu să simtă aceeași binecunoscută neliniște. Era și foarte obosit, după numai câteva ore de la începerea petrecerii, zgomotoasă și cu o mult prea numeroasă participare. De câteva minute, soția sa se făcuse nevăzută, ceea ce de altminteri dădea o notă de contrarietate amuzantă recepțiilor lor obișnuite, fără să mai scandalizeze de mult sau să stârnească vreun comentariu. Contesa era o „originală", în sensul cel mai delicios al cuvântului, încât dispariţiile amfitrioanei de la propria ei sindrofie nu mai surprindeau pe nimeni. Altele erau lucrurile ce se puteau reproșa în purtarea sa, dar parcă nu și ei înseși, pentru că tânăra și frumoasa Marguerite de Trouville – care-și purta triumfător cei mai bine de treizeci de ani de viață – era una dintre acele femei despre care se vorbește mult, dar în fața cărora se tace, și așa se întâmpla că spiritele cele mai rigide și mai rigoriste cedau și se înclinau în fața seducției, a inteligenței și a grației ei neobișnuite.

Contele, soțul ei, era neliniștit nu numai de venirea orei misterelor și fantomelor, dar și pentru că realmente îndeplinirea onorurilor casei îl obosea peste măsură, așa că dacă era vorba să

le facă faţă, fără a le împărţi cu scumpa şi nobila sa jumătate, nu înţelegea cum avea să se descurce în continuare singur, mai ales acum când mai erau atâtea ore până la spargerea petrecerii. Recepţiile acestea, oricât de obositoare, erau nu mai puţin necesare, încât stăpânul castelului nici nu se gândea să protesteze atunci când soţia lui îl vestea că intenţionează să mai pună la cale vreuna. De aproape un deceniu, mai precis de când se căsătorise, contele de Trouville intrase în politica activistă, rupând hotărât cu atitudinea sa rezervată de mai înainte şi care de altminteri o prelungea pe aceea a tatălui său, contele Jérôme, un personaj de oarecare importanţă în emigraţia de după 1830 şi vasal credincios al regelui Carol al X-lea, pe care-l şi urmase cu demnitate în Anglia unde şi monarhul, şi supusul său aveau să-şi sfârşească zilele.

Speranţele familiei, legate în mod firesc de soarta atât de oscilantă a ducelui de Bordeaux, se spulberaseră încetul cu încetul şi contele Alphonse se trezise, pe la patruzeci de ani, în castelul său aproape ruinat, redus la nişte vagi rente şi având drept singură distracţie contemplarea mucezitelor relicve ale decorului feudal din care înseşi amintirile începuseră să se şteargă, fără ca avantajele insolente ale prezentului să se facă prea simţite. Numai că imensa hărăbaie, umedă, delabrată şi neîncălzită, nu a constituit prea multă vreme pentru el un ultim şi de încredere bastion de refugiu. Nu se ştie prin ce miracol uriaş al sorţii o întâlnise atunci pe Marguerite d'Olonde, o tânără nu de prea multă vreme ieşită de la ursuline şi venită întâmplător în vizită la naşa ei, ducesa de Grammont, mătuşa contelui Alphonse. Căsătoria, aranjată cu o grabă aparent imprudentă de ambele părţi, nu schimbă dintr-o dată destinul soţului fericit. Printre problemele neglijate fu în primul rând dota, care ulterior se dovedi mai curând iluzorie, oricum nu subiect de discuţie, ci doar eventual de regrete. Doar pentru scurtă vreme însă,

deoarece orice socoteală fu dată peste cap de prezența însăși a tinerei soții, care, prin frumusețea ei explozivă și prin stilul însuflețit de viață, păruse a consuma până și ultimele rămășițe ale averii mobile sau imobile de care mai dispunea familia de Trouville.

Dar nu fu astfel. Marguerite avu o influență hotărâtoare asupra întregii existențe a soțului ei, dar în primul rând asupra destinului lui politic. Câteva serate organizate după fantezia ei destul de surprinzătoare adunaseră brusc în jurul celor doi soți care păruseră destinați să vegeteze pe veci în ruina castelului lor din Anjou un roi de personaje dintre cele mai variate, mai neașteptate, mai pitorești, dar care, în cele din urmă, se dovediră dintre cele mai folositoare. Seratele avură ecou. Fură ceea ce se numește un succes. Cu o augustă derogare de la regulile stricte de conduită, contesa găsi cuvenit să invite nenumărați ziariști, oameni de afaceri, politicieni de reputație contradictorie, dar și familii din vecinătate, rude de extracție strălucită, dar de regretabilă tenuitate financiară, chiar și artiști, în fine. Toți aceștia obișnuiau să populeze saloanele contesei, fără a mai fi în stare să vadă marea deosebire de situație sau de rang, incongruențele fatale în adunările prea numeroase. Toți treceau peste aceste violențe de contacte și de suprapuneri, pentru a nu observa decât frumusețea și spiritul amfitrioanei, o femeie care știa să treacă printre ei cu o grație serpentină și totuși să-i atragă asemeni unei fee, din care tot ceea ce reține amintirea și caută prezentul e farmecul, vai ! atât de fugace, al tuturor lucrurilor de pe astă lume.

Dealtminteri, contesa își specula o adorabilă miopie, grație căreia își putea plimba privirea peste tot fără a vedea pe nimeni și a reține nimic; ea se găsea în fața unuia sau a altuia, fără a se fixa asupra nimănui. Doar din când în când, după capricii nedeterminabile, absorbea pe vreunul dintre interlocutori în azurul nesfârșit al ochilor ei mirați.

Erau calități care suplineau deficitul de fantezie al contelui și timiditatea acestuia prea vădită, dar și întunecimea oarecum nocturnă, medievală, sepulcrală a castelului istoric în care-și duceau zilele.

Curând, existența castelanului din Trouville se schimbă cu totul. Primi invitația de a intra în partidul guvernamental, dar pentru că aceasta ar fi însemnat o prea brutală abdicare de la ceea ce s-ar fi putut numi o linie politică tradițională, în familie, se înscrise într-un grup destul de influent de opoziție mai degrabă neutru, care-l aduse sistematic în Camera deputaților în toate legislaturile. Beneficiarul căpătă astfel nu numai sentimentul ciudat al utilității sale pe singura cale ce-i era onorabilmente accesibilă, adică a oponenței la regimul republican, dar până la urmă și deplorabilul orgoliu de a se vedea devenit un bărbat influent, în sfârșit un personaj considerat, despre care vorbeau chiar și gazetele. Contesa avea idei și mai înaintate, cocheta cu socialiștii, avea contacte cu reprezentanți a tot felul de cercuri politice sau de gândire și de cele mai multe ori „proteja" pe câte un personaj obscur dar temut de la care afla o mulțime de lucruri, așa cum se întâmpla în vremea din urmă cu un gazetar puțin recomandabil, Paul Desbrousses, care, sub tot felul de pseudonime și în tot felul de publicații, întreținea o agitație destul de periculoasă pentru mulți oameni de vază.

Tocmai acest tip de oameni erau prezenți fără a fi însă și văzuți la castelul din Trouville; nimeni nu-l întâlnise acolo pe Desbrousses, dar toată lumea știa că o frecventa pe contesă de mai multe luni, ceea ce nu fusese fără urmări în activitatea și stilul său. Nici contele nu ajunsese să-l vadă; în seara aceasta, ca totdeauna când era vorba de reuniuni mai numeroase, asemenea oameni nu erau prezenți.

În schimb, unul dintre invitați părea a-l urmări cu privirea în permanență pe amfitrion. Era și acesta unul dintre cei mai puțin

obişnuiţi petrecerilor de la castelul din Trouville, un abate cu numele de d'Avelon, care sosise de vreo lună în localitate şi predica duminica în biserica din sat. Personalitatea lui nu putea trece neobservată, atât la amvon cât şi prin puţinele saloane pe care le frecventa: părintele avea o siluetă fermă, întrucâtva atletică, iar oratoria lui era reţinută, lipsită de vehemenţă, ceea ce o făcea poate mai atractivă dacă nu mai convingătoare. Era după toate probabilităţile un predicator vagant, aflat doar în trecere prin regiune. Nimeni nu ştia despre el mai mult.

Evident, nici prezenţa duminica în biserică, printre credincioşi, a castelanilor din Trouville care păreau a-i sorbi verbul nu scăpase privirii pătrunzătoare a abatelui care se fixase de mai multe ori asupra lor cu stăruinţă. După câteva asemenea întâlniri, d'Avelon solicită o întrevedere cu contesa de Trouville. Ştirea fu primită cu mirare şi plăcere, mai ales atunci când cea în cauză fu încunoştinţată că abatele doreşte să o vadă „de urgenţă într-o chestiune de importanţă extremă", care nu îngăduie vreo amânare, aşa că a doua zi se va afla la castel la orele 10.

Contesa fu puţin scandalizată de ora aceasta atât de matinală, dar simţi totuşi o vie satisfacţie şi curiozitate în clipa când fu anunţată că abatele o aşteaptă în salon la termenul hotărât. Ea depuse o râvnă deosebită ca să-şi aranjeze toaleta pentru împrejurare, în numai trei sferturi de oră, şi coborî într-o splendidă fantezie de văluri foşnitoare, aproape un deshabillé de gaz şi mătăsuri de o nuanţă care convenea admirabil tenului şi ochilor ei albaştri.

Era şi momentul, deoarece contele, care-şi schimbase de cel puţin o sută de ori poziţia picioarelor în timpul conversaţiei cu d'Avelon, nu mai ştia ce să facă, deoarece de mult epuizase cu el toate banalele subiecte de discuţie. Părintele nu păru mişcat de uluitoarea apariţie a contesei de Trouville şi, după câteva replici

de politeţe, schimbate cu ea, în clipa când rămaseră singuri, intră direct în subiect.

– Am venit, doamnă, adus de o preocupare gravă şi urgentă, vorbi el răspicat, cu acea voce fermă care umplea bolţile bazilicilor unde-şi ţinea discursurile. O preocupare pe care mi-a inspirat-o prezenţa dumneavoastră la oficiul de duminică.

Contesa simţi că se binedispune; ce putea fi ? îşi investigă ea cu grabă amintirile scurtelor lor întrevederi; ţinuta ei fusese în biserică impecabilă, prezenţa alături de soţul ei făcea totodeauna în astfel de prilejuri cea mai bună impresie în asistenţă.

– O problemă de o deosebită gravitate, continuă preotul, pe care mi-a inspirat-o întreaga dumitale fiinţă, dar mai ales... (şi aici preotul îşi trase cu putere aer în piept) mai ales surâsul şi buzele dumitale pe care le văd şi acum.

– Buzele mele ? foşni în fotoliul ei contesa, devenind brusc şi mai interesată. Iată că discuţia lua cu totul o altă direcţie şi poate cea mai agreabilă. Un preot îndrăgostit, sau măcar sedus de o imagine păcătoasă, gândi ea, e totuşi ceva nou, chiar în cazul unei femei ca ea, neobişnuită să se mire.

– Am venit ca să te previn de grava primejdie care te paşte, continuă cu voce imperturbabilă d'Avelon, deşi ne-am văzut doar de puţine ori şi poate că ne vedem acum pentru ultima dată...

Aşadar era vorba de moralizare, înţelese contesa, dându-şi în acelaşi timp seama că tot ceea ce va urma de acum înainte nu va putea fi decât plicticos. Auzise de atâtea ori sfaturile, avertismentele, ameninţările prieteneşti ale oamenilor de bine... Se gândi să taie scurt această nouă tentativă pe care o bănuia doar mai plicticoasă decât toate celelalte.

– Uite ce e, părinte, rosti ea cu voce suavă, fără umbră de enervare. M-ai văzut la biserică, dar te-aş ruga să nu-ţi faci vreo iluzie despre religiozitatea mea, care e mai mult o problemă de tradiţie, de familie. Dacă porţi numele unor oameni care au

participat la cruciade în nu mai ştiu ce secol, nu poţi să nu ai un anumit respect pentru cele religioase. Dar n-aş vrea totuşi să-ţi închipui că mă aflam acolo din motive electorale, soţul meu care crede în Dumnezeu şi în alte superstiţii se duce la biserică din convingere, iar eu nu se poate să nu-l întovărăşesc. Vederile lui sunt te asigur foarte largi, din temperament şi din convingere, aşa că nu face caz în mod interesat de presupusa lui apartenenţă la o tradiţie şi nici nu caută să speculeze simpatiile în cercuri clericale...

– Doamnă, rosti preotul cu aceeaşi linişte puţin ameninţătoare cu care vorbea şi avertiza în biserică, am venit să te previn asupra unui lucru pe care mi l-ai sugerat la prima vedere şi care poartă un singur nume, un nume simplu, înfricoşător, cumplit. Am venit să-ţi vorbesc despre... despre...

– Despre ce, oare ? îl întrerupse intrigată doamna de Trouville.

– Despre moarte !

– Despre moarte ? zâmbi cu un frison de surprindere contesa. Asta ţi-au sugerat prezenţa mea la biserică, buzele mele ? E ceva original într-adevăr. Eu mă aşteptam la altceva, credeam că ai să-mi vorbeşti despre dragoste.

– E un lucru fatal şi etern, replică abatele. E un mister simplu, ca orice mister. Moartea te neliniştеşte, doamnă...

Şi începu să-i explice necesitatea căinţei, a posibilităţii de redresare, de urgenţa pregătirii pentru viaţa veşnică în care poate trece în orice clipă, imprevizibil dar totuşi firesc.

– Dragostea e foarte aproape de moarte, conchise grav abatele. Eu le văd şi acum pe amândouă în timp ce zâmbeşti.

Contesa, care-l ascultase destul de agasată, se ridică.

– Cât priveşte dragostea, spuse ea cu un zâmbet indulgent, aici mă pricep puţin şi eu. Ori de câte ori am parte de una nouă, am impresia că trăiesc, că mă nasc din nou... E ceva care-ţi dă sentimentul eternităţii, chiar dacă nu-ţi faci speranţe despre asta.

Cei doi se despărțiră într-o atmosferă de răceală semnificativă.

– Îți dau un ultim termen, fiica mea, adăugă sumbru abatele, căutând să-și stăpânească enervarea. Dacă până mâine la miezul nopții...

– Până la miezul nopții... Reține amenințarea dumitale, părinte, îl întrerupse iritată contesa, nu doar pentru că pretinzi că ar fi spre binele meu. Mi-a făcut plăcere.

Întrevederea celor doi se opri aici.

Contele nu fu înștiințat de conținutul acelei discuții și nici nu avu curiozitatea să afle ceva în ziua care a urmat. Dar, pe măsură ce se apropia miezul nopții, neliniștea începu să-l stăpânească de parcă ar fi fost conștient de o amenințare anume, și aceasta i-ar fi fost adresată lui. Silueta impunătoare a abatelui d'Avelon se făcea remarcată în întreaga asistență, dar contele avu neta impresie că preotul acesta îl urmărește interesat doar pe el.

Nu vedea însă ce ar fi avut de discutat. Contele nu era un om care să fi avut ceea ce se numește „conversație", nu avea vreo ușurință la vorbire și nici subiecte interesante la dispoziție. În Cameră adoptase o tactică salvatoare, care-i adusese reputația de „participant activ" la tot felul de controverse, anume relua ultima frază a celui care-l precedase la tribună și se prefăcea că o analizează, de cele mai multe ori nereușind decât să o sublinieze. De fapt, era la scurtă vreme după aceea întrerupt și, dacă oratorul precedent aparținea grupului parlamentar majoritar, acest lucru se petrecea în tunete de aplauze. Dacă nu, opoziția era cea care-l ajuta pe conte să iasă din încurcătură prin insolențele ei scandaloase, așa că după câteva fraze generale și mai curând incoerente, el se retrăgea, dând tuturor celor de față, ba chiar și curierilor parlamentari, sentimentul că ar fi luat parte la dezbateri.

Așa ceva nu se putea întâmpla în propria-i casă, unde contele era ținta interesului convivilor; toată lumea voia să-l asculte, nu-l întrerupea nimeni. Plictiseala care-l cuprindea în astfel de

împrejurări era fără leac, indiferent că soţia sa se afla de faţă pentru a salva aparent situaţia.

În seara aceasta, contele era printre singurii care ştiau unde se afla soţia sa în acea clipă, după cum tot el ar fi putut spune măcar cu aproximaţie când s-ar putea să se reîntoarcă. Contesa îşi îngăduia unele capricioase retrageri într-un mic pavilion din parcul proprietăţii, la vreo câteva sute de metri de castel. Era un pavilion rustic, simplu dar agreabil, pe care cei care-l construiseră în secolul al XVIII-lea îl numeau Folie d'Amour, inspirându-se dintr-un model ilustru. Aflat în paragină, nefolosit de la tulburările Revoluţiei încoace, el fusese descoperit de contesă care-l reparase şi reamenajase, închizându-i arcadele cu ferestre în aşa fel încât el putea oferi o locuinţă provizorie chiar şi în anotimpul răcoros.

Acum, pavilionul stătea cufundat în întuneric; razele livide ale lunii pătrundau şi se prelingeau în încăpere, accentuând doar umbrele, ca şi cum ar fi însufleţit un mort. Se aflau destul de multe lămpi în încăperea cea mai mare, unde de obicei venea să se refugieze contesa; ei înseşi îi plăceau luminile risipite peste tot, acceptându-le, cu acea mândrie a femeilor frumoase pe care curiozitatea nu le poate ofensa pentru că ştiu să o transforme în omagiu.

– Nu am ce ascunde ! spunea ea cu acelaşi superb orgoliu care-i caracteriza toate acţiunile. Iar mie îmi place să văd clar !

De data aceasta, tânărul şi de obicei temerarul Paul Desbrousses îi recomandase prudenţa. Era totuşi în timpul unei petreceri, erau atâţia invitaţi prin apropiere, o greşeală ar fi fost prea scump plătită...

Şi după ce-i dădu contesei câteva informaţii cu privire la anumite schimbări survenite în secret la Ministerul de Război şi primi de la aceasta noutatea despre grava îmbolnăvire a unui secretar de stat, ceea ce urma să aducă peste maximum o

săptămână o mică remaniere la acel departament, tânărul Desbrousses vru, deşi cu tot regretul, să se retragă.

– Nu, hotărî cu glasul puţin strident contesa; nu ! Tocmai în noaptea asta, nu ! Ar fi un gest de laşitate, pe care nu mi l-aş ierta niciodată. Destul că nu am aprins luminile... Rămâi !

Şi începu să se dezbrace.

Tânărul se întoarse neliniştit şi se apropie de vasta fereastră ce dădea spre unica alee din direcţia castelului, singura pe care în mod firesc putea veni cineva. Simţise în glasul amantei sale un accent deosebit, aproape straniu, care se adăugase clocotului obişnuit al pasiunii, aceasta ea însăşi irezistibilă.

– Acum, neapărat, înainte de miezul nopţii ! se auzi glasul din ce în ce mai străin şi mai sfidător al femeii, ca şi cum ar fi conjurat destinul... Şi, când tânărul se apropie de ea, totul se schimbase într-un hohot de râs, pe care numai sălbaticul lor sărut l-ar fi putut curma.

Dar nu fu astfel. Un pocnet scurt prefăcu totul într-un geamăt înfundat, lugubru; gura contesei păru pentru o clipă un ulcior spart. Dantura i se risipi în cioburi, spre groaza tânărului Paul Desbrousses şi în ciuda mişcării disperate cu care îşi dusese palmele la gură.

În clipa aceea răsunară cele douăsprezece bătăi ale clopotului care vesteau miezul nopţii în turnul vechi din sat. În mijlocul petrecerii însă, nimeni în castel nu le mai auzi ecoul.

Doar abatele d'Avelon, care în tot timpul seratei nu-şi urmărise de fapt decât propriile-i gânduri, îşi examină ceasornicul şi se retrase discret, fără a fi observat, fără a spune vreo vorbă, nici măcar amfitrionului care, la rândul lui, nu ar fi avut să-i spună nimic.

1969

Drumul se lungea parcă la nesfârșit și peisajul din ce în ce mai lipsit de reliefuri și de accidente făcea ca vederea să se aplece peste toate, plictisită, indiferentă. Caii înhămați la docarul elegant se mișcau cu agilitate dar monoton, în trap grăbit. Aerul era neclintit și, în tot timpul drumului, cei doi călători nu întâlniseră aproape pe nimeni. Nimic nu părea a-i scoate din adânca lor apatie. Contele Stefano de Benedictis, care ținea frâul cu mâinile lui nervoase și înmănușate, încetase de mult să mai scoată vreo vorbă, iar ziaristul Angelo Prati stătea lângă el, la fel de taciturn. Deși le vedea pentru prima oară, el nu găsea nici o curiozitate pentru privelișlea colinelor palide.

Era încă departe de ceasul înserării, dar soarele nu-și mai trimitea lumina, înecat în urzeala unor nouri albi-cenușii, ca într-o dantelă de ceață. Absoluta singurătate și tăcere făceau ca în inimile celor doi prieteni să pătrundă un ușor început de neliniște. Rădăcinile ei se trăgeau deopotrivă din sufletele lor amorțite și din peisajul prea calm care-i înconjura.

– Nu simți, prietene, dulceața unei atmosfere stranii ? rosti la un timp contele, fără să se întoarcă însă spre cel care-i stătea alături.

– E ceva grav şi melancolic, aprobă pe acelaşi ton ziaristul.

– E un fel de pace obţinută cu forţa. Parcă duhurile vrăjmaşe au fost izgonite, dar stau pe undeva la pândă. Paolo Orfeo e un om care vrea ca natura să i se supună şi să-l slujească... Am intrat de mai multe clipe pe domeniul lui.

– N-aş putea spune că n-a izbutit şi că natura nu-l ascultă... E o seară care se potriveşte cu versurile lui. Un crepuscul ca acesta i-a inspirat toată opera... sau ea cere ca astfel de înserări să-i ţină tovărăşie...

– Paolo Orfeo e un mare vrăjitor, răspunse contele cu un oftat de melancolie sau de resemnare, ca şi cum ar fi spus că vine toamna.

Urmară mai multe minute de tăcere, măcinate de trapul elegant al cailor. Cipreşii care treceau prin faţa lor pe marginea drumului îngust de ţară se îndesiră, ca nişte străjeri ai melancoliei, din ce în ce mai numeroşi, îngrămădindu-se în apropierea vilei.

– A nimicit în jurul lui orice urmă de viaţă şi a abolit orice activitate a omului, ca să obţină izolarea desăvârşită pe care o doreşte atât de mult... Se fereşte de orice privire omenească; pretinde că-l tulbură.

– Am auzit că a cumpărat o fermă din vecini şi a dărâmat-o numai pentru că îi strica vederea apusului spre colinele de la Forabella... Şi că s-a luptat din răsputeri ca să împiedice construirea unei gări, făcând să se devieze linia de cale ferată cu câţiva kilometri...

– Aşa e. Şi aici îl aprob, replică contele. Trenurile sunt ceva detestabil, mai ales pentru noi, cei care locuim la ţară. Distrug poezia priveliştilor...

– Şi dumneata eşti poet, conte ?

Contele nu răspunse, mulţumindu-se să zâmbească subţire. Intraseră într-o lungă alee de plopi; pietrişul scăpăra sub copitele cailor.

Un simplu gard de lemn, o intrare rustică şi fără nimic deosebit în ea îi vesti că au ajuns la capătul drumului. Un grup de plopi negri sfredeleau cerul, boschete de caprifolii tăiau peluzele de flori în mijlocul cărora o inspiraţie bine temperată risipise câteva statui. Arbori de tot soiul străjuiau din apropiere vila „Fantasia".

Un serv mişcă din locul ei poarta şi făcu o uşoară plecăciune în faţa celor doi străini.

– Poate că n-am întârziat prea mult... spuse contele de Benedictis, coborând treptele trăsurii şi uitându-se oarecum îngrijorat primprejur.

În vastul atrio, în care au intrat numaidecât după aceea, coloanele dorice, de o marmură glacială, iluminate de torţe, contrastau puternic cu rafinamentul alexandrin al decorului. Printre ele se zăreau mai multe siluete negre de bărbaţi, care se mişcau în tăcere. Cei doi invitaţi, veniţi ultimii, nu treziră nici un interes celorlalţi convivi, preocupaţi numai de liniştita lor visare.

Amurgul era fantastic, stăruitor şi chinuitor de îndelung...

Ziaristul privea în jurul lui, minunat de tot ce vedea, cu o încordată emoţie.

– Nu-ţi pierde vremea şi observă, Angelo, se auzi după un timp din nou sfatul prietenului, apoi silueta lui se pierdu printre celelalte.

Dar Angelo Prati zărise pe un cunoscut al său, pe pictorul Antonio Bertini, care răspunse salutului său cu o înclinare uşoară a capului.

– Paolo Orfeo nu e aici ? îl întrebă şoptit ziaristul, după mai multe minute de tăcere.

– E aici, răspunse zâmbind pictorul.

– Unde ?

– E aici... Nu-l simţi ? Poetul s-a ascuns şi se dezvăluie în propria lui operă. Toată colonada aceasta e o expresie a gândului celui care a conceput simetriile albe din *Frontispizi*...

– Ne-a lăsat aici singuri cu gândurile lui ?...

– Poate că poetul a fugit din calea oamenilor tocmai pentru că nu vrea să se ascundă.

Se aflau acum într-o încăpere ceva mai mică, aproape pătrată, cu un mobilier sumar, şi care lăsa să se vadă în mijlocul ei, sub lumina în declin a unei singure ferestre înguste, două statui antice, decapitate şi grav mutilate de vicisitudinile vremurilor: un bărbat şi o femeie, desigur două simulacre de zei sau eroi. Zugrăveala şi cele câteva tablouri captivau privirea prin amestecul de fantezie şi severitate care era al întregii clădiri, statornicindu-i stilul. Peste tot se simţea voinţa ordonată a creatorului şi judecata lui dreaptă, atotputernică.

– Ne-a invitat aici ca să-i admirăm vila şi el refuză să se arate ?... întrebă mereu nedumerit ziaristul.

– Paolo Orfeo e un om cu totul extraordinar !

– Sunt de acord; dar am făcut un drum aşa de lung şi am obţinut atât de greu invitaţia ca să-i văd numai locuinţa ?

– Şi de ce eşti nemulţumit, tinere ? se auzi din spatele lui o voce cu muzica gravă şi uşor mustrătoare.

Invitaţii întoarseră capetele, fără a acuza vreo surpriză. Amfitrionul răsărise în spatele lor. Intrase nevăzut, dar prezenţa lui părea acolo tot atât de firească ca şi a celor două torsuri masive, neclintite şi albe, aşezate în mijlocul încăperii parcă de când lumea. Poetul era un om de statură mijlocie, cu o faţă fără vârstă, cu un păr conceput într-o dezordine romantică şi cu o privire ce se adâncea în sine.

Trecuseră aproape cinci ani de când Paolo Orfeo pusese capăt unei vieţi de aventuri, de extravaganţe şi de zbucium şi se retrăsese din lume. Se mutase în vila aceasta pe care o idease în

întregime şi o văzuse ridicându-se, piatră cu piatră, sub propria şi stăruitoarea lui supraveghere. În solitudinea colinelor palide care o înconjurau, el îşi urzise o bizară sihăstrie în care vieţuia neştiut, ca într-o beţie a interiorităţii. Venirea câte unui grup de prieteni era rară şi niciodată vreunul dintre aceştia nu era invitat să înnopteze în noua reşedinţă a poetului.

De altminteri, asemenea vizite, puţine şi dictate de capriciile amfitrionului, nu-i limpezeau, ci, dimpotrivă, îi sporeau taina. Deşi femeile fuseseră cu totul excluse de la aceste rare dar substanţiale simposioane, unii dintre cei care luau mai des parte la ele mărturiseau bănuiala că marele poet nu-şi deapănă existenţa sa în vila „Fantasia" de tot singur. Ce făcea el anume în acest cuib al poeziei, în care se refugiase şi se izolase de oameni, nimeni n-ar fi putut spune. Retragerea lui din lume fusese, în tot cazul, semnul unei adânci şi esenţiale schimbări de existenţă. Părea să însemne o nouă îndrumare a artei sale ? Nu, ci mai curând o renunţare la scris.

Pentru că avusese în tinereţe prostul gust, zicea el, de a-şi tipări totuşi versurile, îşi adunase acum întreaga producţie poetică într-o magnifică ediţie, pe japon imperial, având în filigran iniţialele poetului şi fiind imprimată cu o literă special comandată, şi o arsese simbolic în faţa mai multor prieteni ai artei sale. Angelo, admirator din prima oră a sublimului poet, era unul din rarii posesori ai unui exemplar din aceste *Lyrice* şi le considera cartea lui de căpătâi.

Nu-l văzuse pe poet niciodată, aşa că apariţia lui, acum neaşteptată, îl lăsă uimit. Grupul de invitaţi ieşise pe urmele amfitrionului într-o largă curte interioară, foarte umbrită de câţiva arbori feluriţi şi deşi; cineva făcu observaţia că poetul construise vila înconjurând cu zidurile ei această oază vegetală care existase dinainte.

– Îmi place într-adevăr să respect ființa tăcută a arborilor... răspunse zâmbind Paolo Orfeo. Liniștita lor prezență e totdeauna cel mai bun auxiliar al gândului și în același timp un antidot suveran împotriva nedumeririlor.

Mai mulți dintre invitați cerură și alte lămuriri. Vizibil incomodat de curiozitatea lor, poetul răspunse evaziv și fără nici o plăcere, ca și cum ar fi observat că s-a încălcat un protocol.

Între cei câțiva copaci și boschete, se afla un mic bazin de piatră de Lucugnano, cu apele mai adânci decât s-ar fi putut bănui la prima vedere. Plantele subacvatice, ramificate și tremurătoare, urcau până la oglinda apei, într-o înfrigurare imperceptibilă. Pe ici, pe colo, în nemișcarea undelor se adâncea cerul. Angelo Prati recunoscu ușor atmosfera crepusculară și profundă din *Alige*, una din primele culegeri de versuri ale poetului: niște versuri care păreau într-adevăr scrise pe apă. Paolo Orfeo își reconstituise cu fiecare încăpere alt avatar al carierei lui lirice. Toți cei care cunoșteau opera sa își dăduseră din prima clipă seama de aceasta... De aceea, invitații erau atât de fascinați de ambianța aceasta adânc semnificativă și aproape că nici nu se mai uitau la palidul și tăcutul amfitrion care realizase miracolul.

Când Angelo Prati își aduse aminte de el și începu să-l caute printre ceilalți, primul lucru care-l surprinse fu numărul mare de invitați, mult mai mare decât socotise el la început. Printre atâția necunoscuți, el zări și o femeie – singura, de altfel – care atrăgea atenția prin ținuta ei mândră și printr-o toaletă somptuoasă, de veche curte, în care unui Tintoretto i-ar fi plăcut desigur să-și costumeze vreunul din personajele sale. Era marchiza de Cerri, frumoasa poetă care semna sub numele de *La Chimera* și a cărei prezență n-ar fi trebuit să mire aici pe nimeni. Fusese mai mulți ani amanta lui Paolo Orfeo și, prin aceasta, obiectul unui lung scandal în lumea aristocrației milaneze, de care se despărțise cu

violenţă şi mândră, pentru a-l urma pe genialul poet în mai multe călătorii, printre care şi una, mai lungă şi hotărâtoare pentru arta lui, în Ellada. Poeziile ei, inspirate, violente şi clocotitoare, dar bătute în arama unor iscusite rime, contrastau izbitor cu lirismul când auster, când nostalgic, dar parcă supra-uman, al lui Paolo Orfeo. Scrisul ei nu era un ecou, ci un răspuns ferm şi plin de pasiune la arta abstractă a bărbatului. De aceea iubirea lor a părut pentru cititori un dialog sublim, o sărbătoare a duhului, un triumf al divinei frumuseţi a poeziei.

Fusese în realitate o legătură nefericită, de o patimă amară şi opresivă, în care tonul îl dăduse necontenit femeia. Se despărţiseră de mai multă vreme şi nimeni, până atunci, nu o văzuse pe marchiză în vila „Fantasia", în care poetul se refugiase poate de ea în primul rând, păstrându-i parcă o postumă fidelitate în solitudinea lui ascetică.

*

Dar invitaţii pătrunseseră acum într-o încăpere închisă, fără altă uşă decât cea prin care intraseră. Lumina înserării venea de sus, dintr-un luminator, palidă şi virginală, îndulcind puţin severa simetrie a zidurilor goale. Toată camera era îmbrăcată în marmură albă. În fund, o draperie de aceeaşi culoare acoperea un întreg perete şi cădea grav, până în pământ, cu clinurile ei regulate, ca un peplum.

– Nu mi-aş fi închipuit niciodată că albul are atâtea nuanţe, rosti numai din buze Angelo Prati.

Fură ultimele cuvinte pe care vreunul din cei de faţă le-a rostit. Tăcerea desăvârşită îşi lăsă peste toţi aripile, în umbra sacră a albului. Poetul se îndreptase spre perdeaua nemişcată din fund şi începu să vorbească, cu fruntea uşor plecată în faţa ei, ca spre un altar.

– V-am chemat, se auzi vocea lui, mângâiată uşor de ecourile de piatră, să vă revel adevărata frumuseţe, pe care nu am cunoscut-o, deşi am năzuit totdeauna spre ea în obscurele şi necurmatele mele căutări.

Poetul se opri o clipă şi scoase un sunet scurt, ca şi cum şi-ar fi înfrânat un început de râs jalnic. Oaspeţii stăteau nemişcaţi, fără nici o mirare: se părea că toţi fuseseră siguri că în seara aceasta Paolo Orfeo avea să se destăinuiască.

– N-aş vrea să spun că tot ceea ce am făcut până acuma nu e decât o imensă zădărnicie. Drumul greşit în artă te duce totuşi undeva şi nu e lipsit de anume învăţăminte... Frumuseţea *creaţiei* rămâne, chiar atunci când nu recompensează în întregime îndelunga trudă.

M-a obsedat gândul ei, pe care l-am căutat în artă atâta vreme, dar pe care nu am izbutit să-l ancorez într-o certitudine. Ceea ce mi se pare că am reuşit să fac acum. Am să v-o arăt.

Poetul făcu câţiva paşi înainte până ajunse în faţa draperiei.

– Ceea ce aveţi să vedeţi acum este FIICA mea, argumentul suprem al CREAŢIEI mele, marele SCOP către care m-a dus fără să-mi dau seama, căutând idealul timp de o viaţă întreagă, o ştiută numai de mine febră...

Paolo Orfeo trase cu un gest hotărât perdeaua. Albul peretelui ascuns, din fund, era sporit de o apariţie de asemenea albă. Pe un tripied de bronz greu, aurit, stătea o tânără fată. Ochii ei, acoperiţi de pleoape, pecetluiau o idee închisă în sine, în orizontul ei interior. Frumuseţea acestui trup păgân se oferea cu nepăsare, fără nici un gând, ca aceea a florilor. Niciodată vreo muritoare nu a sugerat mai desăvârşit culmea calmă a artei. Niciodată vreun trup nu a cufundat minţile mai adânc în iluzia acestei lumi.

Angelo Prati crezu că visează. Versurile marelui poet – enigmatice până atunci, inspirate de taină – se desluşeau brusc în

seara aceasta de destăinuiri. Parcă scăpase dintr-o ceaţă. Le auzea în urechi ca şi cum le-ar fi auzit aievea:

Ea s-a făcut din gândul meu ca un şarpe din apă.
Lumina ei a izbucnit în clipa când s-a stins a mea.
Tăcerea mi-a oprit între două bătăi sângele,
Ca pe ea, mort, s-o aud cum vorbea.

În inimă i-am închis ca-ntr-un turn melancolia;
Cu mâna i-am dat de la mine cerul senin.
Ea s-a născut ca Lumea din gol şi singurătate
Cum gândul de `nalt eu i-am urzit un destin.

Gestul meu i-a dat povara unui suflet
Şi la descântecul meu ochii i s-au deschis;
Dac-aş chema-o mi-aş auzi tot eu răspunsul:
– Am murit ! am trăit ! eu sunt propriul tău vis.

Angelo se smulse cu forţa din ameţeala dulce care-l cuprinsese şi întoarse capul brusc, simţind alături de el o încordare de ură care-i atinse ca o adiere neagră sufletul. Dacă privirea vreunui om din această lume ar putea vreodată ucide cu voinţă, ceea ce tânărul ziarist a văzut atuncea ar fi putut fi asemuit cu fulgerul morţii. La Chimera se uita la Paolo Orfeo. Angelo fu străbătut de un tremur irezistibil de groază. Privirea femeii se ridicase peste capetele celorlalţi invitaţi ca limba unui şarpe.

Dar Poetul stătea neclintit, cu atenţia închisă în sine; mâinile lui omagiau umerii strălucitori ai fecioarei, coborându-se încet pe apele părului care-i mângâiau şoldurile de amforă. Candoarea unui asemenea trup trimitea gândul în trecut...

Nimeni nu mai văzuse până în acel ceas o mai mare frumuseţe.

– Prieteni ai artei mele, continuă poetul, m-am ostenit să-i învăţ pe oameni să vorbească şi de-abia târziu am învăţat eu însumi marea lecţie a tăcerii.

M-am străduit să-i fac să iasă din ei înşişi, îndemnându-i să nu se oprească la mizeria aparenţelor, şi, în felul acesta, i-am îndepărtat de absolutul contemplaţiei.

Vocea lui Paolo Orfeo se auzea neschimbată, în strania ei armonie, ritmând frazele, modelându-le, făcându-le aproape tangibile. Pauzele păreau toate nişte reculegeri. Deşi cuvintele lui se depănau ca o scuză, se simţea în ele obişnuita încordare a unei voinţe mândre, ce se trăda şi în versurile lui. În ele vorbea creatorul în primul rând, care se deslușea.

Poetul o *făcuse* poate frumoasă şi pe fata aceasta. Ea era *forma* inspiraţiilor lui reci, sălbatice, crepusculare. Frumuseţea ei era a vieţii şi a artei. De aceea singura femeie care se afla de faţă, înaintea minunii ei, palpita de furie şi de neputinţă ca ceva inutil, zadarnic şi vulgar.

Vocea poetului căpătase ecouri astrale.

– Căutând Ideea care să condenseze şi să simplifice realitatea, am ajuns la Formă – şi, în locul chinului lăuntric, ofer celor care m-au urmat până acuma pura şi sacra Contemplaţie. Claritatea certitudinii m-a făcut să jertfesc ca pe ceva zadarnic ispita veşnică a obscurităţii pentru cucerita admirabilă armonie, pe care o văd neîmpărţit.

Opera mea se va desăvârşi acum în tăcere... Ea e adevărul. Ea e frumoasă fără sforţare, ca un enunţ simplu şi pur, fără ariditatea logicii; ea e înţeleaptă fără concept... Opera mea va vorbi fără vulgaritatea elocvenţei... fără inanitatea şi infatuarea marilor gesturi...

*

Trezirea adevărată la realitate nu se petrecu decât în clipa în care toţi şi-au dat seama că rămăseseră cufundaţi în întunericul cel mai profund. Nu se auzea nici un zgomot, nici o şoaptă; nici un glas nu tulbură gravitatea clipei.

...Calea întoarcerii fu la fel de tăcută, pentru cei doi...

Caii mergeau aproape la pas, căutând drumul pe întuneric. Contele Stefano de Benedictis, cu voinţa nimicită, lăsase frâul liber. Mintea lui Angelo Prati, eliberată în tenebre de contingenţe materiale, căuta un sprijin în neînţeles.

Luminile pestriţe ale gării de care se apropiau dădură oarecare avânt cailor şi destrămară încetul cu încetul vraja. În momentul când ajunseră, ziaristul coborî, dar mâna prietenului său îl opri.

– Angelo, e târziu. Vrei să-ţi petreci noaptea la mine, la San Cassiano ? Dacă zoresc caii suntem acolo la miezul nopţii. Uite, a ieşit luna...

– Nu, prietene. Îţi mulţumesc. Iau trenul care trebuie să sosească. Am treabă la Roma. Sunt silit să fiu acolo mâine dimineaţă.

– Bine. Îţi repet atunci invitaţia pentru altă dată. Când o să ai nevoie de o săptămână-două de linişte şi izolare... Un artist caută asemenea prilejuri.

– Mulţumesc, conte... Mi se pare însă că arta nu are nevoie de linişte.

– Nu ? Dar de ce anume ? Seara asta a fost un exemplu de recreare şi de reculegere.

– N-aş zice acelaşi lucru... Şi, afară de asta, eu nu sunt un artist.

Angelo Prati surâsese resemnat la propriile sale cuvinte ca şi cum ar fi răspuns unei constatări făcute de altul.

– Ca să fii artist, conte, trebuie să fii ca Paolo Orfeo...

– Adică ?

– Trebuie să fii în primul rând crud, nepăsător cu tine şi cu alţii.

– Paolo Orfeo e un om care a depăşit sentimentele oamenilor. El nu e decât un creator... E pe deasupra lor.

– Sentimentele oamenilor nu mai sunt vii în el... dar sunt şi mai înteţite în... jurul lui.

– Nu înţeleg.

– Rari sunt oamenii care pot stârni în jurul lor atâta ură ca Paolo Orfeo... Dumneata o ştii la fel de bine ca şi mine.

Fură mai multe momente de tăcere între cei doi prieteni, apoi Angelo Prati rosti cu vocea lui resemnată, aproape în şoaptă:

– Vezi, conte ? Dacă aş fi într-adevăr un artist, aş fi şi eu un om crud; aş şti să mă folosesc de toate prilejurile pe care împrejurarea mi le oferă... şi pe care chiar dumneata mi le oferi.

– De ce n-o faci ? spuse, cu obişnuitul lui zâmbet subţire, Stefano de Benedictis.

– ...Prin cultul artei, Paolo Orfeo a ajuns la realitate. Eu, plecând de la realitate, aş putea, eventual, ajunge la artă.

– Te întreb încă o dată: ce te opreşte ?

– ...Ar trebui să povestesc tot ce s-a întâmplat în această seară... şi să adaug încă mult pe deasupra... Realitatea e totdeauna prea meschină... Să spun că dumneata te-ai întors în noapte la vila „Fantasia", în galopul nebun al cailor... Ai ajuns pe întuneric şi, neştiut de nimeni, te-ai întâlnit pe ascuns cu La Chimera, pe care n-ai uitat-o şi de care te leagă încă şi acum lanţurile înrobitoare ale unei mari şi dezastruoase iubiri.

Amanta abandonată de poet şi copleşită de furoare ţi-a promis atunci să fie din nou a dumitale, dacă o vei ucide pe creatura fanteziei încorporate a poetului, pe floarea singurătăţii şi a închipuirii lui ascetice. Şi ţi-a întins un pumnal, pe care dumneata l-ai luat cuprins de friguri, strecurându-te numaidecât în camera în care Paolo Orfeo tremura alături de simulacrul FIICEI sale, şi ai ridicat asupra lor arma ucigaşă, dar ai înfipt-o în inima poetului, nu în creatura lui nevinovată, care dormea somnul necunoştinţei... O singură lovitură a fost de-ajuns ca să-i curmi viaţa şi să-l restitui în întregime visului. O lovitură

măiastră, în care toţi cei de faţă în seara asta ar putea recunoaşte marea artă a poetului şi subscrie la singura ipoteză plauzibilă, la cea a sinuciderii...

Apoi ai părăsit în aceeaşi neagră taină vila, ducându-ţi prada în mare grabă la castelul de la San Cassiano.

E mai frumos aşa, nu ? E un subiect magnific ! Contele Stefano de Benedictis se uita palid la prietenul său, a cărui voce uşor tremurătoare fu întreruptă de câteva ori de ţignalul locomotivei care apăruse în zare.

– Angelo, dumneata ai o imaginaţie periculoasă, spuse el după un timp. Te sfătuiesc să nu scrii asemenea lucruri.

– Fii liniştit; nu am să o fac, deşi amintirea acestei seri sublime mă ispiteşte să încerc... Sunt un om care nu are în el atâta cruzime. Nu te teme, prietene... Nu voi omorî pe nimeni.

Contele părea că nu-l mai ascultă. Privirea lui era absentă, ca şi cum nu ar fi luat parte la discuţie, ca şi cum nu ar fi auzit nimic; numai zâmbetul lui subţire rămăsese acelaşi. Acceleratul de Roma pătrundea în gară, scânteind şi pufăind într-un nour de abur şi fum. Ziaristul se grăbi să urce treptele vagonului, pentru că ştia că oprirea e foarte scurtă.

Stefano de Benedictis încetase de a-l urmări, dar rămăsese pe peron cu faţa lui neclintită, ca de piatră. Angelo îi făcu un semn de despărţire cu mâna, intrând în compartiment. Locurile erau aproape toate ocupate: o femeie cu un copil alături, care moţăia obosit, un bătrân cu aspect vetust şi cu privirea fixată în gol, un alt bărbat care vorbea în şoaptă cu o femeie aşezată în faţa sa lângă fereastră. O atmosferă împâclită de sfârşit de drum prea lung. Ziaristul salută şi-şi căută un loc lângă uşă. În câteva clipe, trenul se puse în mişcare.

Femeia întrebă cu glas scăzut dacă nu ar fi mai bine să se stingă unul din becuri şi bărbatul de lângă fereastră făcu un semn aprobativ cu mâna şi-şi continuă conversaţia. Angelo îşi rezemă

tâmpla de bara rece a portierei şi închise ochii. Auzi un foşnet de hârtie ruptă alături de el şi înţelese că cineva a desfăcut un pachet. Mişcarea întregului tren, scârţâiturile mobilei, pocnetul sacadat al roţilor la îmbucătura şinelor, din ce în ce mai grăbit, îi invadară încetul cu încetul auzul. Începe să se gândească la treburile care-l aşteptau la Roma, la dimineaţa de plictiseală pe care urma s-o înfrunte, după o noapte de nesomn. Se simţi din nou un osândit la banalitate, către care însă se lăsa dus fără regret, pentru că undeva, în mod obscur, în adânc, simţea că Paolo Orfeo NU AVEA DREPTATE.

Dar trecuse din nou peste muchia realităţii. Amintirea marelui poet începu încet, încet să se piardă. Angelo Prati surâse mai mult obosit decât resemnat şi încercă să-şi ţină ochii închişi. Înţelesese din nou că nu va deveni scriitor niciodată.

Mai 1970

ÎNTR-O SEARĂ CU „MACBETH"

Într-o seară de toamnă din anii în care veacul avea să ia sfârşit şi Londra era agitată de problema burilor, una dintre cele care putea duce la un război în toată regula în atât de îndepărtata Colonie a Capului, ultima sesiune a Parlamentului neaducând nici o clarificare, în ciuda vehementelor atacuri ale opoziţiei împotriva domnului prim-ministru, o trăsură închisă, dintre cele care se văd în oraş destul de obişnuit, dar pe care orice ochi expert o distinge datorită unei discrete ornamentaţii de lux şi a unui blazon nobiliar se opri în faţa locuinţei lui Sherlock Holmes din Backer-street numărul 40. Un bărbat descinse precipitat, fără să mai aştepte ca lacheul aflat pe capră să-i deschidă portiera şi să coboare scările. Fu repede primit de cel pe care intenţiona să-l viziteze; numele tânărului spunea desigur mult oricărui londonez din acea vreme. Era cel de al unsprezecelea conte de Carthuan, George-Stanley-Arthur, de Mare, a cărui căsătorie cu câţiva ani în urmă fusese unul dintre cele mai strălucite evenimente mondene, regina însăşi oferindu-i pentru ocazie celebrul său cupeu cu un armăsar murg şi o iapă albă. O urgenţă neaşteptată îl adusese în casa domnului Holmes, unde nu era aşteptat, dar oricând primit cu bunăvoinţă şi curiozitate. Când

intră în holul apartamentului se putu distinge mai bine figura sa de o paloare mortală.

Celebrul detectiv își lua ceaiul său obișnuit în salonul de alături, în tovărășia prietenului său, doctorul Watson; ieși în întâmpinarea vizitatorului său, a cărui agitație profundă ar fi atras chiar și unui profan atenția.

– Domnule Holmes, rosti după câteva clipe, când încercase să se calmeze, am venit la dumneavoastră adus de o gravă preocupare. De, cum să vă spun ? o mare primejdie, care o amenință pe soția mea, lady Jane...

– Cum așa ? întrebă mirat detectivul. Poftiți alături ca să putem discuta în liniște. Dar mai înainte dați-mi voie să vă prezint pe bunul meu prieten și colaborator, doctorul Watson.

Acesta, care se afla în picioare lângă vastul șemineu, se înclină politicos în fața celui venit așa de intempestiv, dar pe care nu-l va mai părăsi o clipă cu privirea în cursul întrevederii.

– Domnule Holmes, asupra soției mele plutește o gravă amenințare, cu atât mai greu de înlăturat cu cât nu știu de unde vine, nu-i văd scopul, nu pot descoperi ce vrea acest om care i-a pus gând rău. De mai multe săptămâni primim la intervale destul de regulate, câte un mesaj sub forma unei scrisori, prin care biata mea soție este amenințată cu moartea.

– Și asta v-a neliniștit, Mylord ?

– Oh, nu ! La început am crezut că e o farsă, o glumă proastă, nimic mai mult, pusă la cale de cine știe ce amator de prostii... Noi nu avem dușmani. Nu am luat-o în serios; ne era trimisă prin același plic închis, când prin poștă, când depus la intrare, ceea ce dovedea că făptașul era destul de îndrăzneț ca să riște să fie surprins de vreun servitor în timpul acțiunii sale.

– Și ? întrebă mai mult cu privirea domnul Holmes, în timp ce asistentul său urmărea cu încordare povestirea.

– Ei bine, azi-dimineaţă, din panoplia cu arme care se află în holul casei noastre şi unde se găsesc multe arme de foc vechi, dar mai ales o mulţime de pumnale şi săbii – trofee ale familiei mele care a dat câţiva înalţi ofiţeri şi dregători participanţi la pacificarea Indiei, a dispărut un cuţit birman, care se afla în posesia familiei noastre de mai bine de un secol. E un aşa numit kriss, o armă delicată, uşor de mânuit, cu prăsele de fildeş şi doar cu puţine pietre preţioase. Poate fi strecurat uşor, ascuns la nevoie în buzunarul oricărei jiletce din zilele noastre.

– Şi asta v-a sporit temerile ?

– Da, domnule Holmes, pentru că biletele pe care le primeam nu erau iscălite cu vreun nume ci cu reproducerea ca o ştampilă a acestui pumnal. Lady Jane, care şi aşa avusese unele presimţiri, a căzut într-o stare maladivă, pe care nu o mai putem controla. Un doctor pe care l-a adus imediat a recomandat linişte, i-a prescris calmante, a promis că va veni să urmărească pe bolnavă... Aşa cum ştiţi şi dumneavoastră că se procedează în cazurile în care medicii nu au nimic de spus.

Am lăsat-o pe contesă dormind, am profitat de aceste clipe, după mai multe ore de agitaţie care nu se pot descrie, şi am alergat la dumneavoastră. Mie nu mi se pare că e vorba de un simplu furt, ci de o urzeală foarte bine concepută, care poate avea oricând un rezultat funest.

– Să vedem, Mylord, să nu ne grăbim cu presupunerile acestea grave, făcu Sherlock Holmes, vizibil preocupat. Voi veni chiar acum, în seara asta; se pare că e ceva serios, care trebuie curmat chiar acum... Din păcate, trebuia să mă duc la teatru, unde am o întâlnire foarte importantă cu un prieten, într-o afacere care nu suferă amânare. O să-l rog pe doctorul Watson să se ducă în locul meu, măcar pentru scuze că voi întârzia.

Celebrul detectiv trecu în camera de alături ca să se îmbrace pentru împrejurare şi-l chemă după câteva clipe pe prietenul său,

căruia îi dădu câteva scurte instrucţiuni. În mai puţin de un sfert de ceas, cupeul lordului de Mare se puse în mişcare în direcţia reşedinţei acestuia. Tânărul se mai calmase, dar o dungă de îngrijorare îi rămăsese gravată pe frunte.

Numai ceaiul preparat pentru cei doi de doamna D. rămase neatins, spre supărarea bunei menajere.

La scurtă vreme, trăsura ajunse în Mayfar, după ce îl lăsase pe drum pe doctorul Watson, care se dusese la teatrul „Starlight", aflat în apropiere.

– Servitorii dumneavoastră sunt oameni siguri ? întrebă Holmes în clipa când un bătrân şi rigid majordom le deschise poarta de la intrarea palatului şi cei doi pătrunseră înăuntru.

– Oh, desigur, sunt pe deasupra oricăror bănuieli, spuse lordul arătându-l în primul rând pe cel care le deschisese. Bătrânul Parker şi fiul său, valetul meu de cameră aparţin unei familii care se află în serviciul casei noastre de patru generaţii; oamenii mei sunt cei mai credincioşi şi verificaţi slujitori ce s-ar putea închipui. Iar camerista soţiei mele, o franţuzoaică pe care am adus-o chiar noi de la Paris acum vreun an, e de asemenea o persoană excelentă şi plină de calităţi. Contesa s-a ataşat de ea, e de un devotament desăvârşit.

Tânărul nobil se calmase în mod vizibil, ca şi cum prezenţa în casa sa a celebrului detectiv adusese şi soluţia chestiunii tenebroase care-l preocupa.

– Să vedem panoplia... propuse Sherlock Holmes profitând de momentul de acalmie.

– Desigur, desigur, aproape că uitasem; veţi vedea pe catifeaua ei urma lăsată de arma aceasta care nu a mai fost folosită de nimeni de atâta vreme. Numai faptul acesta indică un anume plan...

– Îl vom zădărnici, nu aveţi nici o grijă, rosti cu calm detectivul, în timp ce se lăsa condus de gazdă şi urcă scara

monumentală de marmoră care ducea la etaj; acolo, înainte ca aceasta să se bifurce sub două ferestre cu vitralii colorate, se afla panoplia cu cele mai preţioase arme ale colecţiei care urca până la William Cuceritorul, după unele interpretări, în tovărăşia căruia un strămoş al actualului stăpân debarcase pe vremuri din Normandia.

Dar, la faţa locului, îi aştepta o uluitoare surpriză; tânărul conte constată că pumnalul dispărut se afla la locul lui.

– Nu se poate ! Oare cine îşi bate joc de noi ? Şi desprinse unealta ucigaşă de la locul ei.

– Vedeţi, aşadar, că a fost doar o glumă... comentă detectivul. Să faceţi o amănunţită anchetă printre servitori şi totul se va lămuri.

Numai că trăsăturile feţii interlocutorului său se schimbaseră dintr-o dată, ca sub o lovitură cumplită. Spaima de dinainte îi reveni în expresia ei cea mai directă.

– Nu, rosti el cu voce surdă, nu e o glumă. Şi întoarse pumnalul pe ambele feţe. Iată, lama s-a întunecat. Au apărut nişte umbre roşietice, priviţi, cred că e sânge... În tot cazul mie mi se pare a fi un semn de moarte...

Sherlock Holmes luă pumnalul în mână şi, scoţând din buzunar legendara lui lupă, de care nu se despărţea niciodată, examină cu atenţie lama.

– Ce spuneţi ? întrebă contele nerăbdător.

– Deocamdată, că omul care a făcut asta este un farsor foarte dibaci. Nu ştiu dacă e sânge...

– Doar atât ?... V-aş ruga să mergem la Lady Jane. Voi porunci valetului să se ducă s-o prevină ca să se poată pregăti.

Dar nici nu isprăvise bine fraza precedentă şi înainte de a ajunge să dea vreun ordin, că se auzi sunetul imperativ al clopoţelului de la intrare.

– Cine o fi, neanunţat, la ora asta ? se întrebă tânărul.

– Desigur că e doctorul Watson, asistentul meu, pe care l-aţi cunoscut în seara asta şi căruia i-am spus să vină aici pentru a mă întovărăşi la teatru după ce terminăm. Chiar mă întrebam de ce nu soseşte.

Dar nu, în vastul hol al reşedinţei senioriale apăru altcineva, un bărbat tânăr şi înalt, cu o înfăţişare plăcută, plină de distincţiune.

– Ah, scumpe Laurent ! exclamă bucuros amfitrionul. Ce bine că ai venit ! Ai avut o idee excelentă să fii cu noi tocmai în seara aceasta. Şi-l prezentă ca pe un bun prieten, pictor şi om de lume, care de câtva timp lucra la portretul contesei de Mare.

– Am venit, dragă prietene, chemat prin apel telefonic de Lady Jane. Nu era în programul meu vizita asta, dar ea mi s-a părut îngrijorată, tulburată.

– Lady Jane ?! Preabine, ai venit tocmai la timp. Şi-i povesti la repezeală toate cele întâmplate.

Domnul Laurent se arătă şi el nedumerit. Nu putea fi decât o glumă. Şi totuşi îi aminti lordului că într-o dimineaţă, la ceai, biata femeie le povestise ceva despre un vis avut în timpul nopţii, ceva cu un pumnal, cu o ameninţare...

– Da, da... făcu gânditor tânărul conte, parcă-mi amintesc şi eu.

– Aşa că telefonul pe care l-am primit de la Lady Jane m-a pus în oarecare stare de alarmă.

– V-a telefonat chiar ea ? întrebă detectivul.

– Da, desigur, răspunse tânărul pictor.

– Am uitat să vă spun ceva, domnule Holmes, reluă contele. Ne-am instalat un post telefonic, o invenţie americănească, după cum ştiţi. Eu nu-i prea văd utilitatea, pentru că noi ne folosim foarte uşor de curieri. Dar uite că ne-a ajutat în împrejurarea aceasta. Am uitat să vă spun că unele din ameninţările pe care soţia mea le-a primit ne-au parvenit pe această cale.

– Prin telefon ? Şi aţi recunoscut vocea ?

– Nu a dat niciodată peste mine, dar soţia mea nu mi-a putut spune decât că era o voce de bărbat, foarte groasă, desigur contrafăcută.

– Aşa cum fac şi copiii când vor să se joace...

– Nu părea a fi vocea cuiva dintre familiarii noştri.

Sherlock Holmes voi să mai adauge unele întrebări, dar amfitrionul se dusese în direcţia apartamentului soţiei sale.

– Nu ne mai rămâne decât să aşteptăm, sperând că făptaşul va mai comite o greşeală în plus, rosti el gânditor, ca pentru sine.

Dar la câteva clipe după plecarea lordului, de sus de la etaj se auziră ţipete, schimburi de cuvinte, zgomotele unui incident neaşteptat. Detectivul urcă şi el scările cu paşi grăbiţi.

Sus, în apartamentul contesei, în dormitorul ei, îl aştepta un spectacol îngrozitor: biata femeie zăcea în pat, cu un pumnal înfipt în piept, într-o baie de sânge. Figura ei încremenită exprima o spaimă cumplită, care desigur că îi precedase moartea. Căci era moartă şi de lucrul acesta marele detectiv îşi dădu seama încercând să-i ia pulsul. Nu mai era nimic de făcut pentru a o salva.

Un sfert de oră mai târziu, inspectorul de poliţie se afla la locul crimei şi făcea primele constatări; în timp ce în mod obişnuit, după cum se ştie, oamenii de la Scotland Yard au nevoie de câteva ore pentru a se înfăţişa acolo unde e nevoie de ei, de data aceasta, bravul om, însoţit de doi acoliţi, venise în cea mai mare grabă. Fu pus repede în cunoştinţă de cauză.

– Aşadar, domnule Holmes, aţi fost solicitat să preveniţi o crimă posibilă care se anunţase destul de lămurit şi dumneavoastră aţi izbutit doar să constataţi un deces regretabil, spuse el cu un uşor zâmbet care-i pecetlui buzele contractate.

– Nu, domnule inspector, se auzi din spatele lor o voce neaşteptată, deşi întrucâtva cunoscută. Era doctorul Watson care se afla în dormitor unde intrase folosindu-se de o uşă care dădea pe un coridor de serviciu. Lady Jane a fost asasinată înainte

chiar ca domnul Holmes să fie înştiinţat de domnul conte de pericolul care plana asupra ei.

O vie rumoare se iscă printre cei de faţă, cărora li se adăugase şi pictorul Laurent, atras de zgomotul glasurilor.

– Domnilor, încheie doctorul Watson adresându-se oamenilor poliţiei, făceţi-vă constatările şi mă veţi confirma. Femeia aceasta a fost ucisă de mai bine de o oră.

Cele spuse de asistentul lui Holmes se dovediră exacte, cel puţin la un examen sumar. Între timp, inspectorul ordonase întregului personal de serviciu să rămână pe loc, pentru a fi supus anchetei.

– Toţi cei din casă sunt bănuiţi, explică inspectorul cu gravitate.

– Dar şi cei din afara ei, şopti detectivul, adresându-se prietenului său, care înţelese numaidecât.

– Vom interoga pe rând pe toată lumea, dar mai întâi pe cei apropiaţi; vă rog să o chemaţi aici pe camerista victimei.

Din păcate, aceasta, care descoperise crima, împreună cu şefa personalului feminin, doamna Dobson, se afla într-un hal fără de hal. Leşinase la vederea cadavrului, pe care-l descoperise cealaltă, venită să primească de la stăpână, înainte de culcare, ultimele instrucţiuni. Tânăra franţuzoaică zăcea pierdută în camera ei, şi doctorul Watson se grăbi să-i dea primele ajutoare pentru a o putea face să vorbească în folosul anchetei. Până atunci, din ceea ce se putuse scoate de la ea şi din declaraţiile slujnicei mai bătrâne, rezulta că amândouă se duseseră în dormitorul stăpânei lor care stătuse închisă, încercând să doarmă, aproape toată după-amiaza. În faţa crimei, pe care la început nici nu o bănuiseră, strigaseră, ceruseră ajutor. Camerista o părăsise pe Lady Jane cu mult înainte, la câteva ore după prânz; dată fiind situaţia contesei, o lăsase singură, abia pe seară se întorsese la ea cu gândul de a-i schimba toaleta ca de obicei şi

a vedea ce mai face, dacă nu ar vrea să coboare. Clopoțelul n[illegible] chemase în tot acest interval.

Inspectorul le concedie pe cele două femei, dar Sherlock Holmes îl trimese pe asistentul său să vegheze asupra celei [illegible] de grav afectate și, pentru aceasta, îi șopti discret câteva cuvinte.

Numai că în mijlocul acestei scene însuflețite, în ca[illegible] preocupările celor de față fuseseră abătute în cu totul alt[illegible] direcție, se observă un lucru neașteptat și uluitor: pumnalu[illegible] birman din panoplia istorică dispăruse din nou. Inspectorul, căruia i se aduseseră la cunoștință amenințările din săptămânile precedente, voise să vadă dacă arma crimei e identică cu aceea care se aflase la locul ei, cu vreo jumătate de oră mai înainte.

Examinând cu mare atenție locul de unde fusese scoasă arma ucigașă, el se convinse că acolo trebuia să fie piesa lipsă.

– E, într-adevăr, un joc foarte abil, conchise el încruntat. Domnilor, sunteți siguri că ați văzut pumnalul acum o jumătate de oră, atunci când ați pătruns în această încăpere ?

Toți cei de față îl asigurară că în locul acela se aflase o armă identică sau foarte asemănătoare cu cea care ajunsese în inima victimei. Numai Sherlock Holmes ceru spre examinare pumnalul scos din rană și se explică:

– Îngăduiți-mi să-l văd. Sunt singurul dintre cei de față care am examinat îndeaproape pe cel găsit în panoplie...

– Deci și dumneavoastră credeți că e vorba de două arme, dintre care una a fost întrebuințată numai pentru a deruta ancheta ?

Era o constatare de elementar bun-simț, pe care o împărtășeau toți cei prezenți acolo, în timp ce detectivul examină cu lupa câteva minute în șir, pumnalul asasin.

– Oare, cine s-ar fi putut strecura în lipsa noastră pentru a-l desprinde din nou de la locul lui ? Cineva din personalul de serviciu, poate... Dar ce interes ar fi avut să facă așa ceva ?

Sosise şi doctorul Watson, care îi asigură pe toţi că i-a dat neristei un calmant şi situaţia ei se va restabili foarte curând. lmes îl trase deoparte şi se întreţinu cu el în şoaptă, după e, foarte satisfăcut, se întoarse la ceilalţi. Era tocmai mentul în care inspectorul de la Scotland Yard se adresase ıfitrionului cu rugămintea de a convoca pe toţi cei care se laseră în după-amiaza aceea în palatul conţilor de Mare, pentru primă anchetă generală.

– Un moment, scumpe inspectore, rosti cu glasul lui calm dar hotărât marele detectiv. Înainte de aceasta, ar trebui să-l întrebaţi pe soţul victimei care erau în realitate relaţiile sale cu camerista, tânăra şi frumoasa franţuzoaică. Toată asistenţa rămase înmărmurită.

– Ce vreţi să insinuaţi, domnule Holmes ? Ce vă trece prin minte ? spuse strangulat de indignare amfitrionul. V-am chemat ca să mă ajutaţi într-o împrejurare gravă şi văd că dumneavoastră vă întoarceţi împotriva mea ? Încep să regret că v-am adus în această casă ca să...

– Dar, Mylord, nu e vorba de nici o presupunere; voiam numai să ştiu unele lucruri despre raporturile dumneavoastră cu această femeie, pentru a preciza mai bine rolul pe care l-a jucat ea în toată afacerea. Cred că ea v-a câştigat încrederea mai mult decât s-ar fi cuvenit şi apropierea ei de soţia dumneavoastră i-a fost acesteia fatală.

– Cum, credeţi că ea e asasinul ? O femeie...

– O femeie care urmărea un mare interes, cu tenacitate şi fără nici un scrupul... Când şi unde a-ţi cunoscut-o ?

Lordul, care se schimbase la faţă, enervarea făcându-l să devină aproape stacojiu, explică simplu ceea ce mai spusese înainte şi de ce o considera pe tânăra franţuzoaică în afară de orice bănuieli.

– Cine v-a adus-o în casă ?

– V-am spus că am cunoscut-o întâmplător la Paris, cred că amicul Laurent a prezentat-o soției mele într-un moment în care aveam nevoie de cineva care să ne servească și să cunoască și limba locului.

– Și recomandările, așa de serioase, cine vi le-a dat ?

– Cred că tot el, de la niște persoane cunoscute bine de el...

– Încep să cred că domnul Holmes a ajuns să mă bănuiască și pe mine, care am intrat în casa aceasta acum o oră, replică pictorul cu ironie ușoară.

– Să sperăm, pentru dumneavoastră, că e așa. Eu am prins tot mecanismul acestei intrigi criminale.

– În ceea ce mă privește, adăugă lordul care începuse să-și revină în fire, nu voi nega faptul că Hélène mi-a inspirat o oarecare simpatie, dar de aici până să fiu bănuit că mi-am ucis soția... Vă avertizez, domnule Holmes, că nu voi accepta să fiu supus unui interogatoriu.

– Nu am intenționat nici măcar o clipă să fac acest lucru. Iar întrebările mele sunt puse numai în serviciul descoperirii adevărului, deci împotriva celui care v-a ucis soția și probabil că avea intenții necinstite și la adresa dumneavoastră... Cred că dumneavoastră ca și Lady Jane ați fost victimele unei urzeli mai complicate, care a început de mult. Și, atunci, în aceeași ordine de idei, ați vrea să-l întrebați dumneavoastră pe domnul Laurent unde a cunoscut persoana pe care v-a recomandat-o și care au fost, înainte și după, relațiile lui cu ea.

– Nu văd, acceptă lordul, de ce prietenul meu nu v-ar răspunde ?

– Desigur, răspunse acesta, e foarte simplu, am cunoscut-o mai demult, nu știu exact unde, în mediile pariziene. Am socotit-o demnă de a sluji pe prietenii mei, măcar scurtă vreme, o familie de englezi care aveau nevoie de așa ceva. Nu am

prevăzut că lady Jane se va ataşa de ea, că o va duce în Anglia, că o va angaja în serviciul ei în continuare. Devotamentul ei...

– Domnule Laurent, sunt gata să cred ceea ce mi-aţi spus, dar aţi uitat să-mi răspundeţi la cealaltă întrebare: care au fost atunci şi în continuare relaţiile dumneavoastră cu ea ?... Şi, ca să nu ne mai irosim vremea, deoarece sunt convins că am pierdut deja primul act la teatru, să vă răspund eu, pentru domnul inspector, care va continua ancheta.

– Hélène a fost şi a rămas amanta dumneavoastră. Aţi reuşit s-o strecuraţi în familia lordului, deoarece aţi remarcat după un timp simpatia pe care sir George i-a arătat-o. Nu e treaba mea să judec aceste lucruri. Le ofer pentru reflecţie domnului inspector. Pe el vreau să-l întreb doar un lucru: unde se află postul telefonic instalat în această casă ?

– Jos, aci, aproape de intrare, în biroul meu personal.

– Aşadar, într-o parte a palatului supravegheată strict de bătrânul Parker... Nu vi se pare atunci curios că lady Jane nu a fost zărită de nimeni când a coborât de la etaj, din apartamentul ei, tocmai la telefon, pentru a-l chema pe domnul Laurent ?

– Dar nu am pretins nici o clipă că ea însăşi mi-a vorbit la telefon ! A pus pe cineva din personalul de serviciu...

– Probabil pe domnişoara Hélène, cum este şi firesc, replică pe un ton sarcastic detectivul. Domnul inspector de la Scotland Yard va face cuvenitele cercetări şi va stabili cine a vorbit cu dumneavoastră.

Sherlock Holmes lăsă toată asistenţa într-o stare de iritare şi nedumerire.

– Eu trebuie să plec, totuşi; ţin să apuc măcar partea a doua a piesei. Dar, înainte de toate, vreau să comunic atât solicitatorului meu, lordul de Mare, cât şi poliţiei care s-ar putea să mă infirme, rezultatele deducţiilor mele. Am venit totuşi pentru o anchetă. Aşadar, iată cum stau lucrurile: Domnul Laurent şi complicea sa

sunt vechi cunoscuţi, legaţi de câţiva ani trăiţi împreună în mediile artistice ale Parisului. Acolo, frumoasa franţuzoaică i-a servit şi lui şi altora drept model. Ea este personajul feminin din tabloul *Pericle prezentând-o pe Phrineea goală în faţa bătrânilor din areopagul Atenei,* un tablou care a făcut vâlvă şi a trebuit retras, la cererea autorităţilor, la Salonul de pictură parizian de acum câţiva ani. Ziarele au relatat din plin toată această poveste care s-a terminat cu expulzarea artistului din Franţa datorită scrisorii insultătoare pe care el a adresat-o prin ziare preşedintelui Republicii. Dar a revenit acolo după un timp şi însuşi tabloul i-a adus o sumă fabuloasă, deoarece a fost cumpărat de un bogătaş american, prin intermediari, şi se află acum în America fără şansa de a fi văzut de cineva. Eu am avut această şansă.

În aceste împrejurări a picat lordul cu soţia sa la Paris; ambii îl cunoşteau pe Laurent, care a găsit prilejul de a forţa apropierea prin tot felul de amabilităţi, dar şi prin această femeie care a fost oferită familiei ca o momeală. Poate că nu de la început intenţia lor a fost criminală, totul s-a precipitat mai târziu, când cei doi s-au întors acasă. Prezenţa cameristei franţuzoaice, slăbiciunea lordului pentru ea i-au încurajat pe cei doi în intenţia de a o elimina pe nefericita Lady Jane. Ea trebuia înspăimântată în prealabil prin tot soiul de manevre şi cu acest scop a fost folosită afacerea cu scrisorile de ameninţare, telefoanele şi cu apariţiile şi dispariţiile pumnalului. Numai cineva de al casei putea să execute fără măcar a fi bănuit toate mişcările acestea. Dar de ce s-a hotărât ca asasina să-şi îndeplinească planul tocmai în seara aceasta ? Cred că pentru un motiv foarte simplu: Lordul, alarmat de starea sănătăţii soţiei sale, hotărâse în ultima clipă să plece la o staţiune de cură şi, poate, mai departe, în Europa. Asta schimba totul şi, de aceea, camerista i-a dat în

grabă de ştire amantului său... Ea era una din puţinele persoane care ştiau.

Asistenţa rămase înmărmurită. Domnul Holmes se apropie de nefericitul lord, care căzuse prăbuşit într-un fotoliu murmurând:

– Tot ce aţi spus e adevărat, cred că e adevărat...

– Mai rămâne ca şi poliţia să confirme cele deduse de mine. Sunt convins că inspectorul va ordona arestarea asasinei şi îl va reţine pentru bănuieli grave pe domnul Laurent. Aveţi încă multe de făcut, domnule inspector, şi sunt convins că veţi dezvălui întregul adevăr. Mai ales va trebui să lămuriţi cum de a putut primi un telefon domnul Laurent, când el nici nu are instalat un post telefonic acasă.

Sherlock Holmes se înclină politicos în faţa gazdei, apoi împreună cu asistentul său părăsiră grăbiţi palatul de Mare, în timp ce vocea inspectorului de poliţie se auzi puternică, făcând acest apel:

– Nimeni să nu iasă din această casă fără aprobarea mea !

Peste câteva ore, trecuse de miezul nopţii şi cortina căzu peste ultimul act al tragediei. Sala teatrului Starlight răsuna de aplauze şi ovaţii, adresate întregii trupe dar mai ales marelui Joseph Cobb, neasemuitul tragedian, care interpretase rolul titular. Fusese magnific, dar în final, în faţa oştilor nepământene ale insurgenţilor atinsese sublimul; toţi spectatorii se întreceau, cu recunoştinţă, să participe la acest triumf.

Cei doi prieteni, aflaţi într-un balcon de avanscenă împărtăşeau sentimentele sălii. Doctorul Watson ar fi vrut să zăbovească în mijlocul gloriosului tumult.

Bătrânul Joe, cum i se spunea în lumea teatrului, se întrecuse pe sine; realizase o performanţă magnifică. Ştiuse să treacă de la emoţia conţinută şi stăpânită din scena când Macbeth află de moartea soţiei sale, la stupoarea în faţa ştirii că pădurea din

Birnam s-a pus în mişcare şi se apropie de Dunsinane, pentru a atinge paroxismul în final, când regele asasin se confruntă cu Macduff. Şi totul într-un crescendo firesc, fără nici o urmă de melodramatism !

Doctorul Watson ar fi vrut să mai rămână, în nici un caz să risipească aşa de grabnic vraja... Fu deci uimit să-şi vadă prietenul coborând treptele teatrului şi îndreptându-se hotărât spre cupeul care-i aştepta, fără să se mai uite la asistentul său, ca şi cum ar fi fost mânat de o treabă urgentă. Când trăsura se puse în mişcare, marele detectiv se explică:

– Dragul meu, mă grăbesc să ajung la Scotland Yard, pentru a-l împiedica pe prietenul nostru, inspectorul, să facă vreo prostie.

– Ce ar putea să facă ? În clipa de faţă ancheta trebuie să se fi terminat şi toate lucrurile au fost lămurite.

– Nu fi foarte sigur, doctore. Ceea ce i-am sugerat eu inspectorului despre felul cum s-a comis asasinatul conţine o mare parte de glumă...

– Glumă ? Ce vorbă e asta ? Dar lucrurile au fost clarificate, deducţiile dumitale sunt impecabile, au convins pe toată lumea.

– Aşa e, prietene, dar ele ascund întrucâtva adevărul: am ţinut să mă amuz puţin pe seama inspectorului care e un om atât de simpatic... Cred că eşti de acord ?

– Dar nu înţeleg, unde este gluma ?

– Ei, doctore, chiar crezi dumneata că Lady Macbeth ar fi fost capabilă să asasineze pe cineva ? Puterea femeilor e totdeauna de alt ordin...

– Cum, întrebă Watson, după o clipă de stupoare, socoţi că bărbatul, pictorul Laurent, a comis crima ?...

– Desigur. El s-a aflat în palatul de Mare, în toată această după-amiază, a ieşit după comiterea faptei, profitând de confuzia pe care am iscat-o noi, venind. S-a întors simulând un apel

telefonic care nu putea avea loc... De aceea te-am pus să te interesezi dacă pictorul are telefon acasă. Dacă Inspectorul a mers pe această linie, i-a distrus, hotărât, alibiul. Să sperăm că a făcut-o şi că e pe calea cea bună. În tot cazul, mă duc să iau contact cu el pentru a-l împiedica să facă vreo prostie... Nu uita că ziariştii sunt în permanenţă prezenţi, la Scotland Yard, la vânătoare de ştiri. Mă tem ca nu cumva celebrul Pix, regele reporterilor, să nu fi aflat ceva şi să răspândească o ştire falsă, care l-ar compromite pe inspectorul nostru.

– Atunci să ne grăbim, exclamă doctorul Watson, lăsându-se pe pernele trăsurii. Eşti, într-adevăr, un om extraordinar, domnule Holmes !

– Să nădăjduim că nu s-a întâmplat ceva şi mai neplăcut, deşi nu de neprevăzut: profitând de o neatenţie a poliţiei, lady Macbeth să nu comită gestul fatal, din actul al V-lea...

– Adică ?

– Să se sinucidă...

– Asta ar fi într-adevăr o mare lovitură, care ar încurca totul ! Crezi că lucrurile s-ar putea petrece ca la teatru ?

– Sper, doctore Watson, să nu se fi întâmplat aşa ceva, şi echipa de la Scotland Yard să-şi fi făcut datoria.

– De ce speri asta ?

– Pentru că poliţia londoneză este, cu toate glumele, cea mai bună din lume !

1970-1998

SUPREMUL SACRIFICIU

> Şi atunci, dintre ei se ridică un preot, slujitor al teribilului zeu Quaztelquatl. Şi spuse: „Până la apusul soarelui va trebui totuşi să sacrificăm un om. Căci zeilor le e sete !"

O zi surâzătoare şi plină de cele mai generoase făgăduieli se vestea în dimineaţa de primăvară în care don Ramon Alvarez Otayo împlinea şaptezeci de ani. Pânzele zdrenţuite ale norilor uşori pluteau parcă şi mai liniştite ca de obicei pe un cer de un albastru cald, în timp ce soarele trecuse de pragul răsăritului şi răscolea un abur roşietic şi strălucitor peste piscul de zăpadă al vulcanului îndepărtat şi mândru Ixtaquatl. Bătrânul general se sculase şi în acea zi devreme şi se uita de la fereastra camerei sale de lucru în parcul palatului prezidenţial, la vegetaţia bogată şi felurită, crescută în desfrâu în rondurile îngrădite de alei cu pietriş şi tăiate în forme geometrice, pe care le umbreau din loc în loc frunzele late ale coroanelor ample de palmieri. Mica grădină era, firește, pustie la acea oră şi doar peste arbuştii ornamentali care urmau linia grilajului metalic se zărea sclipind baioneta vreunei santinele. Încolo era liniște şi neclintire; numai arareori câte o pasăre cobora din înălţime în zbor grăbit şi răsfoia boschetele, iar prin frunzişuri şerpii umbrelor tresăreau uşor la slabele adieri ale vântului.

Era ziua în care don Ramon împlinea şaptezeci de ani. Întâmplarea făcuse ca în acel an aniversarea naşterii lui să cadă

în Vinerea Mare. Nu mai putea fi deci vorba de nici un fel de sărbătorire. Corpul diplomatic şi mai-marii ţării fuseseră invitaţi să-şi amâne prezentarea felicitărilor. Ziua aceasta, preşedintele înţelegea să şi-o petreacă în post şi rugăciune. O simplă descindere în catedrala oraşului pentru a asista la liturghia solemnă era un prilej bun de a se lăsa totuşi văzut de cetăţenii care-l iubeau şi a petrece acolo o oră de reculegere şi profundă meditaţie.

Viaţa lui don Ramon fusese străbătută de harul divin, iar ajutorul invizibil pe care-l primise pe neaşteptate, dar totdeauna la timp, nu putuse decât întări marea lui pietate. Cariera zbuciumată a preşedintelui, încununată acum de laurii gloriei terestre, ţinea într-adevăr de miracol şi nu s-ar fi putut explica altminteri decât prin intervenţia supranaturalului.

Niciodată, în cursul chinuitei şi asprei lui vieţi de soldat, ambiţia nu i se ridicase aşa de sus, spre piscul suprem al celei mai înalte magistraturi a ţării. Că va deveni vreodată conducătorul statului era o idee care nu-i trecuse nici o clipă prin minte, înainte de a ajunge efectiv acolo. Nici măcar în timpul lungului război civil care măcinase întreaga structură a vechiului regim al ţării, dar la care el nu participase decât de nevoie, ca figurant – e drept, de frunte.

Ţara se surpase fără voia generalului, comandant al unei simple armate. Autorităţile civile pierduseră orice control al situaţiei interne, iar cetăţenii se grupaseră treptat sub câte un *bandero,* ca sub un adăpost. În tot acest timp, rolul lui don Ramon crescuse. Conducător de oşti, având în administrare un teritoriu ce se mărea treptat, el reprezentase totdeauna în ochii cetăţenilor mai curând spiritul de ordine decât cel al rebeliunii. Fără să fie un răzvrătit, fatalitatea îl aruncase între căpeteniile războiului civil, într-un conflict în care el ar fi vrut să fie mai

mult un arbitru. În plină anarhie, el încercase tot timpul să salveze şi să reconstituie tot ce se mai putea salva.

În sfârşit, după câţiva ani de lupte sângeroase, de devastări şi de cumplite atrocităţi, armatele cobeligeranţilor începură să resimtă oboseala şi uzura pe care o aduce cu sine un prea lung efort. Sângeroasele legiuni, în care se adunaseră oameni de toate soiurile, începură să-şi rărească rândurile şi să nu-şi mai numere dezertorii care refuzau să-şi mai îndeplinească angajamentele. Distrugerile sărăciseră regiuni şi oraşe întregi. Ruinele se întindeau pretutindeni. Existaseră şi temeri ale unei intervenţii din afară şi ale internaţionalizării conflictului. Aşa că, la un moment dat, cei trei comandanţi de guerrilleros hotărâră să-şi dea întâlnire în mica localitate Santissima Trinidad, în incinta unei foste mănăstiri cu acest simbolic nume.

Câteva săptămâni de tratative precedaseră această înţelegere. Ceilalţi doi generali rămaşi în viaţă din lupta fratricidă a facţiunilor l-au aşteptat pe don Ramon să coboare cu armata sa din regiunea de munte a ţării, ca să ia şi el loc la masa împăcării. Toată lumea a răsuflat uşurată aşteptând acum pacea. Când, deodată, cu câteva ore înainte de sosirea lui don Ramon, fosta mănăstire unde urma să se semneze încheierea tratativelor a fost aruncată în aer de explozia unei uriaşe cantităţi de dinamită. A fost răzbunarea celor învinşi ? a fost o întâmplare ? un accident nefericit ? Nu s-a putut afla. Istoria e totdeauna obscură, mai ales în acele puncte unde s-ar putea găsi explicaţii pentru tainicele ei surprize tenebroase.

Generalul Ramon Alvarez Otayo privise stupefiat holocaustul în care au pierit cei doi foşti rivali ai săi, cu statele lor majore şi cu acoliţii lor cei mai importanţi. Totul se nimicise în câteva clipe şi, pe ruinele fumegânde ale nădăjduitei şi posibilei concordii, bătrânul caudillo rămăsese astfel comandantul suprem şi fără contestaţie al tuturor trupelor. Conflictul îşi găsise soluţia

în împăcarea definitivă – cea a morții principalilor protagoniști, ce se sfâșiaseră până atunci în atâtea lupte fratricide.

Ca neașteptat beneficiar al acestei împrejurări, s-ar fi putut crede că norocosul supraviețuitor al sinistrului n-a fost tocmai străin de unele mașinații ce se însărcinaseră să întoarcă atât de bine soarta în favoarea sa. S-ar fi putut, într-adevăr, crede; mai ales că unii pretindeau cum că Gonzalo Soria, un om de încredere al uneia dintre victime, fusese văzut apărând în tabăra lui don Ramon cu o anume misiune. Poate că a fost văzut venind; nimeni însă nu l-a mai văzut ieșind de acolo. De altfel, don Ramon trebuie pus pe deasupra oricăror bănuieli: el nici măcar nu cunoștea bine locul întâlnirii; trupele lui se aflau în lagăr la vreo zi depărtare de Santissima Trinidad când se întâmplase accidentul. Pentru el, care judecase profund împrejurarea, rostul tuturor acestor dramatice, dar perfect înlănțuite evenimente, ce-l aduseseră în postura de arbitru al situației, nu putea fi o simplă urzeală omenească. Explicația nu era decât una singură: Dumnezeu. El voise astfel, în obscurele sale intenții – așa cum pe vremuri alegea patriarhii, proorocii și martirii, ungea pe regi, îi prăvălea apoi în țărână, înălța pe mișei și pedepsea, evident nu de puține ori, pe cei nelegiuiți, cu aceeași nepătrunsă înțelepciune cu care pusese și acum capăt războiului dintre cei trei generali.

Împrejurarea fusese prea clară ca să necesite cumva altă explicație. Dumnezeu îl învestise cu un sceptru, arzător încă de flăcările incendiului de la Santissima Trinidad, și el trebuia să-l țină de acuma înainte în mâinile sale nevrednice. Don Ramon ridică deci tabăra chiar în acea noapte și luă direcția capitalei, a cărei populație îl primi peste câteva zile ca pe un salvator. Trupele celor doi rivali, dispăruți cu totul în fum și cenușă (căci nu li s-au putut găsi cadavrele) se alăturaseră biruitorului, iar ofițerii au făcut în grabă și de bunăvoie acte de supunere. Astfel

bătrânul general a ajuns conducătorul suprem al uriaşei armate pe care nu el o chemase sub drapel.

Don Ramon condusese treburile statului cu înţelepciune şi cu moderaţie. Puţina lui iniţiativă a dat frâu liber energiilor altora, mai inteligenţi, dar mai nesocotiţi. Preşedintele era însă un cenzor suprem al tuturor actelor de stat şi avea oroare de tot ce i se părea a fi o exagerare. Fantezia lui tot atât de restrânsă ca şi inteligenţa se vădise cu timpul mai utilă pentru naţiune decât iniţiativa altora aparent mai isteţi. Cu trecerea vremii, populaţia începu să recunoască aceste merite ale bătrânului şi să accepte blânda lui mediocritate. Cârmuirea lui adusese într-adevăr liniştea în ţară, care a sfârşit prin a vedea în el un mântuitor. Aşa a intrat el în capitală şi aşa a rămas, în decursul anilor.

Oraşul nu-i plăcuse însă. Stilul yankeu care pătrunsese cu modernismul lui agresiv şi care se dezvolta din ce în ce mai mult îi era nesuferit. Forfota străzilor pline de străini dubioşi şi lipsiţi de respect, clădirile înalte şi fără stil, marele port ce trăia mai mult din contrabandă şi afaceri necurate jigneau moralitatea austerului ţăran care rămăsese, în ciuda rangului său, preşedintele, şi-l dezgustau. Trepidaţia, zgomotul, căldura, nopţile agitate şi frenetice îl făcuseră a se gândi să revină la vechea capitală districtuală Villa Antigua de San Juan, fostă reşedinţă a cuceritorilor spanioli, în care unul din locotenenţii lui Pizarro îşi stabilise un campament provizoriu, în drum spre El Dorado, implântându-şi simbolic spada pe o movilă mai înaltă, exact acolo unde mâinile harnice şi pioase ale călugărilor augustinieni aveau să ridice ceva mai târziu mănăstirea de la care oraşul îşi luase numele.

Localitatea aceasta, depărtată de mare, beneficia în schimb de apropierea munţilor. Ploi dese răcoreau aerul îmbălsămat de florile cu mirosuri agresive şi ameţitoare care umpleau nenumăratele grădini. Nici ziua nu era zăpuşeala obişnuită la această

latitudine, căci nori subțiri și cenușii se plimbau mai tot timpul pe un cer palid, septentrional.

Căpeteniile indiene recomandaseră în dușmănie acel loc cuceritorului ce voise să întemeieze o așezare acolo. Căci pentru indigeni, larga răscruce a mai multor văi în care s-a dezvoltat mai târziu orașul, după descoperirea minelor de argint, era un loc al blestemelor. Adoratori ai soarelui, indienii nu puteau privi decât cu oroare la locul acesta veșnic înecat într-o lumină stranie, de amurg. Pentru spanioli însă, așezarea era nu se poate mai potrivită, pentru că era situată la egală distanță de diferitele exploatări miniere din jur.

Simplă reședință administrativă, de importanță totdeauna secundară, orașul nu fusese prea întins nici în vremurile de glorie ale colonizării. Dar avea în toată alcătuirea lui urmele sau măcar intenția monumentalității, care lui don Ramon îi plăcea cu deosebire. Palatele părăginite, dar grandioase, în stilul barocului colonial, se răsfățau în grădini cu vegetație nebună sau închideau între ziduri câte un patio cu umbre ce făceau încă mai viu clipocitul vreunui izvor. Străzile erau largi și drepte. O cale falnică, numită Argentina, mărginită de palmieri regali, putea face cinste capitalei oricărei țări din lume.

În Cuartel Viejo, strălucea ca o nestemată marea mănăstire San Juan, fără pereche în toată America, și unde președintele se gândea uneori, în momentele lui de plictiseală și de amărăciune, să se retragă, așa cum făcuse pe vremuri împăratul Carol Quintul la Yuste. În sfârșit, mai multe monumente istorice și statui celebrau personalitățile care ilustraseră diferitele etape ale istoriei țării și ale orașului: un descumbriador, un conquistador, un libertador și, în sfârșit, un inevitabil reformador.

Don Ramon își alesese ca reședință prezidențială vechiul *Oficial* al stăpânitorilor de pe vremuri, o vastă clădire cenușie, din blocuri de granit aduse din cariera apropiată de la Pobre, pe

care abia o mai înveseleau vegetaţia parcului şi ornamentaţiile excesive dinăuntru. Într-adevăr, interiorul palatului, în întregime refăcut în secolul al XVIII-lea, contrasta puternic cu austeritatea faţadelor. El trăda personalitatea şi gusturile ilustrei şi prea tumultuoasei doña Maria-Beatriz Espès (rămasă în istorie sub numele de Flor de Mayo, din cauza pasiunii sale desfrânate pentru orhidee), amanta unui vremelnic vicerege ce-şi găsise în acest palat şi în tovărăşia pasionatei sale iubite o scurtă fericire de crepuscul, în ultimele lustruri ale dominaţiei spaniole – ca o neaşteptată resurecţie a tinereţii lui ofilite de aproape o jumătate de secol. Doña Maria murise tragic, la puţin timp după rechemarea în Spania a octogenarului vicerege, în mijlocul unui banchet unde-şi aprinsese fără voie (sau cu voie) părul de la lumânările unui candelabru, arzând de vie. De atunci, vechiul tribunal servise mai mult pentru birourile administraţiei regionale, până la obţinerea independenţei ţării, când ele se mutaseră în capitală. Astfel, timp de aproape un secol, palatul avea să rămână o clădire aproape abandonată – în tot cazul, nu mult schimbată faţă de felul în care o amenajase şi o dichisise neuitata şi tragica Didonă.

Don Ramon îşi mutase aici reşedinţa, restaurând-o temeinic. Tot el schimbase şi numele vastei pieţe ce se deschidea în faţa principalei faţade a clădirii, dincolo de grilajul ce mărginea micul parc, botezând-o: Plaza del San Salvador, în locul vechii şi sinistrei denumiri: Plaza del Quemadero.

Construcţia aceasta vastă, trufaşă şi sumbră, haotică şi împodobită până la saţietate, plină în sfârşit de ecourile istoriei frământate sau numai frivole, era o sinteză a evenimentelor prin care trecuse întreaga ţară şi poate de aceea generalul-preşedinte îşi oprise atenţia asupra ei. În încăperile acestui palat, cu totul deosebite una de alta, don Ramon îşi primea colaboratorii, ţinea sfat cu miniştrii, dădea unele recepţii şi-şi avea şi locuinţa

particulară. Obiceiul lui era să-i primească pe străini mereu în câte o altă încăpere, nu după necesităţile situaţiei sau după rangul invitatului, ci după nişte socoteli impenetrabile. În biroul prezidenţial nu intra aproape nimeni, niciodată.

În această cameră, puţin cam întunecoasă, austeră şi nu prea mare, se afla şi acum preşedintele. Cu toată iubirea pe care supuşii o arătau autorităţii sale, el se temea oarecum de acţiunea iresponsabilă a atentatorilor şi prefera să-şi conserve persoana, pentru toţi preţioasă, mai în umbră. El privea doar de la fereastră vasta panoramă a oraşului, şi această prelungită contemplare era pentru venerabilul bărbat de stat una din puţinele plăceri pe care i le oferea existenţa. Într-adevăr, pe partea opusă faţadei principale, ferestrele palatului dădeau spre un magnific parc tăiat geometric şi împodobit cu havuzuri înecate în verdeaţa proaspătă a plantelor ecuatoriale. Alei îngrijite şerpuiau şi se înnodau printre rondurile de flori. Bănci rare erau risipite prin toate părţile. Aici era locul favorit de recreaţie şi de odihnă al sărăcimii oraşului.

Toate acestea erau opera preşedintelui. Înainte vreme, acolo fusese un cartier de case mizere şi pipernicite, ce se înghesuiau şi se împingeau până în zidul din fund al palatului. Uneori, în acele timpuri de la începutul înscăunării lui în funcţia de preşedinte al ţării, don Ramon încăleca pe un cal, în momentele lui de plictiseală, şi pleca să se plimbe singur pe străduţele acelea înguste şi prost întreţinute. Plimbarea prin cartierul acesta nevoiaş, vederea caselor sărăcăcioase şi pitoreşti, ce-i aminteau de satul în care se născuse, îl încântau peste măsură şi-l făceau să uite grijile conducerii statului.

Dar într-o bună zi, o mână iresponsabilă sau criminală a aruncat o piatră în capul preşedintelui, făcându-l să se prăbuşească de pe cal. Gărzile l-au adus plin de sânge în palat, unde rănitul

nu şi-a revenit în simţiri decât după un timp. Şi-a putut însă relua înaltele sale funcţii aproape numaidecât.

Accidentul a avut însă şi unele urmări. Favoritul său din acea vreme, don Garcia Villada, agitat de un zel profund, a ordonat evacuarea cartierului de toţi locuitorii, care, fără anchetă şi triere, au fost expediaţi din urbe, integral şi rapid, pe lumea cealaltă. Apoi le aruncase în aer casele cu dinamită, le distrusese în chip de represalii orice urmă.

Bineînţeles că sceleratul plătise cu viaţa aceste fapte. Pe locul dezolării şi al ruinei, don Ramon ordonase construirea unui parc, în care el însuşi depusese simbolic prima mână de pământ şi udase cu o stropitoare primele răsaduri, în urletele de entuziasm ale mulţimii. Nu mai puţin însă, preşedintele avea acum în faţă un parc magnific, ce crescuse sub ochii lui şi pe care chiar el îl botezase în amintirea nenorocirii: Jardin de los Inocentes.

Mai mult consternat şi mâhnit decât mâniat de nenorocirea care era să-l lovească, preşedintele a trebuit să asculte sfatul demnitarilor credincioşi din jurul său şi să se păzească a mai da nebunilor prilejul să încerce asupra lui vreun atentat. De aceea, operaţia pătrunderii în acea parte a palatului în care-şi desfăşura el activitatea se făcea cu greutate şi cu nesfârşite preambuluri prudente. O adevărată ceremonie de iniţiere trebuia îndeplinită de cel fericit cu privilegiul de a face parte din corpul de gardă al bătrânului conducător al statului.

Aşa se întâmplase în urmă cu câteva luni cu tânărul Pedro Arrias. Don Francisco Eltùn, mai-mare peste poliţia ce se ocupa cu paza personală a preşedintelui, obişnuia să recruteze agenţii însărcinaţi să vegheze asupra lui dintre tinerii simpli din clasele cele mai de jos, fii de ţărani, de preferinţă din Amacas, regiunea de baştină a lui don Ramon. Îi alegea de cele mai multe ori dintre tinerii angajaţi în armată după expirarea stagiului şi care dovediseră mai mult decât alţii credinţă şi zel. Aşa se

întâmplase şi cu Pedro Arrias, pe care şeful poliţiei pusese ochii. Îl remarcase ca pe un ostaş zelos, tăcut şi plin de hotărâre; îl urmărise îndeaproape un timp, fără ca acesta să-şi dea seama, şi-l chemase apoi la o întrevedere secretă. Îi arătase atunci perspectivele unei cariere de invidiat, marea cinste de a-l sluji pe preşedinte, de a beneficia de încrederea şi de iubirea lui. Ce-i rămânea să facă ? Să se întoarcă în satul lui, la viaţa de mizerie, printre ceilalţi laneros, din mijlocul cărora se ridicase ? Sau să râcâie pământul pietros al povârnişurilor şi să cultive patate ?

Tânărul acceptase. Dar chiar în noaptea acelei zile se trezi arestat şi aruncat într-o temniţă din închisoarea Santiago, împreună cu vreo zece inşi, cam de aceeaşi vârstă cu el şi pe care nu-i mai văzuse până atunci niciodată. Fu încunoştiinţat că împotriva lui şi a celorlalţi s-a lansat acuzaţia că ar fi făcut parte dintr-un complot care urmărea răsturnarea preşedintelui.

Nici unul din ei nu voi să recunoască acuzaţia. Fură despărţiţi atunci, şi, după mai multe zile de post negru fură supuşi unor torturi atroce. După altă săptămână, câţiva dintre ei părăsiră închisoarea, fiind transportaţi la cimitir, căci sucombaseră în timpul anchetei. Vreo trei mărturisiră că sunt într-adevăr vinovaţi şi fură judecaţi de urgenţă de un tribunal militar şi executaţi apoi numaidecât prin împuşcare, în curtea închisorii. Numai Pedro Arrias nu a scos în tot timpul cercetărilor nici un cuvânt.

La câtva timp după acestea, el fu adus deci în biroul anchetatorilor, unde acum se afla, spre marea lui mirare neexprimată, don Francisco însuşi. Şeful poliţiei îl anunţă victorios că a fost acceptat în garda preşedintelui, apoi îl sărută cu afecţiune şi-i ură noi succese, dându-i o acoladă, care pe nefericitul sleit de torturi era să-l facă să se prăbuşească grămadă. Aşa intrase în serviciul poliţiei.

Dar tânărul neofit avu curând decepția, pe care și-a înghițit-o tot în tăcere, să constate că noua lui demnitate nu-i conferea avantajul suprem la care visase: acela de a purta o strălucitoare uniformă. Era obligat să umble civil, în haine uneori mai proaste decât cele ale lui de acasă. Doar de ziua națională a țării a încălecat un ducipal greoi, din grajdurile prezidențiale, care, când sălta în trap, părea că sare mai mult în sus decât merge înainte, și și-a pus o uniformă nouă, cu o eșarfă în diagonală, albastră – culoarea sfântă a strămoșilor săi – și a urmat caleașca președintelui și cortegiul oficial, ținând în mână o sabie pe care de altfel nu a avut prilejul s-o folosească niciodată.

Acesta era omul pe care șeful poliției îl considera demn de o misiune încă mai înaltă. În timpul care trecuse de la numirea lui în serviciu, Pedro Arrias își dovedise zelul și atrăsese asupra sa atenția bătrânului șef de stat, care-l considera un element dintre cele mai demne de încredere. Recomandările lui don Francisco fuseseră excelente. Noul acolit fu deci adus într-o zi la palat și introdus în cabinetul secret al marelui om.

Figura băiatului făcuse acestuia, de la început, cea mai bună impresie. Era un tânăr indian mijlociu de statură, dar cu silueta masivă și țeapănă. Privirea îi era fixă și lucioasă, deși ochii săi închideau un incendiu adânc. Totul în el dădea impresia de modestie, de tenacitate și hotărâre, virtuți pe care bătrânul Salvador le aprecia mai mult decât pe oricare altele, în această lume. S-a apropiat așadar de el și i-a pus mâna pe creștet, ca și cum i-ar fi dat binecuvântarea. Don Francisco a spus președintelui că tânărul a fost verificat și că se arată dispus să ducă la îndeplinire eventual o nouă misiune, orice dificultăți s-ar ivi. Bătrânul general îl întrerupse pe șeful poliției și se adresă lui Pedro Arrias care până atunci nici măcar nu clintise, ca și cum ar fi încetat chiar să mai respire.

– Cunoşti aşadar pericolele care mă ameninţă pe mine, părintele patriei ?...

Tânărul a răspuns scurt, încruntându-şi şi mai mult sprâncenele tenebroase:

– Da.

Un singur cuvânt exprimat cu fermitate şi fără nici o ezitare, care plăcu preşedintelui, căci ar fi vrut să-l audă mereu în jurul lui.

– Ai merge şi mai departe, pe calea pe care ai pornit, de a mă apăra de duşmanii perfizi care nu îndrăznesc să iasă la lumină să mă înfrunte şi caută căile piezişe ?

Din nou răspunsul fu concis ca o lovitură de spadă:

– Da !

Preşedintele zâmbi asemeni unui părinte bun, care vede că e ascultat de copilul lui preaiubit. Apoi ridică sprâncenele cu îndurerare şi adăugă:

– Mai gândeşte-te, ai tot timpul să cugeţi în linişte. Nu mă supăr dacă dai înapoi înaintea primejdiei. Nu pot, oftă el din tot sufletul, să cer altuia să-şi asume riscurile unei misiuni atât de grele şi să împărtăşească cu mine atâtea pericole ce sunt îndreptate numai împotriva mea.

O tăcere încordată se lăsă peste cei trei.

Apoi Pedro Arrias mişcă buzele, ca şi cum s-ar fi pregătit să zică ceva. Faţa lui de piatră exprima o suferinţă zăgăzuită ca a unui om care stă să izbucnească în plâns.

Dar înainte de a deschide gura, preşedintele îl opri cu un gest al mâinii:

– Nu acum... am tot timpul să aştept... Mai gândeşte-te, gândeşte-te bine.

După o scurtă pauză, don Francisco făcu un gest către tânărul încremenit şi amândoi ieşiră din biroul preşedintelui.

Cam o lună mai târziu, don Francisco Eltùn îl chemă la o discuţie între patru ochi pe tânărul Pedro. Îi vorbi lung şi

înflăcărat despre situaţia ţării, despre guvernarea înţeleaptă şi blândă a preşedintelui, despre marile binefaceri ale păcii pe care o adusese el şi pe care o apăra.

Mulţumirea cetăţenilor era singura lui grijă şi bucurie. Iubirea pe care toţi copiii patriei i-o arătau cu toate prilejurile era cea mai bună dovadă că el şi ţara merg pe un drum bun.

Dar, adăugă şeful poliţiei cu amărăciune, mai sunt printre atâţia oameni de bine şi ticăloşi, ingraţi şi nebuni care se gândesc să doboare pe şeful statului şi să prăvălească din nou ţara în haosul războiului civil. Sunt puţini aceştia, după cum Pedro Arrias ştie prea bine, dar periculoşi şi extrem de abili. Din nenorocire, împotriva lor nu poate fi formulată o acuzaţie precisă, deşi e ştiut că ei nu stau, ci complotează tot timpul. Cum pot fi ei descoperiţi şi prinşi şi cum pot fi zădărnicite planurile lor criminale ? Sau încă mai mult: cum ar putea fi ei împiedicaţi să-şi ducă la capăt nefastele lor urzeli ? Don Francisco Eltùn l-a întrebat pe el dacă se gândise la acest lucru.

Pedro a replicat că nici nu-i trecuse prin minte acest gând şi nici acum nu putea să răspundă ceva.

Şeful poliţiei s-a ridicat atunci în picioare şi a făcut mai mulţi paşi prin cameră, îngândurat şi taciturn. Apoi s-a întors spre tânărul care-l urmărea cu câtă curiozitate putea exprima privirea lui ermetică şi neagră.

– Pedro Arrias, m-am gândit la tine ca la omul cel mai sigur, cel mai drept şi mai hotărât. Trebuie negreşit să-i descoperim pe duşmanii ascunşi şi să-i zdrobim. Aşadar, nu te-ai gândit niciodată cum am putea face ? Ei bine, îţi spun eu că există totuşi o metodă sigură, pe care sunt însă convins că preşedintele nostru, cu marea lui loialitate, n-ar aproba-o niciodată. De aceea, ceea ce punem acum la cale trebuie să rămână un mare secret – între noi doi.

Lăsase să treacă mai multe clipe şi se apropiase de tânărul care stătea neclintit în picioare şi-i spusese încet:

– Iată despre ce e vorba. Aniversarea zilei de naştere a preşedintelui cade anul acesta în Vinerea Mare. Programul lui prevede în acea zi o scurtă vizită în catedrala San Juan. Ei bine, atunci, pentru că el se va afla în mijlocul mulţimii, e prilejul să încercăm o lovitură, să... punem la cale... un atentat !

Pedro Arrias a vrut poate să spună ceva, dar intenţia i s-a frânt înainte ca faţa lui să înceapă a trăda vreun gând.

– ...Un atentat... continuă don Francisco... simulat. Ceva care să aibă aparenţele unui act criminal, care să producă numai panică şi, pe cât se va putea, nici o victimă. Asta ne-ar putea permite să decretăm starea excepţională pentru un timp şi să operăm mai multe arestări.

De aceea am făcut apel la tine, pe care te ştiu zelos şi plin de grijă pentru viaţa preşedintelui nostru scump.

A urmat un răstimp de tăcere, după care şeful poliţiei, văzând că Pedro nu schiţează nici măcar un gest de dezaprobare, a continuat:

– Iată despre ce e vorba. Prin mulţimea care va fi prezentă în bazilica mănăstirii San Juan, vom introduce un om de-al nostru. El va duce o maşină infernală, pe care o va plasa la o distanţă convenită de locul unde va sta cu siguranţă preşedintele. M-am gândit la stâlpul care separă nava centrală de capela familiei Casamayor. E un stâlp foarte masiv şi rezistent. Dacă punem explozibilul în partea dreaptă a stâlpului, preşedintele, deşi aproape, nu va resimţi decât detunătura. Maşina e, de altfel, fabricată mai mult ca să producă zgomot. Totuşi suflul va sparge vitraliile şi va răni pe toţi cei ce se vor afla în apropierea ei pe o rază de doi-trei metri. Dificultatea cea mai mare e însă alta...

Don Francisco s-a apropiat atunci din nou de tânărul său acolit şi faţa lui mohorâtă a lăsat încă o dată să se vadă marea gravitate a momentului.

– Nu chestiunea actului în sine e grea. Ci alta: cine-l va îndeplini. Va şti oare să păstreze secretul ? M-am gândit la tine, Pedro. Lucrăm numai de un an de zile împreună, dar te-am cântărit îndeajuns. Te ştiu ca pe un ostaş hotărât şi brav. E, în cazul nostru, o misiune de mare gravitate, pentru că dacă află cineva de acţiunea noastră, tot ce am înfăptuit se va întoarce împotriva preşedintelui, care va fi compromis. Vrei să te însărcinezi tu cu această misiune ?

Tânărul a aprobat cu o singură mişcare a capului.

– Nu, reluă don Francisco. Asta nu e de-ajuns. Va mai trebui să faci ceva. Va trebui să juri. Să juri pe sacrul nume al preşedintelui nostru iubit !!

– Am să jur !

Faţa şefului poliţiei se luminase de un zâmbet:

– Eram sigur, eram mai mult ca sigur că ai să primeşti. Tu ştii ce e acela un secret de serviciu şi vei şti să-l păstrezi. Vino încoa !

Don Francisco a deschis un dulap metalic, după ce manipulă mai multe chei, şi a scos de acolo o cutie dreptunghiulară cu un simplu mâner. A pus-o pe birou.

– Iată cum funcţionează. Nu trebuie să o deschizi şi nici să te uiţi înăuntru. O simplă apăsare pe butonul ăsta care se află ascuns sub mâner, face ca în mai puţin de un minut, explozia să se declanşeze. Ai timp să numeri până la cincizeci. Maşina ai s-o vâri într-un coş împletit, din acelea cu care vin în piaţă ţăranii de la munte. Iată-l. Ascunsă în el, maşina nu trebuie observată de nimeni.

Pedro Arrias o examină şi el. De fapt, nici nu prea avea ce vedea. O inscripţie ininteligibilă se afla scrisă pe o plăcuţă.

ATENTION !
DO NOT OPEN – PUSH ONLY HERE
WATER PROTECTED – FIREDEFENCE
NOISELESSLY
UNION FIRE ARMS CO. TOLEDO, OHIO
MADE IN U.S.A.

Şeful poliţiei luase cutia şi o băgase în dulap cu coş cu tot.

– Până la Paşte mai avem o săptămână. Nu mai e nevoie să-ţi spun că orice indiscreţie din partea ta înseamnă, pentru noi doi, moartea !

*

Săptămâna aceasta trecuse. Era ziua în care preşedintele împlinea şaptezeci de ani. Şeful poliţiei venise dimineaţa la palat şi-l asigurase că poate face drumul în perfectă linişte. Don Ramon se îmbrăcase în strălucitoarea-i uniformă de general, cu toate decoraţiile şi insignele ordinelor pe care le poseda, apoi urcase în trăsura deschisă cu care avea să parcurgă scurta distanţă până la mănăstirea San Juan. Mulţimea care ieşise pe străzi de abia îl putea zări în mijlocul gărzii călare ce-l înconjura din toate părţile. În acelaşi fel şi precedat de demnitarii care-l aşteptau pe trepte, el pătrunse în catedrală.

Interiorul marii bazilici era ticsit de lume de tot felul. Pe locurile rezervate în două lungi şiruri de bănci somptuos sculptate se aflau aşezaţi reprezentanţii vechilor familii nobile ale oraşului, care nu avură pentru conducătorul statului şi pentru suita lui nici măcar o clipire de curiozitate. Erau cu toţii cufundaţi în pioasele lor gânduri, în rugile tăcute sau şoptite cu care luau parte la marea ceremonie a Durerii.

Mai toţi descindeau din antice familii spaniole stabilite în Antigua încă din primele decenii ale colonizării. Soarta lor fusese împletită de cea a oraşului şi se confunda cu ea. Minele de argint le aduseseră avere şi strălucire, apoi, secarea lor –

ruina. După o agonie lină fără spasme, asemănătoare apusului de soare în Sierre, ei se resemnaseră să-şi accepte destinul şi acum nu le mai rămânea decât să-şi ducă mai departe rolul acesta de relicve decorative, nu prea bine păstrate. Puţine familii emigraseră, mai ales după ce ţara şi-a cucerit independenţa. Celelalte au rămas în oraşul acesta vechi, al fostei lor glorii, în care nu se mai construise aproape nimic şi unde timp de un veac nu mai venise să se stabilească nimeni.

Când aşezarea aceasta vetustă şi aproape abandonată a devenit capitala ţării, ei au primit schimbarea fără nici o urmă de plăcere sau de emoţie. O lume nouă a invadat străzile ei pustii şi o altă viaţă a început să se desfăşoare sub privirile lor stinse. Preşedintele, care înfăptuise toate acestea, era considerat cu cea mai desăvârşită indiferenţă; pentru ei Don Ramon rămânea un ţăran oarecare din Amacas, ajuns în fruntea statului. Era bine ? Era rău ? Numai Dumnezeu putea răspunde, sau mai bine zis putea da adevăratul sens acestui răspuns. Oricum ar fi fost, între nobilimea locului şi lumea aceasta nouă care năvălise în oraş ca să-i dea o nouă viaţă nu era nici un fel de legătură. Neputincioşi să o deteste, descendenţii vechilor cuceritori nu se mai osteneau s-o dispreţuiască.

Deşi cunoştea sentimentele lor, preşedintele nu-i ura pe nobili şi nici acum nu-i considera cu antipatie. Se uita la trupurile lor înţepenite de fervoare şi de orgoliu sterp, la mâinile pergamentoase cu care ţineau mătăniile sau breviarele, la figurile lor asemănătoare cu nişte ogive. În viaţa politică a ţării, oamenii aceştia erau ca şi inexistenţi. Puteau fi văzuţi numai arareori pe la diferite ceremonii; mai ades îşi făceau între ei vizite târând de la o reşedinţă la alta o lungă suită de servi, la fel de prăpădiţi ca şi ei, dar nu tot atât de numeroşi ca interminabilele titluri nobiliare pe care stăpânii lor le arborau cu mândrie.

Şeful statului se uita cu înţelegere la aceste nobile şi inutile rămăşiţe asupra cărora apăsau de veacuri acuzaţiile calomnioase ale ignoranţilor şi răuvoitorilor. Don Ramon ştia ce înseamnă a conduce lumea şi cât de greu e să faci dreptate ori măcar să împaci pe cât mai mulţi.

Catedrala era arhiplină şi aerul se simţea încărcat, apăsător. Oficiul divin era condus de arhiepiscopul de Antigua, Don Diego Láynez Conde, descendentul uneia din cele mai ilustre familii din oraş. Prelatul avea în vremea aceea mai mult de optzeci de ani şi nu venea să slujească decât în împrejurări cu totul excepţionale. Glasul lui era un fel de şoaptă angelică plină de nostalgii surde, gesturile parcă rănite de aerul greu din interiorul bisericii. Trupul lui, de o uscăciune ascetică, aştepta doar un semn pentru a trece în Invizibil. Era aşa de slab şi de spiritualizat, încât parcă numai vestmintele grele şi încărcate de nestemate îl împiedicau să se înalţe la ceruri.

Preşedintele îl urmărea de pe tronul său de onoare cu multă atenţie şi pietate. Mulţimea îl venera pe acest prelat din alte vremi, ca pe un adevărat reprezentant al divinităţii, pe care şi don Ramon o respecta şi de care se temea. Toţi cei de faţă erau aţintiţi cu ochii la bătrânul monseniore, cu excepţia lui Petro Arrias, care, aşezat în locul convenit, ţinea într-o mână coşniţa cu maşina infernală. Avea consemnul să aştepte momentul începerii predicii şi să pună în funcţiune explozibilul atunci când l-ar fi văzut pe preşedinte întorcându-şi capul spre cel care vorbea.

Această clipă sosise acum.

Arhiepiscopul sfârşise de citit evanghelia şi se îndrepta cu greutate spre amvon, susţinut de doi ministranţi. Mulţimea se dăduse la o parte în semn de respect şi-i săruta sfintele vestminte, cu cucernicie, în genunchi. Don Diego se oprea la fiecare pas, înaintând încet, până ajunse la treptele amvonului,

pe care le urcă tot aşa de greu, dar singur. Ajuns sus, îşi trase o clipă răsuflarea, apoi rosti cu vocea lui sfârşită şi blândă.

– Iubiţi fraţi creştini. Aţi ascultat cuvântul lui Dumnezeu, care este pentru noi un fluviu de înţelepciune, de adevăr şi de lumină. L-aţi ascultat azi, în ziua când ne amintim de clipa înfricoşătoare de durere şi speranţă în care semnul de ocară şi de osândă al lumii vechi devine semn de laudă şi de veneraţiune pentru lumea nouă. Căci acesta este, într-adevăr, unul din înţelesurile crucii lui Christos...

Asistenţa urmărea predica şoptită a venerabilului păstor într-o tăcere absolută şi gravă. Don Ramon privea în pământ, plin de cucernicie şi comprehensiune. În cuvintele bătrânului prelat el recunoştea, de altfel, o cuvântare rostită de acesta cu un an înainte, exact în aceeaşi împrejurare. Faptul nu-l împiedica să fie impresionat şi de data aceasta adânc. În cuvântul acesta care sosea parcă de pe altă lume era vorba, mai mult decât de oameni, de Dumnezeu, de care gloriosul conducător al statului se simţea mai aproape. Pedro Arrias nu avea ochi decât pentru mişcările preşedintelui pe care-l vedea din spate, neclintit şi fără nici un gând. Distanţa dintre el şi Părintele Patriei era suficient de mică pentru a lăsa tuturor celor prezenţi impresia că e vorba de un atentat veritabil, în clipa în care explozia s-ar fi declanşat; stâlpul dintre ei era aşa de solid, încât pentru preşedinte nu s-ar fi produs nici un neajuns.

Predicatorul continuă:

– Fericite sunt sufletele care au înţeles jertfa cea mare făcută de mântuitorul nostru pe culmea Golgotei. Şi mai cu seamă, fericiţi cei care au înţeles că sacrificiul lui s-a făcut pentru ei şi pentru mântuirea lor. Crucea lui Christ înseamnă, într-adevăr, răscumpărarea care s-a făcut prin jertfa lui, pentru mântuirea omului căzut. „El, scrie sfântul apostol Petru în epistola I, capitolul al II-lea, versetul 24, a purtat păcatele noastre în trupul

său pe lemn". Ceea ce înseamnă că s-a jertfit un nevinovat, care n-a cunoscut păcatul, dar care s-a făcut pentru noi păcat !

– S-a jertfit un nevinovat ! gândi preşedintele, impresionat încă o dată de cuvintele pe care le auzea în fiecare an, în aceeaşi împrejurare solemnă şi dureroasă. Jertfa unui om pentru salvarea celorlalţi e un fapt totdeauna sublim... Şi vechii zei ai indienilor din munţi cereau jertfe, şi imolaţiunile umane pe care aceştia li le ofereau erau poate o formă obscură, presimţită, a adevăratului sacrificiu...

– În clipa morţii celui care a luat asupra sa păcatele tuturor fiilor lui Adam – continuă arhiepiscopul cu o voce care treptat-treptat căpăta putere, ca şi cum inspiraţia divină ar fi dat elocvenţei sale o vigoare de dincolo de lume – în clipa morţii, pământul şi-a arătat durerea, cutremurându-se, şi asemeni cu el a făcut şi cerul. Întunericul s-a lăsat peste oameni, ca un semn văzut întru aceasta !!

Don Ramon fu cuprins de un fior la auzul acestor cuvinte, care evocau aşa de bine faptul straniu şi totuşi adevărat al durerii universale.

– Dar, când ne gândim la durere, spuse mai departe Don Diego, noi, bieţii oameni, cu vederea noastră scurtă şi cu minţile noastre imperfecte, nu ne gândim decât la patimile lui Dumnezeu făcut om, asemeni cu noi şi pentru noi. Dar nu avem în minte imensa durere a lui Dumnezeu-tatăl, când a trebuit să sacrifice pe însuşi fiul său !

Preşedintele tresări. Într-adevăr ! Mai mare decât chinul celui ce se jertfeşte e durerea celui care ordonă sacrificiul ! Abraham când a ridicat braţul cu securea asupra fiului său Isaac a trăit întreg calvarul acestei dureroase hotărâri.

Gândul acesta îl făcu pe bătrânul şef al statului să se cutremure, pătruns ca de un fulger de ideea că Dumnezeu îi putea cere şi lui însuşi un astfel de sacrificiu. Era o revelaţie

copleşitoare de răspundere şi de groază. Şi întoarse atunci capul, ca şi cum ar fi cerşit o confirmare spre cel care vorbise astfel, spre cel prin care Dumnezeu vorbise.

În clipa aceea se produse o uriaşă explozie. Un val de fum şi neguri inundă incinta bazilicii, amestecându-se cu praful şi cu bucăţile de moloz ce se prăbuşeau de pretutindeni. Mulţimea, ţipând de spaimă, se repezi spre ieşire, într-o indescriptibilă înghesuială, năvălind cu toată puterea disperării peste porţile grele. Mai mulţi izbutiră să se salveze sărind prin ferestrele cu geamurile făcute ţăndări. Câteva minute au fost de-ajuns ca toată lumea să iasă din biserică, afară de câţiva răniţi care gemeau pe lespezile pline de sânge şi de Pedro Arrias, care, sfârtecat de explozia ce-l făcuse bucăţi, se amestecase cu dărămăturile în pulbere şi fum.

În pustietatea catedralei goale, statura preşedintelui care se ridicase acum în picioare, părea şi mai măreaţă. În faţa lui şi a primejdiei rămăsese numai venerabilul arhiepiscop don Diego Láynez Conde ca şi cum atunci s-ar fi întâlnit pentru întâia dată singure Divinitatea şi Istoria. Prea bătrân ca să se mai mire de ceva, prea dezlegat de zădărniciile acestei lumi ca să se teamă de moarte, preotul rămăsese nemişcat, cu mâinile sprijinite de balustrada amvonului, nemaiavând cui să facă auzit cuvântul său de bine şi de adevăr.

Don Ramon îl privea cu ochii înlăcrămaţi de recunoştinţă şi de umilinţă. Scăpase încă o dată de complotul nelegiuiţilor, prin ajutorul divin care-l întovărăşise tot timpul de-a lungul zbuciumatei sale cariere. Arhiepiscopul se uită un timp la el, apoi îşi dădu seama că predica nu mai poate fi continuată şi o încheie făcând asupra singurului său asistent semnul crucii. Don Ramon se închină adânc şi cu multă devoţiune, stăpânit încă de impresia grozăviei din care scăpase.

Peste câteva clipe, era în pragul catedralei. Afară, lumea care fugise înspăimântată, dându-şi mai apoi seama că explozia fusese mai slabă decât s-a crezut în prima clipă şi că nu fusese urmată de alta, stătea adunată în piaţa din faţa portalelor aşteptând în tăcere. Un strigăt de entuziasm izbucni din toate piepturile la vederea conducătorului statului. Don Ramon se opri înaintea primei trepte. Privirea lui limpede şi naivă se purtă asupra mulţimii care se înghesuia să-l vadă, ca să se convingă cu proprii ei ochi că acesta nu a suferit nici o vătămare.

În gloată se zărea şi don Francisco Eltùn, care, primul, răsuflă uşurat văzând că toate au ieşit cu bine, aşa cum prevăzuse. Preşedintele îşi fixă asupra lui privirea, în timp ce gândurile începură să i se concentreze asupra a ceea ce se întâmplase şi ceea ce trebuia să facă acum.

Ieşea din sanctuarul divinului Sacrificiu, plin în acelaşi timp de amintirea zeilor săi din străbuni, a preoţilor cu ochii de gheaţă şi cu mâinile înmuiate în sângele victimelor cărora le smulgeau inimile palpitânde pe piatra oblaţiunilor, ca să le poată oferi, în atrocea lor naivitate, cerului inclement. Preşedintele simţea că şi lui zeii îi cereau acum acest suprem sacrificiu: jertfirea celui care-i era dintre toţi aceşti oameni mai aproape şi mai scump.

Toata lumea încremenise, pricepând că se petrecea un lucru inexprimabil şi supranatural. În ochii lui don Ramon Alvarez Otayo se aprinsese brusc o flacără de gheaţă, aşa cum se întâmpla totdeauna când avea de hotărât ceva – dar numai o singură clipă, căci în următoarea ea se topi tot atât de brusc în obişnuita lor duioşie. Nu voia să se lase copleşit de mânie: avea să-i mai dea câtva timp ticălosului, ca să vadă ce avea de gând să facă; apoi va hotărî soarta lui.

Preşedintele lăsă deci în pace pe şeful poliţiei şi începu să coboare spre caleaşca ce-l aştepta la o oarecare distanţă, cu

guarzii ei lucitori ce făceau să scânteieze săbiile scoase. Bătrânul păşea încet, abia mişcându-şi statura şi simţind parcă încă o dată pe umeri cât de neasemuit de greu apăsa asupra lor povara pe care fatalitatea i-o impusese şi de care nu putea să se lepede – povara Istoriei.

Oct. 1969

NEMAIPOMENITA AVENTURĂ A DOCTORULUI NIMBUS ŞI PROFESORULUI KLAPS

Oraşul în care s-au petrecut aceste extraordinare întâmplări este unul liniştit şi încântător, dar prea mic pentru ca să pară a putea deveni locul de desfăşurare al unor tragedii, evenimente misterioase sau neobişnuite; pentru aceleaşi binecuvântate motive e foarte greu ca două personalităţi aparţinând sferei notabilităţilor să nu se cunoască între ele. Şi totuşi, acesta a fost cazul până mai ieri al doctorului Nimbus şi al profesorului Klaps, doi bărbaţi considerabili, cam de aceeaşi vârstă şi locuind în oraş de mult, poate chiar fiind născuţi aici. În genere, în acest orăşel oamenii întreţin raporturi fireşti, când nu chiar amicale, nu prea au motive de fricţiuni şi nici agitaţia publică nu este atât de periculoasă încât să provoace conflicte sau accidente. Dar nimeni din această urbe nu se poate spune că s-ar pierde în „anonimat", aşa cum se petrec lucrurile în giganticele metropole ale lumii; toată lumea se întâlneşte cam în aceleaşi locuri, oamenii petrec împreună, se înţeleg şi se tolerează în modul cel mai civilizat.

Or, aşa stând lucrurile, e de-a dreptul surprinzător să constaţi că eroii următoarei întâmplări, doctorul Nimbus şi profesorul Klaps, nu se cunoşteau, nu se ştiau decât din reputaţie, fără ca

îndelungata lor convieţuire în acelaşi loc să-i aducă în situaţia de a se prezenta unul altuia şi a vorbi măcar într-o unică împrejurare, câteva minute. Şi asta până în clipa fatală în care a început povestirea de faţă.

Ei locuiau, ce-i drept, în puncte diferite ale oraşului, dar îndeajuns de apropiate ca distanţă pentru ca să se încrucişeze frecvent în drumurile lor; medicul parcurgea zilnic distanţa până la spitalul unde-şi exercita nobila profesiune şi de unde se întorcea pe la prânz, pentru a-şi continua activitatea altruistă acasă, în cabinetul său de practician, în timp ce savantul profesor, care nu avea nici o obligaţie de serviciu, ieşea în fiecare dimineaţă într-o scurtă plimbare care-l ducea în centru, trecând prin frumoasa grădină publică, aflată mai mult goală la ora aceea; are obiceiul de a ieşi uneori şi seara, dar numai pentru a-şi odihni spiritul după o zi de intens travaliu, mişcându-se puţin, doar în jurul casei. Cei care vor să-l întâlnească profită de asemenea momente privilegiate, încât, mai ales pe aleile parcului, savantul profesor este văzut în tovărăşia câte unui cirac sau chiar necunoscut de care se lasă deranjat pentru câteva clipe şi căruia îi dăruieşte câte ceva din comoara minţii sale.

El a fost câţiva ani buni de zile un dascăl foarte stimat, professor ordinarius, la Colegiul din localitate, predând tot felul de discipline, deşi specialitatea lui strictă sunt limbile clasice; omul îşi aprofundase studiile la Roma, poseda temeinice cunoştinţe de matematică, fizică şi geografie, se poate spune că pătrunsese toate tainele universului şi preocupările lui erau universale, despre toate putea să vorbească şi nu o dată îşi uluia auditoriul cu teoriile cele mai îndrăzneţe. A fost însă dascăl doar un timp, deoarece s-a întâmplat să moştenească o frumoasă avere de la o rudă decedată, încât omul a renunţat la profesorat şi la orice formă de salarizare, şi s-a instalat într-un vast imobil, în cel mai elegant cartier al oraşului, unde şi-a amenajat în pod

un complex laborator de cercetări, un cuib al ştiinţei, cu o bibliotecă impresionantă, despre care nu pot vorbi decât acei favorizaţi ai soartei care au fost primiţi în vizite. Poate că această izolare să fi contribuit la a face din el un personaj puţin misterios; faptul este însă dezminţit de cordialitatea comportării sale cu toţi oamenii care nu-i sunt deloc semeni, de generozitatea cu care răspunde oricărei solicitări în problemele ce-l preocupă.

Afară de aceasta, din când în când, profesorul Klaps ţine câte o conferinţă la „Cercul cultural" şi toţi cei care regretă că el nu mai predă pe undeva vreo ştiinţă au ocazia să se împărtăşească din darurile sale, cu unicul regret că aceste manifestări ale lui în public sunt totuşi prea rare. Cel puţin o dată pe an el pleacă la congrese internaţionale sau este invitat pentru a face vreo comunicare la Berlin, la Bonn, la Freiburg sau chiar la Oxford şi la Sorbona, şi acestea apar apoi publicate şi lăudate în reviste de prestigiu. Nu se ştie dacă doctorul Nimbus le-a citit, dar e desigur la curent cu toate acestea; deşi frecventează şi el Cercul, după cum este prezent la mai toate manifestările culturale din oraş, s-a întâmplat totuşi să nu-l cunoască personal pe savantul profesor. Dar că îl ştie din reputaţie e mai presus de orice îndoială. Cei doi se văd aproape zilnic atunci când se încrucişează dimineaţa, se salută neutral şi grăbit şi îşi văd mai departe de drum.

Dar iată că acum câteva săptămâni, doctorul Nimbus, văzându-l pe Klaps că se apropie de el, încetini deodată pasul şi se opri în mijlocul aleii, cu aerul cuiva care ar fi vrut să-l abordeze. Profesorul, exprimând oarecare mirare, făcu acelaşi lucru, ca şi cum ar fi înţeles un apel.

Cei doi se salutară ca de obicei, dar de data acesta, medicul intră în discuţie cu următoarele cuvinte:

– Stimate Domnule Profesor, am avut de mult onoarea de a vă fi prezentat; uneori aş fi vrut să vă spun unele lucruri, dar am

ezitat, o fac abia acum, într-o problemă care a căpătat oarecare gravitate...

Celălalt se înclină cu deferență și rosti o invitație convențională, arătând că e gata să-l asculte.

– Domnule Profesor, ocupațiile mele științifice mă obligă să nu trec cu vederea un fenomen ciudat, pe care ar fi trebuit, poate, să vi-l aduc mai de mult la cunoștință, deoarece vă privește și pe dumneavoastră în bună măsură...

– Pe mine, prea stimate Domnule Doctor ? Dar despre ce e vorba, de vreo boală ?

– Da și nu, răspunse cel întrebat, asta urmează a fi stabilit. Să vă explic. De câtăva vreme, mai precis de acum 26 de zile, așa cum m-a lămurit carnetul meu de observații zilnice, am început să vă visez în cursul nopții.

– M-ați visat, spuneți ? Dv. pe mine ? îl întrerupse surprins profesorul Klaps. E, într-adevăr, ceva neașteptat ! nu știu dacă să mă bucur sau să mă amuz.

– Domnule, nu cred că este cazul să ne mai și amuzăm. Mai ales că această situație s-a repetat. Ea durează, cu anumite intermitențe, de mai bine de trei săptămâni.

– Dar, atunci, stimate Domnule Doctor, asta mi se pare și mai amuzant.

– Eu cred că ne aflăm în fața unui caz deosebit de grav, care merită toată atenția, chiar dacă dumneavoastră văd că nu îl luați în serios...

– Nu văd ce ar fi... Eu mi-am făcut deja o părere.

– Eu văd, replică doctorul Nimbus pe un ton ceva mai casant. Și văd niște foarte periculoase lucruri, asupra cărora voi reflecta.

– Foarte bine...

Medicul se opri din discurs cu un vizibil efort de voință. Apoi preciză, fără atenție la interlocutor, ca și cum ar fi rostit un monolog:

– Vă voi comunica rezultatele.

Și înclinându-se grav, doctorul Nimbus se îndepărtă, în timp ce profesorul Klaps, după o scurtă ezitare, se mistui pe aleea ce ducea la rondul mare de flori, locul favorit în cursul plimbărilor sale de dimineață.

El nu dădu prea mare importanță incidentului, dar nu-l făcu uitat. Încât, peste câteva zile, când zări în depărtare silueta celui care-l abordase, încetini din nou pasul, poate chiar cu dorința expresă de a-i transmite ceva.

Numai că, în momentul întâlnirii, doctorul Nimbus i-o luă înainte. Îi reproșă pe un ton și mai iritat cele spuse mai înainte, prezentă evoluția lucrurilor ca pe un adevărat pericol la adresa sa. Profesorul îl consideră la rându-i cu sporită uimire.

– Domnule Doctor, nu cumva trebuie să iau cele afirmate de dumneavoastră drept un oarecare reproș... ?

– Vom vedea în clipa când vom trage concluziile.

– ...În acest caz, țin să vă amintesc că un vis, oricum ar fi el, rămâne totuși o afacere personală.

– Un vis se produce într-un moment de slăbiciune și de relaxare necesară a organismului, de care pot însă profita unele forțe exterioare subiectului, pentru a-l induce în cele mai primejdioase situații.

– Oh, dar cunosc prea bine această teorie, care încă din cea mai veche Antichitate a tulburat pe mulți, fiind o explicație facilă pentru a se justifica labilitatea ființei omenești. Astăzi, însă...

– Numai că a fost temeinic confirmată de știința modernă, care vede în somn o poartă de pătrundere a intoxicațiilor psihice strecurate pe cale telepatică.

– Bine, Domnule Doctor, admiţând că ar fi aşa, mă bănuiţi pe mine de cine ştie ce acţiuni nocive comise fără nici un interes, împotriva unui necunoscut stimabil şi pe care vă asigur că-l voi stima şi în continuare, după ce îşi va fi risipit actuala tulburare ?

– Tulburarea aceasta este bine justificată, Domnule Profesor. Şi nu învinovăţesc pe nimeni de situaţia sa de agens malleficum, în cazul de faţă. Mă mulţumesc să avertizez.

Şi, cu un gest brusc, aşa cum se produceau cam toate mişcările lui Nimbus în cazul de faţă, el întoarse spatele interlocutorului său şi plecă precipitat la alte treburi.

Profesorul Klaps ar fi vrut să-l întrebe, ce sunt în fond aceste vise, au ele vreun rol ameninţător, se prezintă într-o ipostază agresivă, îl tulbură cu gesturi necuvenite ?... Dar omul din faţa lui dispăruse, şi el însuşi, fără să-şi mai continue plimbarea, se întoarse îngândurat acasă.

În zilele următoare nu-l mai întâlni pe Nimbus, dar făcu şi speciale eforturi de a-l evita pe doctor. Dar îi parveniră în izolarea sa unele ştiri alarmante, se pare că omul povestea încoace şi încolo cele întâmplate, reuşise să convingă pe destui inşi de ceea ce el considera a fi o „agresiune" şi o anumită rumoare se răspândi în tot oraşul. Zvonuri, care deformau mult faptele ajunseră şi la profesorul Klaps; unele cuprindeau amănunte ridicole, vorbeau de ameninţări reale, de nesiguranţa în care-l cufundaseră pe bravul medic.

– Oare omul ăsta e nebun ? se întrebă profesorul Klaps, într-o bună zi, după ce primise vizita neaşteptată a unei persoane „dezinteresate" care-i relatase tot felul de elucubraţii pe seama sa şi a întâmplării, şi tot felul de năstruşnicii. Era greu ca el să îndrume spre un diagnostic medical pe însuşi reprezentantul acestei ştiinţe, dar îşi transmise gândul prin cineva în forma cea mai delicată cu putinţă.

Numai că, la puţin timp după această încercare, se petrecu un lucru şi mai nelămurit; într-o noapte, profesorul Klaps îl visă la rându-i pe doctorul Nimbus.

Fu un vis banal, fără nimic straniu în tot cuprinsul său, parcă era pe un câmp, prin alte locuri decât acelea ale întâlnirilor lor obişnuite şi doctorul Nimbus, sau ceva care părea a fi el, îl chema cu insistenţă să vină, să se apropie de el.

Profesorul stătea destul de plictisit în laboratorul său de cercetări savante; se hotărâse să aibă o întâlnire decisivă cu doctorul Nimbus, o întâlnire provocată în prezenţa mai multor cetăţeni serioşi, reputaţi pentru echilibrul judecăţii, pe care să-i convingă fără dificultate, ca la un proces, şi care să încerce a-l lămuri pe cel vinovat de inanitatea închipuirilor şi prostiilor pe care le debita şi care vor ajunge să-l compromită pe el însuşi.

În acel moment însă, era într-o seară de septembrie, când se pregătise tocmai să iasă, îi fu anunţată vizita doctorului Nimbus. Şi, deşi văzuse că musafirul lăsase doi însoţitori la poartă, de parcă nu ar fi fost sigur că o să iasă nevătămat de la profesorul Klaps, acesta îl acceptă cu perfectă politeţe şi bunăvoinţă. Voise să-l primească cu un cuvânt care să încurajeze „împăcarea", să se arate fericit că doctorul a renunţat la fantasmele care-l tulburaseră şi a venit pentru a-i comunica şi lui sfârşitul.

Dar nu fu astfel; înainte de a-i putea spune urările de bun venit, care să calmeze tonul discuţiei, musafirul său începu să se reverse într-un torent de vorbe, dar şi de invective, ca şi cum avea de-a face cu un adversar ce se eschivase de la o confruntare directă, bărbătească şi concluzivă. Cuvinte ca „pneuma", „corp pneumatic" şi „corp astral", acţiuni telepatice echivalând cu acte magice care pot influenţa emoţiile câte unei victime sau chiar a o determina spre acţiuni deloc voite de ea, răsunară destul de straniu pentru profesorul Klaps, când le auzi din gura vizitatorului său.

– Eu, întrucât mă priveşte, nu mă dau în lături de la un adevărat duel, pentru a îndepărta cauza acestor agresiuni, conchise doctorul Nimbus. Admit că dumneavoastră nu vă daţi seama de răul comis, pentru că afectaţi a nesocoti puterile pneumei individuale. S-ar putea admite, deşi ştiinţa nu mă confirmă, că şi dumneavoastră sunteţi victima vreunei acţiuni, că sunteţi un simplu subiect într-o conspiraţie cu factori numeroşi şi necunoscuţi...

– Bine că măcar îmi concedeţi întrucâtva nevinovăţia, Domnule Doctor, făcu puţin ironic profesorul Klaps. Dar din tot ce mi-aţi spus, reiese că dumneavoastră sunteţi victima unor asimilări confuze de teorii psihologice răsuflate şi de teme pe care le consideraţi câştiguri ale ştiinţei moderne...

– Cum v-aţi permis să vă exprimaţi ? îl întrerupse medicul, care se făcuse stacojiu la faţă de indignare.

– Aşa cum prea bine aţi auzit. Trebuie să vă spun fără ocol: sunteţi victima unor tulburări pe care nu pot eu să vi le risipesc. Stăruinţa cu care dumneavoastră, care sunteţi un medic, un om de ştiinţă, daţi valoare pozitivă unor halucinaţii, vă credeţi persecutat de propriile dumneavoastră năluciri, atribuindu-le altuia...

– Dar mi-aţi confirmat faptul că dumneavoastră însivă m-aţi visat...

– Şi poate că o s-o mai fac, dar asta nu schimbă relaţiile dintre noi şi nu face din mine un agent operator, cu intenţii precizate, pe care dumneavoastră le socotiţi periculoase, criminale...

– Nu veţi mai avea ocazia să le continuaţi, vă asigur. Duelul dintre noi va decide totul !

– Care duel ? Despre ce duel este vorba ?

– Vom ieşi pe teren ! mă consider grav insultat, aşa că vă provoc la duel. Conflictul acesta se va soluţiona pe calea armelor. Aveţi dreptul să vă alegeţi tipul de armă şi condiţiile de luptă...

– Dar, Domnule Doctor...

Numai că vizitatorul său, care stătuse tot timpul în picioare, îi întoarse decis spatele şi ieşi la fel de furtunos cum venise.

Rămas singur, profesorul Klaps oftă adânc şi se întoarse îngândurat în cabinetul său de lucru.

Dar, după câteva zile, începu să-i parvină o serie de stranii zvonuri; agitaţia doctorului Nimbus continua, acuzaţiile de tot felul la adresa profesorului Klaps se înteţiseră, deveniseră vehemente, debitate faţă de toată lumea. Se vorbea deschis de acţiunile „vrăjitoreşti" ale profesorului, de „retragerea" lui suspectă în activităţi tenebroase, incontrolabile. Erau oameni care începuseră să se mire într-alt fel decât o făcuseră până atunci, exprimând tot felul de bănuieli şi sporind confuzia.

Culmea, însă, o constitui momentul în care profesorul se trezi cu martorii doctorului, care îi aduseră la cunoştinţă provocarea şi-l lămuriră asupra drepturilor sale. Unul din ei era ilustrul colonel Manlicher, un expert recunoscut în materie.

– Dar, domnilor, asta e cea mai mare absurditate, la care nu înţeleg să mă pretez. Nu am nici un diferend de lichidat cu domnul doctor Nimbus şi, dacă ar fi vorba de aşa ceva, nu aş recurge la o asemenea soluţie barbară.

Profesorul avea mai mulţi cunoscuţi cu care simţi nevoia de a se sfătui; unul îi spuse că fixaţia doctorului este evident patologică şi că nu trebuie să-i dea curs, ci doar s-o ia ca atare. Un altul nu excluse soluţia ieşirii pe teren.

– S-ar putea, spuse acesta, ca având impresia unei acţiuni decisive, omul obsedat de astfel de gânduri sumbre să-şi descarce toată supărarea într-un duel care să rămână fără consecinţe. Lucrurile se pot aranja.

Cam în acelaşi sens îi vorbi şi un alt prieten, peste câteva zile. Era vorba de baronul von Purtz, un arbitru recunoscut în chestiuni de onoare, şi care îi îndepărtă orice îngrijorare asupra rezultatului confruntării.

– Ţi-am spus, scumpe prieten, că-ţi lasă dreptul de a-ţi alege arma. Vei folosi aşadar pistolul, la distanţa de douăzeci de paşi. Doctorul Nimbus habar nu are să folosească armele de foc, chiar dacă ar dori anume, nu ar fi în stare să te nimerească de la o asemenea depărtare...

– Ce farsă, gândi profesorul Klaps, câteva minute mai târziu, rămas singur. Să particip la o acţiune (şi încă improbabilă !) de salvare a unui om care prin mine s-ar putea vindeca !

Şi, pentru că voia cu tot dinadinsul să pună capăt discuţiilor şi presupunerilor, cel provocat la duel îşi anunţă adversarul că a acceptat.

În dimineaţa zilei aşteptate, el coborî din laboratorul său pe care-l arătă cu un gest larg însoţitorilor săi:

– Iată locul unde îmi petrec orele mele de studii şi cercetări, pe care o mulţime de oameni au început să-l considere un sediu de conspiraţii şi vrăjitorie. E ridicol !

Duelul fusese stabilit să aibă loc în zorile acelei zile, în afara oraşului, în apropiere de un crâng la care combatanţii veniră, cu suitele lor, în două trăsuri. Ultima încercare de aplanare a conflictului fu respinsă cu violenţă de doctorul Nimbus, aşa că se purcese la pregătirile necesare.

Profesorul Klaps se comportă cu seninătatea sa obişnuită, pe care toţi i-o cunoşteau din contactele personale sau privindu-l atunci când conferenţia la vreo catedră. În schimb, adversarul său manifesta o ciudată nervozitate, mergând până la agitaţie. Toţi cei de faţă au observat că figura lui era de o paloare mortală; petrecuse probabil o noapte de insomnie, chinuit de nerăbdare şi de gânduri. Fu limpede, aşadar, pentru toată lumea că, în asemenea condiţii, nici unul din adversari nu va fi afectat de schimbul de focuri, exceptând cazul mai mult decât improbabil că vreunul din ei va avea mână nenorocită.

Profesorul Klaps era stăpân pe sine; în silueta lui rigidă se distingea calmul cel mai desăvârşit. În schimb, adversarul său abia se ţinea pe picioare, tremura de enervare şi avea mereu de spus câte ceva celor doi asistenţi care-l întovărăşeau. Cu o zi înainte, avertizase un cerc mai larg de cunoscuţi cu vorbele:

– Dacă voi cădea în luptă, asta nu inferează nevinovăţia profesorului, ci doar faptul că nu şi-a pus în aplicare urzelile diabolice, preferând „eliminarea" mea pe calea aceasta mai firească.

În sfârşit, doctorul Nimbus şi profesorul Klaps se apropiară de centrul ales al terenului şi baronul von Purtz le încredinţă pistoalele pe care în prealabil le verificase colonelul Manlicher.

La semnalul arbitrului, cei doi se îndepărtară unul de celălalt, numărând paşii convenţi.

– Începe să mi se facă milă de el, fu ultimul gând al profesorului, după ce îşi revăzuse mai îndeaproape adversarul. Cel provocat luă arma, al cărui mecanism îi fusese explicat cu câteva minute mai înainte şi descărcă primul foc.

A tras în aer, aşa cum fusese de aşteptat, dar gestul său păru a provoca în agitatul său rival o şi mai mare mânie. Bolborosi câteva cuvinte care nu au mai ajuns la auditori, deoarece comanda arbitrului şi detunătura focului său acoperiră totul.

Şi se produse atunci un lucru neaşteptat: profesorul Klaps se prăbuşi dintr-o dată ca atins de moarte. Toată asistenţa se repezi la el, inclusiv un medic, adus pentru cazul de rănire. Acesta căută rana celui căzut, îl pipăi cu înfrigurare pe tot corpul, dar îi fu imposibil să afle vreo urmă de sânge, efectul cât mai ascuns al vreunei răni. Cât priveşte starea celui prăbuşit la pământ, omul părea, după toate indicaţiile, lipsit de viaţă.

O mare agitaţie se produse; toţi se grăbiră să-l ducă pe mort la trăsură, pentru a-l îndruma spre vreun spital, cu speranţa încă nedezminţită de vreo probă decisivă, că bietul de el ar mai putea fi readus la viaţă. Numai că, între acestea, nu s-a observat iniţial

un lucru: că însuşi doctorul Nimbus căzuse, că se afla întins pe iarbă, după lovitura fatală. Se prăbuşise desigur pentru că nu rezistase emoţiei sau apucase să-şi dea seama de efectul gestului funest comis de el.

Câţiva dintre cei de faţă se repeziseră la omul lipsit de conştiinţă care zăcea cam în aceeaşi poziţie ca şi adversarul său; cu toată emoţia care întârzie revelarea adevărului, acesta apăru în sfârşit la fel de oribil: şi prea agitatul doctor sucombase în acelaşi fel ca şi profesorul Klaps; nimeni nu a fost în stare să-i descopere vreo rană care să-l fi afectat întrucâtva, iar mai târziu minuţioasa necropsie nu făcu decât să confirme acest de nepătruns mister. Doctorul Prischnitz, marele specialist, fu dezolat.

În oraş se iscă o întreagă vâlvă, dată fiind importanţa publică a celor doi dispăruţi; evident, autorităţile au căutat să ascundă partea tainică a întâmplării, s-a pus totul pe seama unei ruperi de vase, unui atac cerebral sau de inimă, provocat de intensa surescitare în cazul unor oameni care nu fuseseră pregătiţi pentru asemenea încercări. Dintre cei care cunoscuseră adevărul aproape toţi au păstrat o tăcere absolută, doar între ei prelungind cu comentarii ciudăţenia nemaipomenită a dispariţiei doctorului Nimbus şi profesorului Klaps. Şi totuşi...

Şi totuşi unele lucruri au răzbătut, fie şi mai târziu, ele ajungând a fi consemnate în analele urbei. Ba mai mult, unul dintre asistenţii doctorului Nimbus, care s-a apropiat imediat de el pentru a încerca să-i dea un ajutor, a pretins că doctorul nu era complet inanimat în clipa în care a ajuns la el. Cu o privire extatică, pe care prietenul său nu i-o cunoştea, medicul a bolborosit aceste stranii şi înfricoşătoare cuvinte, cu o voce care parcă nu mai era a lui:

– Vasăzică nebunul ăsta de Nimbus a avut totuşi dreptate...

1970-1996

SPARTACUS

Orele 6 ale după-amiezii bătură în turnul înalt al Catedralei din piață în clipa în care Reporterul de la rubrica de ştiri senzaționale pătrunse în cafeneaua din față şi luă loc în grabă la masa lui favorită, de unde avea o perspectivă larg deschisă asupra celui mai animat loc al micului orăşel. Se aşeză şi comandă o simplă cafea, aşa cum nu făcea îndeobşte, când era mai puțin grăbit. De data aceasta avea doar o întâlnire şi omul îşi scoase ceasornicul din buzunar pentru a-i verifica exactitatea.

– Măcar la asta e bună !... gândi el cu duşmănie, văzând că orele se potrivesc. Măcar la asta e bună, îşi zise în sine, gândindu-se la marea clădire care domina din această piață aproape întregul oraş, adunat parcă în jurul ei şi care se dezvoltase în decursul veacurilor, dar nu se depărtase prea mult de ea. Pentru un ziarist, şi locul şi cafeneaua răspundeau de minune necesităților lui de observație; era un loc felurit frecventat, uneori chiar aglomerat de lume, unde se aflau noutăți, se comentau ştirile zilei, se afla totul, se discuta de toate, adică acele date pe care ziaristul le exploata în articolele sale publicându-le în foaia locală.

Numai că în afară de aceasta, reporterul nostru mai desfăşura o secretă activitate: colabora la o revistă din capitală, unde publica cele mai incendiare articole sub numele de Spartacus; erau adevărate lovituri de ciocan şi de trăznet aplicat mai marilor acestor lumi, potentaţilor, exploatatorilor, oamenilor politici aserviţi lor. Era o activitate temerară şi foarte slab remunerată, căci doar arareori îi soseau unele onorarii debile, mai mult nişte compensaţii din milă, acordate când şi când de conducerea acelei reviste; dar autorul articolelor nu regreta prea mult acest lucru; el se considera un luptător curajos şi dezinteresat şi un socialist ştiinţific care înţelesese mersul istoriei şi ştia să prevadă viitorul, îşi dădea seama că biruinţa, dacă nu e foarte aproape, va veni cu certitudine, dându-i cuvenita răsplată morală. Îi ura pe bogaţi şi ştia că ei sunt solidari într-un sistem, nu au doar puterea conferită de situaţia lor materială personală. Şi încerca să explice aceste lucruri, dincolo de violenţa tonului, să arate mecanismul ocult al inechităţii şi exploatării şi strecura toate acestea şi în relatările şi reportajele din gazeta locală, aparent neutre. Căuta să inoculeze virusul subversiunii şi al revoltei în cele mai simple notiţe, dar se lovea de cenzura redactorului şef care le considera exagerate şi-l obliga să se limiteze la o netedă şi succintă descriere a faptelor. În schimb, în articolele dinamitarde semnate Spartacus, Reporterul de la rubrica de ştiri senzaţionale îşi putea da frâu liber ideilor sale extremiste, concepţiilor sale profunde; acolo prevestea sfârşitul lumii burgheze, al societăţii nedrepte, al tuturor nedreptăţilor.

Din păcate, tocmai aceste articole nu aveau practic vorbind nici un ecou; se pierdeau în corul general al gazetelor de opoziţie şi al nemulţumirii indistincte, de care era plină toată ţara. În schimb, decesurile, falimentele, unele incendii sau crime, proiectele de căsătorie sau de divorţ din lumea bună, chiar din elita atât de restrânsă a oraşului aveau cel mai mare succes, erau

citite de public şi cerute de redacţia gazetei locale unde omul nostru colabora atât de susţinut. Autorul lor se întreba ades dacă cititorii săi îşi dau seama că tot el le-a scris şi pe unele şi pe altele, căci în fapt revista la care iscălea Spartacus nu ajungea aproape deloc în acel orăşel, iar presa de aici nu depăşea teritoriul urbei sau al micului ducat.

Mai ales Reporterul se întreba cu destulă îngrijorare dacă e la curent cu dubla sa personalitate publicistică însuşi omul cu care avea întâlnire în clipa de faţă. Căci acesta era cel mai neprevăzut personaj ce s-ar fi putut închipui: însuşi şeful poliţiei secrete, adevăratul stăpân al situaţiei, omul care ţinea în mână toate ţiţele nevăzute, fiind el însuşi foarte arar vizibil. Nu apărea niciodată la suprafaţă, dar acţiona totdeauna hotărâtor, în împrejurările decisive, peste capul poliţiei locale, al autorităţilor legal investite, al corifeilor politici. S-ar fi putut, oare, ca acest om să nu cunoască adevărata identitate a celui care iscălea sub pseudonim articolele incendiare ? Probabil însă că el lăsa lucrurile să se desfăşoare de la sine, deoarece nu vedea în ele nici un pericol; gazetarul care iscălea articole ba cu numele propriu, ba cu acel de Spartacus era probabil pentru el un închipuit şi un înflăcărat care nu desfăşura nici o acţiune eficientă şi nu reprezenta aşadar nici o primejdie, cel puţin nu în aria pe care mai-marele poliţiei secrete o stăpânea şi o supraveghea.

Lucrul acesta nu era limpede recunoscut în sinea sa de cel în cauză, poate din laşitatea de a nu-şi recunoaşte insignifianţa, şi de aceea întâlnirile cu el erau aşteptate totdeauna cu oarecare spaimă: oare nu acum avea să se producă mult amânata lămurire a poziţiei reale a celor doi ?

În după-amiaza acelei zile însă, nici vorbă nu putea fi de aşa ceva; Reporterul de la rubrica de ştiri senzaţionale ştia bine că fusese chemat la o întâlnire cu scop precis; o dorise şi o aştepta

acum cu nerăbdare... Se aşezase chiar lângă larga fereastră care dădea spre piaţă, în acel loc de unde-i plăcea să observe mai ales forfota trecătorilor la diferite ore, căci era punctul cel mai animat al oraşului şi poate cel mai caracteristic pentru viaţa micii aşezări. Ziaristul comandase cafeaua şi acum o sorbea în linişte, căci la acea oră piaţa era aproape goală. Cafeneaua era instalată într-un local vechi, devenit o dată cu scurgerea vremii unul de mare prestigiu istoric, unde veneau de multe ori zilnic, măcar pentru câteva minute, pentru a vedea dar mai ales pentru a fi văzute, toate notabilităţile oraşului, oamenii politici, magistraţii, profesorii; dar nici chiar ofiţerii nu îl ocoleau, deşi aveau propriul lor cazino de petreceri şi întâlniri. În cafenea se înjgheba uşor o atmosferă de contacte, de egalitate, aproape populară, în care diferenţele de rang şi de situaţie se estompau pe moment, iar adversităţile politice îşi suspendau acuitatea. Reporterul de la rubrica de ştiri senzaţionale venea de obicei doar înaintea prânzului, atunci când era maximum de aglomeraţie şi se putea consuma rapid câte ceva cu bani puţini. Acum nu era aproape nimeni înăuntru şi nici în larga piaţă ce se deschidea în faţa vastelor vitrine. Aici se aflau „ochii, veşnic deschişi, ai oraşului" cum se exprimase un poet local într-un moment de fericită inspiraţie.

Reporterul contempla priveliştea cu indiferenţă, neinteresat de silueta puţinilor trecători. În faţa marelui portal al Catedralei, cu totul transformat în veacurile XVII şi XVIII care aveau oroare de barbaria gotică, se înălţau patru statui ecvestre, reprezentând patru personaje mai importante din familia ducală care dominase micul stăruleţ şi-i dăduse adevărata identitate, luându-i în schimb numele. Primul era un cavaler cruciat, înţepenit în greoaia-i armură metalică şi cu privirea extatică; avea trăsăturile greu descifrabile, căci artistul se inspirase pentru

a-i recompune crunta figură dintr-un vitraliu medieval care-l înfăţişa închinându-se în faţa Sfintei Fecioare.

Celălalt, un urmaş al precedentului, fusese un tiran, dar şi un constructor, caracteristic pentru ceea ce nobilimea era pe la sfârşitul secolului al XVII-lea. El trasase din nou liniile oraşului, întemeiase instituţii şi aşezăminte, condusese decenii întregi prin teroare şi fermitate. Fusese, după spusele contemporanilor săi, un bărbat mai curând mic de statură, dar artistul îl reprezentase înălţat în şa prin acea demnitate tipică oamenilor excepţionali, iar enorma perucă barocă adăuga un fel de aureolă figurii lui severe şi privirii repezite departe, spre orizonturi nesfârşite.

A treia statuie era a nepotului celuilalt, anume a unui general-duce care condusese un mic corp de armată în coaliţia antinapoleoniană şi pusese la cale iţele Sfintei Alianţe. Era înfăţişat în uniformă de lăncier şi toate amănuntele şi podoabele uniformei nu făceau decât să sublinieze aerul său marţial care şi aşa îi aparţinea din fire.

Spre deosebire de acesta, ultimul reprezentant al ilustrei familii fusese un om de cabinet şi de studiu, un laic aproape, care nu purtase arme şi nu-şi ascunsese oroarea faţă de actele de autoritate şi violenţă. Fusese un jurist şi un teoretician de mare prestigiu, un spirit doct şi cumpănit care dăduse ducatului o constituţie şi tradusese în legi generoase spiritul libertar al veacului său romantic. Deşi nu se suise probabil în viaţa sa pe un cal, artistul îl reprezentase şi pe el tot călare, în fracul epocii, ţinând în mâna stângă un sul de hârtie pe care se aflau înscrise primele articole din pactul fundamental şi care se desfăşura până la soclul statuii, în timp ce în dreapta ţinea jobenul cu care saluta mulţimea. Pe acest reformator timid şi miop (artistul nu-i reprezentase şi lorgnonul de care cel imortalizat în bronz nu se putuse despărţi) omul care iscălea Spartacus îl ura cel mai mult. Ştia din aprofundatele lui studii marxiste că asemenea inşi au o

acţiune perfidă mai nocivă decât tiranii şi stăpânitorii prepotenţi; ei sugerează putinţa unor soluţii paşnice, strecoară în sufletul maselor îndoiala la adresa revoluţiei, moleşesc prin soluţii pe jumătate spiritul radical, deviază revendicările justificate spre tranzacţii şi reforme amăgitoare.

Dar toate acestea nu-l preocupau acum pe ziarist, deoarece situaţia istorică se schimbase mult în vremea din urmă. Şi pentru el, ca şi pentru mulţi cetăţeni mai conştienţi ai ducatului, familia din care descindeau aceste umbre aparţinea trecutului; toate aceste grăitoare statui constituiau doar nişte falnice elemente de decor urbanistic, nici măcar istoric. Nimeni nu se mai gândea la trecutul familiei, la ceea ce făcuseră bine sau rău reprezentanţii ei, în mijlocul necazurilor actuale de fiecare zi.

Şi poate că ar fi fost uitată însăşi familia care îşi confunda numele cu cel al oraşului şi ai cărei ultimi descendenţi nici nu mai trăiau între zidurile lui, ci retraşi în castelul „Mon Plaisir", la câţiva kilometri depărtare, în mijlocul unui magnific parc franţuzesc, dacă imediat după război nu s-ar fi petrecut ceva cu totul neaşteptat şi tulburător. Anume, într-un moment în care criza economică devenise dramatică şi mizeria poporului ameninţa să producă o adevărată explozie, apăru pe zidurile urbei, la început timid, apoi din ce în ce mai insistent şi fără nici o reţinere, o reclamă, reclama unei fabrici de săpunuri care vestea publicului lansarea pe piaţă a unui nou produs. Faptul în sine nu ar fi iscat nici o mirare, deoarece se ştia de acea mică fabrică, mai mult un fel de atelier prosper pe care îl poseda un cetăţean al ducatului în acel oraş; ideea de a-şi îndemna concitadinii să cumpere un anumit tip nou de săpun era desigur o acţiune foarte puţin reprobabilă, chiar dacă marfa aceasta mai curând de lux nu corespundea unor nevoi stringente ale populaţiei. Şi poate că nici imaginea unei femei goale bălăcindu-se sau ieşind dintr-o baie, fără nici o reţinere, blondă,

strălucitoare, ca Venus Anadyomede, nu ar fi constituit un motiv prea mare de curiozitate dacă cetățenii nu ar fi recunoscut în ea numaidecât pe ultima descendentă a familiei ducale care pe vremuri făcuse gloria orașului. Era o nepoată a bătrânului duce, care trăia retras în reședința „de vară" a familiei și care nu mai călcase prin urbe de vreo două decenii, motiv pentru care nici nu se mai știa dacă e sau nu în viață. Nepoata familiei scăpătate se căsătorise cu fabricantul de săpunuri, desigur pentru a mai salva ceva din naufragiu, eventual oferindu-i o onorabilă agonie.

Și iată că, dintr-o dată, reclama aceasta strălucitoare și insolentă avu un succes nebun, cererile pentru noul săpun veniră în avalanșă, încât fabrica se extinse în câțiva ani, apoi deveni curând o firmă de importanță depășind cu mult granițele țării. Evident, orașul se umplu de afișe care o reprezentau pe tânăra ducesă în cele mai variate situații ale toaletei sale intime: la gară și la primărie, pe panourile din restaurante și magazine putea fi văzută în toată splendoarea ei, și asta îl umplea pe Reporterul de la rubrica de știri senzaționale de mânie. Nu doar că ar fi fost, ca orice revoluționar, un mare rigorist – își dădea doar seama că însuși acest succes ilustra putreziciunea claselor dominante –, ci pentru faptul că dintr-o lovitură, cât se poate de simplu, situația economică a unei părți din populație se redresase, comerțul cu respectivul produs devenise înfloritor, iar perspective încă mai avantajoase abia de acum se deschiseseră. Faptul că tânăra ducesă se prostituase, mai întâi căsătorindu-se cu acel fabricant, apoi participând și contribuind la succesele sale era blamabil sub specia moralei absolute, dar nu și a celei utilitare, care se vedea, dimpotrivă, satisfăcută în cel mai înalt grad.

Era ceea ce încercase să-i explice directorul ziarului când reporterul se dusese la el cu un articol furibund în care vestejea situația și denunța complicitatea dintre rămășițele feudale și hienele capitaliste, profitoare și hrăpărețe. El îi arătă că succesul

acestui săpun, al fabricii şi al respectivei reclame aduse-se numai beneficii tuturor cetăţenilor, îndeosebi şomerilor care s-au putut angaja astfel cu sutele. Şi, din păcate, articolul nu fu primit nici în capitală unde el apărea drept comentariul unui simplu fapt divers, fără nici o importanţă pe plan mai larg.

Reporterul de la rubrica de ştiri senzaţionale era pe atunci mai aproape de începuturile carierei sale de ziarist şi revoluţionar; fu destul de contrariat de acest refuz care-l privase de putinţa de a publica o diatribă sângeroasă împotriva duşmanilor săi, exploatatorii. În fiecare zi, în fiecare clipă, chiar noaptea, datorită reclamelor luminoase, îi apărea înaintea ochilor această femeie neruşinată care îl urmărea cu zâmbetul ei triumfător până acasă.

Căci el locuia într-un cartier sărac, dincolo de podul de peste râul care împărţea oraşul în două zone destul de distincte; până acolo, apele canalizate şi îndiguite se scurgeau destul de rapid şi limpede, apoi îşi schimbau cursul, deveneau din ce în ce mai leneşe, şi expirau într-o lagună nedefinită, plină de vegetaţie, în jurul căreia se aduna duminica sărăcimea oraşului, petrecând simplu în mijlocul naturii. Acum întreaga zonă fusese inundată de deşeurile de la fabrica de cosmetice, pete de grăsime pluteau peste tot, vegetaţia atât de abundentă era afectată, atmosfera devenise pestilenţială. Încercând să protesteze faţă de toate acestea într-un articol, ziaristul se văzu din nou refuzat; deşi directorul îi dădu în fond dreptate, el îi spuse că ar fi o lipsă de tact să fie „atacată" o industrie care promitea să devină de importanţă naţională, dacă nu chiar internaţională, că lumea e totuşi fericită deoarece şi-a găsit de lucru, că totul se va îndrepta prin înţelegere şi răbdare – eterna scuză a tuturor reacţionarilor de a amâna şi preveni revoluţia.

Reporterul trecea amărât printre miasmele şi sclipirile uleiului vărsat în ape şi se gândea că până şi cea mai simplă distracţie pe care o avusese până atunci poporul îi era acum

refuzată... Asta, până într-o zi când surveni o întâmplare şi mai extraordinară care avea să-i tulbure definitiv existenţa, aruncându-l în cele mai contradictorii stări sufleteşti.

Era într-o dimineaţă obişnuită, când Reporterul de la rubrica de ştiri senzaţionale se îndrepta spre centrul oraşului; era o zi liniştită, ca oricare alta, când, deodată, o maşină care circula cu o viteză neobişnuită îl ajunse din urmă şi stopă brusc în faţa lui, la bordura trotuarului. O portieră se deschise cu aceeaşi precipitare şi dinăuntru apăru Şeful poliţiei secrete care întinse o mână spre ziaristul rămas încremenit.

– Urcă repede ! Vino cu mine imediat !...

Reporterul se clătină pe picioare. Era limpede că maşina aparţinea poliţiei secrete, nu era una din cele obişnuite care să-şi semnaleze prezenţa prin vacarm şi claxonări. Fusese descoperit, era limpede acest lucru, poliţia care-l urmărise de atâta timp luase în privinţa lui şi a activităţii lui revoluţionare o hotărâre... Sosise clipa fatală. Fără a mai avea timp să se gândească, purtat mai mult fără voie de proprii săi paşi, el ajunse în faţa maşinii oprite şi se lăsă tras înăuntru de o mână energică.

– Bine că te-am întâlnit, spuse omul din maşină în timp ce şoferul demara cu cea mai mare urgenţă. Peste doar câteva minute, se aflau în faţa unei vile, despre care ziaristul, abia atunci dezmeticit, îşi dădu seama că aparţinea proprietarului fabricii de cosmetice. În faţă, câteva persoane agitate, printre care se distingeau şi doi poliţişti în uniformă, stăteau la intrare şi discutau însufleţit. Aproape tras de mână de Şeful poliţiei, reporterul urcă treptele şi pătrunse la fel de precipitat în clădire. Scara interioară fu urcată în câteva clipe şi cei doi se aflară curând în faţa unei camere cu uşile vraişte. Acolo îi aştepa un spectacol neprevăzut, care-l ţintui pe loc pe ziarist: în patul desfăcut se afla tânăra ducesă prăbuşită în ceea ce se obişnuieşte să se numească o baie de sânge. Alături de ea zăcea un bărbat

de asemenea plin de sânge, lipsit de conştiinţă, purtând urmele unei răni în piept.

– Notează şi memorizează... rosti calm marele poliţist, în timp ce tovarăşul lui era pe punctul de a se prăbuşi grămadă. Dar nici nu avu timp să-şi revină complet, că se văzu împins într-o cameră alăturată... Acolo, la un birou, căzut într-o rână într-un fotoliu, zăcea mort proprietarul fabricii de cosmetice, acel monstru pe care ziaristul ar fi vrut să-l desfiinţeze cu pana lui acidă şi intransigentă.

– Ăsta e epilogul, se auzi sarcastică vocea celui care-l adusese acolo. Apoi urmă un ordin: Du-te la masa de acolo şi scrie ce-ţi dictez eu.

Fără să mai bâiguie o vorbă de protest, reporterul se supuse şi scrise o scurtă notiţă din care se înţelegea că fabricantul de săpunuri îşi surprinsese nevasta în braţele amantului pe care el îl bănuia de multă vreme, trăsese asupra celor doi nelegiuiţi mai multe focuri de revolver, apoi trecuse în camera sa de alături şi îşi zburase creierii. O notiţă seacă, aşa cum reporterul n-ar fi redactat vreuna niciodată, şi căreia nu i se adăugase nici un comentariu.

– Acum, gata ! Zbori la redacţie şi bagi ştirea în ediţia de seară... Directorul o să-ţi plătească dublu pentru o asemenea bombă !

Ziaristul ar fi vrut să-i revadă măcar o clipă pe cei doi eroi, dar serviciul Salvării îi ridicase între timp, încercând să facă tot ce se mai putea face pentru a-i salva. Aşa că părăsi clădirea fără a afla deznodământul, buimăcit de cele aflate.

Altă dată o asemenea întâmplare i-ar fi mobilizat toate resursele de indignare, i-ar fi inspirat cele mai furibunde comentarii. Acuma, totul în el era răvăşit, confuz. Imaginea acelei femei pe care până atunci o văzuse doar în efigie şi o blestemase doar în gând, dar care se afla acum probabil în

ultimele-i clipe de viață, îl tulburase profund; o văzuse din nou goală și într-o situație și mai accentuat grotescă, palidificată de pierderea sângelui și de contrastele cu petele violent colorate, ceea ce era ceva nou, neașteptat, dar și răscolitor, cu neputință de redus la vechile lui scheme de înțelegere. Cu mare greutate înjghebă o corespondență către revista din capitală la care colabora cu numele provocator de Spartacus; aceasta apăru, deoarece știrea era interesantă, dar felul în care era redactată diferea cu totul față de ceea ce un atare subiect i-ar fi inspirat autorului mai înainte.

De atunci trecuse mai bine de un an. Ziaristul revenise la monotonia activității lui zilnice, iar afacerea criminală la al cărei epilog avusese privilegiul să asiste, grație bunăvoinței interesate a Șefului poliției, începu să se șteargă în mintea lui, mai ales că cei doi amanți scăpaseră cu viață până la urmă, grație ajutoarelor medicale. Tragedia refuzase să fie deplină, dar, pentru un marxist, era mult pilduitoare. Mai mult încă: lucrurile se restabiliseră perfect normal, cu o mică nuanță însă: revenită la viață, tânăra văduvă se însănătoși destul de repede și curând se instală ea în fruntea întreprinderii răposatului ei soț și începu să o conducă cu grație și competență, accidentul care schimbase puțin conducerea sporind, așa cum era de așteptat, cifra de afaceri a firmei. Femeia aceasta care izbutise să dea avânt unei mari afaceri doar prin imaginea persoanei ei fizice, își dovedea virtuțile de conducătoare destoinică și plină de fantezie. Toată lumea fu silită să-i recunoască aceste merite, iar clevetitorii înșiși nu îndrăzneau să explice succesul doar printr-un concurs de împrejurări.

Începuseră să se uite toate aceste peripeții, în tot cazul, ele încetaseră de a fi comentate, când o nouă surpriză veni să împlinească întreaga poveste atât de violent colorată: într-o bună zi, proprietara fabricii hotărî să se mărite cu amantul ei, cu acel

bărbat cu care era cât pe ce să împartă drumul spre Hades şi care, de altmineri, era vărul ei primar. (O scurtă perioadă de aşteptare pentru a obţine obişnuita dispensă de la Papă se scurse fără prea mare emoţie pentru cei doi descendenţi ai familiei ducale, dar prelungi şi spori aşteptarea publicului, aţâţată până la scandal de o presă binevoitoare, oricum avantajoasă pentru nişte oameni care de câtăva vreme îşi legaseră destinul de specularea acestuia.) Spartacus iscăli cu această ocazie un ultim text în revista din capitală, în care, pe un ton destul de potolit, comenta împrejurarea doar cu o dezolată ironie.

Şi, acum, clipa cea mare sosise. Era ziua nunţii celor doi eroi; aşteptarea locuitorilor oraşului avea să fie satisfăcută, ceremonia fusese din timp anunţată pentru orele 6. Omul care, dacă ar fi putut, ar fi răsturnat toată lumea pentru a o restabili pe baze echitabile şi ştiinţifice aştepta şi el. Fusese aproape „convocat" acolo de un apel energic al Şefului poliţiei şi ştia că acesta nu va întârzia să vină.

Omul avusese însă unele ezitări de a accepta acest lucru. Între a-şi îndeplini o obligaţie, oricum măcar profesională, şi gândul său mai intim, care-l chinuia de mai multă vreme, intenţionase o clipă să renunţe. Dar curiozitatea învinse şi omul se afla la locul de întâlnire, la ora convenită, privind catedrala unde avea să se petreacă ceremonia şi grupurile de oameni care începuseră să se adune. Isprăvise cafeaua când se simţi atins pe umăr de o mână fermă. Era cel aşteptat, care răsărise lângă el cu obişnuinţa-i de totdeauna de a apărea fără să fie văzut.

– Gata, îi spuse poliţistul, mergem acum. Şi îl lăsă câteva clipe singur, îndreptându-se către tejgheaua localului, de unde-şi cumpără câteva pachete de ţigări dar mai ales schimbă câteva vorbe cu băieţii de acolo, care-l înconjurară cu încântare. Peste alte câteva minute, Reporterul se afla pe urmele lui, în stradă. Poliţistul, care era un bărbat arătos, cu oarecare tendinţe de

îngrăşare, avea statura puţin ţeapănă a omului care multă vreme în viaţa sa a purtat uniforme militare şi şi-a păstrat ţinuta; gazetarul îi urma şi el paşii energici. Se îmbrăcase cu ceea ce avea mai bun, şi în cap îşi pusese o proaspăt achiziţionată pălărie din acel model pe care-l lansase un diplomat englez de mare reputaţie mondenă şi care avea să facă o strălucită carieră la Foreign Office, dar contrastul între el, cu statura sa pirpirie, şi cel pe care-l întovărăşea era şi mai grotesc.

Cei doi intrară în catedrală, poliţistul făcând mari gesturi de închinăciune, apoi distribuind saluturi onctuoase şi chiar zâmbete în dreapta şi stânga, semnalându-şi prezenta în continuare.

Tunetul orgii îl deşteptă pe Reporterul de la rubrica de ştiri senzaţionale care, de mai multe clipe se lăsase pradă reveriei, aromelii unor gânduri imprecise. Prin faţa lui se perindaseră unele imagini dulci din copilărie, graţie cărora îşi regăsise emoţia de mult uitată a prezenţei sale pe vremuri în această vastă biserică pe care acum o detesta pentru că tot ce se petrecea înăuntru i se părea o zădărnicie. Ştia că mulţi dintre cei care veneau aici erau oameni de bună-credinţă, naivi care altminteri nu şi-ar fi aflat nicăieri vreo speranţă, pentru că nu erau în stare, ca el, să o caute cu inteligenţă acolo unde trebuia: la capătul analizelor ştiinţifice. În decorul acesta somptuos, care reprezenta o sfidare la adresa sărăciei lumii dar care era şi rodul exploatării ei nemiloase, de veacuri, se adunau de obicei oameni simpli, urgisiţi ai sorţii în căutarea unei iluzorii consolări, ba chiar aflând-o în unele clipe.

Dar nu felul acesta de oameni umpleau acum incinta marei biserici, deşi unii gură cască s-ar fi putut să aparţină şi sărăcimii. Cei mai mulţi însă erau rudele eroilor, ale femeii acesteia infame şi a viitorului ei soţ; erau din lumea lor, care aproba prin prezenţa aceasta masivă o crimă, punând toată împrejurarea mai

presus de morala comună, aşa cum făceau şi ei de cele mai multe ori în viaţa de toate zilele, pentru că le convenea aceasta. Acum veniseră la un spectacol care reprezenta şi un triumf al lor, al acestei lumi, care izbândea totdeauna, uneori chiar prin crimă sau măcar prin samavolnicie, prin înşelăciune şi abuz de situaţie, când nu de putere. Oamenii aceştia făceau răul în modul cel mai firesc şi inconştient, prin simplul fapt că erau situaţi „sus", că dominau şi pretindeau că totul li se cuvine, izbutind să-i convingă şi pe alţii.

Şi acum priveau plini de fericire pe mireasa aceasta fermecătoare, cu faţa ei de o suavitate angelică, transfigurată de emoţia clipei; ea păşea într-un triumf, sub aprobarea tuturor, a oamenilor de toată teapa, a Bisericii acesteia infame, poate chiar a lui Dumnezeu, dacă acesta ar fi existat. Deşi ziaristul ar fi vrut să-şi păstreze calmul, să observe cu răceală şi doar cu spirit critic totul, pentru a putea comenta cât mai sec evenimentul şi a strecura ştirea împreună cu câteva ironii ucigătoare în gazeta centrală la care colabora, contrarietatea pe care o resimţea în acea clipă îi paraliză parcă orice putinţă de control şi înţelegere. O undă de emoţie îl cuprinse la vederea acestui chip radios care primea acum cu zâmbete toate omagiile şi se lăsa mângâiat de întreaga admiraţie a asistenţei. Pe femeia aceasta, pe care Reporterul de la rubrica de ştiri senzaţionale n-o văzuse altfel decât goală, începu s-o privească dintr-o dată cu alţi ochi. Oricât ar fi vrut să se sustragă iluziei, era peste puterile lui să nu se lase copleşit de atâta frumuseţe, mai vie decât tot ce o înconjura, mai adevărată decât orice concluzie ştiinţifică. Ea adusese nu numai Transcendentul în templul acesta lipsit de mult de orice substanţă, adusese realitatea, căci ea era Realitatea.

Ziaristul nu-şi mai putea lua ochii de la tânăra ducesă; ceremonia, discursurile, felicitările, totul devenise secundar. Nu putu urmări cuvântul foarte scurt al preotului, care cuprinsese

numai generalităţi moralistice şi îndemnuri părinteşti, nici discursul lăbărţat al primarului, care avu neruşinarea să-i mulţumească lui Dumnezeu (el, care era un social-democrat !) că i-a ocrotit pe cei doi nuntaşi şi i-a scăpat printr-un adevărat miracol. În tot acest timp, cei din asistenţă nu protestau, ci multiplicau cu fericirea lor atmosfera de exaltare, de parcă s-ar fi împărtăşit din suprema Beatitudine. În asistenţă, se putea zări şi Şeful poliţiei, încovoiat din când în când sub povara emoţiei, dar omogen cu lumea aceasta în care prenumăra desigur foarte multe cunoştinţe. Cel care iscălea articole incendiare sub numele de Spartacus se mistui şi el în mulţimea care aglomera deja până la refuz incinta bisericii.

Era o lume cu totul deosebită de aceea de toată ziua; bărbaţi şi femei în costume elegante, în ţinută căutată, radiind de curiozitate şi de bună dispoziţie. Pe mulţi dintre ei, Reporterul îi mai întâlnise în restrânsa societate a oraşului, cu câţiva dintre ei stătuse chiar de vorbă. Nu i se păruseră nişte inşi prea diferiţi de oricare alţii, acum însă, adunaţi atâţia la un loc, cei din elita oraşului, amestecaţi cu câţiva înalţi funcţionari şi magistraţi, păreau altceva, o lume, ciudată şi aparte, comunicând cu adevărat numai între ei.

Reporterul de la rubrica de ştiri senzaţionale nu-şi veni în fire decât târziu, şi nu pe deplin, când ceremonia se terminase de mult, lungul şir de felicitatori conteni şi lumea începu să se scurgă afară. Îmbrâncit aproape, ieşi încă ameţit şi fu cât pe ce să se împiedice pe treptele catedralei. Lumea nu se îndepărta prea uşor, discuta, comenta cu buna dispoziţie stăpânitoare în atari împrejurări. Ziaristul se decisese tocmai să o ia din loc cât mai grabnic, când simţi o mână care i se fixase pe umăr. Era Şeful poliţiei, care apăruse în spatele lui, aşa cum mai făcuse de atâtea ori.

– Ia asta... îi spuse cu obişnuitul său glas imperativ. Şi-i întinse o foaie de hârtie. Ai lista participanţilor în ordine, aşa cum trebuie să apară în ziar. Vezi să nu încurci lucrurile sau să transcrii greşit vreun nume, că e nenorocire. Poţi să scrii ce vrei, dar să începi cu rândurile astea pe care le-am scris eu...

Reporterul luă hârtia şi o vârî în buzunar, mulţumind cu o voce uscată. Poliţistul îl concedie imediat, tăindu-i vorba, ca pe un slujbaş al său:

– Şi, repede... Grăbeşte-te să nu ţi-o ia altul înainte. S-ar putea ca din capitală să fi trimis cineva vreun corespondent...

Apoi îl privi semnificativ şi adăugă scurt, înainte de a-i întoarce spatele şi a se precipita într-o maşină care-l aştepta cu portiera deschisă.

– Mai vorbim noi, băiete. Fă cum ţi-am spus şi îţi promit că o să te fac om !

Reporterul se îndreptă spre casă cu paşi împleticiţi. În mod firesc ar fi trebuit să încerce să transmită numaidecât prin poştă sau prin telefon preţiosul conţinut al hârtiei pe care-o purta la el şi pe care nici nu se gândise s-o citească. Nu se mai mira că poliţistul ştia că el colaborează la publicaţia aceea periculoasă din capitală – o dezvăluire care mai înainte l-ar fi umplut de spaimă. Nu-l mai interesa nimic. Se îndrepta spre casă, deşi în singurătatea mizeriei sale nu avea de ce să creadă că-şi va regăsi calmul şi îşi va risipi gândurile tulburi.

De aceea, parcă nehotărât, se opri pe podul care despărţea cartierul său de cealaltă parte a oraşului şi se rezemă de balustrada de piatră, aşa cum mai făcuse în multe rânduri. Apele leneşe curgeau înainte şi petele lucioase de ulei sclipeau din loc în loc, colorându-se straniu în lumina crepusculară, mai concentrate în partea în care cursul devenea mai lent. Acolo unde pe vremuri el se odihnea o clipă aspirând parcă puterea îmbătătoare a Naturii şi unde mai apoi îşi găsise încă un motiv

de încrâncenare împotriva nedreptăților sociale și a disprețului bogaților față de fericirea atât de modestă a oamenilor simpli, acuma revenise stăpânit de cu totul alte gânduri, la fel însă de învrăjbite.

Revelația ordinei supreme, a Frumuseții, a Paradisului terestru, care repeta pe cel din Transcendent, toată această realitate la care nu înălțase până atunci cu adevărat ochii, deși o considerase cu dușmănie și o analizase în orele lui de lectură, îi produse o durere aproape fizică. Ideea unei adevărate lumi, ce i se dezvăluise astfel direct și simplu, și care existase mereu, alături de închipuirile lui întunecate și naive.

Imaginea lui peste balustradă, reflectată strâmb, aproape grotesc, se schimba în tot acest timp după jocul ușor al undelor, apoi se întinse pierzându-se în cenușiul compact de sub podul de piatră.

Zgomotul căderii corpului în apă nu trezi nici un ecou în pustietatea locului, la acel ceas când pe acolo nu trecea aproape nimeni. Apele îl primiră cu aceeași îngăduință cu care acceptau toate gunoaiele aruncate de locuitorii orașului, la care se adăugau în ultima vreme și cele mult mai abundente oferite de noua industrie. Numai pălăria sinucigașului, repetând modelul acelui diplomat englez care avea să-și câștige în deceniile următoare o mare celebritate, refuză să se cufunde în apele grele și pluti legănându-se ușor sau chiar răsucindu-se până se pierdu în depărtare, în cele mai întunecate și impenetrabile zmârcuri.

1959-1968

Într-un sfârşit de săptămână, într-o zi călduroasă de mai, adică în epoca în care funcţionărimea începea să-şi facă socotelile privitoare la concediu, domnul Anastase Chitu, inspector financiar la Percepţia fiscală a Sectorului II negru, suburbia Olari, se trezi chemat de şeful său, directorul Vasilică Stematiu. Bătrânul funcţionar lăsă registrul în care tocmai transcria nişte partizi, îşi scoase mânecuţele de satin negru fixate cu gumilastic şi urcă treptele scării ce duceau spre cabinetul domnului director. După bătaia în uşa capitonată, domnul Chitu fu invitat să intre şi apoi poftit să ia loc pe fotoliul din faţa biroului. Domnul Stematiu expedie în mare grabă şi cu privirea în altă parte pe cei doi funcţionari care aşteptau în picioare nişte semnături şi, când aceştia plecară, se întoarse zâmbind ca de o mare încurcătură spre cel chemat:

– Nene Stasache, uite de ce te-am rugat să vii. Vezi dumneata, mi-e greu, vreau să-ţi spun, mi-e neplăcut să-ţi spun eu, adică să-ţi comunic tocmai eu o veste neplăcută, cum să zic ? pe care n-o aşteptai, ba poate o aşteptai, dar ce să-i faci ? aşa e situaţia, dumneata ai trecut de şaizeci de ani, eşti deja suplimentar, aşa că trebuie să ne gândim, adică să te gândeşti şi dumneata, că ai

depăşit vârsta de pensie, care ai intrat în şaizeci şi doi, nu se mai poate, mârâie ăştia tineri, avansările se fac greu, nu dispunem, aşa că dumneata, deşi experienţa dumitale o preţuim şi eşti şi harnic şi corect, nu avem ce face, aşa că, cum să spun...

Domnul director se trecuse la plural în toiul discursului, dar tot nu izbutea să-i pună capăt, aşa că domnul Anastase Chitu care nu se aşteptase, ba poate se aşteptase la o asemenea surpriză îl întrerupse din chinul ce-l frământa şi-l întrebă numai, cu aceeaşi voce cu care dăduse bună ziua:

– Şi când ar fi... aia ?

– Păi, zise directorul, ar fi cam de mâine... Adică, stai, adăugă el cu veselia cuiva care amâna executarea unui condamnat la moarte cu un deceniu, nu de mâine, de luni ! Da, de luni ! Vii luni şi dai în primire lui Stănescu ăsta noul.

Domnul Anastase Chitu tăcu, pentru un moment de reflecţie. Era sâmbătă, deci luni, într-adevăr, nu era „mâine".

– Dacă e aşa, mă duc... să mai închei unele socoteli până la două... şi vă salut cu mult respect.

– Să trăieşti, nene Stasache, adică să ne trăieşti, exclamă uşurat directorul ridicându-se în picioare. Şi adăugă: Să vezi numai cum îi spui cocoanei Marie, cum să zic ? să nu se supere... vezi dumneata... Sărutări de mâini, să ne trăieşti, pa !

Strângerea de mână zgudui tot trupul, de altminteri destul de voluminos, al domnului Chitu, dar nu-l clinti din aparenta nepăsare pe care o arăta. El coborî în aceeaşi stare de spirit în biroul său, unde nu se mai afla nimeni. Mai erau vreo zece minute până la terminarea programului de lucru, dar aruncându-şi o privire asupra cuierului uşurat de toate pălăriile, funcţionarul cu cariera sfârşită îşi dădu seama că toţi colegii săi plecaseră ca la un consemn. Ştiau deci.

Domnul Anastase Chitu trecu registrul înapoi în bibliorafţ, strânse toate hârtiile şi le distribui în diferite dosare, apoi scoase

mai multe cutii cu peniţe neîncepute, de toate soiurile: Brause, Aluminiuin, Carl Kuhn, Klaps, Heinze & Blankertz, Herm. Müller, Leonardt & Co., Jean Baptiste Mallat, Rustica-Iserlohn, Gilotte, Telegraph-Sheffield, îşi examină peniţa pe care o inaugurase în dimineaţa aceea, o scoase, o umezi cu vârful limbii şi o şterse temeinic cu o bucată de hârtie sugativă, apoi o vârî din nou în cutiuţa de unde o scosese. După aceea îşi aruncă o ultimă privire pe masa de lucru, care nu mai avea nevoie de fapt de nici o investigaţie, şi se ridică de pe jilţul cu pielea jerpelită ce-i suportase gravitatea stăruitoare şi impozantă timp de mai bine de un sfert de secol.

După toate acestea, domnul Chitu ieşi liniştit în stradă şi pentru prima oară în ultimii treizeci de ani, adică de când percepţia funcţiona în acest local, nu se mai opri la bodega alăturată, „Doi cocoşi", unde-şi lua zilnic aperitivul, ci, înfrângând printr-un singur gest o tradiţie tridecenală, o porni în jos pe Calea Moşilor, cu aceeaşi aparentă nepăsare stoică.

Bodega de la Olari îl lăsă tot atât de indiferent: era fieful coşarilor din Bucureşti şi domnul Chitu nu călcase pe acolo niciodată. Strada era plină de forfota funcţionarilor care ieşeau din birouri; tramvaiele treceau cu uruit greu şi automobilele se grăbeau clacsonând cu nervozitate, dar domnul Tase mergea înainte ca şi cum nu ar fi văzut nimic în jurul său. La Zece Mese, traversă strada şi, în ciuda soarelui care bătea trotuarul, îşi văzu de drum fără să grăbească pasul.

Restaurantul lui Gherghiceanu, la care domnul Chitu poposea de cele mai multe ori seara – când nu se întindea la prânz cu băieţii –, nu-l ispiti nici el, deşi într-una din vitrine văzu un aviz scris cu litere de-o şchioapă: „În timpul verii grădina se mută în curte", inscripţie cel puţin bizară pentru cel care nu ştie că „grădina" erau cele patru mese de pe trotuar şi că în fiecare an, o dată cu venirea căldurilor şi sporirea amatorilor de aer curat,

aceste mese se mutau în curtea localului, din Strada Olarului, adăugându-li-se şi altele.

Cu aceeaşi nepăsare rece, domnul Chitu trecu şi de Romană; la colţ, simigeria îi aruncă din cuptorul deschis o vâlvătaie roşietică, amestecată cu aroma de covrigi prăjiţi şi de susan; în sfârşit, ajunse la cafeneaua „Mocca", ţinută de domnul Arabagian Haciadur Gaiţac. Noul pensionar dădu la o parte perdeaua cu şiragurile de mărgele de sticlă, coborî cele trei trepte şi pătrunse în salonul dominat de două mese de biliard, asupra cărora se concentraseră ca nişte chirurgi pasionaţi câţiva jucători şi chibiţi. Mai mulţi inşi citeau ziarele întinse pe spalierele de bambus.

În tăcerea plină de arome a localului, domnul Chitu anunţă cu o voce puternică noutatea la care nici el, nici domnul Vasilică Stematiu nu ştiuseră dacă s-au gândit sau nu.

Vestea nu produse în asistenţă nici o impresie. Cei mai mulţi dintre cei de faţă erau pensionari, liber-profesionişti, negustori, în tot cazul, oameni pentru care ieşirea la pensie nu putea reprezenta o catastrofă. Toţi îl ştiau pe domnul Chitu un om cu stare, proprietar de case, un gospodar chivernisit şi fără greutăţi familiale. Pensia lui nu putea fi decât mare, după mai mult de patruzeci de ani de serviciu, aşa că problema existenţei nici nu se punea.

Numai domnul Gaiţac exprimă, cu ochii lui adânci ca toate misterele Orientului, o mare stupefacţie. Pentru el, noul pensionar era un fel de sumă a inteligenţei omeneşti, pe care o exprima admirativ prin formula: „Cap ca capul la domnul Tase nu există !" Într-adevăr, bravul contabil ţinea scriptele cafenelei „Mocca" în schimbul unei echivalente consumaţii gratuite de cafea şi când, aplecat asupra registrelor, aduna de jos în sus o coloană de douăzeci de cifre în mai puţin de un minut, armeanul îşi ţuguia buzele şi-şi scărpina boneţica de catifea neagră care-i acoperea ţăcălia complet depilată, în plină confuzie admirativă.

Domnul Arabagian Haciadur Gaiţac era unul dintre acei oameni care ştiu mai mult decât alţii să aprecieze ce e acela un cap şi mai ales ce înseamnă soliditatea unui cap. Ştia ce e aceea, ca unul care avea în creştet o îngrozitoare despicătură, suvenir din tinereţe, provenită de la lovitura unui iatagan turcesc, din timpul ultimului şi celui mai teribil masacru al armenilor, petrecut pe vremea lui Abdul Hamid. Atunci trebuise să-şi părăsească ţara şi să se instaleze în Bucureşti, împreună cu alţi conaţionali ai săi, care-şi înşirau prăvăliile pe Calea Moşilor, între Romană şi gura Oborului.

Domnul Chitu era un client de soi şi, pe deasupra, un as al biliardului, ceea ce dovedea încă o dată marea lui inteligenţă.

– Sport asta, explica domnul Gaiţac clienţilor, după fiecare triumf al favoritului său, nu se câştigă aşa, numai cu forţa muşchilor sale... La sport asta trebuie cap...

De data aceasta, impresia depăşise cu mult în domnul Gaiţac posibilitatea unei expresii inteligibile şi-i secase cu totul elocvenţa pitorească, lăsându-l parcă prostit, cu nasul lui proeminent atârnând dezolat în faţa domnului Tase. Pentru onestul cafegiu, scoaterea la pensie era ceva extrem de grav, echivalent cu o boală, cu o infirmitate, cu o spargere sau, mai rău: cu închiderea prăvăliei. Dar domnul Chitu perora plin de veselie în cercul lui de cunoscuţi, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

– Măi băieţi, de altfel treaba asta (căci evita mereu să-i spună pe nume) a venit la timp. Tot mă hotărâsem să-mi schimb felul de viaţă. Nu banul mă interesează pe mine, ştiţi foarte bine că am mai mult decât îmi trebuie şi că totdeauna am fost dintre oamenii cu lanţ. Am să închiriez casele din faţă, aşa că din punctul de vedere al banilor am s-o duc ca mai înainte... Cum am trăit până acum, eu şi cu baba mea, ne-om descurca şi de-acum, cu cât oi lua chirie...

Casele acestea domnul Tase şi le făcuse în vara trecută, cu nişte materiale de construcţie luate pe nimic la un sechestru. Ele constau în două camere cu un mic vestibul, în prelungirea celor vechi, din fund, în care locuia el cu consoarta lui. Noua construcţie astupa vederea celei vechi şi, cu ocazia acestei înnădiri, meşterul o meremetisise toată şi-i schimbase şi acesteia faţada într-un stil pe care proprietarul îl numea, după o modă bucureşteană a timpului, „florentin". Construcţia se terminase iute şi domnul Tase primi din partea unui amic sugestia de a închiria degrabă, până la căderea iernii, ca noul chiriaş să-i „usuce" pereţii. După ce un timp casa a stat cu clasicul afiş verde „De închiriat" lipit de gard, s-au prezentat nişte amatori, doi tineri nemţi, care au fost poate seduşi de interiorul onest şi simplu, de mirosul proaspăt de var şi de vopsea de ulei, de strălucirea sobelor noi.

După încheierea tranzacţiei, care a constat în încasarea chiriei pe şase luni înainte, familia Chitu n-a avut nici un fel de supărare de la cei doi intruşi, primii oameni cu care împărţea vreodată casa sau măcar acoperişul, dar a încercat la toate lucrurile care priveau viaţa acestora cea mai neînfrânată curiozitate. Într-adevăr, cei doi tineri plecau zilnic la serviciu, mâncau în oraş şi nu se întorceau decât seara, de cele mai multe ori târziu. În fiecare sâmbătă însă, veneau acasă mai devreme, îşi pregăteau două rucsacuri voluminoase şi pe înserat plecau într-o excursie pe munte, de unde nu se întorceau decât a doua zi, pe la miezul nopţii. Cei doi soţi Chitu îşi petreceau chiriaşii până la poartă, urându-le să se întoarcă sănătoşi şi teferi, nu fără o privire de invidie aruncată corpurilor lor tinere şi viguroase, mai ales nudităţii sportive şi nepăsătoare a femeii şi bicepşilor vânjoşi ai bărbatului, care strângeau curelele rucsacului încărcat vârf.

Faptele s-au petrecut aşa până când, într-o duminică dimineaţa, domnul Chitu, care se trezea şi în acea zi de odihnă tot devreme şi ieşea în curte să vadă ce mai e cu ceea ce el numea „atmosfera", putu să spună triumfător domnului Procksch, care tocmai deschidea şi el igienic ferestrele:

– Azi s-a dus cu excursia pe munte !...

– De ce, mă rog frumos ?

– Păi nu vezi, domnule Erwin ? Ninge.

Domnul Procksch traduse în nemţeşte fraza blondei lui soţii care scosese capul şi ea, curioasă. Tânăra doamnă râse cordial...

– E mai frumos când ninge, afirmă liniştit domnul Procksch. Pe munte a nins încă de acum o lună... E splendid !

Domnul Chitu intră destul de contrariat în casă şi-şi puse nevasta să-i scoată de la naftalină paltonul, căciula şi mănuşile şi să verifice starea şoşonilor.

Dar adevărata surpriză se petrecu în apropierea Crăciunului, când familia Procksch îşi spori efectivul cu o domnişoară înaltă cu acelaşi păr blond şi cu obrajii plesnind de sănătate. Ea se prezentă drept Renate, fata celor doi chiriaşi, elevă în ultima clasă la Pitar Moş, în al cărui internat stătuse toată toamna, de unde ieşise acum ca să-şi petreacă vacanţa cu părinţii ei.

Asta dovedi domnului Tase că cei doi tineri, pe care el îi considera nu mai mult decât nişte copii, erau de fapt oameni în jur de patruzeci de ani şi aveau o fiică nu cu mult mai mică decât propria sa progenitură !

Din ziua aceea, excursiile celor doi nemţi s-au făcut în trei şi cei doi prea sedentari bucureşteni au continuat să contemple cu invidie braţele vânjoase ale bărbatului, acoperite acum cu mânecile anorakului, şi gambele lungi şi suple ale femeii – la obiectul uimirii adăugându-se pentru un timp şi subţirimea şi vioiciunea de lăcustă a domnişoarei Renate.

– Măi să fie ei ai dracului ! Cum n-o îngheţa sămânţa în ei pe o asemenea vreme ? exclama admirativ domnul Tase, de câte ori îi vedea ieşind pe poartă.

Dar după Anul nou, chiriaşii l-au anunţat că nu mai pot sta. L-au chemat pe domnul Chitu înăuntru şi i-au arătat cărţile scorojite, mobila descleiată, hârtia mucigăită, covoarele care căpătaseră un miros de câine ud. Umezeala era prea mare şi lemnele, cu care ei alimentau sobele, cu totul neputincioase să o izgonească dintr-o casă atât de nouă.

Şi când cei doi nemţi şi-au făcut pe la Bobotează bagajele şi au plecat, domnul Tase i-a petrecut pentru ultima oară cu privirea, încercând un soi de regret la gândul că cei care-l părăseau acum duceau cu ei misterul numai de ei ştiut al eternei şi inexplicabilei juventuţi. Şi nu i-a uitat.

Încât, în clipa în care el şi-a anunţat amicii de cafenea că are să-şi schimbe existenţa şi să-şi închirieze casele din faţă, un gând îi fulgeră prin mintea lui îndeobşte ponderată şi mai cu seamă neinventivă.

Îşi lovi palma stângă de câteva ori cu tacul, apoi plesni violent postavul verde al mesei de biliard, făcându-i pe toţi cei de faţă să tresară.

– Începând de mâine, rosti el răspicat, am să încep să mă duc în fiecare duminică pe munte !

– Ce să cauţi pe munte, nene Tase ? îl întrebă domnul Petrache Agemolu, eternul său rival, pasionat după biliard şi supranumit din această cauză „Carambol" – unul dintre ultimii discipoli ai ilustrului Cazes.

– Aer, domnule, aer curat ! Vreau să scap de îmbâcseala de aici, de fum şi de zgomot, izbucni domnul Chitu, făcând gestul de a tăia norii grei de fum de ţigară cu mâna.

Asistenţa îl privi cu mirare şi cu oarecare scepticism. Câţiva amici îi cerură explicaţii.

– Am nevoie să-mi oxigenez plămânii, mă înţelegi ? să respir viaţă, tinereţe, aer, domnule !

– Stai puţin, nene Tăsică, stărui domnul Petrache Agemolu. Dumneata ai fost vreodată pe munte ? Haber n-ai ce e acolo. Păi să-ţi spun eu, care am făcut armata la vânători. Pe munte e frig, domnule, şi corent tot timpul, că te suflă din toate părţile, şi începe să plouă când nici nu visezi. Şi cum crezi că mergi ? pe munte ai piatră, domnule, n-ai drum ca pe stradă, ai o potecă atâtica, dacă o ai şi pe aia... Ştii dumneata de urs ? Ai auzit de om mâncat de urs ? Şi-n vârful muntelui sunt prăpastii, domnule, ştii ce e aia ? Ţi se întâmplă să-ţi alunece, Doamne fereşte, piciorul, să faci un gest disperat şi să-ţi scrânteşti o mână, un picior, ce să zic, chiar capul !

– Lasă, coane Petrache, răspunse calm domnul Chitu, nu avea grijă dumneata...

Altul exprimă părerea că sportul trebuie practicat din tinereţe, cu moderaţie, treptat-treptat, pentru a dobândi prin antrenament obişnuinţa eforturilor mari.

– Ce vorbeşti dumneata, domnule Mendel ? replică, începând să se enerveze, domnul Chitu. Adică eu, care nu m-am suit în viaţa mea în trăsură, care mi-am rupt picioarele până mai anul, bătând şapte mahalale, de sărea din mine duful, eu n-am antrenament ? Muntele e numai pentru ăi tineri ? Dar ce sunt eu, mă rog ? boşorog, damblagiu, surpat ?,

– Eu nu am vrut să vă provoc o ofensă, domnu' Chitu, am vrut să vă ofer numai aşa, o idee...

– Păi de ce crezi dumneata că nu mai sunt tânăr ? Pentru că m-a îmbătrânit biroul. Da, biroul, domnule, că asta e a funcţionarului, statul pe scaun, fumul de ţigară, geamul închis, lipsa de aer, de contract cu atmosfera ! Tocmai astea vreau să le schimb. Uite, vă spun aici la toţi, să nu te superi, domnule

Găiţică, că-ţi vorbesc foarte important, dar cât oi trăi nu mai calc în prăvălia dumitale şi nici în altă cafenea ! Am zis !

Se iscă un mare vacarm în asistenţă la auzul unei asemenea enormităţi, până când domnul Petrache Agemolu interveni punând concluzia provizorie:

– Lăsaţi-l în pace, domnilor, nu-l mai contraziceţi. Ştiţi doar că aşa e dumnealui, energic...

Cei care-l cunoşteau mai bine pe domnul Tase, şi-l ştiau cât e de „energic", adică de încăpăţânat, se ridicară în picioare ca şi cum ar fi aflat că le-a murit un prieten scump şi se apropiară tăcuţi de el, să-i strângă mâna. Domnul Anastase Chitu, care pentru o clipă păru Napoleon după abdicare, luându-şi rămas bun de la generalii lui, în curtea de la Fontainebleau, îşi păstră toată demnitatea şi ieşi în grabă din cafeneaua unde-şi făcuse până atunci veacul şi-n care, după ultimele declaraţii, nu voia să mai pună piciorul niciodată.

Ajuns acasă, el o puse la curent cu noutatea pe onesta lui consoartă. Baba domnului Tase, de a cărei vârstă dumnealui era despărţit de clasicii douăzeci de ani, nu exprimă nici o idee la auzul ştirii – cum de altfel ajunsese să facă la toate evenimentele din familie, după zece ani de tiranie conjugală petrecuţi alături de soţul ei. Era cea de-a doua soţie a domnului Tase, prima consoartă, care-i dăruise o fată, acum măritată bine, de vreo doi ani, murindu-i din naştere, sau din „facere" cum se zicea pe atunci, cu un termen care nu mai are azi aplicaţie decât la Geneza Lumii. Doamna Marie Chitu, născută Popazu, era descendenta unei ilustre familii de mitocani aristocraţi, lamura unor mahalagii din Bulindroaia (cine n-a auzit de tatăl ei, căpitanul în retragere Popazu I. Sterie, din Administraţie ?), care, înainte de a se mărita cu coclitul văduv, suferise de o îndelungă decepţie, în sensul că aşteptase vreo cincisprezece ani pe acel ofiţer necunoscut care s-o ia şi s-o ducă la altar, cu

cununa de flori de lămâiță pe frunte. Până la urmă se resemnase să-l „ia" ea, dar nu pe misteriosul ales al viselor ei de fecioară, ci pe bărbatul acesta trecut de cincizeci de ani, plin de curiozități și care, timp de doi ani, în timpul războiului, făcuse „drepți" în fața tatălui ei, căpitanul Popazu I. Sterie, în compania a II-a Subzistență, din „Manutanța centrală" – și încă pe atunci, în vremea când îl cunoscuse ea, domnul Tase era mai slab, căci zăcuse de tifos și, din motive de economie, purta încă uniforma de subofițer de Ață, ceea ce totuși era ceva.

Așa că, la auzul dublei noutăți, a pensionării și a excursiilor pe munte, doamna Maria nu spuse nimic și nu ridică, firește, nici o obiecție, ba chiar se gândi că noua ciudățenie care i se năzărise soțului ei aducea în monotonia existenței lor ponosite o schimbare și putea fi considerată o bună vestire.

Chiar în după-amiaza acelei zile, domnul Chitu plecă în oraș și se duse la „Cartea Românească", de unde veni cu un echipament complet de alpinist: pantaloni bufanți, ciorapi de lână cadrilați ce se trăgeau peste cei obișnuiți „Derby", pălărie tiroleză cu șnur răsucit și pană de păun, un rucsac de culoarea spanacului plin de catarămi și de sforicele și o pereche de bocanci de schi cu talpă de bizon. Consoarta domniei sale fusese exclusă de la aceste achiziții și urma să se mulțumească cu niște pantofi solizi de oraș și o fustă mai largă și mai lungă decât cele obișnuite.

A doua zi, duminică, soții Chitu au plecat de acasă pe la orele opt și jumătate, au ieșit în Pache și s-au urcat în tramvaiul 24, cu care au mers până la gară. Acolo s-au instalat într-un compartiment de clasa a II-a, într-un tren personal cu destinația Sinaia. Domnul Tase ducea în rucsac două pleduri de lână, iar doamna Marie ținea de toarte o paporniță în care se aflau proviziile și vesela, plus inevitabila baterie de vin și sifon. La echipamentul sportiv, adăugaseră și două piese mai vechi, pe

care le posedau de multă vreme, dar pe care le lăsaseră până atunci fără întrebuinţare: două alpenstocuri. Pe unul scria: „Suvenir de la băile Pucioasa", iar pe celălalt „Mai veniţi la Slănic".

Într-una din haltele de imediat după Câmpina, cei doi amatori de munte au coborât frumuşel, au aşteptat să plece trenul, apoi au traversat liniile de cale ferată şi s-au instalat într-o pajişte, între nişte grămezi de lemne de foc şi nişte stive de scândură de cherestea, vis-à-vis de gară. Era ora unsprezece şi jumătate. Doamna Marie a scos mâncarea din scutece, a distribuit porţiile cu metodă şi amândoi au consumat încântaţi, în mijlocul naturii, preparatele culinare aduse de acasă.

După care, domnul Tase s-a întins pe unul din pleduri şi s-a învelit cu celălalt, iar vrednica lui consoartă a coborât spre Prahova ca să spele vasele. Un somn bun îl făcu pe novicele excursionist să uite toate necazurile zilei precedente şi să obţină destinderea nervilor şi recrearea în aer liber, aşa cum năzuise. Mirosul de răşină al cherestelei, muşchiul de pe trunchiurile retezate de fag şi cer, iarba încinsă, ţipătul strident al locomotivei, ba chiar fumul ce scăpa din coşurile înalte erau pentru fostul inspector financiar ceva aşa de nou, de odihnitor şi de poetic, încât se jură în sine-şi să ţină promisiunea pe care o făcuse în cafeneaua „Mocca" şi să-şi petreacă toate duminicile aici, de acum încolo.

Dar, îndată după scăpătatul soarelui, apariţia ţânţarilor provocă domnului Tase o asemenea groază, încât puse pe nevastă să strângă tot bagajul şi trecură amândoi în grabă şinele de cale ferată, aşteptând în gară primul tren care-i aduse în Bucureşti. Pe la orele opt erau acasă.

Efectul imediat al acestui început de viaţă nouă fu, într-adevăr, peste aşteptări. A doua zi, colegii de serviciu adunaţi în jurul lui cu un aer ce s-ar fi voit funebru, fură uluiţi să vadă

un domn Tase plin de energie, cu faţa congestionată de arsura soarelui, bucălat şi vesel. Cu toate că nu voia să dea nici un fel de detaliu asupra peripeţiilor excursiei, era limpede că primul „contract" cu muntele avusese asupra lui un efect salutar. Funcţionarii de la Percepţia sectorului II negru, suburbia Olari, fură deci obligaţi să-şi schimbe schimele şi, în locul condoleanţelor de despărţire, să debiteze eroului cele mai călduroase şi sincere felicitări. Cel căruia soarta îi vestise prin elocinţa încurcată a domnului director Vasilică Stematiu ora retragerii părea mai dispus ca oricând să înceapă o viaţă nouă. Domnul Chitu se ridicase dintr-o lovitură, arătând încă o dată superiorilor, Ministerului Finanţelor, Destinului, în sfârşit, Statului, ce era dumnealui în stare.

Din ziua aceea, existenţa fostului inspector financiar se schimbă într-adevăr aşa cum anunţase, cu nuanţa aceasta de insolit pe care o reprezentau excursiile pe munte. Singurul lui regret era că din cauza noului program de viaţă trebuise să renunţe la popasul său duminical la biserică... Domnul Chitu, deşi nu era un tip prea evlavios, obişnuia să treacă în fiecare duminică măcar un sfert de oră pe la biserica Silvestru, ca să-l asculte pe părintele Bidoianu, tenor dramatic de anvergură excepţională, reputat în tot Bucureştii, care când ieşea din altar şi striga: „Sus să avem inimile !" făcea să zbârnâie vitraliile şi să răsune cuvintele până afară, ceea ce-i obliga pe chefliii de la cârciuma de peste drum să se ridice de la mesele lor de pe trotuar şi să se închine cu evlavie şi admiraţie.

O altă dificultate din noul program al domnului Chitu se ivi în legătură cu închirierea caselor din faţă, din al căror venit urma dumnealui să-şi rotunjească bugetul casnic. Timp de o lună nu se prezentase nici un amator. Până la urmă, domnul Tase primi propunerea de a le închiria tânărului Bombonel Ionescu, un vag amic de cafenea, om fără ocupaţie precisă, dar mare biliargiu şi

băiat de viață, cheltuitor de bani cu o generozitate mai mult decât suspectă. I se mai spunea și „Studentul", pentru că timp de vreun deceniu se prezentase cu acest titlu. Domnul Chitu nu era, în principiu, de acord să închirieze la tineri, dar domnul Bombonel Ionescu îi oferise chiria pe șase luni înainte și luase cele două camere „fără bucătărie".

Dar, foarte curând, noul pensionar începu să-și schimbe nu numai obiceiurile, ci și societatea. Încetul cu încetul îi abandonă pe „băieții" cu care-și petrecuse timpul până atunci și începu să vadă mai mult oameni în vârstă, pensionari mai ales, sau în tot cazul inși scoși din circulație. Printre aceștia, domnul Tase avea doi prieteni: domnul Ionel Popescu din Popa Petre și domnul Ionel Popescu din Ipătescu, doi foști colegi de birou, ieșiți de mai mulți ani la pensie și care adăugau la staturile lor bățoase, dacă nu chiar anchilozate, niște nume de Granzi de Spania, ca niște brevete de onorabilitate ce flatau dulce inima noului pensionar. La aceștia trebuie trecut și domnul Tilică Athanasiu, zis și „Amanet", fost negustor foarte bogat, retras din afaceri, și care-l cununase pe domnul Tase – un oaspete de mare preț, căci trecea de bărbat distins, se purta cu barbișon, era socotit de mai multe ori milionar și pe deasupra era și nițel neam. Cu aceștia a început el să facă schimburi de amabilități, de impresii, de vizite; a deprins răbdarea de a asculta din gura lor banalități rostite cu gravitate, comentarii de conjunctură economică, oracole politice. În sfârșit, în Bombonel Ionescu câștigase un partener la table, joc pe care înainte îl disprețuise, dar pe care acum îl practica, făcând cu chiriașul său, în fiecare după-amiază, interminabile partide, în timp ce doamna Marie îi aproviziona tăcută cu dulceață, cafele și apă de la gheață.

Viața domnului Anastase Chitu a intrat, așa, pe un făgaș nou, în care apele ei urmau să clipocească într-alt fel, dar tot atât de monotone. O săptămână de vegetație, de vizite pe la cunoscuți,

prin „familii" pe care nu avusese prilejul să le vadă de decenii, apoi nelipsita excursie duminicală pe munte. Cu acelaşi rucsac verde şi în acelaşi acutrament, cu acelaşi alpenstoc în mână şi cu o dispoziţie aşijderi, el făcea drumul până la halta de după Câmpina, se dădea jos din tren, trecea calea ferată şi se instala pe pajiştea dintre munţii de scânduri şi de lemne de foc, într-o beatitudine de nedescris. Aceleaşi gesturi de metronom cu care semnase hârtii, încheiase bilanţuri, redactase somaţii sau transcrisese foi de vărsământ se regăseau în noul program de viaţă pe care-l observa tot aşa de strict.

Dar într-o dimineaţă de duminică de pe la mijlocul lui septembrie, în timp ce coana Marie încheia ultimele preparative pentru plecarea pe munte (era moartă de oboseală, căci de-abia scăpase de balamucul gogoşarilor şi al bulionului) şi tot vâra şi scotea pachetele din coşniţă, ca să poată face loc, la urmă, sifonului şi sticlei de vin negru „puterea ursului", domnul Bombonel Ionescu intră în bucătărie şi, după ce se încredinţă că Florica, slujnicuţa cu mers săltat de curând angajată la soţii Chitu, era plecată după nişte cumpărături, spuse foarte direct proprietăresei sale, privind-o în ochi şi punând ibricul cu apă, pe care venise să-l încălzească, pe plită:

– Ascultă, Mary, a început să mă cam plictisească sportul ăsta, *tu sais* ? Stau să mă ţin după voi, ascuns în ultimul vagon al trenului, ca după aia să mă dau jos în altă haltă şi să alerg pe şine kilometri întregi ca să te întâlnesc... Crezi că asta e treabă pentru un om cult ca mine ? Sau poate crezi că ar trebui să inventăm ceva şi mai incomod ? Îţi place ţie dragoste la iarbă verde ? Ce să-ţi spun, ultima dată mi-am înverzit genunchii de la pantaloni şi am venit cu cămaşa milaneză plină de scaieţi...

– Bine, iubitule, răspunse doamna Chitu perplexă, dar ce sunt eu de vină, ce putem face ?...

– Să nu te mai duci în excursiile astea tâmpite, sau să-ţi cauţi alt partener, dacă eşti amatoare... dacă vrei să...

– Cum poţi vorbi aşa ? întrebă îngrozită femeia. E singura noastră ocazie de a ne întâlni... Cum am putea face altfel ?

– Cum, necum, am început să mă plictisesc... Îţi vorbesc foarte serios. Te rog să te gândeşti bine la ce faci. *Ce n'est pas du chiqué.*

– Dar ce pot face cu nebunul ăsta ? Tu nu-l vezi, Bombonel ? Stă tot timpul acasă şi când nu e el, e femeia...

– Să nu te duci... Să-i spui că eşti bolnavă... Că te oboseşte... în sfârşit, să găseşti ceva.

– Bine, dar dragostea ta... dragostea noastră...

– Tocmai pentru dragostea noastră, trebuie să ai mai multă iniţiativă...

– !?!

– Uite ce, *chérie.* Plec acum în oraş, că am puţină treabă, şi la nouă jumătate sunt înapoi... Dacă nu te găsesc acasă, între noi totul s-a terminat.

Şi, luându-şi ibricul care începuse să fiarbă, ca şi propria sa enervare, în clocote, domnul Bombonel Ionescu ieşi pe uşa bucătăriei, trimiţând o bezea de salut domnului Chitu, care, în costumul lui de *jäger,* ieşise afară ca să mai examineze pentru a nu ştiu câta oară, plin de îngrijorare, „atmosfera".

Soţia lui a rămas încremenită în mijlocul bucătăriei, palidă ca o moartă. Se simţea sleită de puteri şi incapabilă să ia cea mai simplă hotărâre. Mâinile ei căutau orbeşte coşul cu alimente, în timp ce privirea îi rămăsese fixată la fereastra de unde parcă aştepta de la preairitatul ei iubit o dezminţire sau un semn. În clipa în care văzu pe deasupra tufelor de lemn câinesc canotiera domnului Bombonel Ionescu, bine fixată pe capul cu zulufii negri unşi cu briantină, îndreptându-se spre poartă, se simţi brusc învăluită în apele reci ale morţii. Scoase un ţipăt şi se prăbuşi în mijlocul bucătăriei.

Domnul Tase auzi zgomotul şi veni făcând să răsune pe ţiment bocancii lui grei de schi.

– Dar ce s-a întâmplat, frate, ce ai ? întrebă el îngrijorat şi mirat. Ţi-e rău, ia spune ?

Doamna Marie nu scotea nici o vorbă... dar buzele ei palide se mişcau. Bărbatul o săltă în braţe şi o trase în casă, aşezând-o într-un fotoliu. Femeia respira precipitat şi domnul Tase se duse în bucătărie şi se întoarse cu o batistă în care morfolea o bucată de gheaţă.

– Unde a plecat tocmai acum dobitoaca aia ?

– Las-o în pace, Tase, eu am trimis-o după cumpărături..., şopti cu greu bolnava. Diseară ce ai să mănânci ?

– Ei, cum te mai simţi ? o întrebă el, după ce-i vârî sub nas sticla cu amoniac.

– Ceva mai bine. Lasă-mă să stau cu capul sprijinit aşa. Am avut un leşin...

– Hai, că e timpul să plecăm... şi proasta aia nu mai vine.

Doamna Marie îşi adună puterile şi-i spuse hotărât:

– Eu nu pot merge, du-te dumneata singur, mă simt prea slăbită...

– ?!

– Hai, că a venit Florica... Vezi că ai în bucătărie coşul cu de toate. Vreau să mă întind puţin în pat. Nu trebuie să-ţi strici excursia din cauza mea.

– Te simţi mai bine ?

– Da... N-a fost nimic. Nu te speria. Dar vreau să stau liniştită... Lumina îmi face rău.

Urmă o pauză mai lungă, pe care fiecare din cei doi ar fi vrut ca celălalt s-o rupă.

– Atunci m-am dus... Să te găsesc sănătoasă...

Fericită, doamna Marie făcu gestul de a se ridica în capul oaselor. Domnul Chitu era în obişnuitul costum de excursie

peste care îşi trăsese de teama ploii un jambilboc cu glugă, ce-l făcea şi mai caraghios. Soţia lui văzuse sub poalele lungului anteriu capătul unei bretele care se desfăcuse şi-i atârna până la călcâie. Domnul Chitu îşi cumpărase chiar în ajun o nouă pereche de bretele, marca Wimpelt & Sohn, alegându-şi-le bineînţeles, lungi, elastice şi rezistente, tocmai bune să fixeze hodahul pe spinarea unui elefant. Şi le pusese ca pură măsură de precauţie, căci betelia pantalonilor, care-i sugruma abdomenul, era dublată de o curea nu mai puţin zdravănă, în stare să priponească un taur.

Doamna Marie renunţă să-i mai atragă atenţia să-şi ridice breteaua şi închise sub pleoapele ei obosite o privire încărcată de ură... Stătu aşa, cu ochii închişi, până auzi stingându-se ultimele zgomote ale casei... Domnul Tase ieşise şi Florica plecase cu el, să-l conducă la gară, să-i ducă paporniţa cu alimente până la tren şi să-l ajute să urce în vagon... Doamna Marie rămase în penumbra răcoroasă a sufrageriei într-o calmă şi satisfăcută aşteptare.

Ramurile de leandru din hârdaiele de afară se mişcau uşor şi neliniştea lor se simţea prin perdelele trase. Tăcerea pe care femeia năruită în fotoliu o simţea pentru prima dată de când intrase în casa aceasta sporea cu fiecare clipă. Nici o nerăbdare nu o încerca; gândea în linişte şi aştepta. Dragostea adevărată e violentă şi crudă. Nu degeaba se spune că săgetează inimile şi răneşte sufletele... O aflase acum de la băiatul acesta nebun şi minunat, care pătrunsese în viaţa ei ca o furtună şi o învăţase să iubească, să fie fericită. Sosise la timp şi deodată, aşa cum se ridică trâmbele albe ale unei corăbii în privirile unui naufragiat. Ce naivă fusese până acum ! Ce proastă, să considere că totul în viaţa ei se isprăvise ! Iubirea adevărată şi mare soseşte oricând. Anotimpul ei e totdeauna... Durata ei e veşnicie. Chinul pe care-l resimţise crezându-se părăsită era cu totul altceva decât fada

iubire pe care o invocase în romanţele ei îngânate cu degete uşoare la clavir... Era ceva fermecător şi crud, ceva aspru şi neprevăzut. Aşa că în clipa în care uşa de la marchiză se auzi mişcându-se şi domnul Bombonel Ionescu intră cu paşi prudenţi în prima încăpere, Marie simţi că-i vine rău de-a binelea.

...S-au dezmeticit abia în clipa în care şi-au dat seama că a venit Florica. Slujnica a trecut în tăcere la bucătărie şi stăpâna casei a sunat-o, după ce l-a expediat mai întâi pe Bombonel în camera de alături. Florica era ultima servitoare a familiei Chitu şi cea mai tânără pe care o avuseseră vreodată; niciodată nu ar fi admis domnul Tase s-o angajeze, dacă fata n-ar fi cerut jumătate din leafa pe care o pretinseseră celelalte – ungurence cu priviri ascuţite şi cu aere pretenţioase de madame.

– Coniţă, chiar nu vreţi să vă fac un ceai ? Eu cred că vi s-a făcut rău, pardon, de la stomac.

– Nu, Florico, a fost numai aşa, o ameţeală. Lasă-mă în întuneric, nu trage draperiile, nu aprinde electrica. Fă-mi o cafea mare, bine fiartă şi fără zahăr. S-o laşi în sufragerie. După aia poţi să pleci în oraş. Azi nu am nevoie de tine. Vezi numai să fii acasă diseară, înainte de a veni domnul, şi să-i încălzeşti mâncarea... Şi, te rog, umblă încet, tot mă mai doare puţin capul...

Fata plecă la bucătărie şi, după ce îndeplini poruncile stăpânei sale, mersul ei ascuţit, pe tocuri înalte, se auzi pe pavajul de sub ferestre.

Iar cei doi amanţi se cufundară după un timp în beţia voluptăţilor violente şi nezăgăzuite. Femeia pe care soţul ei o tot acuza că doarme prea „lejeră", adică într-un dublu camizon până la pământ, cu ciorapi lungi de bumbac, cu boneţica încreţită de madipolon şi pantalonaşi strânşi la genunchi ca de spadasin, se descoperea acum fără nici o ruşine sub lunga mângâiere a acestui băiat cu aer de ştrengar şi cu mâinile divine... Tinereţea

ei biciuită brusc de furtuna senzaţiilor contradictorii şi neaşteptate se trezise într-o clipă, pentru a cădea, în cea următoare, fără nici o revoltă, sclavă preasupusă a bărbatului într-adevăr iubit.

...Ziua aceasta nebănuită şi de nespus nu trebuia să se sfârşească repede şi, de fapt, nu putea să aibă vreun sfârşit. Florica se întorsese... orele se scurgeau şi doamna Marie refuza cu încăpăţânarea copiilor răsfăţaţi să se trezească din vis... Nici măcar sunetul pendulei vestind ora nouă, cu bătaia muzicală, după orologiul de la Westminster, nu o făcu să aprindă lumina. Era sigură că Tase se oprise cu băieţii la „Gherghiceanu" şi nu avea să se întoarcă înainte de miezul nopţii.

Bombonel plecase. Dar ea îl simţea alături, îl dezmierda mai departe şi adormi în braţe cu el.

*

Lumina dimineţii o făcu să se trezească brusc. Trăgând perdelele, razele încă puternice ale lui septembrie o făcură să se dezmeticească. Ce se întâmplase cu soţul ei de nu s-a întors ? Unde, pe cine să întrebe de el ? De ce oare nu venise acasă ? Doamna Marie privea în jur buimacă şi neliniştită. Singura explicaţie care-i veni în minte fu aceea că soţul ei aflase. Aflase şi se hotărâse să nu se mai întoarcă acasă... Ce altă explicaţie ar fi fost cu putinţă ?

Ruşinea că a fost abandonată de bărbatul ei, după zece ani de căsnicie exemplară, o făcu să-şi piardă capul. Se afla goală în mijlocul camerei inundate de lumina puternică a soarelui ca sub privirile întregii omeniri, care năvălise peste ea, acuzatoare şi plină de mânie. Şi totuşi – nimeni în toată casa. Părăsită, părăsită, părăsită. De la bucătărie, se auzea Florica fredonând o melodie lâncedă şi fără sfârşit. Cântecul adormitor al fetei se întrerupse brusc. Văzuse pesemne geamul deschizându-se şi

mâinile stăpânei ridicând perdelele. Doamna Marie sări speriată să se îmbrace.

...Toată dimineaţa a aşteptat aşa. Pe la prânz, a venit şi domnul Bombonel Ionescu şi a vestit-o că a colindat toate localurile pe unde domnul Tase avea obiceiul să treacă şi că nimeni nu-l văzuse. Nici unul dintre cunoscuţi nu ştia despre el nimic.

Cea părăsită a lăsat să treacă ora mesei – ceasul, pentru soţul ei, sfânt, pe care, orice s-ar fi întâmplat, îl respecta cu străşnicie. O oră mai târziu, doamna Marie a trecut în bucătărie şi a ciugulit câte ceva din mâncarea sleită pe care o preparase pentru seara din ajun. Apoi s-a dus să se trântească în pat, neştiind ce să mai facă.

Zgomotul porţii o făcu la un moment dat să se ridice în panică. Dar nu; era băiatul care aducea ziarul de după-amiază domnului Bombonel. După câteva clipe, văzu uşa camerei acestuia deschizându-se şi mâna iubitului ei pipăind clanţa în care se afla vârât ziarul. Doamna Marie căzu din nou cu spatele pe perne, o dată cu zgomotul zăvorului tras uşor.

Dar, de cealaltă parte a uşii, domnul Bombonel Ionescu rămăsese în picioare. Desfăcând neliniştit ziarul, ochii lui întunecaţi de grijă au căutat febril rubrica faptelor diverse. Acolo, toate cele trei coloane erau ocupate de o singură ştire cu titlu vast.

ÎNCĂ O DRAMĂ LA CALEA FERATĂ

„În ziua de 18 septembrie a.c. trenul de marfă cu locomotiva 4375, care făcea manevre pe o linie secundară între Câmpina şi Comarnic, a surprins pe domnul Anastase Chitu din Bucureşti încercând să traverseze în acel moment liniile. Cu toate semnalizările frânarului, care a văzut privelişte, victima a rămas imobilă pe şină şi a fost tăiată de roţile trenului. Martorii oculari afirmă că nefericitul îşi agăţase bretelele căzute de un

bulon al eclisei ce fixează şina de traversă, ceea ce ar explica imposibilitatea de a se degaja în momentul accidentului şi spulberă părerea unora care susţin că n-a fost vorba de o imprudenţă, ci de o sinucidere.

Cu toate că trupul era complet desfigurat, din actele aflate asupra lui s-a putut stabili identitatea mortului. Legiunea de jandarmi Câmpina a deschis o vastă anchetă."

Domnul Bombonel Ionescu rămase cu ziarul în mâna încleştată aşa de puternic, încât, la un moment dat, degetele începură să-i tremure. Nu mai ştia ce să facă. Cum putea să-i spună dintr-o dată proaspetei sale amante că rămăsese văduvă ! Să-i ascundă ştirea sau să-i spună ? S-o lase să afle singură, să-i lase ziarul... dar Marie nu-şi arunca niciodată privirea pe vreun ziar... Să o vestească brusc, fără nici o introducere ? sau s-o anunţe mai întâi că nenea Tase a fost doar rănit ? Era ceva ca la teatru, gândi domnul Bombonel Ionescu, agitat de o stare nemaiîncercată.

Până la urmă deschise uşa şi ieşi în curte, cu gândul poate de a găsi soluţia salvatoare în ceea ce răposatul numea „atmosfera" de afară. Dar în clipa aceea, zări la poartă un necunoscut îmbrăcat într-un negru ceremonios şi sever. Omul ţinea în mână o servietă şi căuta cu o privire mioapă numărul casei. Tânărul înţelese numaidecât ce era. Casa de încredere „Linzer – Pompe funebre – Funeralii de lux" îşi trimisese deja un tenebros mesager, pentru a nu i-o lua concurenţa înainte, într-o afacere care privea o „bucată" atât de grasă, despre care vorbeau şi ziarele. Domnul Bombonel Ionescu răspunse deci la plecăciunea necunoscutului şi-l invită în grabă să intre în curte şi să trateze direct cu văduva... Iar el merse tiptil până la poartă, o deschise cu o grijă chirurgicală şi se grăbi să iasă în Calea Moşilor, ca să

ajungă la cafeneaua domnului Arabagian, pentru a-l vesti pe el şi, prin el, întreg cartierul, de tragica nenorocire.

După vreo două ore, considerând că momentul de criză la care nu voia să asiste a trecut, şi întărit de o mică doză de Jamaică luată în picioare la „Doi cocoşi", ca să se clătească, tânărul se întoarse acasă şi o găsi pe văduvă după a doua repriză de plâns, adică exact în momentul în care se putea sta cu ea de vorbă... Florica fusese expediată să anunţe pe fiica răposatului de groaznicul accident, în cazul că aceasta nu aflase încă...

Bombonel sărută ceremonios mâna nefericitei, înclinându-se solemn, ca un cavaler care a răpus în duel pe soţul domniţei, de la ochii căreia cere fără nici o ironie, ca un şampion, un sclipăt de apreciere pentru frumuseţea loviturii prin care a lăsat-o văduvă. Apoi trecu la lucruri mai prozaice, discută viitorul ei statut juridic, drepturile asupra proprietăţii, eventualitatea obţinerii unei pensii – şi propuse, la urmă, să se ocupe de cele mai neplăcute necesităţi ale tristei şi dramaticei situaţii... După care, se retrase în camera lui.

*

Înmormântarea s-a făcut de-abia după câteva zile, aducerea cadavrului de la Câmpina la Bucureşti, apoi scoaterea de la morgă întârziind momentul înhumării. La ceremonie, domnul Bombonel Ionescu sosi printre ultimii, în doliu simplu şi ultraelegant, ţinând ca un mire, în mâinile înmănuşate, un buchet de gladiole albe, pe care-l înfipse între celelalte flori peste sicriul închis şi sigilat, cam în locul unde presupunea că se află acea parte din trupul decedatului ce uluia de obicei pe domnul Arabagian Haciadur Gaiţac şi care nu mai putuse fi refăcută în constituţia ei iniţială, pentru că se pierduse în prea multe bucăţi, în fantezia accidentării.

Părintele Bidoianu, deşi concurat de un tânăr diacon, care cânta în falset cu o privire extatică şi inspirată, se întrecu pe sine şi, pe la mijlocul unui antifon dintre litaniile pobreganiei, izbuti un uluitor do, care trezi admiraţia întregii asistenţe.

În sfârşit, omul care decedase din pricina unei bretele şi a prea marii sale „energii" avu parte de un discurs. Domnul Vasilică Stematiu, cel ce-şi găsea de obicei atât de greu cuvintele, debită o cuvântare emoţionantă, care smulse lacrimi celor ce se aflau de faţă. El îşi luă „rămas bun de la prietenul care plecase în mod atât de crud" în numele colegilor de la percepţie, care urmau – afirma directorul – „să-i păstreze amintirea zdrobită de durere, în sufletele lor distruse pentru eternitate"...

La capitolul condoleanţelor, domnul Bombonel profită de împrejurare ca să strecoare câteva cuvinte văduvei, care rămăsese pe aleea principală, în timp ce primii bulgări de pământ căzeau peste sicriul fostului ei soţ:

– M-am interesat la un avocat prieten de-al meu; în chestia casei să n-ai nici o grijă, să vedem însă ce facem cu pensia...

Domnul Gaiţac se prezentă şi el, dar, neputând să scoată nici o vorbă, se mulţumi să sărute mâna palidă a văduvei, coborându-şi tremurător asupra ei proboscida. În sfârşit, domnul Mendel, care-şi mutase necontenit batista de la ochi la nas şi de-acolo la frunte, îşi ridică cu îndurerată resemnare mâinile spre cer, ca şi strămoşul său Abraham, şi rosti replica finală:

– Niciodată nu ştie omul când decedează !...

După trista ceremonie, văduva plecă împreună cu fiica şi cu ginerele răposatului la locuinţa acestora, unde avu loc praznicul funebru, primul de după sepultură, într-un cerc format exclusiv din rude, de care domnul Tase se ţinuse în genere departe, aşa că nu avusese prilejul să se certe cu ele şi acuma îl regretau. Dar spre seară, doamna Marie ceru totuşi să plece acasă, refuzând

invitația de a rămâne să doarmă la fiica ei vitregă, care o îmbiase să rămână pentru a nu-și petrece prima noapte „singură".

Doamna Marie ajunse deci acasă pe întuneric și coborî din cupeul pe care i-l pusese la dispoziție domnul Tilică Athanasiu, într-o stare sufletească dintre cele mai complexe.

Venirea ei neașteptată iscă o mică panică în camera servitoarei. Florica, care fusese expediată mai demult de la cimitir „ca să păzească casa", de-abia avu timp să se smulgă din brațele lui Bombonel și să-și tragă un capot pe ea, la auzul porții care se deschisese cu zgomot stins, lăsând-o pe stăpâna ei să intre. Doamna Marie pătrunse în casă cu mișcările unei somnambule, fără să se uite în jur, și servanta o urmări cu anxietate, de la fereastra bucătăriei, aruncând scurte priviri consecutive spre cămăruța ei, în al cărei pat domnul Bombonel Ionescu fuma acum cu nonșalanță o țigară parfumată. Așteptă vreo zece minute și, la urmă, văzând că nu e chemată, se întoarse lângă iubitul ei, căruia, așa cum se întâmplă totdeauna cu marile îndrăgostite, avea tocmai să-i reproșeze ceva. Pentru a da mai multă putere de convingere cuvintelor ei, Florica își scoase din nou capotul.

– Mare ticălos mai ești ! rosti ea cu o admirație neacoperită. Dar să vedem ce o să te faci acum... A rămas văduvă... și fără pensie... O să-ți ajungă să te țin eu, cu mâncarea pe degeaba ? Dacă o să gătesc de acum înainte numai pentru ea, de unde o să pot să-ți mai pun ceva deoparte ?

– Flori... Flora mea, cum poți să vorbești astfel, păpușa mea ? *Tu me dégoûtes...* spuse el privind ca și cum ar fi văzut prima oară trupul splendid al fetei și mai ales sânii pe care ea știa să și-i pună atât de bine la preț.

– Păi, cum să vorbesc ? Ce, nu e așa ?

În clipa aceea, se auzi scârțâind ușa cu geamuri de la bucătărie.

– Florico, răsună vocea îndoliată a stăpânei, văd că nu te-ai culcat... Nu l-ai văzut cumva pe domnul Bombonel ? Nu ştii dacă s-a întors acasă ?

– Nu ştiu, răspunse fata, crăpând cu grijă uşa. Mai devreme a vrut să mă trimită după ţigări, dar s-a răzgândit şi s-a dus să le cumpere dumnealui. Dacă vine, să-l trimit la dumneavoastră ?

– Nu, răspunse văduva cu glasul liniştit, acuma o să încerc să mă culc...

– Noapte bună, coniţă ! rosti Florica binevoitoare şi sinceră ca propria ei nuditate, şi, când paşii văduvei se îndepărtară, se întoarse către Bombonel.

– Ai auzit ? Te căuta, toanta. Nu o mai ţine plânsul şi i s-a făcut acum de temerea. De ce nu te duci ? Tare aş vrea să văd de ce mai eşti în stare...

Domnul Bombonel făcuse gestul de a se scula din pat, dar rămăsese pe marginea dormezei, cu năzuinţa întreruptă. Se uita în pământ cu privirea vag încrucişată. Poziţia, într-adevăr, devenise de nesuştinut. Florica era toată o ispită care-i îngheţa, de câte ori o vedea, gândul... Umerii de regină, peste care cobora acum belşugul părului desfăcut, de culoarea mierii arse, se ridicaseră cu sfruntare şi dispreţ... Braţele rotunde şi învăluitoare nu mai avea nevoie să şi le lipească de el: îl ardeau. Un trup de cadră, cum nu mai văzuse, făcut să se răsfeţe în atlazurile unui pat de lux, de curtezană... Tânărul fu încă o dată copleşit...

În camera ei, doamna Marie se dezbrăca încet. Îşi aruncase voalul de văduvă pe un jilţ vechi, mănuşile pe un gheridon... Privirea ei rătăci pe mobila ei veche, de zestre, care-i plăcea totuşi pentru culorile stinse ale tapiseriei uzate. Numai dezordinea care domnea acum în această cameră era ceva nou. Carpetele, scoarţele de la ferestre şi de pe pereţi o izolau şi mai mult. Era o cameră care inspira singurătate...

Marie îşi privi mâinile transparente, apoi înlătură cu un gest energic cearşaful imaculat de pe oglinda şifonierului. Se duse la nécesaire-ul de eben încrustat cu sidef şi descoperi cristalul aburit de ani. Sfeşnicele înnegrite, de argint, sclipeau uşor la lumina lămpii de pe noptieră... De afară se auzeau unele mici zgomote, dar nici o uşă deschizându-se. Paşii aşteptaţi, ai domnului Bombonel Ionescu, întârziau. Femeia se întinse în pat cu voluptate şi cu încredere... Trăia acum aievea visele de copil pe care şi le împărtăşea pe vremuri cu prietenele ei Amelica, Elise şi Margot, fetele doamnei Iordan din Dichiu... De fapt, ea trăise până acum tot singură. Dar la ce se întâmplase nu mai voia să se gândească nicicând. Viaţa ei se schimbase. Tot ce fusese urât şi rău trebuia să i se şteargă din amintire. Nenorocirea morţii soţului ei i se părea ceva neînsemnat; alături de bărbatul iubit putea de acum înainte să înfrunte primejdii şi mai mari...

...Şi, pe la miezul nopţii, cel invocat sosi... Pe fereastră, ca un tâlhar, ca un înger, ca un Zburător... Marie aţipise, dar, trezindu-se, se prefăcu că doarme înainte şi nu întoarse obrazul lipit de pernă... Aceasta e dragostea... o lungă patimă... o nesfârşită întoarcere... o revenire veşnică la clipele ferice...

Fără să-şi dea seama cum, prin jocul capricios al aducerii aminte, îi veniră în minte versurile nemuritoarei romanţe a lui Paschil, al căror sens îl pătrunse de-abia acum şi pe care buzele ei voiră să le fredoneze:

Aşa cum steaua-nvie seara
Şi pâlpâie pe firmament,
Iubirea noastră n-o să moară
Căci dragostea nu-i un moment.

Umbra se apropia. Femeia se prefăcu, răsfăţată, că se trezeşte şi întinse braţele rugătoare spre cel aşteptat:

– Bomby, te rog, lasă-mă în seara asta... Vino lângă mine, iubitule, dar să ştii că sunt distrusă de nervi...

Umbra se făcu şi mai mare şi se lipi de ea.

*

În zori, la primul ceas al dimineţii, când lumina se îngâna cu întunericul, Marie se trezi brusc. Simţise alături de ea mişcarea nervoasă a bărbatului şi întinse mâna după el. Bombonel se sculase în capul oaselor şi, sprijinit de perna mare a domnului Tase, fuma – gest nesuferit, pentru care cândva are să-l certe.

– De ce nu dormi ?

– Mă gândeam, făcu el cu gravitate. Vezi, Mary, situaţia ta... situaţia noastră...

– Oh, şi la asta te gândeai acum ?...

– Mă gândeam la el... În fond, aţi trăit alături atâta vreme şi...

– Şi ?

– S-ar putea să-l regreţi...

– Să-l regret ? Dar ce-s, nebună ? Sau poate eşti gelos ?

– Nu... Nu voiam să spun asta... Dar el a murit... Şi pentru tine a rămas ca un soţ integru, cum să zic ? fără păcat... Poate că, dacă l-ai fi cunoscut mai bine...

– Dar cine putea să-l cunoască mai bine decât mine ?

– Eşti sigură că l-ai cunoscut ?...

Şi Bombonel lăsă întrebarea să cadă în golul unei pauze bine calculate.

– Ce vrei să spui ?

Femeia se săltă puţin pe pernă şi-l privi.

– Bomby, ce vrei să spui ? Tu-mi ascunzi ceva...

Bărbatul mai trase un fum de ţigară, apoi se dădu jos din pat şi-şi ridică cu un gest decis de pe un scaun sacoul pe care şi-l aruncase în grabă la venire. Trase din buzunar portvizitul şi de acolo scoase un bilet alb, împăturit în patru.

– Ce-i acolo, Bombonel ?...

– ?!

– Nu vrei să-mi spui ?

– Să-mi juri mai întâi că ai să faci cum te învăţ eu.

– Îţi jur, dar ce-ai acolo ?

– Nu aşa. Să-mi juri pe dragostea noastră...

– Jur pe dragostea noastră, rosti femeia cu un glas mai grav.

– Vezi... alaltăieri... când l-am luat de la morgă...

– Dumnezeule, Bombonel, despre ce vrei să-mi vorbeşti acum ?... se îngrozi doamna Marie.

– Despre ceva foarte important, răspunse rece tânărul. Ascultă-mă, pentru că m-ai silit să-ţi spun. Ştii că eu i-am luat lucrurile de *acolo*. Printre alte fleacuri pe care le avea asupra lui era şi scrisoarea asta pe care nu ţi-am arătat-o. Uite-o...

Doamna Marie întinse mâna şi aprinse becul de pe noptieră. Biletul pe care i-l dăduse Bombonel avea următorul conţinut:

Domnule,

îţi declar prin prezenta că m-am săturat să mai stau slugă la tâmpita asta şi că dacă nu o să rezolvi într-un fel mă întorc la tanti Fifi sau la mondial unde măcar ştiam o socoteală care dacă nu o laşi o dată poţi să mă desconsideri depărtată de dumneata şi să nu m-ai umbli vreodată după mine că nu mi-ai dat cât mi-ai promis şi văd că eşti şi plictisit de mine că mai mult dormi şi-mi zici că cucoana te pune la treabă tot timpul aşa că dacă n-ai nevoie să nu te m-ai ţi de mine şi să-mi strici clienţii că clienţii mă caotă şi acum şi ar veni şi aicea joia că într-o dupămasă tot aş putea să fac câţiva bărbaţi, dacă nu te-ai uita tu urât la ei că cucoana tot nu vede ca o chioară şi am o partidă în promisiune cu un prieten funcţionar la stat care m-a cerut aşa că pun punct şi-ţi spun încă o dată să mă laşi să pleci

şi să-mi dai bani ce mi-ai promis şi să nu mă mai deranjezi cât oi trăi. Închei a ta leoaică şi păpuşă Florica.

Doamna Marie rămase cu biletul în mână, atât de stupefiată, încât mintea ei fu incapabilă un timp să lege vreun gând.

– Ce e asta, Bombonel, făcu ea buimăcită, ce e asta ?...

Domnul Bombonel Ionescu, care privise în gol, printre rotocoalele de fum, crezu că e momentul să intervină cu o explicaţie:

– Nu înţelegi ? E o scrisoare a junei tale servante către preaonorabilul tău soţ...

– Florica, asta e leoaica ?...

– De ce n-ar fi, clipi ironic domnul Bombonel, *elle en a, du moins, le style...*

– E cu putinţă ca....

– Marie, te-am rugat să nu te enervezi. Vezi acum de ce n-am vrut să-ţi spun... Iar o să faci palpitaţii.

– Dar e o ticăloşie...

– Mi-ai promis să...

– Nu se poate, n-o pot ierta, rosti într-un crescendo de furie femeia înşelată.

– Mi-ai jurat, Mary ! Unde vrei să te duci ?...

Doamna Marie căzu înapoi, înfrântă, în perne.

Gesturile amantului ei erau totdeauna autoritare şi persuasive.

– *Tu m'as promis. Et, puis, ie scandale est toujours inutile et compromettant...* Trebuie să-i arăţi neruşinatei că eşti pe deasupra acestor mizerii. Ce au făcut ei s-a terminat acum. *C'est classé...* Pentru noi e mai bine că s-a întâmplat aşa. Tu nu trebuie să te superi, trebuie s-o zdrobeşti cu un gest nobil... Mâine dimineaţă îi dai fără o vorbă paşaportul, cu leafa pe trei luni, la care adaugi o recomandaţie în condicuţă că şi-a făcut bine

serviciul şi numai faptul că-ţi restrângi gospodăria te sileşte să n-o mai ţii...

Răstignită în aşternut, doamna Marie asculta şoaptele lui Bombonel, asculta... Ce înseamnă, într-adevăr, un suflet nobil ! Aşa are să facă, cum o îndemna el...

Era prima lor noapte – şi, pentru doamna Marie, prima ei *adevărată* noapte. Tânărul întinse peste ea braţul şi stinse lampa de pe noptieră.

– Hai acum, se auzi şoapta lui în întuneric. Să facem nani. Cine adoarme primul ? Ia să vedem: unu, doi, trei !

Doamna Marie zâmbi fericită şi închise ochii.

Deşi simţise că a câştigat, domnul Bombonel Ionescu consideră că e mai prudent să nu adoarmă.

– *Tout est pour le mieux,* îşi rosti el gândul în franţuzeşte, aşa cum făcea totdeauna la caz de emoţie. Îi părea rău de Florica... Dar situaţia devenise într-adevăr de nesusţinut. Şi, totuşi, ce bucată, ce coardă ! Păcat de ea că n-are noroc. E a treia oară în doi ani, de când o scosese de la barul american „Mondial", că o silea să-şi schimbe stăpânii. Trebuia să o aranjeze într-un fel, biata fată, era obligat să facă ceva pentru ea... Merita, pentru cât era de frumoasă.

Îşi aminti atunci de colonelul Pricope, pe care-l ştia bine de la curse. Văduv de vreo şase luni. Îi făcuse o aluzie. Un mare jucător, un tip pasionat, absurd... Era singur, avea două fete, interne la Notre-Dame. Ar fi de aruncat o nadă...

Iar Marie trebuia să se mărite de urgenţă... Dar cu cine ?... Oare Tilică Athanasiu n-ar fi bun ? Parcă urmărea ceva, hodorogul... Prea se arătase în ultima vreme amabil... Asta ar fi fost într-adevăr ceva... O lovitură grandioasă.

Planurile domnului Bombonel Ionescu erau totdeauna vaste, încurcate şi îndrăzneţe... Uneori nevoile păreau că l-au încolţit, alteori s-ar fi spus că lucrurile au luat-o razna. Dar el era dintre

oamenii care ştiu bine cum se ţine frâul... De exemplu, ideea cu scrisoarea-ultimatum de la Florica fusese realmente genială. De fapt, la morgă i se dăduse ceva. Un pacheţel în care un amploaiat de la calea ferată adunase din pietrişul terasamentului stropit de sânge, dinţii de aur ai mortului. Ar fi fost însă de prost-gust să i-i dea lui Marie... preferase să-i păstreze pentru sine.

Tânărul căscă amplu, până-şi auzi maxilarele trosnind ca un urcior spart... Se săltă şi mai mult în capul oaselor, ca să nu se lase copleşit de oboseală. Alături de el, Marie suspina în somn ca un copil. De afară se simţea invazia dimineţii. Prin perdelele groase răzbătea uruitul tramvaielor din Calea Moşilor care porniseră în cursă de la depoul din Ştefan cel Mare. Câţiva cocoşi trâmbiţau, pe întrecute, revărsatul zorilor. Desigur că lampagiii se grăbeau să stingă felinarele cu gaz aerian. Pe strada lor, se auzi curând trapul unui cal care trăgea faetonul cu roţi de gumă al unei lăptărese. Apoi or să se audă strigătele zarzavagiilor, scrâşnetul obloanelor ridicate, primele vestiri ale băieţilor cu ziarele de dimineaţă, care anunţau totdeauna lucruri senzaţionale. Soarele avea să se ridice peste acoperişurile jilave ale caselor, străbătând cu firele lui ruginiile coroane ale arborilor, mângâind melancolia florilor târzii. Căldura avea să trezească ciripitul vrăbiilor, să le gonească în mijlocul străzii într-un vârtej de salturi zglobii şi guralive. Şi totul avea să se înece şi să se topească, să se uite şi să se dezlege, să se destrame şi să se împace – ca un joc ştiut din închipuire – în apele liniştite ca un veşnic asfinţit, în care nimica serios nu se putea petrece şi toate erau luate prea în uşor, în „atmosfera" Bucureştilor.

Nov. 1969

UNUL DINTRE NENUMĂRATELE FOARTE IMPORTANTE AMĂNUNTE

Erau ultimele minute de joc. Întreg stadionul fremăta surd de nerăbdare, aşteptând să audă fluierul arbitrului care avea să anunţe sfârşitul partidei. Continua să fie 1–0 pentru Spartak Moscova, în ciuda cursului jocului, care ar fi trebuit să ducă la alt scor, mult mai favorabil lui Dinamo, căci acesta dominase copios aproape tot meciul. În afara unui noroc orb, echipa care conducea izbutise să menţină rezultatul favorabil datorită jocului precipitat, nervos şi ineficace al adversarilor, daţi ca favoriţi de absolut toţi cunoscătorii, specialiştii, dar şi de marele public. De pe la mijlocul reprizei întâi se jucase numai la o poartă, ca la un adevărat asediu şi, în mijlocul unei asemenea situaţii, dinamoviştii se treziră cu un gol în poarta lor. La un contraatac destul de timid al spartakiştilor, terminat cu un şut destul de puternic, un fundaş dinamovist încercase să respingă, dar nu făcuse decât să devieze mingea în plasă pe lângă alt apărător, lăsându-l pe portarul aflat în cealaltă parte a porţii cu gura căscată.

Era în minutul 34 al primei reprize şi se crezuse pe moment că e vorba de un accident care va contribui numai să dea jocului mai multă ardoare şi că dinamoviştii vor restabili foarte curând

egalitatea, faptul că se vedeau conduşi neînsemnând mare lucru. Numai că rezultatul se menţinuse şi după pauză, şi asta în ciuda arbitrajului care-i favorizase vizibil şi scandalos pe favoriţi şi a unui penalti acordat lor de pomană, dar pe care-l ratase însuşi căpitanul echipei, Glatkov. Scorul de 1–0 în favoarea lui Spartak, de neconceput la începutul partidei, se menţinuse până în minutul 80, când o bâlbâială a apărării dinamoviste făcuse să iasă balonul în aut, apoi adversarii lor obţinuseră un corner.

Fără să se grăbească, echipa care conducea respiră uşurată şi nu puse imediat mingea în joc, timpul se scurgea doar în favoarea ei. Câştigau cupa pentru prima dată de la înfiinţarea clubului şi tocmai acum, când adversarii lor se aflau în plenitudinea forţelor, aveau să câştige şi campionatul unional, iar pe eternii lor rivali, pe cei de la Ţ.S.K.A., îi bătuseră în sferturile de finală cu 4–1. Şi, mai erau doar câteva minute...

Dar atunci surveni marea surpriză. Un înaintaş al lui Spartak repuse mingea în joc de la colţul terenului şi un apărător dinamovist o interceptă în careul de 6 metri şi încercă să degajeze terenul, dar şutul său prea slab, neglijent, ajunse la un adversar, care deşi jenat puţin trimise uşor mingea în poartă cu un şut sec. Era 2–0 pentru Spartak, mulţimea uluită izbucni în urale; partida era de-acum jucată.

Enervaţi, contrariaţi la culme, cei de la Dinamo repuseră mingea în joc de la centrul terenului aproape fără grabă, ştiind că nu mai pot întoarce rezultatul în favoarea lor; parcă simţeau nevoia să lase totul baltă şi să plece acasă. De altfel, şi o parte din public începuse să facă asta; ştiind că după câteva minute arbitrul avea să fluiere finalul partidei, mulţi se grăbeau să prindă tramvaiele sau autobuzele încă nu prea aglomerate înainte de năvala ce avea să urmeze după consumarea celor 90 de minute.

Şi Ivan Ivanovici Gavrilov ar fi vrut să facă acelaşi lucru; pe el jocul nici nu-l prea interesa, nici nu-i cunoştea bine regulile, iar pe stadioane nu se ducea decât din când în când, mai mult antrenat de alţii. Aşa se întâmplase şi acum când venise numai pentru nepoţelul său Vitali, un băiat de la ţară pe care-l plimbase o zi întreagă prin Moscova, arătându-i toate minunile ce se puteau vedea în capitala Uniunii. El îl adusese pe marele Stadion Lujniki, o realizare tehnică extraordinară de care trebuia să fie mândru fiecare cetăţean sovietic, oricât de mic. Într-un anumit fel, regreta acest lucru, cu toate că satisfăcuse astfel o dorinţă arzătoare a băiatului venit cu vreo două zile mai înainte şi căruia îi turuise gura între timp numai despre întreceri sportive, fotbal şi stadioane, de parcă acolo la el în sat nu învăţase altceva.

– Este şi asta ceva ! îşi spuse Ivan Ivanovici. E o parte din educaţia omului sovietic, altfel Partidul n-ar desfăşura o asemenea activitate şi n-ar cheltui atâţia bani pentru sport.

Dar admiţând că întrecerile sportive erau necesare, Ivan Ivanovici nu le aprecia şi nu le urmărea; iar atmosfera de pe stadioane îl contraria profund.

– E prea multă dezordine, prea multe manifestări neprincipiale, gândea el.

Gălăgia asta, fluierăturile, actele chiar de huliganism, înjurăturile făceau o ambianţă cu care nu putea fi de acord. Şi totul în jurul acestui joc englezesc ale cărui reguli nici nu le înţelegea prea bine, încât numai de ruşine nu-şi întrebase nepotul de ce lumea ovaţionează sau dezaprobă cutare sau cutare moment al partidei. Pe Ivan Ivanovici nu-l interesa decât ce se petrecea în tribune; pentru el toate acele urlete şi izbucniri de bucurie, ca şi fluierăturile şi huiduielile, îi apăreau ceva de neconceput, un scandal al societăţii sovietice. Aceasta îl scandalizase cel mai mult pe bravul cetăţean, nu rezultatul jocului; el mai fusese pe stadioane, deşi foarte rar, asistase la

demonstrații de gimnastică și de călărie, la defilări și la premieri ale unor fruntași în producție, dar nu văzuse așa ceva. Și probabil că aceasta a devenit regula acum, în ultima vreme, pe stadioane; așa s-or fi petrecând lucrurile peste tot, din moment ce la o partidă de fotbal, organizată de Comitetul unional și de cel orășenesc din însăși capitala Uniunii Sovietice, se întâmplau asemenea fapte profund reprobabile. Cum era cu putință așa ceva ? Cum de permiteau autoritățile aceste dezordini, ba chiar le încurajau ?

– Partidul știe totdeauna ce face, ar fi zis în oricare altă împrejurare Ivan Ivanovici Gavrilov; dar acum era prea contrariat în legătură cu această invenție capitalistă care câștiga popularitate, se întindea și făcea victime ca o boală. El venise să-l distreze pe micul Vitali, să-l facă să nu se plictisească și țipetele lui stridente și caraghioase erau cea mai bună dovadă că reușise mai bine decât atunci când îl dusese la Grădina Zoologică, la câte un film sau la măreața Expoziție permanentă a realizărilor Uniunii Sovietice, care pe nepoțel îl lăsaseră mai curând indiferent. Pe acest stadion pășiseră pentru prima dată și iată ce descoperise Ivan Ivanovici Gavrilov, înjurături, dezordine...

Și ca orice om deprins prin profesiune ca să fie atent la ceea ce se petrece în jur, încercatul lucrător din cadrul Ministerului de Interne era nu numai rușinat și indignat, dar și neliniștit că toate aceste manifestări nu fuseseră curmate de la început, nelăsându-li-se posibilitatea să ia asemenea proporții. În viața de fiecare zi, lui Ivan Ivanovici multe lucruri din jur îi atrăseseră atenția, dar aici era haosul, pasiuni dezlănțuite, comentarii fără reținere. Cum era cu putință așa ceva ? se întreba el necontenit și fără speranța unui răspuns mulțumitor.

Numai că, tot întorcând capul încoace și încolo, căutând măcar prin încruntări și exclamații dezaprobative să mai potolească ceva din dezordini, avu surpriza să descopere ceva:

că în spatele lui, la câteva rânduri, se afla Mark Pavlovici Lainiz, „frumosul Mark", tânărul locotenent de la Divizia a IV-a, relații externe, a departamentului lor, un tânăr care se bucura de multă trecere și simpatie, mai ales din partea femeilor, care începuseră să umple cu rost și fără rost importanta lor instituție.

– Ia te uită cine se bucură și strigă mai tare, gândi Ivan Ivanovici, aproape nevenindu-i să creadă când îl văzu pe acest coleg al său mai tânăr agitându-se într-un întreg grup, beat de fericire în momentul în care Dinamo, echipa lor, a Ministerului, primise cel de al doilea gol. Așadar, frumosul, simpaticul și foarte vrednicul locotenent Lainiz. Vocea pe care o distinsese de câteva ori acoperind cu huiduielile ei evoluțiile echipei Dinamo era chiar a lui, nu mai exista nici o îndoială în această privință.

Acum un an nimeni n-ar fi îndrăznit să se comporte astfel. Și îi făcu semn lui Vitali să se ridice și el, deși băiatul ar fi vrut să rămână și să asiste chiar și la ceremonia de premiere a învingătorilor, la ieșire, dacă nu se grăbeau, avea să fie o îmbulzeală nemaipomenită de n-or să mai apuce cu ce să se întoarcă acasă, unde, îl momi bătrânul pe nepot, Natalia Iftodievna îl aștepta cu niște piroști grozave... Își trase afară nepotul pe aceeași intrare O pe unde veniseră, dar gestul plecării lor fu imitat de prea mulți spectatori ca să mai poată fi evitată aglomerația. În câteva minute fură afară într-un șuvoi care se îndrepta spre stația unde nu se vedea nici un troleibuz.

Știind ce o să se întâmple pe măsură ce timpul trecea, Ivan Ivanovici o luă de-a dreptul, tăind printr-un șantier de construcții unde nu se afla nimeni, și ieși în fața unei stații de metrou în care se cufundară în mare grabă. Pe drum își lăsase din mână nepotul și căzu pradă gândurilor grave ce-l preocupau.

– Așa ceva nu s-ar fi putut întâmpla cu un an-doi înainte. Poate că nu s-ar fi putut întâmpla decât imediat după Revoluție,

îşi spuse el abia scăpat de manifestările nesănătoase ale acelor tineri în mijlocul cărora stătuse vreo două ore. În fine, i se păruseră totdeauna scuzabile până la un punct unele lucruri necuvenite ce se auzeau prin tramvaie, în gări, pe la cozi; era vorba de cetăţeni cinstiţi scoşi din fire de acele lipsuri temporare şi evitabile, dar care totuşi, trebuie să recunoaştem, existau în societatea sovietică. Să-ţi manifeşti nemulţumirea, chiar şi în felul acesta neprincipial, împotriva unor birocraţi e un lucru de înţeles, dar pe stadionul acela se petrecuseră lucruri nemaipomenite, inadmisibile, pentru a căror înlăturare trebuia făcut ceva. În partea din tribuna principală unde stătuse cu nepoţelul său nici nu aveau acces decât anumiţi cetăţeni, nu oricine, derbedei şi oameni fără răspundere, biletele erau în genere distribuite numai prin Serviciul de protocol, aşa că te puteai aştepta la spectatorii de acolo la o cu totul altă atitudine.

– Aşa ceva nu se putea întâmpla acum doi-trei ani... îşi repetă el în gând. Atunci era altfel, era ordine şi disciplină în toate, iar comportarea tuturor oamenilor era cea aşteptată, chiar dacă mai surveneau şi unele mici abateri.

Numai că tovarăşul Iosif Vissarionovici Stalin murise. Şi abia acum un om ca el, Ivan Ivanovici, putea evalua dezastrul, marea pierdere pe care o suferise societatea sovietică, toţi comuniştii din Uniune, tot activul de luptători vechi şi încercaţi.

Ajuns acasă, absorbit de sporovăiala copilului, de masa copioasă la care participase, de atmosfera din toată acea seară, Ivan Ivanovici Gavrilov nu se mai gândi la cele întâmplate.

Dar a doua zi ideea că aici se ascunde ceva reîncepu să-l muncească; abia ajuns în biroul său, prima mişcare ar fi fost să se ducă la superiorul lui, colonelul Pankratov, şi să-i ceară secretarei o urgentă şi foarte scurtă convorbire. Avu însă o justificată ezitare: şeful acesta al lui era un om cu care nu avusese nici cel mai mic conflict, dar cu care nu se înţelegea.

Pankratov era un erou din Marele Război pentru apărarea Patriei; venea din aviație și lucrase un timp pe această linie la Serviciul de Informații al acelui minister. Era decorat cu numeroase ordine militare și civile care-i răsplătiseră vitejia și înalta pregătire profesională, făcându-l să avanseze neobișnuit de repede. Desigur că era un om demn de stimă, dar ce aveau toate acestea a face cu munca lui din acest serviciu ? Una e să vânezi pe fasciștii nemți cu avioane și alta să duci lupta de demascare a culacilor și sabotorilor pe frontul intern, să organizezi echipe de voluntari sau să lichidezi o întreagă bandă contrarevoluționară în timpul războiului civil, ca președinte al unui Sovnarkom.

Leonid Nicolaievici Pankratov nu se mulțumise doar cu eroismul; după război, urmase cursurile unei facultăți juridice, își luase o diplomă în aceste științe și începuse să publice tot felul de articole prin reviste de specialitate...

– Ca și cum munca noastră se învață din cărți și din reviste, mârâise Ivan Ivanovici când auzise de o asemenea ispravă mai răsunătoare și care fusese mult comentată prin birouri în toată secția.

– Ce ne trebuie nouă atâtea diplome și studii ! își zicea în sinea lui bătrânul lucrător din poliția politică. De astea avem noi nevoie în bătălia internă cu atâtea greutăți și probleme organizatorice, de aprovizionare ? Oare Pankratov a împușcat cu mâna lui vreun contrarevoluționar ? Ar fi fost în stare să căsăpească cu mitraliera un sat de răzvrătiți împotriva puterii sovietice și ar fi în stare nu numai să execute fără să crâcnească, dar să se și bucure de un astfel de ordin ?

– Intelectualii ăștia... Nu mai avem loc de ei. De ce nu-i pune statul în laboratoare, în comisiile științifice, de ce nu-i trimite să facă treabă pe frontul industrializării ? Acolo e locul lor.

Asemenea gânduri îl urmăreau pe bravul Ivan Ivanovici Gavrilov din ce în ce mai mult în ultima vreme, văzând birourile umplându-se de dactilografe şi secretare, oameni cu serviete, tineri sclivisiţi, apăruţi nu se ştie de unde, tot felul de persoane care-şi închipuiau că problemele se rezolvă la telefon. Se schimbaseră mult lucrurile şi într-un mod destul de neplăcut pentru el, vechiul cekist; numirea acestor tineri nu i se părea însă cea mai mare nenorocire, ci promovarea lor rapidă, încălcându-se grav principiul vechimii, al recunoaşterii experienţei şi devotamentului. Nimic nu mai era respectat. Vechii bolşevici luptaseră plini de abnegaţie şi eroism cu alţi adversari şi cu alte arme şi se vedeau acum înlăturaţi, nesocotiţi, chiar într-ascuns dispreţuiţi; nu ştia cum să-l abordeze pe şeful său şi se temea de orice întrevedere, deşi omul nu-i făcuse nimic, dar iată că imediat după sosirea sa la birou, a doua zi de dimineaţă, se trezi chemat telefonic la raport. Raportul fusese gata de la sfârşitul săptămânii precedente. Gavrilov îl depusese în biroul secretarei lui Pankratov, dar de data aceasta şeful său îl chemase în birou, ceea ce însemna că are să-l întrebe sau să-i spună ceva.

Peste câteva minute se afla în faţa lui Pankratov şi, după salutul reglementar, primi de la acesta invitaţia să se aşeze pe un scaun, împreună cu întrebarea de rutină: Ce mai e nou ?

Ivan Ivanovici îi întinse raportul care nu conţinea niciodată mai mult de o pagină şi jumătate, deoarece ştia din atâţia ani de activitate petrecuţi între oameni care abia puteau să citească şi să scrie că nu e bine să-ţi plictiseşti şefii cu prea multe vorbe aşternute pe hârtie.

– Altceva ? întrebă Pankratov la fel de neinteresat, după parcurgerea raportului.

– Altceva... Ar mai fi... multe ar mai fi. Ştiţi, lucruri mărunte, dar care când se adună, ca şi acumulările cantitative... Ştiţi dumneavoastră cum e cu alea.

– Da ? Ce anume s-a întâmplat ?

– A, mai nimic... Dar, ştiţi dumneavoastră, fostul meu şef Mihail Vladimirovici Kiţing spunea că aurul nu se găseşte cu găleata, se adună încetul cu încetul, în grăunţe foarte mici, aproape neînsemnate.

Gavrilov se opri; îşi dăduse seama că făcuse o greşeală invocând numele predecesorului lui Pankratov, dispărut fără urmă cu vreo doi ani înainte, şi care, chiar dacă nu fusese cunoscut de acesta, nu putea nici să fie regretat de cineva în faţa lui.

Aşa că şeful său ridică privirea din hârtii şi îl întreabă mai hotărât:

– Tovarăşe Gavrilov, ai vreo informaţie ? Fii, te rog, mai concret.

– Eu am să vă vorbesc concret... Anumite gesturi mărunte, nişte vorbe, una spusă aici, alta colea...

– Despre ce e vorba ? Despre cine vrei să vorbeşti ?

Încurajat, vechiul şi încercatul cekist îi dădu înainte:

– Despre tovarăşul Leiniz, de la Biroul IV, care depinde de dumneavoastră... Tovarăşul Leiniz, Mark...

– Ce e cu el ?

– E un tovarăş bun, n-avem ce zice, un element tânăr, bine pregătit... Cred că putem avea încredere în el.

– Da ? făcu puţin încruntat interlocutorul lui Gavrilov. Şi pentru prima oară lăsă din mână hârtiile pe care de obicei făcea câte o însemnare, chiar şi atunci când vorbea cu subalternii. Ce a făcut ?

– A, nimic, nu vreau să spun... Dar anumite gesturi... tovarăşul Leiniz e un tovarăş de nădejde care...

– Atunci ?

Şi văzând că Ivan Ivanovici se poticneşte mereu, ezitând între dorinţa de a spune ceva şi afirmaţii pe jumătate, el îl somă cu voce puţin ridicată:

– Tovarăşe Gavrilov, dumneata ai ceva concret de spus ?

– Da, concret, o atitudine nepotrivită... Într-un loc, într-o împrejurare care... La Stadionul Lujniki, la o manifestaţie... unde un cadru de nădejde...

Şi sub privirile din ce în ce mai severe şi mai întrebătoare ale şefului său, Ivan Ivanovici povesti cele trăite de el în după-amiaza zilei precedente.

Când pricepu despre ce e vorba, Pankratov se lăsă pe spătarul capitonat al scaunului şi îi spuse destins şi aproape amuzat:

– Ei, tovarăşe Gavrilov... Astea sunt fleacuri. Câte nu mai spunem şi mai facem fiecare ! La urma urmei, măgarii de la Dinamo meritau bătaia, ţi-o spun eu, chiar dacă şi mie mi-a părut rău pe moment...

– Cum ? Aţi fost şi dumneavoastră acolo ?

– Dar, bineînţeles... Zău, dacă nu meritau o bătaie şi mai zdravănă. A fost o ruşine, ascultă-mă ce-ţi spun... Eu îl cunosc pe antrenor, pe nenorocitul de Volkov. Ştii ce a făcut toate zilele astea, în loc să pregătească echipa ? A alergat de colo până colo ca să aranjeze banchetul pentru câştigarea cupei. Cu nevastă-sa... Era sigur de victorie. Dar să ştii că până la urmă tot acolo s-au dus cu toată echipa, au petrecut toată noaptea, cred că nici acum nu s-au trezit. Şi ce să mai facă ? Lasă, că la anul tot ei o să ajungă în finală; atunci vom vedea...

Ivan Ivanovici lăsă privirea în jos şi începu să regrete tot demersul său; era vădit că omul din faţa sa vorbea altă limbă şi înţelegea cu totul altfel lucrurile. Se păstră în tăcere, fără să mai adauge ceva, dar la urmă tresări când îl auzi ce spune:

– Aşa că, mai bine, dacă tot ai fost acolo, tovarăşe Gavrilov, ai fi aplaudat şi dumneata victoria celor de la Spartak, chiar dacă ea a fost mai mult rezultatul prostiei dinamoviştilor...

– Cum ? Ce să fac ? rosti aproape speriat Ivan Ivanovici Gavrilov. Să particip eu la o manifestație împotriva puterii sovietice ?...

Pankratov îl privi din nou cu gravitate și-l întrebă liniștit:

– Așa numești dumneata victoria lui Spartak ?

– Un cadru din aparatul nostru nu trebuie să se manifeste astfel... Nu trebuie să se lase antrenat în niște manifestări... care... cum să zic ?...

– Ești liber să faci un raport. Să spui acolo ce crezi, vru să încheie șeful său ridicându-se.

– A, nu. Nu m-am gândit la asta, spuse Gavrilov puțin speriat că va trebui să redacteze câteva pagini scrise, mai ales când știa că tovarășa Keller e în concediu de boală și nu va putea recurge la ajutorul ei oferit totdeauna cu discreție și din toată inima. Tovarășa Keller era o relicvă din alte vremuri în departamentul lor; se spunea că fusese în tinerețe amanta tovarășului Dzerjinski și, în mod sigur, ocupase funcții mai importante decât acum, fusese directoarea secției de femei la închisoarea de la Lublianka, dar i se încredințaseră și anumite misiuni în străinătate înainte de război. Ivan Ivanovici nu-i dădea decât ei să-i bată la mașină puținele hârtii cu rapoartele pe care le redacta; în cazul că apăreau în ele greșeli de gramatică sau de ortografie, nimeni nu râdea de asemenea accidente care erau imputabile faptului că bătrâna cekistă nu ajunsese să stăpânească niciodată cum trebuie limba rusă.

Gavrilov se apără ușor:

– A, nu; eu v-am făcut doar dumneavoastră, așa, o informație.

– Foarte bine, foarte bine, trebuie să ne supraveghem unii pe alții. Asta e bine. Dar băiatul ăsta nu are decât referințe bune după câte știu... l-am examinat dosarul zilele trecute.

– Da, sigur, nimic de zis, profesional, da, e foarte bun, băieții ăștia în general sunt bine pregătiți, ce-i al lor e al lor. Dar...

– Stai puţin, rosti pe un ton schimbat Pankratov şi Ivan Ivanovici îl văzu îndreptându-se spre amplul fişier metalic care ocupa aproape tot peretele din spatele biroului său. Să vedem aici, cred că memoria nu mă înşală... Leiniz, ia să vedem...

Şi se duse la locul ştiut, descuie broasca, trase sertarul şi scoase un dosar subţire, dar care cuprindea foarte multe.

Gavrilov îşi privi superiorul cu o uşoară spaimă: să dai cuiva să citească din aceste acte strict secrete, care hotărau soarta unui om sau chiar a mai multora, era ceva nemaiauzit. Deşi nu priveau decât activitatea celor de aici, în cadrul serviciului (celelalte fiind la direcţia K.G.B.-ului), erau destul de multe lucruri acolo pe care ar fi vrut oricine să le cunoască, dar pe care puţini ajungeau să le afle. Erau acolo toate datele despre viaţa fiecăruia, elemente care hotărau totul, care însemnau soarta şi viitorul sutelor de funcţionari din această clădire, care puteau anihila sau înălţa pe oricine când era nevoie. Nici Ivan Ivanovici nu-şi cunoştea dosarul; bănuia numai înspăimântat ce va fi fost scris înăuntru; poate de aceea nici nu se uita la acest uriaş dulap metalic atunci când intra în biroul şefului său.

– Da, da, rosti cu glas nepăsător Pankratov, examinând dosarul şi întorcând filele de parcă ar fi fost ale unui ziar oarecare. Băiatul ăsta nu are decât referinţe bune... Afară de una singură. Ştiam asta, dar am vrut să fiu absolut sigur cine a dat-o... Voiam să mă conving.

Apoi, întorcându-şi privirea spre Gavrilov, spuse:

– Dumneata.

Ivan Ivanovici ştia prea bine acest lucru, nu-l putuse uita. Murmură uşor un fel de scuză.

– Numai eu... Dacă am spus adevărul !...

– Singura referinţă proastă din dosarul lui e cea făcută de dumneata, chiar în prima săptămână a veniri lui aici.

– Da...

– Spui că tovarăşul Mark Pavlovici Leiniz a ascultat neatent ba chiar a râs în timp ce se prelucra materialul *Pe drumul lui Lenin, călăuziţi de Stalin.*

– Acuma ştiţi şi dumneavoastră că tovarăşul Stalin a murit, dar pe vremea aceea, acum doi ani, asta înseamnă că...

–... Şi cereai să se facă o anchetă ca să se stabilească cu cine a vorbit şi ce tovarăşi erau în jurul lui şi nu au informat eşalonul superior de cele întâmplate la acea şedinţă.

– Nu s-a făcut nimic, după câte ştiu...

– Ce să se facă ? Păstrăm informaţia dumitale la dosar.

– Aşa, da... Aşa am vrut şi eu. Doar nu am zis să-l omorâm pentru asta sau altceva. Vedeţi dumneavoastră, tinerii ăştia trebuie muştruluiţi din când în când. Un cuvânt aruncat aici, unul acolo, asta ne dăunează la toţi. Ceva mărunt, dar...

Pankratov se uită în ochii bătrânului cekist întrebându-se dacă nu cumva şi pe el îl considera tânăr. Gavrilov continuă încurajat de tăcerea celui din faţa sa:

– Vedeţi, tovarăşe comandant, important e dacă lucrurile se leagă: azi ceva, mâine altceva... Şi de-abia apoi te lămureşti asupra omului. O mulţime de amănunte fără prea mare importanţă, dar la un moment dat, la un loc...

– Dar trebuie să punem în cumpănă şi lucrurile bune, şi pe cele rele.

– Desigur, desigur, eu n-am spus altfel. Dar, dacă se leagă ?

– ...Şi afară de asta, cu toţii avem note dintr-astea la dosar.

Ivan Ivanovici clătină afirmativ din cap.

– Crezi că dumneata nu ai ? stărui Pankratov. Dosarul dumitale e de o sută de ori mai gros decât ăsta.

– Sunt gata să răspund de greşelile mele... replică grav cel întrebat. După atâţia ani de muncă în slujba Revoluţiei şi a Patriei Sovietice...

Pankratov, care rămase în picioare, făcu gestul de a se întoarce la dulapul cu dosare; subalternul lui îl privi încremenit crezând că o să-l scoată pe al său de la secret şi să-i citească ceva sau măcar să i-l fluture pe la nas. Dar omul se duse la locul lui şi se aşeză liniştit pe scaun, după care apăsă pe butonul de pe masă chemând-o pe secretară şi spuse:

– Mai vorbim, mai vorbim, tovarăşe Gavrilov. Acuma, spor la muncă !

Ivan Ivanovici ieşise din biroul şefului său cu o grea indispoziţie, cu atât mai supărătoare cu cât nu era în stare să şi-o lămurească. Era limpede pentru el că se schimbase ceva în departamentul lor, în lumea aceasta în care el se afla angrenat de mai bine de treizeci de ani, de când lichidase pe contrarevoluţionari şi pe bandiţi.

La urma urmei, nu poate să-mi facă nimic, îşi zise el ca să se liniştească.

Ştia însă că se lucrează la nişte liste, după toate probabilităţile pentru avansări şi decoraţii în cinstea aniversării Măreţei victorii împotriva Germaniei fasciste şi încheierii Marelui Război pentru apărarea Patriei, ce se apropia. Simţea o teamă surdă faţă de şeful său, pe care îşi propusese să-l evite cât mai mult, dar de care se simţea atras, datorită curiozităţii şi neliniştii, a nevoii de a-i înţelege cu o clipă mai devreme atitudinea.

Întors acasă, Ivan Ivanovici se lăsă antrenat de alte preocupări, uitând pe moment de cele întâmplate. Nepoata sa, Aftonia Petrovna, îşi făcea grijulie bagajele, deoarece a doua zi foarte devreme avea să plece cu fiul ei acasă. Bătrânul cekist era cu neputinţă să nu se enerveze văzând baloturile strânse în chingi în care se aflau tot felul de „mărfuri" pe care urma să le ducă în satul ei, desigur ca să le negocieze acolo cine ştie cum. Ştia că nepoata lui se va întâlni cu un consătean al ei, un ins care o ajuta şi o îndruma pe calea acestor „afaceri"; îi veni o clipă în

gând să se ducă şi el la locul de întâlnire şi să stea de vorbă puţin între patru ochi cu acest element... Dar până la urmă renunţă. Poate că omul era şi altceva decât un complice... Femeia era văduvă şi...

– În sectorul agricol mai e multă muncă de dus... Avem încă multe de făcut, îşi zise el şi lăsă tot planul baltă. Se mulţumi să spună Aftoniei că n-a putut face rost de Pobeda lui de serviciu, cu care îi promisese să o ducă la gară.

A doua zi, ajuns în biroul său începu din nou să fie năpădit de amintirea celor întâmplate pe stadion. Ce să facă în această chestiune ? Dar iată că la prima oră se trezi chemat de Pankratov; ce putea fi ? Desigur, ceva în legătură cu discuţia lor din ajun.

Dar nici vorbă nu fu de aşa ceva; şeful diviziei îl trimetea la închisoarea Uspenia, să înmâneze personal un plic tovarăşului Gherei, un ordin foarte secret; era vorba de o misiune importantă, încredinţată nu unui simplu curier şi care presupunea şi aşteptarea unui răspuns.

Gavrilov luă plicul pe care în afară de peceţi se distingea doar ştampila mare STRICT SECRET pusă de câteva ori pe ambele feţe şi întrebă nedumerit:

– Numai atât ? Să-i dau plicul ? Nimic altceva ?

– Numai atât, îi răspunse Pankratov pe un ton rece, oficial. Şi aşteptaţi executarea ordinului. E un ordin important.

Întors în biroul său, în timp ce se îmbrăca şi se pregătea de plecare, Ivan Ivanovici Gavrilov se duse în mod firesc cu gândul la fostul său coleg, Boris Ifimovici Gherei. Lucrase cu el câţiva ani buni în acest birou, imediat după război, atunci când amândoi se mutaseră o dată cu întreg departamentul în această clădire nouă, somptuoasă, în urma unei largi restructurări a ministerului. Fără să aibă un grad superior, tovarăşul Gherei se bucura de prestigiul de a fi lucrat direct cu tovarăşul Beria; părea

destinat unei avansări rapide atunci când acesta ajunsese în fruntea K.G.B.-ului. Dar nu se întâmplase astfel, colegul lui Gavrilov îşi petrecu mulţi ani în acelaşi birou cu el, în timp ce steaua multora din jurul lor se urcase pe firmament.

Începuse să-l cunoască mai bine şi îşi dădu seama că omul cu care lucra era mult mai vulnerabil decât s-ar fi crezut; Ivan Ivanovici îl lucră în ascuns printr-o tactică a micilor atacuri şi insinuări, a criticilor aparent inofensive şi a intrigilor abile. Încât la o nouă organizare a departamentului care urmă morţii lui Stalin, tovarăşul Gherei se trezi numit director al închisorii Uspenia-Vladimirovka, o degradare practic vorbind, căci îl îndepărta de centru şi-l readucea în sistemul de penitenciare, la o închisoare cu totul secundară, amenajată în incinta unei foste mănăstiri de pe vremea ţarilor. Pentru un om care cu cincisprezece ani înainte îşi făcuse ucenicia în pregătirea proceselor legate de trădătorul Tuhacevski, asta reprezenta un dezastru.

Ivan Ivanovici Gavrilov cunoştea închisoarea, dar revenise arareori pe acele meleaguri. O făcuse încă cu multă plăcere, îşi căutase anume vreo treabă pe acolo, mai ales sub forma unei inspecţii, şi-i era totdeauna plăcut să-şi revadă unii foşti colegi şi şefi stând smirnă în faţa lui şi tremurând la unele mici observaţii şi ameninţări.

Tovarăşul Gherei nu făcea excepţie; era şi el un vechi cekist care ştia ce se putea aştepta de la un om ajuns în funcţii superioare ca tovarăşul Ivan Ivanovici Gavrilov cu care dusese munca în aceeaşi încăpere şi se chema că e legat de el graţie atâtor eforturi şi succese. Boris Ifimovici Gherei ştia foarte bine că Ivan Ivanovici era printre cei care contribuiseră ca el să fie aruncat aici, în această ladă de gunoi a Ministerului şi unde avea să rămână mai mult ca sigur până la pensionare. Ştia că nu mai are nimic de făcut decât să aştepte şi să-şi ascundă cât mai abil, atunci când survine ocazia de a-l reîntâlni, sentimentele.

Aşa că în momentul în care intră în biroul acestuia, Gavrilov nu se miră găsindu-şi fostul coleg de cameră aşteptându-l în poziţie de drepţi alături de masa de lucru. Directorul închisorii îşi invită oaspetele nepoftit să ia loc pe un scaun în stânga mesei, nu în faţă, iar el se aşeză copleşit de importanţa momentului. Gavrilov depuse plicul cu ordinul secret, descoperind că Gherei păstrase la noul său loc de muncă ceva din atmosfera vechilor activişti din aparat, din anii '30 şi cei ai războiului; pe atunci nu se pomenea în astfel de birouri femei parfumate şi fardate, tineri gălăgioşi şi eleganţi, covoare pe jos şi mobilă luxoasă. Ceva din tinereţea lui de luptă şi de sacrificii îi evoca şi femeia care-l condusese la directorul închisorii; secretara acestuia era o tovarăşă masivă, cu o faţă încremenită, care vorbea corect şi fără multă bunăvoinţă, iar în picioare purta nişte cizme enorme, având probabil picioarele bine căptuşite cu ciorapi de lână groasă. Numai ţinuta ei dovedea că tovarăşul Gherei rămăsese un brav bolşevic, ataşat ferm moralei proletare şi spiritului lui Lenin, de simplitate şi modestie, de abnegaţie şi simţ al datoriei. Tovarăşul Gherei ştia să păstreze măcar aici această atmosferă pe care cu greu o mai întâlneai în alte părţi.

Plăcut impresionat de cele văzute, Ivan Ivanovici îi puse câteva întrebări de rutină, apoi alunecă spre probleme personale: cum e instalat, ce-i mai face familia, cum o duce cu sănătatea.

Deşi această ultimă întrebare putea ascunde multe, Gherei îi răspunse cu calm că totul e bine, că mai sunt unele probleme, a făcut un raport şi aşteaptă încă răspuns, iar cât priveşte persoana lui s-a aranjat destul de bine, are acum un apartament foarte bun, soţia lui e mulţumită, nu au de ce să se plângă, un băiat al său lucrează pe linie economică, celălalt îşi face serviciul militar la Murmansk la arma geniului, iar fata e încă elevă.

– Foarte bine, foarte bine, făcu Ivan Ivanovici, sincer mulţumit că fostul său coleg de birou se simte atât de bine. Ştii

că la mine găseşti toată înţelegerea, Boris Ifimovici... Te voi ajuta oricând... Dar acum să vedem ce-i cu ordinul...

Şi-i făcu semn către plicul nedesfăcut care rămăsese în faţa lor pe birou.

– Da, rosti directorul şi luă cu mâna lui butucănoasă plicul şi-l desfăcu neîndemânatic, deşi cu mare atenţie.

Pe unica filă se aflau scrise numai câteva rânduri, pe o singură faţă, dar lectura textului îi luă mai mult timp decât dacă ar fi citit un întreg articol de fond din *Pravda.* Se uită lung la cel care-i adusese ordinul, citi încă o dată ceea ce se afla scris pe hârtie, apoi se ridică în picioare.

– Ei ? făcu interogativ Ivan Ivanovici.

Tovarăşul Gherei îl privi din nou cu atenţie şi tot aşa îşi întoarse privirea către foaia simplă de hârtie pe care păru că o parcurge încă o dată.

– Ei ? repetă întrebarea Gavrilov, simţind că începe să se enerveze. Care-i ordinul ?

Apoi pe un ton şi mai ferm rosti:

– Executarea !

Tovarăşul Gherei îşi trecu domol hârtia în mâna stângă de parcă ar fi vrut s-o înmâneze celui care vorbise, se mişcă puţin spre dreapta, apoi se aplecă spre el şi, înainte ca acesta să-şi dea seama ce se întâmplă, îi aplică o formidabilă lovitură de pumn în creştetul capului. Ivan Ivanovici se prăbuşi pe birou, ca o cârpă. Apoi alunecă într-o rână, nedesprins de scaunul pe care apucase să se aşeze.

Această lovitură era arma forte a tovarăşului Boris Ifimovici Gherei, celebră în întreg departamentul penitenciarelor, un fel de marcă a lui de identitate care îi atrăsese pre vremuri porecla de „Molotov", asta pe când steaua lui Viaceslas Mihailovici Skriabin nu se înălţase încă aşa de sus. Între ei, mulţi din vechii cekişti îi mai spuneau aşa şi chiar îl ştiau de frică sub acest

Aşa că în momentul în care intră în biroul acestuia, Gavrilov nu se miră găsindu-şi fostul coleg de cameră aşteptându-l în poziţie de drepţi alături de masa de lucru. Directorul închisorii îşi invită oaspetele nepoftit să ia loc pe un scaun în stânga mesei, nu în faţă, iar el se aşeză copleşit de importanţa momentului. Gavrilov depuse plicul cu ordinul secret, descoperind că Gherei păstrase la noul său loc de muncă ceva din atmosfera vechilor activişti din aparat, din anii '30 şi cei ai războiului; pe atunci nu se pomenea în astfel de birouri femei parfumate şi fardate, tineri gălăgioşi şi eleganţi, covoare pe jos şi mobilă luxoasă. Ceva din tinereţea lui de luptă şi de sacrificii îi evoca şi femeia care-l condusese la directorul închisorii; secretara acestuia era o tovarăşă masivă, cu o faţă încremenită, care vorbea corect şi fără multă bunăvoinţă, iar în picioare purta nişte cizme enorme, având probabil picioarele bine căptuşite cu ciorapi de lână groasă. Numai ţinuta ei dovedea că tovarăşul Gherei rămăsese un brav bolşevic, ataşat ferm moralei proletare şi spiritului lui Lenin, de simplitate şi modestie, de abnegaţie şi simţ al datoriei. Tovarăşul Gherei ştia să păstreze măcar aici această atmosferă pe care cu greu o mai întâlneai în alte părţi.

Plăcut impresionat de cele văzute, Ivan Ivanovici îi puse câteva întrebări de rutină, apoi alunecă spre probleme personale: cum e instalat, ce-i mai face familia, cum o duce cu sănătatea.

Deşi această ultimă întrebare putea ascunde multe, Gherei îi răspunse cu calm că totul e bine, că mai sunt unele probleme, a făcut un raport şi aşteaptă încă răspuns, iar cât priveşte persoana lui s-a aranjat destul de bine, are acum un apartament foarte bun, soţia lui e mulţumită, nu au de ce să se plângă, un băiat al său lucrează pe linie economică, celălalt îşi face serviciul militar la Murmansk la arma geniului, iar fata e încă elevă.

– Foarte bine, foarte bine, făcu Ivan Ivanovici, sincer mulţumit că fostul său coleg de birou se simte atât de bine. Ştii

că la mine găseşti toată înţelegerea, Boris Ifimovici... Te voi ajuta oricând... Dar acum să vedem ce-i cu ordinul...

Şi-i făcu semn către plicul nedesfăcut care rămăsese în faţa lor pe birou.

– Da, rosti directorul şi luă cu mâna lui butucănoasă plicul şi-l desfăcu neîndemânatic, deşi cu mare atenţie.

Pe unica filă se aflau scrise numai câteva rânduri, pe o singură faţă, dar lectura textului îi luă mai mult timp decât dacă ar fi citit un întreg articol de fond din *Pravda.* Se uită lung la cel care-i adusese ordinul, citi încă o dată ceea ce se afla scris pe hârtie, apoi se ridică în picioare.

– Ei ? făcu interogativ Ivan Ivanovici.

Tovarăşul Gherei îl privi din nou cu atenţie şi tot aşa îşi întoarse privirea către foaia simplă de hârtie pe care păru că o parcurge încă o dată.

– Ei ? repetă întrebarea Gavrilov, simţind că începe să se enerveze. Care-i ordinul ?

Apoi pe un ton şi mai ferm rosti:

– Executarea !

Tovarăşul Gherei îşi trecu domol hârtia în mâna stângă de parcă ar fi vrut s-o înmâneze celui care vorbise, se mişcă puţin spre dreapta, apoi se aplecă spre el şi, înainte ca acesta să-şi dea seama ce se întâmplă, îi aplică o formidabilă lovitură de pumn în creştetul capului. Ivan Ivanovici se prăbuşi pe birou, ca o cârpă. Apoi alunecă într-o rână, nedesprins de scaunul pe care apucase să se aşeze.

Această lovitură era arma forte a tovarăşului Boris Ifimovici Gherei, celebră în întreg departamentul penitenciarelor, un fel de marcă a lui de identitate care îi atrăsese pre vremuri porecla de „Molotov", asta pe când steaua lui Viaceslas Mihailovici Skriabin nu se înălţase încă aşa de sus. Între ei, mulţi din vechii cekişti îi mai spuneau aşa şi chiar îl ştiau de frică sub acest

nume. Era o lovitură cumplită, aplicată fără greş, nici un bărbat, oricât de voinic, nu-i rezistase până acum. Tovarăşul Gherei nu mai avusese ocazia să şi-o pună în aplicare în ultima vreme, iar sistemul de a-i pune pe unii arestaţi din aparatul Ministrului de Interne să vină cu propriul lor mandat de detenţie se practica rar şi în anii din urmă fusese cu totul părăsit. În fine, că avea să facă dovada talentului său de luptător tocmai pe seama unuia dintre marii lui duşmani şi că-l va putea pocni în moalele capului cu lovitura lui de ciocan, fusese o împrejurare care nu-i trecuse niciodată prin minte.

Directorul închisorii Uspenia-Vladimirovka se uită satisfăcut la victima sa şi îşi mângâie cu mâna stângă pumnul masiv, apoi apăsă pe un buton al soneriei. O uşiţă laterală se deschise şi doi bărbaţi viguroşi, în uniforme militare intrară în birou şi-l ridicară pe proaspătul deţinut; directorul se mulţumi să le indice numărul celulei... Restul urma în mod firesc.

Ivan Ivanovici nu-şi reveni decât cu greutate, dar nu se dezmetici complet nici atunci când i se făcu fişa de detenţie în care se vorbea vag de „numeroasele ilegalităţi" şi „încălcări" ale regulamentelor, săvârşite în anii mulţi pe care-i petrecuse ca slujbaş al poliţiei politice. Nici el, care-şi cunoştea trecutul şi era expert în materie de astfel de anchete, nu înţelese nimic. Nu protestă, nu încercă să vadă pe nimeni.

Nu i se făcu nici un proces şi de altminteri nici nu stătu prea mult la închisoare; după vreun an fu transferat la alta, deoarece vechea Uspenie fu dezafectată, iar înainte de a se împlini cel de al doilea fu pus în libertate şi numit funcţionar la o Gospodărie agricolă de stat în Nord, aproape de graniţa finlandeză, pentru ca să iasă apoi la pensie.

Nu făcu nici cel mai mic demers pentru a afla care este cauza reală a arestării sale; după eliberare nu i se îngădui să se mai întoarcă la Moscova, dar află numaidecât ce se întâmplase:

ignorase un foarte important deşi aparent neînsemnat amănunt, anume că tânărul Mark Pavlovici Leiniz urma să se căsătorească tocmai atunci cu o nepoată a tovarăşului Pankratov. Nunta se făcuse după câteva luni cu un fast deosebit, aşa cum se obişnuiau ceremoniile în lumea de acum a celor ce lucrau în aparat şi mai ales în poliţia politică.

Dar Boris Ifimovici Gherei o sfârşi şi mai rău; la câteva luni după cele întâmplate, fu arestat şi vârât într-o celulă din chiar închisoarea unde fusese director. Fu implicat ca acuzat într-un lot de foşti funcţionari ai G.P.U.-ului care pregătiseră procesul mareşalului Tuhacevski, acum reabilitat. Fu condamnat la moarte pentru crime la adresa statului sovietic şi executat chiar în curtea închisorii, în faţa unei asistenţe formate din veterani ai tragicelor evenimente din 1937-1938, victime ale unui grup de criminali în frunte cu Lavrenti Beria. Execuţia avu un oarecare răsunet şi printr-un amănunt care reprezenta ceva cu totul excepţional în sistemul de pedepsire sovietic: i se îngădui unuia din supravieţuitorii generalului Gâlcov să-i dea victimei lovitura de graţie. Bătrânul erou, fost multă vreme adjunctul lui Jukov pe frontul antifascist, se apropie de trupul căzut al lui Gherei şi-i descărcă în cap nu un singur glonte cum i se spusese, ci întreaga încărcătură a revolverului. Puterea sovietică dovedi astfel că justiţia şi legalitatea pot fi restabilite, chiar după cele mai grave încălcări, Partidul având totdeauna forţa şi curajul de a-şi recunoaşte la timp greşelile.

Înainte de execuţie, când închisoarea Uspenia mai era încă în fiinţă, în locul lui Boris Ifimovici Gherei, acum arestat, fu numit director adjunctul său.

1970-1992

pierdute. Dar înainte de asta, m-am dus la vechiul şi încercatul meu prieten, marele înţelept, filosoful Gorgibus.

Acesta m-a primit cu eterna lui bunăvoinţă şi cu o curiozitate care la el este obişnuită când e vorba de orice enigmă de pe Pământ şi din Cer.

– Strada Destinului... făcu el gânditor. Da, desigur ! numai că asta nu e o problemă de nomenclatură. Există lucruri care îşi stabilesc un anumit statut prin simplul fapt că omul, în raţionalele lui porniri (şi care trebuie să ne facă mândri că aparţinem regnului uman), le dă un nume... Dar, în cazul de faţă treaba e mai complicată. Lasă-mă să mă gândesc.

La Primărie am petrecut o jumătate de zi, dar cu toată bunăvoinţa funcţionarilor care au primit destul de amuzaţi doleanţele mele, n-am putut să dau de capăt chestiunii.

– Bine, dar toată lumea vorbeşte de strada asta, ştiu ceva de ea chiar şi unii tineri, doar că nimeni nu poate să precizeze pe unde ar veni...

– Aveţi dreptate, stimate domn, aveţi perfectă dreptate. Şi noi am auzit pomenindu-se de ea uneori. Să cercetăm în arhive, poate o fi vreo veche cale de acces, pe undeva pe la noi prin oraş, care şi-a schimbat între timp numele şi mulţi continuă să folosească această titulatură scoasă din uz. De strada asta a dumneavoastră parcă vorbesc mai mult bătrânii...

Am plecat destul de dezolat, dar nu fără o anume nădejde pâlpâind în străfunduri.

Detectivul, la care mă îndrumaseră pozitiviştii, m-a amânat şi el, neizbutind să-mi dea un răspuns decisiv, imediat. Exerciţiul îndelung al meseriei sale îl făcea să fie dubitativ, dar să nu-şi piardă încrederea în puterile inteligenţei.

– Până în momentul în care un mister se luminează, el se află în întuneric ! Faptul că ne aflăm în acest punct nu înseamnă că am fi şi departe de dezlegare, îmi spuse el pe un ton peremptoriu,

care cel puţin pe moment m-a impresionat şi m-a făcut să-l las cu ale lui şi să-mi văd de alte treburi.

După un timp, dată fiind notorietatea şi poziţia mea în urbe, primarul, care aflase de căutările mele, mă invită într-o bună zi la el pentru a vedea ce putem face, asigurându-mă cu anticipaţie de întregul lui sprijin.

– Iată că şi dumneavoastră, profanii, îmi spuse el cu solemnitate, începeţi să vă loviţi de complicatele probleme ale oraşului nostru, ale unei administraţii comunale demne de acest nume. Şi ce e chestia nomenclaturii pe lângă aceea a salubrizării sau asigurării şi dirijării circulaţiei publice ! Iată că şi un cetăţean ca dumneavoastră vine să ne solicite ajutorul, dar trebuie să vă spunem din capul locului: noi vă cerem ajutorul. Noi suntem ai cetăţenilor şi cetăţenii sunt ai noştri. Exerciţiul democratic impune dubla răspundere, a cetăţeanului participativ şi al puterii pe care el o deleagă unor alţi cetăţeni. Noi, de la Primărie, nu vrem să fim mai mult... Căci noi cei de aici, ce suntem, de fapt ?

Şi mai-marele oraşului mi-a vorbit aşa cam o jumătate de oră, fără să mă lase să scot un cuvânt, în faţa subalternilor săi, pietrificaţi de admiraţie pe scaunele şi fotoliile din jurul mesei.

Nici detectivul pe care l-am contactat mai apoi, din simpla dorinţă de a-mi mai limpezi creierul, deşi fără speranţa că mi-a rezolvat problema, nu făcuse vreun pas hotărâtor, dar m-a asigurat că nu poate fi departe deznodământul:

– Pe măsură ce câştig experienţă, îmi dau seama de adevărul spuselor acelui american, acelui scriitor, cum îi zice ? îl ştiţi dumneavoastră, care susţinea că totdeauna soluţia se ascunde în locul cel mai nebănuit, şi acesta e tocmai cel aflat mai la vedere. În cazul de faţă, strada aceasta nu poate fi o uliţă întortocheată, pierdută în labirintul unui cartier obscur sau periferic, ci trebuie să fie neapărat o stradă mare, largă, deci în centrul oraşului.

Acolo ne vom concentra investigaţiile, am certitudinea că suntem pe aproape. Voi cerceta...

E greu să respingi această logică desăvârşită, precum şi experienţa care stătea la baza unor asemenea judecăţi şi presupuneri şi pe care desigur că le poseda din plin şi ştia să le manevreze ingeniosul om. Numai că atunci, la Primărie, cu ocazia ultimei mele vizite, un bătrân funcţionar cu care mă cunoşteam mai bine, m-a tras de o parte şi mi-a şoptit:

– Dragă domnule, s-ar putea ca strada asta pe care o cauţi dumneata să nu fie înregistrată la noi aşa cum ai spus, ci la „Calea", adică să fie „Calea Destinului". Eu cel puţin am auzit de multe ori vorbindu-se de asta, nu de Bulevardul Destinului, de Şoseaua Destinului, de Aleea sau Fundătura Destinului. Ia încearcă mai bine s-o găseşti acolo. În fişele noastre e cu totul în altă parte...

Am făcut şi treaba asta, dar înainte de a ajunge din nou la Primărie şi a culege vreun fruct de pe urma strădaniilor mele, m-am abătut pe la amicul Gorgibus, care trebuia pus la curent cu ceea ce aflasem până atunci. Mai ales că survenise între timp un fapt de asemenea foarte ciudat. Mi s-a părut într-un vis, sau într-una din acele stări de la liziera treziei şi pe care nu ştiu cum s-o numesc, sau să admit că era doar rodul meditaţiilor şi frământărilor mele intense, mi s-a părut deci, că omul acela care mă întrebase de Strada Destinului, precizase că ar avea treabă la numărul 13.

Nu ştiu nici până azi dacă lucrurile s-au petrecut astfel, sau mi s-a adăugat pe căi nelămurite un plus de amintire... Oare nu aşa stătuseră lucrurile de la început ? În starea de tulburare de care mă aflam cuprins, trebuie să relev că o anumită clarificare sporea misterul, chiar dacă mai îndepărta confuzia. Anume ajunsese să mi se pară că figura acelui ins care mă interpelase pe stradă începe să iasă treptat de sub regimul anonimatului; trăsăturile parcă se precizau din ce în ce – mai că-mi vine să afirm că l-aş recunoaşte pe stradă, dacă l-aş mai întâlni.

Nu i-am spus toate acestea prietenului meu, filosoful. El continua linia abstractă a deducţiilor pure:

– Problema pe care o ridică Destinul este vastă; e vorba aici de o emblemă sau de o legătură profundă între realitatea desemnată şi explicaţia pe oricare din segmentele lanţului cauzal. Destinul apare oricând şi oriunde, ca o explicaţie comodă, dar aici e vorba de însuşi statutul lui, scăpând adică...

Atunci când l-am întrerupt din peroraţie, spunându-i că strada pe care o căutam eu se putea numi Calea Destinului, faţa filosofului se lumină ca după o revelaţie:

– Bine, dar de ce nu mi-ai spus de la început asta !? Calea Destinului este totuşi altceva ! Nu vezi că sună cu totul altfel ? Te înalţă dintr-o dată în cu totul altă zonă, te scoate din realitate şi te duce la nivelul Înaltelor Concepte. Ea constituie ceva mai mult decât o înlănţuire de cauze explicative apărând pentru orice lucru, cât ar fi el de meschin, dar, semnificativ lucru ! abia atunci când nu mai ai nevoie de ea. Scolasticii ar spune...

Eu n-am mai spus nimic. M-am retras, fără regrete profunde, deoarece înţelesesm ceva: că această Cale a Destinului, după cum mă convinsese ancheta printre concitadinii mei, îţi aparţine, dar şi îi aparţii, în modul cel mai tainic. Ştiam acuma că această cale nu e de găsit, deşi mă aflam proiectat pe ea şi o defineam, călcând pozitiv, o dată cu fiecare pas.

– Nu-ţi dai seama ce miracol al minţii omeneşti este Calea Destinului ? îmi răsunau în urechi ultimele cuvinte ale lui Gorgibus. Nu ne-o putem reprezenta, dar dacă ar fi să o facem, ea s-ar înfăţişa ca o linie alcătuită numai din tangente. Ştii ceva care să fie o minune mai sigură, un construct al tău pe care să nu ţi-l poţi reprezenta ?

L-am lăsat pe filosof şi mi-am văzut de treburile mele, cele obişnuite, de fiecare zi. Nici pe la Primărie nu am mai călcat, deşi într-o bună zi mi s-a întâmplat să descopăr ceva, fără a căuta

anume şi poate că ar fi meritat pentru aceasta să revin la Departamentul Nomenclaturii măcar cu o glumă. Anume, într-o seară, când mă plimbam distrat printr-un cartier destul de cunoscut, dar nu de frecvenţă obişnuită, am dat de o străduţă care se numea a Fatalităţii. Trebuie să recunosc că inima mi-a bătut pe moment mai puternic. Deşi mă simţeam asigurat de tot ce aflasem din gura filosofilor şi oamenilor de raţiune, o oarecare emoţie m-a cuprins, făcându-mă să încetinesc paşii.

Ce mi se putea dezvălui ? Strada era banală, casele întru nimic deosebite de altele, grădinile modeste şi cochete, trotuarele şi caldarâmul prezentau obişnuitele accidente... Îmi rămăsese doar o speranţă: să aflu cine stă la numărul 13 şi, o clipă, imaginaţia mea a urzit ipoteza că l-aş fi întâlnit, în carne şi oase, cu ochelari şi pălăria demodată, pe omul din vis. Dar şi satisfacţia asta mi-a fost refuzată de realitatea de la faţa locului: strada peste care nimerisem aşa de norocos era prea mică pentru a avea numărul 13, avea ceva mai puţin de o duzină de case.

Am renunţat de atunci la orice fel de cercetări; l-am zărit o dată pe detectivul meu, care poate mai urmărea vreo pistă, poate descoperise ceva. L-am ocolit. M-am cufundat în gândurile şi problemele mele, fără nici o legătură cu numele vreunei străzi; dacă am dobândit asigurarea că există totuşi Calea Destinului şi ea îmi aparţine prin însuşi acest fapt, îmi este uşor să afirm că la numărul 13 locuiesc eu însumi. E o provocare a mea la adresa Realităţii dar şi a celei mai înalte Fatalităţi, pe care mi-o asum.

Ar avea această afirmaţie putere deplină asupra oricui m-ar întreba, aşa că dacă totuşi va veni la mine, maestrul Kybrit, emeritul detectiv, i-o voi comunica şi lui, cu adaosul triumfător că soluţiile sunt, spre deosebire de enigme, totdeauna foarte simple.

1970-1997

SUMAR

Argument V
Tabel cronologic IX

Poveste fără sfârşit 1
Vino şi vezi ! 15
Jocul astrelor şi capcana morţii 32
Maşina de întors timpul 56
Don Juan în Sicilia 90
Fata şi moartea 126
Adevăratul secret al unui jucător de whist 146
Mefisto la Weimar 166
Villa din Tusculum 177
Misterul de la miezul nopţii 206
Viaţa şi opera 216
Într-o seară cu „Macbeth" 230
Supremul sacrificiu 246
Nemaipomenita aventură a doctorului Nimbus şi profesorului Klaps 269
Spartacus 281
D-ale Bucureştilor 298
Unul dintre nenumăratele foarte importante amănunte 330
Pe strada Destinului, la numărul 13 350

DE ACELAŞI AUTOR:

SIMPLE ÎNTÂMPLĂRI CU SENSUL LA URMĂ (proze), 1970.

MARELE ALPHA (eseu), 1970.

CLEPSIDRA CU VENIN (proze), 1971.

SEMNE ŞI REPERE – Premiul Uniunii Scriitorilor pentru critică, 1971.

LA SFÂRŞITUL LECTURII, I, 1973; II, 1978; III, Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Bucureşti, 1980; IV, 1993.

ÎN JURUL LUI E. LOVINESCU (eseu), 1975.

MATEIU I. CARAGIALE (eseu), 1981.

SIMPLE ÎNTÂMPLĂRI ÎN GÂND ŞI SPAŢII (proze) – Premiul Uniunii Scriitorilor pentru publicistică, 1982.

CAIET PENTRU... (roman), 1984.

PETRECERI CU GÂNDUL ŞI INDUCŢII SENTIMENTALE (proze), 1985.

DIMINEAŢA DEVREME (roman), 1986.

SEARA TÂRZIU (roman), 1987.

CINCI SAU CHIAR ŞASE PERSONAJE ÎN JURUL UNUI AUTOR (roman), 1988.

CAPRICII ŞI TRECERI CU GÂNDUL PRIN SPAŢII (proze), 1994.

CARAGIALE, 1996. Premiul Uniunii Scriitorilor pentru critică.

OAMENI ŞI UMBRE (roman), 1996. Premiul Fundaţiei „Cuvântul". Premiul revistei „Convorbiri literare", Marele premiu SOROS.

ÎNTÂLNIRI (eseuri), 1997.

ÎN ISTORIE, ÎN POLITICĂ, ÎN LITERATURĂ (eseuri), 1997.

ŞAPTE POVESTIRI FĂRĂ UNA (proze), 1997.

TRADUCERI:

Ph. van Tieghem, MARILE DOCTRINE LITERARE ÎN FRANȚA, 1972.

Villiers de l'Isle-Adam, POVESTIRI CRUDE ŞI INSOLITE, 1973.

Jean Starobinski, RELAȚIA CRITICĂ, 1974.

Remy de Gourmont, ESEURI, 1975.

Salvatore Battaglia, MITOGRAFIA PERSONAJULUI, 1976.

Émile Zola, SALOANELE MELE, 1976.

Anatole France, VIAȚA LITERARĂ, 1978.

Edmond şi Jules de Goncourt, ARTA FRANCEZĂ A SECOLULUI AL XVIII-LEA, 1979.

Jean-Pierre Richard, LITERATURĂ ŞI SENZAȚIE, 1980.

Louis Hautecoeur, LITERATURĂ ŞI PICTURĂ ÎN SECOLELE XVII-XX, 1982.

Voltaire, SECOLUL LUI LUDOVIC AL XIV-LEA, 1983.

P.J. Proudhon, PRINCIPIUL ARTEI ŞI DESTINAȚIA EI SOCIALĂ, 1987.

Jean-Paul Sartre, GREAȚA, 1990.

EDIȚII:

V.A. Urechiă, SCRIERI LITERARE, 1976.

Pompiliu Eliade, CE ESTE LITERATURA ?, 1978.

MASCA (Antologie de proză fantastică românească), 1982.

E. Lovinescu, OPERE I-IX, 1982-1989 (în colaborare).

PROZĂ UMORISTICĂ ROMÂNEASCĂ (Antologie), 1985.

E. Lovinescu, „Sburătorul". AGENDE LITERARE, I, 1993; II, 1996; III, 1998 (în colaborare).

Redactor: GABRIELA OMĂT
Tehnoredactor: VASILE CIUCĂ

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen 2026